

ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

A Study of Monk's Roles in Using Good Governance for

Temple Administration: A Case Study of

Ban Hong District, Lamphun

พระอธิการผจญ อาจาโร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๓

ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

พระอธิการผจญ อาจารย์ (ทัศนจง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร , ดร.)

.....กรรมการ
(พระครูพิพิธสุตาทธ , ดร.)

.....กรรมการ
(พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล , ดร.)

.....กรรมการ
(ผศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง)

.....กรรมการ
(รศ.สนิท สัตโยภาส)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูพิพิธสุตาทธ,ดร.

ประธานคณะกรรมการ

พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล ,ดร.

กรรมการ

ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง

กรรมการ

ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

พระอธิการผจญ อจาโร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE STUDY OF MONK'S ROLES IN TEMPLE
ADMINISTRATION BY USING GOOD GOVERNANCE :
CASE STUDY OF BAN HONG DISTRICT , LAMPHUN
PROVINCE

Rector Pajon Ācāro (Tanunchong)

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2010

(Corryright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

.....กรรมการ

(พระครูพิพิธสุตาทร, ดร.)

.....กรรมการ

(พระมหาดวงจันทร์ กุตุตสีโล, ดร.)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง)

.....กรรมการ

(รศ.สนิท สัตโยภาส)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูพิพิธสุตาทร, ดร.

ประธานคณะกรรมการ

พระมหาดวงจันทร์ กุตุตสีโล, ดร.

กรรมการ

ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลัก
 ธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน

ผู้วิจัย : พระอธิการผจญ อาจาโร (หนั้นจง)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูพิพิธสุตาทรร, ดร. ประธานคณะกรรมการ

ปธ. ๓ ,พธ.บ. (ศาสนา), MA (Buddhist Studies),
 M.Phil. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

: พระมหาดวงจันทร์ กุตุตสีโล, ดร. คณะกรรมการ

ป.ธ.๕, พธ.บ. (ศาสนา), MA (Buddhist Studies)

Ph.D. (Buddhist Studies)

: ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง คณะกรรมการ

พธบ.(ศาสนา), ศศ.บ.(ไทยคดีศึกษา),

M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali and Buddhism)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒ มีนาคม ๒๕๕๔

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน โดยทำการศึกษาเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในเขตอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน จำนวน ๖ ตำบล ๕๑ วัด เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า

เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับน้อย – ปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหาร

สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายสถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ นอกจากจะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้ว ควรมีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ ต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงานวัดก็เช่นเดียวกันมีการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานจึงทำให้ปัญหาในการใช้หลักธรรมาภิบาลมีไม่มาก จึงมีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลางเท่านั้น

จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พบว่าบทบาทของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ๔) ด้านสาธารณูปการ ๕) ด้านการเผยแผ่ ได้มีการนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้แก่ ๑) หลักนิติธรรม ๒) หลักคุณธรรม ๓) หลักความโปร่งใส ๔) หลักการมีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบ ๖) หลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง-มาก ในพระสงฆ์ทุกระดับ ซึ่งบทบาทในการบริหารงานโดยใช้ธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคตที่จะเกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความร่วมมือร่วมใจ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย วัฒนธรรมบุญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

สำหรับการส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือทั้งวัด และชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ การสร้างธรรมาภิบาลนั้น จำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีภาระรับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการวัด เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภิบาลนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล และหน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบต่อด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

Thesis Title : The Study of Monk’s Roles in Temple Administration by Using
Good Governance : Case Study of Ban Hong District, Lamphun Province

Researcher : Rector Pajon Ācāro (Tanunchong)

Degree : Master of Buddhist

Thesis Supervisory Committee

: Prakru Pipit Suthatorn Chairperson

Pali 3, B.A. (Religions),
M.A. (Buddhist Studies), M.Phil. (Buddhist Studies)
Ph.D. (Buddhist Studies)

: Pramaha Dr. Duangjan Kuttsilo Member

Pali 5 , B.A. (Religions),
MA (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Ass. Prof. Dr. Thepprawin Janraeng Member

B.A. (Religions), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Pali and Buddhism)

Date of Graduation : April 2, 2011

ABSTRACT

The research aims to study the problem situation and the roles of the monks on temples’ administration by using good governance in the area of Ban Hong District, Lamphun Province with the district monk heads, the district monk deputy heads, the sub-district heads, the abbots and the monks in Ban Hong District, Lamphun Province which covers 6 districts, 51 temples. The statistical analysis used in the study is percentage, frequency, mean and standard deviation and is presented in table and description. The result of the study reveals as the followings:

The district monk heads, the district monk deputy heads, the sub-district monk heads, the abbots, the deputy abbots and the regular monks have problems in administrating the temple by using the good governance in the low level – medium level. It is assumed that in the present the good governance has gain interest in a wide range. Both the government organization and private organization have seen it as an important priority and apply the doctrine in their administration to

make the most efficient administration for the citizens, aiming to be free from the control and let the executives reach the goal.

Apart from convincing the role of each position, the preparation should be inspected on the authority of the process. This doctrine is not exceptional for temple, with the use of good governance, the problem level is then in the low to medium level.

The study of the monks reveals that the role of the district heads, the sub-district heads, the abbots, the deputy abbot and the regular monks in administration can be measured by the good governance in several aspects, they are 1) governing 2) education 3) public aid 4) public construction 5) religion promotion and the use of the following doctrine : 1) the rule of law 2) moral 3) transparency 4) rule of participation 6) rule of worth work are in the medium – high level in every position of the monks.

The role of administration by using good governance is important in organizing temple and community, making people live with each other peacefully and harmonically, creating the sustainable development as well as preventing the future danger to the temple. The society will feel the justice, transparency and participation which is an important quality of human dignity and the democracy governing with the King as the chief of the state.

The promoting to use good governance is joined by the temples, community and the involved organizations such as those who have role on making the basement and maintain the regulation. Setting the good governance needs to depend on the efficient management, the legal responsibility and transparent policy that can be inspected so that the administration system can be improved under the law frame. The objectives of setting good governance are to transform the administration system which gets along with logic and the responsibility and it will have the responsible system on financial in the system too.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก พระอาจารย์ ท่านพระครูพิพิธสุตาทรร รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ท่านพระอาจารย์พระมหา ดร.ดวงจันทร์ กุตตสีโล และ ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัย ขอน้อมกราบขอบพระคุณและอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่งที่ได้ให้ความรู้ ดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำ ชี้แนะในการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลทุกตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระลูกวัดทุกรูป ในเขตอำเภอบ้านโฮ่ง ที่ได้อนุเคราะห์กรอกแบบสอบถามให้แก่ผู้เขียน

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตลอดจน คณาจารย์ทุก ๆ ท่าน ที่ได้ให้โอกาสทางการศึกษาและอบรมสั่งสอนข้าพเจ้า รวมทั้ง พระภิกษุ สามเณรวัดดงมะเฟืองทุกรูป ที่ได้ให้กำลังใจ แบ่งเบาภาระช่วยเหลือในการปฏิบัติศาสนกิจ และการทำวิทยานิพนธ์

ขออนุโมทนาและน้อมระลึกถึงพระคุณของ คุณแม่จันทร์ดี ทนังจง ซึ่งเป็นมารดาผู้ให้ กำเนิดข้าพเจ้า, คุณแม่เฮือน ใจมา, พ่อหลาน ทนังจง พร้อมครอบครัวและญาติพี่น้องทุกคน, ครอบครัวของคุณพ่อทองอยู่ คุณแม่บัวผัน ครองสมบัติ, พ่ออาจารย์ตาล หาญเมืองใจ, แม่ณงนุช ชนันชนะ, แม่กองแก้ว ครองสมบัติ, แม่คำ ปัญญาลำปาง รวมทั้ง คณะศรัทธาบ้านมะเฟืองทุก ๆ ท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจช่วยดูแลเอาใจใส่ข้าพเจ้า ทั้งด้านหน้าที่การงาน และการศึกษาเป็นอย่างดีมา โดยตลอด

คุณงามความดีอันใดที่เกิดจากการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมเป็นกรรมบูชา เพื่อ ระลึกถึงคุณแห่งคำสอนของพระบรมศาสดา และขออุทิศส่วนกุศลอันเกิดจากกรรมทานนี้ แด่ ท่าน พระอธิการบุญชุ่ม ปทุมวณฺโณ อดีตเจ้าอาวาสวัดดงมะเฟือง, คุณพ่อพรหม ทนังจง บิดาผู้ให้กำเนิด ชีวิตแก่ข้าพเจ้า, คุณพ่อทองอยู่ คุณแม่บัวผัน ครองสมบัติ ผู้อุปถัมภ์คำชูวัดดงมะเฟือง รวมทั้ง คณะศรัทธาวัดดงมะเฟืองทุก ๆ ท่านที่ได้ล่วงลับไปแล้วด้วยเทอญ

พระอธิการผจญ อาจาโร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
คำชี้แจงการใช้อักษรชื่อย่อคำกริ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ สมมติฐานการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหาร	๖
๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร	๖
๒.๑.๒ ความสำคัญของการบริหาร	๕
๒.๑.๓ องค์ประกอบการบริหาร	๑๐
๒.๑.๔ หน้าที่ในการบริหาร	๑๓
๒.๑.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๔
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์และหลักการบริหารจัดการวัด	๑๖
๒.๒.๑ บทบาทพระสงฆ์	๑๗
๒.๒.๑.๑ ความหมายของบทบาทพระสงฆ์	๑๗
๒.๒.๑.๒ ประเภทของบทบาทพระสงฆ์	๒๐
๒.๒.๒ หลักการบริหารจัดการวัด	๒๘
๒.๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหลักการบริหารและจัดการวัด	๔๐

	๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล	๔๒
	๒.๓.๑ ความหมายของหลักธรรมาภิบาล	๔๓
	๒.๓.๒ องค์ประกอบของธรรมาภิบาล	๔๕
	๒.๓.๓ ลักษณะของธรรมาภิบาล	๕๖
	๒.๓.๔ ความสำคัญของธรรมาภิบาล	๕๗
	๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล	๕๕
	๒.๓.๖ หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี	๖๒
	๒.๓.๗ ความสำเร็จในการสร้างระบบธรรมาภิบาล	๖๔
	๒.๓.๘ เป้าหมายของการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล	๖๔
	๒.๓.๙ บทบาทผู้บริหารในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล	๖๖
	๒.๓.๑๐ หลักธรรมที่ใช้ในการบริหาร	๖๖
	๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๕
	๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๐
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๕๑
	๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	๕๑
	๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๑
	๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๓
	๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๓
	๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๔
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๖
	ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๖
	ตอนที่ ๒ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล	๑๑๐
	ตอนที่ ๓ ผลการศึกษายุทธศาสตร์ของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลัก ธรรมาภิบาล	๑๑๗
	ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีผลต่อยุทธศาสตร์ของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลัก ธรรมาภิบาล	๒๑๒
	ตอนที่ ๕ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเพื่อเป็นทางในการพัฒนารูปแบบการ จัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล	๒๓๐

บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๒๓๔
	สรุปผลการวิจัย	๒๓๔
	ข้อเสนอแนะ	๒๔๒
บรรณานุกรม		๒๔๓
ภาคผนวก		๒๕๑
	- แบบสอบถาม	๒๕๒
ประวัติผู้ศึกษาวิจัย		๒๘๐

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
๑ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำแนกตามอายุ	๕๖
๒ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลจำแนกตามระดับการศึกษา	๕๗
๓ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามวุฒิการศึกษาทางปรีชาธรรม	๕๗
๔ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามสมณศักดิ์	๕๘
๕ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามจำนวนพรรษาที่บวช	๕๘
๖ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ	๕๙
๗ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามนิกาย	๕๙
๘ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามตำแหน่งทางการบริหาร	๑๐๐
๙ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามอายุ	๑๐๐
๑๐ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๐๑
๑๑ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาทาง ปรีชาธรรม	๑๐๑
๑๒ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามสมณศักดิ์	๑๐๒
๑๓ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช	๑๐๒
๑๔ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามระยะเวลาที่เป็น พระสังฆาธิการ	๑๐๓
๑๕ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามนิกาย	๑๐๓
๑๖ จำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามอายุ	๑๐๔
๑๗ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๐๔

ตาราง	หน้า
๑๘ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทางปริยัติธรรม	๑๐๕
๑๙ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามสมณศักดิ์	๑๐๕
๒๐ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช	๑๐๕
๒๑ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามระยะเวลาที่เป็น พระสังฆาธิการ	๑๐๖
๒๒ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามนิกาย	๑๐๖
๒๓ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามอายุ	๑๐๗
๒๔ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๐๗
๒๕ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทางปริยัติธรรม	๑๐๘
๒๖ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามสมณศักดิ์	๑๐๘
๒๗ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช	๑๐๘
๒๘ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามนิกาย	๑๐๙
๒๙ ผลการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลต่อสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัด โดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	๑๑๐
๓๐ แสดงผลการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อสภาพปัญหาของพระสงฆ์ กับการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล	๑๑๒
๓๑ แสดงผลการศึกษาความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสต่อสภาพปัญหาของ พระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล	๑๑๔
๓๒ แสดงผลการศึกษาความคิดเห็นของพระลูกวัดต่อสภาพปัญหาของพระสงฆ์ กับการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล	๑๑๖
๓๓ แสดงการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครองที่ใช้หลักนิติธรรม	๑๑๗
๓๔ ความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการศึกษาที่ใช้หลักนิติธรรม	๑๑๘
๓๕ ความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณสงเคราะห์ที่ใช้หลักนิติธรรม	๑๑๙

ตาราง	หน้า
๓๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณูปการที่ใช้หลักนิติธรรม	๑๒๐
๓๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแผ่ที่ใช้หลักนิติธรรม	๑๒๑
๓๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักนิติธรรม	๑๒๒
๓๙ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครองที่ใช้หลักคุณธรรม	๑๒๒
๔๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการศึกษาที่ใช้หลักคุณธรรม	๑๒๓
๔๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ที่ใช้หลักคุณธรรม	๑๒๓
๔๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณูปการที่ใช้หลักคุณธรรม	๑๒๔
๔๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแผ่ที่ใช้หลักคุณธรรม	๑๒๔
๔๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักคุณธรรม	๑๒๕
๔๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครอง ตามหลักความโปร่งใส	๑๒๖
๔๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการศึกษาตามหลักความโปร่งใส	๑๒๗
๔๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักความโปร่งใส	๑๒๘
๔๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณูปการตามหลักความโปร่งใส	๑๒๙
๔๙ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแผ่ตามหลักความโปร่งใส	๑๓๐

ตาราง	หน้า
๖๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการศึกษาตามหลักการความคุ้มค่า	๑๔๐
๖๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักการความคุ้มค่า	๑๔๑
๖๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณสุขการตามหลักการความคุ้มค่า	๑๔๑
๖๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแพร่ตามหลักการความคุ้มค่า	๑๔๒
๖๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักความคุ้มค่า	๑๔๒
๖๙ ความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล	๑๔๓
๗๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักนิติธรรม	๑๔๔
๗๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักนิติธรรม	๑๔๕
๗๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักนิติธรรม	๑๔๕
๗๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสุขการตามหลักนิติธรรม	๑๔๖
๗๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักนิติธรรม	๑๔๗
๗๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักนิติธรรม	๑๔๗
๗๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักคุณธรรม	๑๔๘
๗๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักคุณธรรม	๑๔๘
๗๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักคุณธรรม	๑๔๙
๗๙ ความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสุขการตามหลักคุณธรรม	๑๔๙
๘๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักคุณธรรม	๑๕๐
๘๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักคุณธรรม	๑๕๐
๘๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความโปร่งใส	๑๕๑
๘๓ ความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความโปร่งใส	๑๕๒
๘๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักความ โปร่งใส	๑๕๒

ตาราง	หน้า
๑๐๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักนิติธรรม	๑๖๘
๑๑๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักนิติธรรม	๑๖๙
๑๑๑ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ตามหลักนิติธรรม	๑๗๐
๑๑๒ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักนิติธรรม	๑๗๐
๑๑๓ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักคุณธรรม	๑๗๑
๑๑๔ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักคุณธรรม	๑๗๑
๑๑๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักคุณธรรม	๑๗๒
๑๑๖ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักคุณธรรม	๑๗๒
๑๑๗ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ตามหลักคุณธรรม	๑๗๓
๑๑๘ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักคุณธรรม	๑๗๓
๑๑๙ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครอง	๑๗๔
๑๒๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษา	๑๗๔
๑๒๑ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๗๕
๑๒๒ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการ	๑๗๖
๑๒๓ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสด้านการเผยแผ่	๑๗๖
๑๒๔ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักความโปร่งใส	๑๗๗
๑๒๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักการ มีส่วนร่วม	๑๗๘
๑๒๖ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม	๑๗๘
๑๒๗ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักการมีส่วนร่วม	๑๗๙
๑๒๘ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตาม หลักการมีส่วนร่วม	๑๘๐
๑๒๙ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ตามหลักการมีส่วนร่วม	๑๗๙
๑๓๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักการมีส่วนร่วม	๑๘๐
๑๓๑ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตาม	๑๘๑

ตาราง	หน้า
หลักความรับผิดชอบ	
๑๓๒ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตาม หลักความรับผิดชอบ	๑๘๒
๑๓๓ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักความรับผิดชอบ	๑๘๓
๑๓๔ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตาม หลักความรับผิดชอบ	๑๘๔
๑๓๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ ตามหลักความรับผิดชอบ	๑๘๔
๑๓๖ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักความรับผิดชอบ	๑๘๕
๑๓๗ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความคุ้มค่า	๑๘๕
๑๓๘ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความคุ้มค่า	๑๘๖
๑๓๙ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตามหลักความคุ้มค่า	๑๘๖
๑๔๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักความคุ้มค่า	๑๘๗
๑๔๑ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ตามหลักความคุ้มค่า	๑๘๗
๑๔๒ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักความคุ้มค่า	๑๘๘
๑๔๓ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักธรรมาภิบาล	๑๘๘
๑๔๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักนิติธรรม	๑๘๙
๑๔๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักนิติธรรม	๑๙๐
๑๔๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์ตามหลักนิติธรรม	๑๙๐
๑๔๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักนิติธรรม	๑๙๑
๑๔๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแผ่ตามหลักนิติธรรม	๑๙๒
๑๔๙ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักนิติธรรม	๑๙๒
๑๕๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักคุณธรรม	๑๙๓
๑๕๑ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักคุณธรรม	๑๙๓
๑๕๒ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์ตามหลักคุณธรรม	๑๙๔
๑๕๓ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักคุณธรรม	๑๙๔
๑๕๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแผ่ตามหลักคุณธรรม	๑๙๕

ตาราง	หน้า
๑๕๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักคุณธรรม	๑๕๕
๑๕๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักความโปร่งใส	๑๕๖
๑๕๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักความโปร่งใส	๑๕๖
๑๕๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ตามหลักความโปร่งใส	๑๕๗
๑๕๙ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขการตามหลักความโปร่งใส	๑๕๘
๑๖๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัดด้านการเผยแพร่ตามหลักความโปร่งใส	๑๕๘
๑๖๑ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักความโปร่งใส	๑๕๙
๑๖๒ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักการมีส่วนร่วม	๑๕๙
๑๖๓ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม	๒๐๐
๑๖๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักการมี ส่วนร่วม	๒๐๑
๑๖๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขการตามหลักการมีส่วนร่วม	๒๐๑
๑๖๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแพร่ตามหลักการมีส่วนร่วม	๒๐๒
๑๖๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักการมีส่วนร่วม	๒๐๒
๑๖๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักความ รับผิดชอบ	๒๐๓
๑๖๙ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักความรับผิดชอบต่อ	๒๐๔
๑๗๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักความ รับผิดชอบต่อ	๒๐๕
๑๗๑ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขการตามหลักความ รับผิดชอบต่อ	๒๐๕
๑๗๒ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแพร่ตามหลักความรับผิดชอบต่อ	๒๐๖
๑๗๓ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักความรับผิดชอบต่อ	๒๐๖
๑๗๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักความคุ้มค่า	๒๐๗
๑๗๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักความคุ้มค่า	๒๐๗
๑๗๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักความ คุ้มค่า	๒๐๘
๑๗๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณสุขการตามหลักความคุ้มค่า	๒๐๘

ตาราง	หน้า
๑๗๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแพร่ตามหลักความคุ้มค่า	๒๐๕
๑๗๙ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักความคุ้มค่า	๒๐๕
๑๘๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักธรรมาภิบาล	๒๑๐
๑๘๑ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ	๒๑๑
๑๘๒ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามการศึกษา	๒๑๒
๑๘๓ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปรัชญาธรรม	๒๑๓
๑๘๔ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าคณะอำเภอที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช	๒๑๓
๑๘๕ การวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ	๒๑๔
๑๘๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามตำแหน่งทางการบริหาร	๒๑๕
๑๘๗ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ	๒๑๖
๑๘๘ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามการศึกษา	๒๑๗
๑๘๙ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อ	๒๑๘

ตาราง	หน้า
<p>บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม</p>	
<p>๑๕๐ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อ บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามสมณศักดิ์</p>	๒๑๘
<p>๑๕๑ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อ บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช</p>	๒๒๐
<p>๑๕๒ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อ บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ</p>	๒๒๑
<p>๑๕๓ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผล ต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ</p>	๒๒๒
<p>๑๕๔ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผล ต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามการศึกษา</p>	๒๒๓
<p>๑๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผล ต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามสมณศักดิ์</p>	๒๒๔
<p>๑๕๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผล ต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช</p>	๒๒๕
<p>๑๕๗ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผล ต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ</p>	๒๒๖
<p>๑๕๘ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของพระลูกวัดที่มีผลต่อ</p>	๒๒๗

ตาราง	หน้า
บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมมาภิบาล จำแนกตามอายุ	
๑๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของพระลูกวัดที่มีผลต่อ บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมมาภิบาล จำแนกตามการศึกษา	๒๒๘
๒๐๐ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของพระลูกวัดที่มีผลต่อ บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช	๒๒๙

คำอธิบายการใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์

คำอักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยได้กล่าวถึง แหล่งที่มา/เล่ม/ชื่อ/และหน้า ตามลำดับ เช่น ที.ปา.๑๑/๒๔๘/๒๐๒ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่ม ๑๑ ชื่อที่ ๒๔๘ หน้า ๒๐๒ เป็นต้น

คำอธิบายอักษรย่อที่ใช้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
อง. อฎฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิบาต (ภาษาไทย)
อง. จตุกถ	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกถนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทฺุเสปาลี (ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปนิณาสกั (ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ต้องมีกฎเกณฑ์หรือกฎหมายมาเป็นตัวกำหนดในการประพฤติปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศก็ตาม ต้องมีกฎบัญญัติเป็นแบบให้ประชาชนได้ปฏิบัติยึดถือเป็นแนวเดียวกัน แม้กระทั่งการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารจัดการวัด ก็ต้องมีกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสามเณรเหมือนกัน โดยเฉพาะวัดหรืออาราม ที่มีเจ้าอาวาสทำหน้าที่ดูแลปกครองบริหารจัดการวัดให้เกิดความเรียบร้อยภายในวัดนั้นๆ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าท่านทรงปกครองหรือบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย คือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติวินัย ทรงบริหารการคณะสงฆ์และการพระศาสนาและทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระภิกษุสงฆ์สาวก พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระสาวกเป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นผู้ช่วยตามที่โปรดให้ช่วย กับพระโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลายผู้เป็นสังฆบิดรและสังฆปริณายก เป็นหมู่ๆ ทรงมอบให้สงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรมทั้งปวง โดยเป็นการสงฆ์ ผู้เข้าประชุมพึงเป็นสมานสังวาสกัน และจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์และเป็นไปตามพระธรรมวินัย การปกครองภายในหมู่หรือคณะที่เนื่องด้วยพระเถระ เช่น พระอุปัชฌายะ อาจารย์ ปกครองสังฆวิหาริกและอันเดวาสิก พระเถระปกครองอาวาสิกะ (ภิกษุในอาวาส) นั้นๆ^๑ นี้แสดงว่าครั้งนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีระบบการปกครองหรือหลักการบริหารจัดการวัดเป็นหลักธรรมวินัยให้พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติและมีหลักการบริหารจัดการวัดเป็นระบบ แบ่งหน้าที่ในการทำงาน อย่างเช่นในสมัยพุทธกาลมีเหตุการณ์เกิดขึ้นว่า

ครั้งหนึ่งพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ เป็นหัวหน้าหมู่อยู่ในภิกขุคิริชนบท ประพฤติไม่เรียบร้อยจนชาวบ้านไม่เลื่อมใสเลิกใส่บาตร วันหนึ่งมีพระต่างถิ่นผ่านมาที่ภิกขุคิริชนบท ท่านเข้าไปบิณฑบาตก็ไม่มีใครสนใจ อุบาสกคนหนึ่งเห็นว่าท่านเป็นพระต่างถิ่น จึงน้อมสการให้ท่านทราบข้อเท็จจริง และขอร้องให้ท่านไปกราบทูลพระพุทธเจ้าได้มาช่วยปรับปรุงคณะสงฆ์ในเมืองนี้ พระรูปนั้นเดินทางไปกราบทูลพระพุทธองค์ให้ทรงทราบ พระพุทธองค์จึงรับสั่งประชุมสงฆ์ ทรงสอบถามจนได้ความจริงว่า พระสาวกกับพระโมคคัลลานะเป็นพระอุปัชฌาย์ของพระสองรูปนั้น

---

^๑ ธรรมการมุลนิรมหามกุฏราชวิทยาลัย, ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขปในประวัติ การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๔๖.

จึงทรงบัญชาให้พระอัครสาวกทั้งสองไปจับไล่ศิษย์คือพระอัสติและพระปุนัพพุททะพร้อมด้วยบริวารให้ออกจากชนบทนั้นเสีย^๒

ในประเทศไทยตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้าเผยแผ่ในสมัยสุโขทัย ได้แบ่งสงฆ์เป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายคามวาสี และฝ่ายอรัญญวาสี ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบการปกครอง การบริหาร วัดตามลำดับ จนถึงรัชกาลที่ ๕ ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ขึ้น และได้มีวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการตราพระราชบัญญัติพระสงฆ์ ให้พระสงฆ์ยึดถือปฏิบัติ ได้มีการจัดการ โครงสร้าง รูปแบบการปกครองใหม่ การบริหารจัดการวัด หรือการปกครองคณะสงฆ์เริ่มมีการแปลงเปลี่ยนไปตามยุคโลกาภิวัตน์ เริ่มมีปัญหาและความซับซ้อนมากขึ้น พระภิกษุสามเณรกระทำผิดพระธรรมวินัย มีไข้เฉาะบตลงโทษทางวินัย เท่านั้น ยังต้องผิดกฎหมายทางบ้านเมืองอีก ซึ่งวัดเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่พักอาศัยของพระสงฆ์ ตลอดถึงเป็นสถานที่สำหรับชาวพุทธได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดจึงมีความสำคัญสำหรับชุมชน พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดหรืออาราม ก็ต้องมีหลักบริหารที่ดี จึงจะเป็นสถานที่น่าเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน

ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่โลกกำลังเผชิญอยู่กับความเปลี่ยนแปลงในท่ามกลางแห่งโลกาภิวัตน์ สังคมไทยเองก็ประสบภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เป็นต้น วัดได้รับผลกระทบจากกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ เช่นกัน ระบบการบริหารจัดการวัดก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก โดยเฉพาะเจ้าอาวาส เป็นผู้ดูแลปกครอง บริหารจัดการวัด เป็นผู้ตัดสินบทลงโทษ และวางกฎเกณฑ์ให้กับพระภิกษุสามเณร ที่อาศัยอยู่ภายในวัดให้ปฏิบัติประพฤติตาม และให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ประกอบกับถูกต้องตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการทั้งหมด ย่อมมีสภาพปัญหาแตกต่างกันไป ระบบการบริหารจัดการวัดก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย ขึ้นอยู่ว่าจะใช้หลักการบริหารวัดในรูปแบบไหนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นๆ

ในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนมีปัญหาสำหรับการบริหารวัด บางครั้งผู้บริหารไม่เข้าใจหลักการบริหาร ไม่สามารถที่จะบริหารจัดการวัดได้ สร้างปัญหาให้กับวัดแลพุทธศาสนิกชน ไม่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ไม่สามารถดูแลผู้อยู่ได้บังคับบัญชาของตนเองได้

การบริหารที่ดีและประสบความสำเร็จได้นั้นต้องใช้หลักธรรมในการบริหารด้วย ซึ่งหลักธรรมที่น่าสนใจและควรศึกษาอย่างมาก ก็คือ หลักธรรมมาภิบาล

^๒กรมการศาสนา, ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศึกษา, ๒๕๒๕), หน้า ๗๐.

แนวคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาล มีบทบาทอย่างมากต่อหน่วยงานภายในประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีการนำแนวคิดไปปรับใช้กับหน่วยงานอย่างเห็นได้ชัด มีการปรับลดขนาดของหน่วยงานปรับปรุงการบริหารให้มีคุณภาพมีบริการสาธารณะต่างๆ เป็นที่พึงพอใจของประชาชน หลักธรรมาภิบาล ได้กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งกำหนดแผนโครงการเพื่อปรับปรุงในความรับผิดชอบให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล^๓

จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเป็นเจ้าของอาวาส มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์มาโดยตลอด พบว่า ปัจจุบันพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำวัดหรือเจ้าอาวาส ไม่สามารถบริหารจัดการวัดให้สมบูรณ์และให้เกิดประสิทธิภาพได้ ยังเกิดปัญหาในระบบการบริหารวัด เช่น ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมเสีย จากการกระทำผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร สร้างปัญหาภายในวัด ทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธา สร้างปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดถึงสถาบันศาสนา ฯลฯ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยในพื้นที่อำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาถึงบทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ให้ทราบถึงบทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ วัดอุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน

๑.๓ สมมติฐานการวิจัย

๑.๓.๑ ปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

๑.๓.๒ บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน อยู่ในระดับปานกลาง

^๓บุญบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, รายงานการวิจัย ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗.

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ สภาพปัญหาในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสงฆ์ในเขตอำเภอ บ้านโสัง คืออะไร

๑.๔.๒ บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในเขตอำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูนเป็นอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ สภาพปัญหา หมายถึง เหตุการณ์ที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๒ บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามฐานะตำแหน่งที่ได้รับให้ถูกต้องตามกฎของสถาบันและสังคม ซึ่งตำแหน่งนั้นเป็นผลรวมของสิทธิและหน้าที่

๑.๕.๓ พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุระดับพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และพระลูกวัด

๑.๕.๔ การบริหารการจัดการ หมายถึง ทักษะความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

๑.๕.๕ วัด หมายถึง ศาสนสถานในพระพุทธศาสนาเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุและสามเณร เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจทางพระพุทธศาสนา ในเขตอำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูน

๑.๕.๖ หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักธรรมหรือข้อปฏิบัติที่นำมาใช้ในการบริหารและการจัดการวัด เพื่อให้เกิดความสำเร็จ มีประสิทธิภาพในด้านการบริหาร มีองค์ประกอบ ๖ อย่าง คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๖.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา และบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูน โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๑.๖.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร มุ่งศึกษาค้นคว้าเอกสาร คัมภีร์และตำราทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เช่นคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบกติกาคณะสงฆ์ หนังสือ ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ มุ่งศึกษาพระสงฆ์ในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ประกอบไปด้วย ๖ ตำบล ๕๒ หมู่บ้าน

๑.๖.๔ ขอบเขตด้านประชากร มุ่งศึกษาพระสงฆ์ คือ เจ้าอาวาส จำนวน ๕๑ รูป รองเจ้าอาวาส จำนวน ๕๑ รูป เจ้าคณะตำบล จำนวน ๖ รูป พระลูกวัด จำนวน ๕๑ รูป เจ้าคณะอำเภอจำนวน ๑ รูป ในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน รวม ๖ ตำบล ๕๑ วัด

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาในการบริหารวัดของพระสงฆ์โดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๑.๗.๒ ทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

๑.๗.๓ ทำให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลัก
ธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ซึ่งในการนำเสนอการประมวลเอกสารและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและประเด็นการวิจัย โดยแยกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์และหลักการบริหารจัดการวัด

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ในปัจจุบันแนวคิดกับเรื่องการบริหารได้เข้ามามีบทบาทต่อ การบริหารงาน ทั้งภาครัฐ
และเอกชนเป็นอันมาก รวมไปถึงการบริหารวัด ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า การบริหารงานที่ดี
ย่อมทำให้เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ มีโอกาสที่จะบรรลุผลตามเป้าหมายได้ง่าย
ขึ้นและมีประสิทธิภาพสูงขึ้นดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมี
จุดหมายปลายทางเป็นสำคัญที่จะก่อให้เกิดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดนำความพึงพอใจให้กับผู้ร่วมงาน
และผู้รับบริการมากที่สุด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ หลักการบริหารงานมาใช้ในการ
พัฒนาและปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้มีขีดความสามารถในการบริหารงาน และในขณะเดียวกันก็
เพื่อที่จะได้นำมาปรับปรุงแก้ไข การบริหารงาน ตลอดจนวิธีการทำงาน ที่อยู่ในความรับผิดชอบ
ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

คำว่า “การบริหาร” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Administration และยังมีคำในภาษาอังกฤษ
อีกคำที่ใช้แทนกันคือ Management ซึ่งมีความหมายแคบลงไปเป็นเพียงการจัดการ ผู้บริหารงาน
องค์กร หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น คำว่า การบริหารนั้น มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน
“Administrare” ซึ่งหมายถึง “ช่วยเหลือ” (assist) หรือ “อำนวยการ” (direct) การบริหารใน
ความหมายหลายๆ ความหมายดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคำว่า “minister” ซึ่งอาจ
หมายถึง “รับใช้” (serve) หรือ “ผู้รับใช้” (servant) ความหมายที่มาแต่ดั้งเดิมของคำว่า Administer

อาจกล่าวย่อๆ ได้ว่าเป็นการติดตามดูแลสิ่งต่างๆ และคำจำกัดความง่ายๆ ที่ทันสมัยก็คือ “การทำงานให้สำเร็จ”^๑

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ไว้ดังนี้

- **สมศักดิ์ คงเที่ยง** การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม^๒

- **ณรงค์ นันทวรรณ** การบริหารเป็นการดำเนินงานหรือกระบวนการของบุคคลทั้ง ๒ คนขึ้นไปร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันทำงาน เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้^๓

- **ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์** การบริหารคือการดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารขององค์การในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดตั้งองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมกิจกรรมให้ดำเนินไปตามนโยบายจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่วางไว้อย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพที่สุด^๔

- **ธีรวุฒิ บุญโสภณ และวีรพงษ์ เณิมจิระวัฒน์** การบริหารหรือการจัดการ คือกระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^๕

- **วิโรจน์ สารรัตนะ** การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหาร ๗ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติรวมทั้งวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

^๑ R.J.S. Baker, **Administrative Theory and Public Administration**, (London : Hutchinson University Library, 1972), pp. 12-13.

^๒ สมศักดิ์ คงเที่ยง อังใน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, **แนวคิดการบริหาร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.edu.tsu.ac.th/major/administration/Data> [๑๑ มี.ค. ๒๕๕๒].

^๓ ณรงค์ นันทวรรณ, **บริหารงานอุตสาหกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^๔ ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔.

^๕ ธีรวุฒิ บุญโสภณ และวีรพงษ์ เณิมจิระวัฒน์, **พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนคน และการจัดสายงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

๓. การจัดบุคลากร หรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงาน ด้านบุคคลอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร และการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี

๔. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมดูแลปฏิบัติงานในฐานะที่ผู้บริหารเป็นหัวหน้าหน่วยงาน

๕. การประสานงาน (Co-ordinating) หมายถึง การสานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงานเพื่อให้เกิดมีการร่วมมือประสานงานที่ดีและดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกัน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บริหาร และสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของกิจการอย่างสม่ำเสมอ

๗. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชี การใช้จ่ายเงิน และการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สิน^๖

- **เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง** การบริหาร คือ กระบวนการจัดองค์การและใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^๗

- **สมพงษ์ เกษมสิน** การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำเอาทรัพยากร การบริหารมาตอบสนองกระบวนการบริหารให้สามารถดำเนินงานหรือดำเนินการให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๘

- **สงวน สุทธิเลิศอุไร** การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลปะ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การบริหารเป็นการประสานงาน การอำนวยการควบคุมและการให้บริการแก่ผู้เกี่ยวข้อง^๙

^๖ วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๕.

^๗ เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง, การจัดการและพัฒนาองค์กร, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), หน้า ๕.

^๘ สมพงษ์ เกษมสิน, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๗.

^๙ สงวน สุทธิเลิศอุไร, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

- **อุทัย เลาหวิเชียร** กล่าวถึง การบริหารว่า การบริหารมีองค์ประกอบที่สำคัญสองประการ คือ การมีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งและการมีความร่วมมือกันอีกประการหนึ่ง เพื่อที่จะให้เข้าใจดีขึ้น องค์ประกอบของการบริหารอาจแบ่งออกให้ละเอียดได้เป็น ๕ ประการ ดังนี้

๑. มีคนร่วมอยู่ด้วย
๒. มีการกระทำ
๓. มีการปฏิสัมพันธ์
๔. มีกิจกรรมร่วมกัน
๕. เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดที่กำหนด

สรุปได้ว่า การบริหารก็คือ กระบวนการอย่างหนึ่งที่มีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้น การบริหารจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของระบบสังคม เช่น มีการบริหารในกิจกรรมการเกษตร การสาธารณสุข การศึกษา การทหาร การพาณิชย์ การยุติธรรม การอุตสาหกรรม เป็นต้น^{๑๐}

๒.๑.๒ ความสำคัญของการบริหาร

การศึกษาเรื่องการบริหารเป็นสิ่งสำคัญที่มีความจำเป็นและน่าศึกษาอย่างยิ่ง แท้จริงแล้ว บทบาทและความสำคัญของการบริหารนั้นมีความเกี่ยวข้องกับอารยธรรมการดำรงชีพของมนุษย์ทีเดียว เพราะเมื่อมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่ม มีหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะความรู้ความสามารถ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างพวกเขาและเผ่าเดียวกัน โดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของกลุ่มชนเหล่านั้น เมื่อกลุ่มสังคมขยายตัวเติบโตขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์ก็เริ่มสร้างและวางระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ขึ้น โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และความเชื่อถือ ทั้งนี้ก็โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดความสำเร็จเรียบร้อยขึ้นในองค์กรและเกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมนั้น อาจสรุปความสำคัญของการบริหารได้ดังนี้ คือ

๑. การบริหารนั้นได้เจริญเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีพของมนุษย์ และเป็นสิ่งช่วยให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

๒. จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้องค์กรต่างๆ ต้องขยายงานด้านบริหารให้กว้างขวางขึ้น

^{๑๐} อุทัย เลาหวิเชียร, รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๓-๕.

๓. การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น

๔. การบริหารเป็นมรรควิธีที่สำคัญในอันที่จะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

๕. การบริหารจะช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้ม ทั้งในด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมในอนาคต

๖. การบริหารมีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การ ฉะนั้นความสำเร็จของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่เป็นอันมาก

๗. การบริหารมีลักษณะต้องใช้อุบายอันชาญฉลาดเป็นเครื่องมือ ซึ่งนักบริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการนี้เองที่เป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหาร

๘. ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือในองค์การย่อมมีส่วนเกี่ยวพันกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องน่าสนใจ และจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีพอย่างฉลาด

๙. การบริหารกับการเมืองเป็นสิ่งคู่กัน ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ดังที่กล่าวกันว่า “การเมืองกับการบริหารนั้นเปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน ฉะนั้นการศึกษาวิชาการบริหารจึงต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมทางการเมือง”^{๑๑}

๒. ๑. ๓ องค์ประกอบการบริหาร

งานบริหารนั้นนับว่าเป็นงานที่มีการใช้ศาสตร์ความรู้ต่างๆ และเทคนิคทาง การบริหาร โดยมีจุดสำคัญของการทำงานของนักบริหารก็คือ การต้องรู้จักใช้เทคนิคและแนวคิดทางการบริหาร มาใช้ปฏิบัติให้เกิดผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของคนให้ได้ผลงานสูงสุดและดีที่สุดเสมอ ซึ่งองค์ประกอบของการบริหารนั้น มีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การวางแผน คือ การสร้างความมั่นใจ ซึ่งจะให้เห็นใจได้ว่าการใช้ทรัพยากรเพื่อทำงาน จะไม่ผิดพลาด เสียหาย และลดการเสี่ยงภัย แผนงานเปรียบเสมือนแผนที่และเข็มทิศช่วยนำทาง หากไม่มีการวางแผนสภาพก็เหมือนกับกำลังเดินอยู่ในความมืด ที่ทุกอย่างจะเป็นไปโดยเชื่องช้าขาดความมั่นใจ งานต่างๆ เข้ากันไม่ได้ กลายเป็น เบี้ยวหวัด และโอกาสผิดพลาดจะเกิดขึ้นได้มาก

^{๑๑} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๕), หน้า ๔-๕.

๒. การจัดองค์การ คือ หน้าที่หรืองานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบ เพื่อให้สิ่งของและบุคคลผู้เข้ามาอยู่ในองค์การ สามารถทำงานเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อประโยชน์ต่องานที่จะมีการประสานกันทำเป็นทีมให้บรรลุวัตถุประสงค์ จุดประสงค์ประการเดียวของการจัดองค์การก็คือ เพื่อให้มีการทำงานให้เสร็จตามวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ตั้งไว้ในแผน กระบวนการจัดองค์การเสมือนกับเป็นขั้นตอนของการเตรียมจัดตำแหน่งงาน กลุ่มงาน และรวมกลุ่มกันเข้าเป็นโครงสร้าง เพื่อให้สามารถเป็น พาหนะ ที่จะให้ทุกฝ่ายนำเอาทรัพยากรมา ปฏิบัติงานร่วมกันจนบรรลุในวัตถุประสงค์

๓. การจัดคนเข้าทำงาน คือ โดยที่โครงสร้างองค์การจัดขึ้นก็เพื่อให้สามารถนำมาให้คนต่างๆ ช่วยกันทำงานตามแผนให้เสร็จ เพื่อให้เชื่อมั่นว่างานที่จัดเตรียมไว้มีทางสำเร็จผลด้วยดี ตัวผู้ทำงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องมีความพร้อมตั้งแต่จุดเริ่มต้น การเลือกเฟ้นและจัดคนที่มีความรู้ความสามารถต่างกันให้ลงทำงานในตำแหน่งที่ง่ายต่างกันอย่างเหมาะสม

๔. การสั่งการ คือ เรามักจะได้ยินนักบริหารจำนวนมากพูดว่า 'ไม่รู้จะอย่างไรดีจึงจะทำให้เขารู้สึกรักและผูกพันกับงานที่ทำอยู่ หรือลูกน้องของฉันทำไมช่างไม่มีความนึกคิดมองไกลไปถึงผลงานที่จะได้รับ และทำได้ก็แต่เฉพาะตามขั้นตอนในตำรา หรือ การร่วมแรงร่วมใจทำงานกันเป็นทีมได้หายไปหมดสิ้นจากกลุ่ม เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาของการสั่งการที่มีประสิทธิภาพ

๕. การประสานงาน คือ การเป็นผู้หน้าที่เป็นที่ยอมรับและได้รับความนับถือจากทุกคนนั้น ประเด็นจะมีใช้อยู่ที่การพิจารณาถึงผลการทำงาน หรือการแก้ไขปัญหาว่าแพ้หรือชนะ สำเร็จหรือไม่สำเร็จ แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ การเป็นที่ยอมรับจะอยู่ที่การรู้จักและเข้าใจคน ตลอดจนการสามารถจูงใจให้คนเหล่านั้นปฏิบัติงานได้ดีจนก้าวหน้าและเติบโตในหน้าที่งานควบคู่ไปพร้อมกันกับการได้รับการเคารพนับถือจากลูกน้องทั่วหน้ากัน ในขณะที่ผู้บริหารขยับตัวขึ้นสู่ตำแหน่งที่อยู่สูงขึ้นไปในองค์กรนั้น ประสิทธิภาพการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาทางด้านปฏิบัติการจะกระทำได้อย่างโดยลำพังคนเดียว ดังนั้น การให้โอกาสลูกน้องเข้าร่วมชี้แจงและปรึกษาพิจารณาสถานการณ์ร่วมกัน ก็มีแต่จะช่วยให้เกิดความคิดใหม่ๆ ที่ดีๆ ได้มาก

๖. การควบคุม คือ การควบคุมไม่ควรจะเป็นความหมายของการจับผิดหรือเพื่อลงโทษ แต่จะเป็นเครื่องมือใช้เตือนภัยล่วงหน้าให้ทราบถึงสิ่งที่จะผิดเพี้ยนไปจากแผน อาจพูดได้ว่าการควบคุมจะไม่เกิดขึ้นเลยถ้าปราศจากแผน ทั้งนี้เพราะกลไกสำคัญที่สุดของการควบคุมนั้นก็คือการติดตามความก้าวหน้าของงานเพื่อเทียบกับแผนงานนั่นเอง

๗. การประเมินผลและการรายงาน คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหาร ควรต้องปรากฏออกมาใน ๒ ลักษณะ คือ การมีประสิทธิภาพ หรือการทำงานสามารถบรรลุตามเป้าที่วางไว้ และการมีประสิทธิภาพ คือ สามารถทำงานได้คุณค่า หรือผลประโยชน์ตอบแทนกลับมาดีกว่า

ต้นทุนเสมอ ซึ่งหนทางที่จะได้มามี ๒ ทาง คือ ขายได้ราคาสูงขึ้นหรือผลิตได้โดยมีต้นทุนต่ำกว่า
เท่า ทั้งสองกรณีต่างแสดงว่าการทำงานมีประสิทธิภาพดีกว่าแต่ก่อน ซึ่งจะทราบได้จากการประเมิน
ผลงานเพื่อทำการปรับปรุงการบริหารเป็นระยะ ทำให้องค์กรสามารถสร้างสมความมั่งคั่งจากกำไร
ที่สูงขึ้น ท้ายที่สุด ก็จะต้องมีการรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ ถ้าเป็นองค์การชุมชนหรือสาธารณะก็
ต้องรายงานต่อชุมชนหรือสาธารณะทราบเช่นกัน^{๑๒}

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้เสนอองค์ประกอบของการบริหารไว้ดังนี้

- **ดิน ปรัชญพฤทธิ** ได้เสนอว่า ทรัพยากรหรือองค์ประกอบทางการบริหารประกอบไปด้วย ๔ Ms คือ ๑. Man ๒. Money ๓. Material and ๔. Management ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการบริหาร^{๑๓}

- **สมพงษ์ เกษมสิน** ได้เสนอว่า องค์ประกอบทางการบริหาร (Administrative resources) ที่ใช้ในการบริหารงาน ที่สำคัญมีอยู่ ๔ ประการ คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ เพราะเหตุผลที่ว่าการทำงานเกือบทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ไม่ว่าจะการบริหารนั้นจะเป็นการบริหารราชการหรือการบริหารธุรกิจก็มีองค์ประกอบคล้ายกัน^{๑๔}

- **ธงชัย สันติวงษ์** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบทางการบริหารที่เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ผู้บริหารทุกคนจะต้องหันมาให้ความสนใจงานด้านการบริหารเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การหรือของหน่วยงานที่ตั้งไว้ ซึ่งประกอบด้วย คน เครื่องจักร เงิน วัสดุสิ่งของ และนอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงปัจจัยทางการบริหารอีกกลุ่มหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จงานในองค์ประกอบไปด้วย เรื่องการตลาด วิธีการปฏิบัติ การจูงใจในการปฏิบัติงาน และวิธีการบริหารจัดการ^{๑๕}

สรุปแล้วองค์ประกอบทางการบริหารมีองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานในการบริหารงาน คือ คน เงิน หรืองบประมาณที่จะนำมาใช้ในการบริหารงาน วัสดุและอุปกรณ์และวิธีการบริหารหรือกระบวนการในการบริหารจัดการ ของผู้บริหารที่จะนำมาใช้ในองค์การของตนเอง เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้กำหนดเอาไว้

^{๑๒} อินสอน บัวเขียว, **สาระสำคัญการบริหารงานชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิราบ, ๒๕๓๗), หน้า ๖๐- ๗๒.

^{๑๓} ดิน ปรัชญพฤทธิ, **ทฤษฎีองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๗๒ -๗๓.

^{๑๔} สมพงษ์ เกษมสิน, **หลักการบริหาร**, หน้า ๗.

^{๑๕} ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

๒.๑.๔ หน้าที่ในการบริหาร

หน้าที่ในการบริหาร หมายถึง แนวทาง หรือวิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติ ภารกิจ สามารถดำเนินงาน ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โดยได้มีนักวิชาการได้เสนอหน้าที่ในการบริหารดังนี้

- **Henry Fayol** ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารหรือการจัดการ ประกอบด้วยหน้าที่ในการจัดการ ๕ ประการ ดังนี้^{๑๖}

๑) การวางแผน (Planning) คือภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อการทำงานและกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดให้มีโครงสร้างของสายงาน ตำแหน่งงาน และอำนาจหน้าที่ต่างๆ เพื่อให้ทรัพยากรทางการบริหารอยู่ในที่เหมาะสม ในอันที่จะช่วยงานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คือ การดูแลสั่งการให้งานเป็นไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย

๔) การประสานงาน (Co-ordinating) คือ การดูแลความสะดวกให้ผู้ทำงานสามารถทำงานทำงานได้โดยสะดวกเต็มความสามารถ เชื่อมโยงทุกคนให้เข้ากันได้และกำกับไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕) การควบคุม (Controlling) คือภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆที่ทำไปนั้น สามารถเข้ากับแผนที่ได้วางไว้ ให้งานดำเนินไปตามแผนที่วางเอาไว้

- **Gulick** อธิบายกระบวนการจัดการว่าเป็นกระบวนการ POSDCORB เป็นหลักการคือขั้นตอนที่ผู้บริหารปฏิบัติ ๗ ประการ คือ

๑. P- Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดโครงการอย่างกว้างๆว่าจะทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร มีแนวทางจะปฏิบัติอย่างไร การวางแผนจะต้องกระทำก่อนลงมือปฏิบัติจริง

๒. O- Organizing หมายถึง การจัดการองค์การ เป็นการจัดสายงานแบ่งแยกอำนาจการบริหารให้ผู้ปฏิบัติงานทราบหน้าที่บทบาทของแต่ละคน เพื่อจะได้ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

๓. S- Staffing หมายถึง การจัดการหาบุคคลเข้ามาสู่ตำแหน่งงานตามที่ได้จัดองค์การเอาไว้ มีการบรรจุงาน ฝึกฝน อบรม พัฒนาคุณภาพ เพื่อจะได้ทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

^{๑๖} Henry Fayol อ้างใน ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : ไทยพัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

๔. D- Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ บอกทิศทางการทำงานเสนอแนะวิธีการทำงานหลังจากที่ได้วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้วว่าควรทำอะไร อย่างไร ไปในทิศทางใด

๕. Co-Coordinating หมายถึง การประสานงาน อันได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสื่อสาร การกำหนดระเบียบแบบแผนในการทำงาน เป็นต้น

๖. R- Reporting หมายถึง การรายงาน การทำงานทุกอย่างจะต้องมีการรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปว่าตนเองได้ทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร ได้ผลประการใด นายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดีทำงานก็ต้องรายงานต่อประชาชนหรือผู้แทนปวงชน ผู้เป็นเจ้าของประเทศในเรื่องผลงานของตนเองเช่นกัน

๗. B- Budgeting หมายถึง การทำงานประมาณค่าใช้จ่ายให้ถูกต้องเหมาะสมกับกิจกรรมมีรายละเอียด จึงมีผู้นิยมนำมาใช้และแพร่หลายในเวลาต่อมาแม้ในปัจจุบันก็ยังนำมาใช้อยู่เสมอ^{๑๑}

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของการจัดการในกระบวนการจัดการ เป็นการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีขั้นตอนและเหมาะสมกับหน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของนักวิชาการแต่ละคนแต่จะมีหลักการใหญ่ๆ ดังที่ได้กล่าวมา

๒.๑.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องนำมาใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยได้มีนักวิชาการได้เสนอทฤษฎีการบริหารไว้ดังนี้

- **Maslow** ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารว่า องค์กรจะบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของผู้ปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือในการทำงานอย่างดีนั้น จะบังเกิดได้เมื่อผู้บริหารองค์กรเข้าใจความต้องการของมนุษย์ และเลือกใช้วิธีการจูงใจเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความมั่นใจ ตั้งใจทำงาน การเข้าใจความต้องการของมนุษย์นับเป็นจุดแรกที่จะนำไปสู่ความเข้าใจพฤติกรรมของคนในองค์กร

Maslow ได้จัดลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ไว้ ๕ ระดับจากระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูงสุดดังนี้คือ

๑. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs)

^{๑๑} Gulick อังโน ดิน ปรัชญพฤทธิ, ทฤษฎีองค์กร, หน้า ๘๕-๘๖.

๒. ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs or Security Acceptance Needs)

๓. ความต้องการด้านความรักและการมีส่วนร่วมในสังคม(Social Needs or Acceptance Needs)

๔. ความต้องการได้รับเกียรติยศและการยกย่องจากสังคม (Esteem Needs)

๕. ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต (Needs for Self-Actualization)^{๑๘}

- **Herzberg** ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร โดยตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับ องค์ประกอบที่สนับสนุนความพอใจในการทำงาน (Job Satisfaction) และองค์ประกอบที่สนับสนุนความไม่พอใจในการทำงาน (Job dissatisfaction) มีดังนี้

พวกที่ ๑ ตัวกระตุ้น (Motivator) คือ องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพอใจ

- งานที่ปฏิบัติ
- ความรู้สึกเกี่ยวกับความสำเร็จของงาน
- ความรับผิดชอบ
- โอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

พวกที่ ๒ ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene) หรือ องค์ประกอบที่สนับสนุนความไม่พอใจในการทำงาน ได้แก่

- แบบการบังคับบัญชา
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- เงินเดือนค่าตอบแทน
- นโยบายของการบริหาร^{๑๙}

- **Koontz** ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารว่า การบริหารงานนั้นจะดีหรือมีประสิทธิภาพหรือไม่นั้นควรคำนึงถึงลักษณะของทฤษฎี ๕ ประการ คือ

๑. การเพิ่มประสิทธิภาพของงาน
๒. การช่วยวิเคราะห์งานเพื่อปรับปรุงพัฒนา
๓. การช่วยงานด้านวิจัยขององค์การให้ก้าวหน้า
๔. ตรงกับความต้องการของสังคม

---

^{๑๘} Maslow อ้างใน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, **ทฤษฎีการบริหาร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://learners.in.th/blog/ladprao> [๑๑ มี.ค. ๒๕๕๒].

^{๑๙} Herzberg อ้างใน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, **แนวคิดการบริหาร**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.edu.tsu.ac.th/major/administration/Data> [๑๑ มี.ค. ๒๕๕๒].

๕. ทันทสมัยกับโลกที่กำลังพัฒนา^{๒๐}

- **Ouchi** ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหาร Z (Z Theory) (William G. Ouchi) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัย UCLA (U of California Los Angeles) ทฤษฎีนี้รวมเอาหลักการของทฤษฎี X, Y เข้าด้วยกัน แนวความคิดก็คือ องค์กรต้องมีลักษณะที่ควบคุมมนุษย์ แต่มนุษย์ก็รักความเป็นอิสระ และมีความต้องการหน้าที่ของผู้บริหารจึงต้องปรับเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของบุคคลในองค์กร

สรุปเพื่ออ้อมหอมสองทฤษฎีมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการคือ

๑. การทำให้ปรัชญาที่กำหนดไว้บรรลุ
๒. การพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
๓. การให้ความไว้วางใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
๔. การให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ^{๒๑}

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์และหลักการบริหารจัดการวัด

ปัจจุบัน แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมาก และทำให้มีผู้มองศาสนาในแง่ต่างๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวก และในแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่พุทธศาสนาก็ยังนับว่ามีอิทธิพลอยู่มากในจิตใจของคนไทยและแสดงออกมาในรูปของประเพณี นิธิย วัฒนธรรม หรือความเมตตาปรานี และความโอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาจึงถือว่าสังคมไทยก็คือสังคมพุทธนั่นเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ ๓ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสถาบันที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ชี้นำทางศีลธรรมจรรยาโดยชี้ให้เห็นนำให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจศาสนพิธีแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ อีกด้วย ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์ตามที่นักวิชาการได้กล่าวไว้และให้ความหมายไว้พอสังเขป ดังนี้

^{๒๐} Koontz อ้างใน เรื่องเดียวกัน.

^{๒๑} Ouchi อ้างใน เรื่องเดียวกัน.

๒.๒.๑ บทบาทพระสงฆ์

เมื่อกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์จะเห็นได้ชัดเจน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตายจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ตลอด อย่างงานแต่งงานก็ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาในงานแต่งงาน พอเกิดก็ต้องนิมนต์พระมาในงานวันเกิด หรือใส่บาตรทำบุญวันเกิด เจ็บป่วยก็ไปหาพระทำบุญ และบางแห่งพระอาจเป็นหมอกกลางบ้าน เป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้าน ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน บทบาทก็มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งนักวิชาการหลายๆ ท่านได้อธิบายความหมายของบทบาทของพระสงฆ์ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

๒.๒.๑.๑ ความหมายของบทบาทพระสงฆ์

- นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทเพื่อสังคมมากขึ้น โดยการใช้ปัญหาของสังคมเป็นตัวชี้นำ กิจกรรมที่ทำได้เข้ามาสนองตอบปัญหาเป็นบางส่วน และต้องมองปัญหาแยกส่วนและแคบลง พระสงฆ์บางรูปให้บริการสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานแม้ปัญหาท้องถิ่นเล็กๆ แต่มีพลังมาก อีกทั้งไม่แยกส่วนปัญหาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอีกด้วยและที่สำคัญการมองปัญหาต่างจากมุมมองที่เป็นอิสระจากการครอบงำของทุนนิยม วัตถุนิยม และบริโภคนิยมของพระสงฆ์^{๒๒}

- วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ สรุปความว่า บทบาทที่เด่นชัดของพระสงฆ์คือบทบาทในการพัฒนาสังคม ซึ่งมีอยู่ ๒ ด้าน คือ บทบาทในด้านพัฒนาวัตถุและบทบาทในด้านพัฒนาจิตใจ พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยการให้คำแนะนำที่ถูกต้อง เป็นผู้เชื่อมประสานให้กำลังใจ และเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรมแก่ประชาชน^{๒๓}

- พระไพศาล วิสาโล กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ว่า โดยประเพณีพระสงฆ์ก็ไม่ได้มีหน้าที่สอนธรรมอย่างเดียว หากยังมีบทบาทในทางโลก เช่น สอนวิชาชีพ ชุบ่อน้ำ สร้างสะพาน และเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน เป็นต้น วัดจึงไม่ใช่สถานอบรมสั่งสอนศีลธรรม จรรยา และประกอบพิธีกรรมเท่านั้น^{๒๔}

^{๒๒} นิธิ เอียวศรีวงศ์, พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๓), หน้า ๕๕.

^{๒๓} วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส๐๔๑๓ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทรร่มเกล้า, ๒๕๔๒), หน้า ๕๐.

^{๒๔} พระไพศาล วิสาโล, พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๑.

- **คณิศร์ จันทบุตร** กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในด้าน การพัฒนาชุมชนให้เจริญด้วยการสร้างสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นการสร้างความผูกพันและ การสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชุมชน เช่น ช่วยสร้างโรงเรียน สร้าง ถนน ศาลาประชาคม เป็นต้น^{๒๕}

- **จิรพรรณ กาญจนะจิตรา** ได้กล่าวว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในทางศาสนาและ ในทางโลก พระสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาและการควบคุมสังคม พระภิกษุส่วนใหญ่ซึ่งได้ บวชและจำพรรษามาเป็นเวลานาน จะได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น และ ยังคงมีอิทธิพลเหนือชาวบ้านอยู่มาก โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางสงฆ์ มักจะได้รับ ความเคารพนับถือและเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชนชนบท และชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อฟังมากเป็น ผู้ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านทั้งทางโลกและทางธรรม^{๒๖}

- **คุณ โทจันทร์** ได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ว่าบทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญต่อ ชีวิตประจำวันของชาวพุทธ ควรจะต้องมีดังนี้ คือ

๑. ที่พึ่งบวร
๒. สอนธรรม
๓. นำปฏิบัติ
๔. พัฒนา
๕. ปรึกษาดี
๖. มีส่วนช่วยสังคม^{๒๗}

- **พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)** ได้กล่าวว่า หากมองกลับมาในด้านประวัติศาสตร์ ไทยในทุกๆ สมัย เราจะเห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ได้สร้างคุณูปการต่อสังคมไว้หลายประการ ด้วยกัน

๑. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำของคนในสังคม พระสงฆ์ในทุกๆ สมัยถือว่าเป็น บุคคลที่มีคุณค่า ความน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนในสังคม แม้ว่าในทางบ้านเมืองจะมี

^{๒๕} คณิศร์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดป่านานาชาติ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔.

^{๒๖} จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, *การพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๖), หน้า ๘๖.

^{๒๗} คุณ โทจันทร์, *พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๕.

ผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่ก็ไม่พื่นที่จะต้องพึ่งพาพระสงฆ์ในยามบ้านเมืองมีวิกฤติอยู่ดี อย่างในเวลาที่จะต้องออกรบในสมรภูมิแห่งสงคราม คนในสังคมจะเข้าหาพระสงฆ์ เพื่อขอให้ท่านอำนวยความสะดวกให้การรบในครั้งนั้นๆ ประสบชัยชนะเหนือศัตรู หรือขอให้ตนเองมีชีวิตรอดปลอดภัยจากการรบในครั้งนั้นๆ

๒. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูของคนในสังคม สมัยแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียนเกิดขึ้นอย่างกลาดเกลื่อนเฉกเช่นในปัจจุบัน คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่าเรียนหาความรู้อยู่ในกำแพงวัดพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ภายในวัด จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย วิทยาการส่วนใหญ่ที่สอนกันนั้นยังไม่กว้างขวางมากนัก ส่วนใหญ่คนในสังคมจะพากันเรียนเอาเฉพาะหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น คือ เรียนเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) พุดง่าย ๆ ก็คือว่า คนในสมัยนั้น เรียนวิชาความจริงของชีวิต กล่าวคือ พอเรียนมาแล้วก็สามารถนำความรู้ไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ในทันที คนในสมัยแต่ก่อนจึงมีความผูกพันกับพระสงฆ์และวัดมาก^{๒๘}

- อมร โสภณวิเศษฐัจจวงศ์ และ กวี อิศริวรรณ ได้กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม ศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติสืบต่อกันมา พระธรรมจึงยังคงอยู่ทั้งในรูปคัมภีร์ และในรูปการนำไปปฏิบัติ ตกทอดมาถึงเราในปัจจุบัน นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยบรรพชาอุปสมบทสืบต่อมาไม่ขาดสาย ได้สร้างปฏิสังขรณ์วัดวาอารามเป็นอันมาก ดังที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน พระสงฆ์มิใช่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว ยังช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ อีกหลายด้าน^{๒๙}

๒.๒.๑.๒ ประเภทของบทบาทพระสงฆ์

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและความเป็นอยู่ของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมากทั้งด้านอบรมบ่มนิสัย ศีลธรรมจรรยา ศาสนพิธี และกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน พระสงฆ์จึงได้รับการนับถืออย่างสูง ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมแล้ว หลักธรรมของพระพุทธศาสนายังพัฒนาคุณภาพของประชากรให้มีคุณธรรมจริยธรรมมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ สัมผัสสามัคคี ส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติ

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

^{๒๙} อมร โสภณวิเศษฐัจจวงศ์ และ กวี อิศริวรรณ, หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส๐๑๑๓ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ภาคเรียนที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสามารถแยกบทบาทของพระสงฆ์สมัยพุทธกาล และบทบาทของพระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันไว้ดังนี้

ก. บทบาทของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

พระพุทธเจ้าได้ทรงเผยแผ่พระศาสนาอยู่นานถึง ๔๕ พรรษา พระองค์ทรงวางรูปแบบการปกครองสงฆ์ไว้ ๓ รูปแบบ ตามกาลเวลาและจำนวนพระสาวกที่เพิ่มขึ้น ดังนี้

๑. **ปฐมโพธิกาล** : ตอนแรกการตรัสรู้ พระสาวกยังมีน้อย พระพุทธองค์ทรงปกครองเอง โดยมีพระองค์เป็นประมุข วิธีที่รับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา หรืออาจเรียกว่า พุทธาธิปไตย

๒. **มัชฌิมโพธิกาล** : ตอนกลางการตรัสรู้ พระสาวกเริ่มเพิ่มมากขึ้น พระพุทธองค์ทรงมอบอำนาจให้อภิษนิยภิกษุ คือ พระภิกษุผู้มีคุณธรรมช่วยกันปกครอง โดยมีพระพุทธองค์เป็นประมุข วิธีที่รับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า ติสระณคมนุปสัมปทา หรืออาจเรียกว่า อภิษนิยยาธิปไตย

๓. **ปัจฉิมโพธิกาล** : ตอนปลายการตรัสรู้ พระสาวกมีจำนวนมากขึ้น เพราะพระพุทธรศาสนาได้ขยายแผ่กว้างไพศาลไปมาก มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสสมัครเข้าเป็นสาวกและเข้ามาบรรพชาอุปสมบทมากขึ้น พระพุทธองค์ทรงประทานระบบสังฆาธิปไตย คือ มอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ปกครองกันเอง โดยมีพระองค์เป็นประมุข วิธีที่รับบุคคลเข้ามาอยู่ในปกครอง เรียกว่า ฉัตตจิตตุดตกรรมอุปสัมปทา หรืออาจเรียกว่า สังฆาธิปไตย^{๑๐}

ข. บทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบัน

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและสังคมมากขึ้น พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนที่นอกเหนือจากการเผยแผ่ศาสนา โดยแบ่งเป็นบทบาทในด้านต่างๆ ได้ดังนี้

๑. บทบาทด้านการพัฒนาสังคม

๑.๑ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมในอดีต มี ๒ ประการคือ

๑.๑.๑ บทบาทในการแนะนำสั่งสอน และเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง รู้จักฝึกจิต ฝึกปัญญา และประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม และอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

^{๑๐} ดนัย ไชโยธา, พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๘๕ - ๘๖.

๑.๑.๒ บทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษา คนในสังคมในอดีตยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับปรากฏการณ์เกิดขึ้นรอบๆตัวค่อนข้างน้อยจึงไม่กล้าตัดสินใจ พระสงฆ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความรู้มากกว่าชาวบ้านจึงต้องช่วยเหลือให้คำแนะนำ และช่วยในการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ในอดีตทำหน้าที่เป็นครูของสังคมและเป็นผู้นำทางด้านภูมิปัญญาของสังคม^{๓๐}

๑.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน อาจกล่าวกว้างๆ ได้ ๒ ด้าน คือ การพัฒนาด้านวัตถุ และการพัฒนาด้านจิตใจ

๑.๒.๑. การพัฒนาสังคมด้านวัตถุ ที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการเป็นผู้นำชาวบ้าน หรือมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆที่เห็นเด่นชัดในปัจจุบันมีดังนี้

๑.๒.๑.๑ ด้านการศึกษา นอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่สั่งสอนอบรมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปแล้ว ยังมีบทบาทในการพัฒนาสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆเช่น สำนักสงฆ์ โรงเรียนวัด ที่เปิดสอนทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ผู้ที่บวชเรียน การจัดตั้งหรือสนับสนุนโครงการพัฒนาชนบทต่างๆ เช่น โครงการสอนตัดเย็บเสื้อผ้า โครงการทำที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หรือแม้แต่การที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการสร้างสำนักปฏิบัติธรรม สร้างสถานฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆล้วนแล้วแต่มีคุณค่าต่อการพัฒนาด้านการศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นการขยายโอกาสและสถานศึกษาไปสู่ประชาชน ช่วยรัฐประหยัดงบประมาณที่จะใช้พัฒนาด้านนี้ได้อีกทางหนึ่งด้วย

๑.๒.๑.๒ ด้านสาธารณูปโภค โครงการพัฒนาชนบทหลายๆโครงการที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ สามารถพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคได้ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม เช่น พระสงฆ์นำชาวบ้านขุดเจาะน้ำบาดาล ขุดสระน้ำสาธารณะ ขุดบ่อ ทำถนนหนทาง สร้างสะพาน ขุดคลอง สร้างส้วม สร้างศาลาพักร้อน สร้างหอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน ฯลฯ สิ่งสาธารณูปโภคเหล่านี้ พระสงฆ์ในหลายๆท้องถิ่น สามารถนำชาวบ้านรวบรวมเงินทุนเพื่อจัดสร้างขึ้น โดยอาศัยแรงศรัทธาของชาวบ้านที่ต่อพระสงฆ์ ไม่ต้องรอรับแต่ความช่วยเหลือจากทางราชการ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเป็นผู้นำชาวบ้านพัฒนาสถานที่ หรือทำความสะอาดสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาหรือวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าพระสงฆ์ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับชาวบ้าน ฝึกให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งสาธารณูปโภคในท้องถิ่นของตน ให้ใช้ประโยชน์ได้นานคุ้มค่า

^{๓๐} บุญรับ ศักดิ์มณี และ โสภณ เสือพันธ์, หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ๓ ชม. ๐๐๐๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐.

๑.๒.๑.๓ ด้านการสาธารณสุข ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภค ซึ่งจะสามารถยกระดับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นไปในตัวด้วย เช่น การมีส้วม มีน้ำประปา น้ำดื่ม ถนน ฯลฯ ใช้ที่สะอาดและเพียงพอ ตลอดจนการมีสถานพยาบาลเบื้องต้น เช่น สถานีอนามัย เป็นต้น โครงการส่งเสริมการเกษตรและการปศุสัตว์ต่างๆ เช่นการส่งเสริมการปลูกผักผลไม้สวนครัว กองทุนเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร หรือโครงการอื่นๆที่พระสงฆ์มีส่วนช่วยเหลือนั้น นอกจากจะทำให้ประชาชนมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอและถูกสุขลักษณะแล้ว บางอย่างยังสามารถนำผลผลิตไปขายเป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวด้วย

๑.๒.๑.๔ ด้านเศรษฐกิจ เมื่อมีการพัฒนาด้านการศึกษา ด้านสาธารณูปโภค และด้านสาธารณสุขให้ดีขึ้น ก็ย่อมเป็นการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ดีขึ้นตามไปด้วย เพราะเมื่อชาวบ้านได้รับการศึกษาอบรมที่ดี มีสิ่งสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกและมีสุขภาพพลานามัยที่ดี ย่อมมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชาวบ้านก็มีเวลาและโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจของตนและท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น ในปัจจุบัน การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจในหลายๆท้องถิ่น มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ เช่น การจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า การจัดตั้งสหกรณ์เพื่อขายผลผลิต การจัดตั้งกองทุนรวมประจำหมู่บ้าน การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจ และไม่ถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบ ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นและการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว

๑.๒.๒ การพัฒนาทางด้านจิตใจ งานพัฒนาจิตใจที่พระสงฆ์ไทยกระทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

๑.๒.๒.๑ แสดงพระธรรมเทศนา หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า เทศน์ มีทั้งเทศน์เดี่ยว คือเทศน์รูปเดี่ยว และเทศน์บุจฉา – วิสัชนา คือ เทศน์ถาม - ตอบ ตั้งแต่ ๒ รูปขึ้นไป การแสดงพระธรรมเทศนาคือเป็นรูปแบบที่ทำกันมาแต่โบราณ มีระเบียบและวิธีการของตน โดยเฉพาะ คือมีการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และผู้ฟังนั่งอย่างสงบเรียบร้อย ประนมมือตั้งใจฟัง ท่านผู้รู้กล่าวว่า การฟังเทศน์แบบนี้เป็นการรักษาศีลฝึกสมาธิ และอบรมปัญญาไปในตัว

๑.๒.๒.๒ ปาฐกถาธรรม คือ การแสดงธรรมโดยใช้ภาษาธรรมดาที่สื่อความหมายได้ง่าย

๑.๒.๒.๓ ธรรมทูตและธรรมจาริก คือ การส่งพระไปสั่งสอนอบรมประชาชนในจังหวัดต่างๆทั่วราชอาณาจักร งานพระธรรมทูตอยู่ในความรับผิดชอบของคณะสงฆ์ไทย โดยเฉพาะนอกจากงานธรรมทูตในประเทศแล้ว ยังส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังต่างประเทศอีกด้วย ส่วนงานธรรมจาริกนั้นเป็นโครงการร่วมระหว่างคณะสงฆ์กับกรมประชาสัมพันธ์

๑.๒.๒.๔ จัดตั้งโรงเรียน เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ โรงเรียนราษฎร์ของวัดและโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อสอนศีลธรรมจริยธรรมและวิชาสามัญให้แก่เด็กและเยาวชน โรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นริเริ่มโดยพระสงฆ์จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นแห่งแรก

๑.๒.๒.๕ จัดตั้งโครงการพัฒนาและสงเคราะห์ เช่น โครงการอบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น โดยพระสงฆ์จากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาหมิงกุฎราชวิทยาลัย และโครงการพัฒนาจิต ของจิตภาวันวิทยาลัยบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยจัดให้พระผู้นำท้องถิ่นทั่วราชอาณาจักรมาฝึกอบรมเพื่อกลับไปเผยแพร่งานในท้องถิ่นของตน

๑.๒.๒.๖ จัดบรรพชาและอุปสมบทแก่นักเรียนและนิสิตนักศึกษาในฤดูร้อน

๑.๒.๒.๗ เปิดสอนพระพุทธศาสนา เช่น เปิดสอนพระอภิธรรมแก่ผู้สนใจทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ดังที่ได้กระทำกันอยู่ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ และสภาการศึกษามหาหมิงกุฎราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นต้น

๑.๒.๒.๘ ตั้งศูนย์ฝึกปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน งานด้านนี้ได้เริ่มอย่างจริงจังในสมัยพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) วัดมหาธาตุ เป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง ได้รับพระผู้นำชุมชนในจังหวัดต่างๆมาฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานจนมีความสามารถ แล้วส่งกลับไปตั้งสำนักปฏิบัติธรรมในท้องถิ่นของตน และปัจจุบันยังมีการสอนสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานตามสำนักปฏิบัติหลายแห่ง

๑.๒.๒.๙ จัดตั้งโรงมหรสพทางวิญญาณ คือ อบรมและปลูกฝังจริยธรรมแก่ประชาชนโดยผ่านสื่อการสอน

๑.๒.๒.๑๐ เผยแผ่ธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์

๑.๒.๒.๑๑ ออกวารสารและนิตยสารเผยแผ่ธรรม มีหน่วยงานและสถาบันต่างๆออกวารสารและนิตยสารเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลายฉบับ เช่น พุทธจักร ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เสียงธรรม ของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ธรรมจักร ของมหาหมิงกุฎราชวิทยาลัย เป็นต้น ^{๓๒}

^{๓๒} วิทยุ วิทยุเทวฤทธิ์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส ๐๔๑๒ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๔๗-๕๒.

ปัจจัยสำคัญที่จูงใจพระสงฆ์ให้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ๒ ประการ คือ

๑. ปัจจัยที่จูงใจภายนอก คือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่นั้นดำรงชีวิตอยู่ในท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลง และสภาวะแวดล้อมต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ปัญหาของสังคมได้เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงวัด คนเหล่านั้นบางคนก็เป็นญาติพี่น้องของท่านบางคนก็มีอุปการคุณต่อวัด ซึ่งชุมชนเหล่านั้นมีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการ เช่น ปัญหาความยากจน การเจ็บไข้ได้ป่วย เด็กขาดการศึกษาเล่าเรียน ปัญหาดังกล่าวเหล่านั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายจึงจะแก้ไขได้ ดังนั้น ในฐานะที่ท่านเป็นพระสงฆ์หรือเป็นผู้เสียสละอยู่แล้ว จึงได้อาสาสมัครออกมาแสดงบทบาทในการช่วยเหลือสังคมเหล่านั้น

๒. ปัจจัยที่จูงใจภายใน ได้แก่ การที่พระสงฆ์เองได้เรียนรู้และเข้าไปปัญหาของสังคมมากขึ้น ท่านเรียนรู้ปัญหาของชาวเมืองและของชาวชนบท ตลอดทั้งเรียนรู้ถึงข้อมูลว่าอะไรควรแก้ไขไม่ควรแก้ไขและแก้อย่างไรประกอบกับผลจากการศึกษาและการปฏิบัติธรรมที่ทำให้พระสงฆ์เกิดปัญญาและคุณธรรม อันได้แก่ ความเมตตากรุณา ความโอบอ้อมอารี คิดสงสารอยากจะช่วยเหลือผู้อื่น จึงทำให้พระสงฆ์เหล่านั้นออกมาแสดงบทบาทในการพัฒนาสังคมไทยดังที่เห็นปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้^{๓๓}

๒. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒.๑ พระสงฆ์กับพื้นฐานทางการศึกษาของชาติ สังคมไทยการจัดการศึกษาเริ่มต้นจากวัด โดยมีพระเป็นผู้สอนมาก่อนที่จะมีโรงเรียน ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นครู ในขณะที่ผู้ชายไปเรียนกับพระที่วัด ผู้หญิงและคนชราก็ได้รับความรู้ทางอ้อมจากการไปวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำให้มีผลต่อการพัฒนาจิตใจของคนในสังคม แม้ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นครูจะลดน้อยลงเพราะมีโรงเรียนเกิดขึ้น แต่พระสงฆ์กับการสอนทางด้านศาสนายังมีอยู่ เช่น การนิมนต์พระมาสอนจริยธรรมในโรงเรียน เป็นต้น

๒.๒ พระสงฆ์กับการอบรมสั่งสอน ในอดีตพระพุทธรเจ้าได้ใช้เวลาออกพรรษาออกไปโปรดประชาชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการอบรมสั่งสอนของพระพุทธรเจ้า และเช่นกันงานที่พระสงฆ์ยังคงปฏิบัติตามรอยพระพุทธรองค์อยู่ คือ งานพระธรรมทูต ซึ่งเป็นการจาริกออกไปอบรมสั่งสอน และสงเคราะห์ผู้ที่อยู่ห่างไกล เช่น ชาวเขา คนไทยที่อยู่ต่างประเทศ เป็นต้น

^{๓๓} พรพจน์ กบิลสิงห์, หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส.๐๔๑๒ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๕๘-๖๕.

๒.๓ พระสงฆ์กับงานด้านสาธารณสุข ในชนบทวัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะพระสงฆ์จะมีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำแก่ประชาชน ซึ่งได้อาศัยวัดเป็นที่พึ่งทั้งในด้านการขอยารักษาโรค การขอคำแนะนำตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ในด้านสาธารณสุขต่างๆ ทางราชการมักจะขอความร่วมมือ ในการเผยแพร่ความรู้ผ่านวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นสื่อกลาง ในบางแห่งพระบางรูปยังเป็นหมอชาวบ้านอีกด้วย

๒.๔ พระสงฆ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การให้ความรู้แก่คนทั่วไป โดยสถานที่ให้ความรู้นั้นไม่ได้มาจากโรงเรียน บทบาทพระสงฆ์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือเดิมเรียกว่าโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จุดประสงค์ในการจัดก็คือ การเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กและประชาชนที่สนใจและเป็นการช่วยลดภาระให้กับผู้ปกครองมิให้ต้องเสียเงินในกรณีที่ต้องการจะให้บุตรหลานเรียนพิเศษอีกด้วย

นอกจากนี้พระสงฆ์ยังได้ช่วยจัดการศึกษาให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระให้กับผู้ปกครอง ที่ต้องไปประกอบหน้าที่การงาน การจัดการศึกษาให้แก่เด็กก่อนวัยเรียนอยู่ในรูปของโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ โดยจัดขึ้นภายในวัดเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านรอบวัด โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

๒.๕ พระสงฆ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง การนำความรู้ที่ได้จากคนในท้องถิ่นมาช่วยพัฒนาท้องถิ่นของตน เช่น ผู้มีฝีมือทางด้านช่างในสมัยโบราณ ผู้มีวิชาความรู้มักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่อยู่ในตระกูลเท่านั้น คนภายนอกจึงขาดโอกาสในการสืบทอดความรู้ บางครั้งเมื่อไม่มีตระกูลสืบทอด วิชาความรู้เหล่านั้นก็พลันสูญหายไปหมด พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยชักนำผู้มีความรู้ความสามารถเหล่านี้ ให้ช่วยถ่ายทอดวิชาความรู้เพื่อเป็นมรดกแก่ลูกหลาน อีกทั้งพระสงฆ์บางรูปก็เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางการช่าง จึงเป็นกำลังสำคัญในการถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นอีกด้วย

๓. บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

๓.๑ ความเป็นมาของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ในสมัยพุทธกาล สถานที่พำนักของพระภิกษุมีชื่อเรียกว่า อาราม ทั้งนี้เพราะเป็นสถานที่มีต้นไม้ให้ร่มเงา ช่วยให้เกิดความสงบร่มเย็นเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม จนถึงปัจจุบันต้นไม้ถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติ และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในเรื่องปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนี้ยังถือว่าต้นไม้ช่วยอนุรักษ์น้ำ ป้องกันน้ำไหลบ่าท่วมพื้นดิน

ความต้องการ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตสืบไป

๓.๒ พระสงฆ์กับวินัยบัญญัติ วินัยบัญญัติเป็นข้อบังคับในการปฏิบัติเมื่ออยู่ป่าที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ดังนี้

- ห้ามทำลายเมล็ดพืช หน่อไม้ รากเหง้า เพราะอาจขยายพันธุ์ได้ต่อไป
- ห้ามทำลายต้นไม้ทั้งหลายไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก
- ห้ามถ่ายอุจจาระปัสสาวะ บ้วนน้ำลาย หรือทิ้งสิ่งปฏิกูลต่างๆลงในแม่น้ำ ลำคลอง
- ห้ามขุดดิน เพราะอาจทำให้สัตว์ที่อาศัยอยู่ในดินตาย
- ห้ามเทน้ำ ลงบนหญ้าหรือบนดินเพราะจะทำให้สัตว์ตาย
- ให้กรองน้ำก่อนดื่ม เพราะอาจมีสัตว์น้ำติดอยู่

๓.๓ พระสงฆ์กับสภาพแวดล้อมภายในวัด จากคำสั่งของมหาเถรสมาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ระบุให้มีการปลูกต้นไม้ภายในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ (ที่ดินสงฆ์) ทั้งนี้เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ร่มเย็นประเภทของต้นไม้ที่จะนำมาปลูกได้แก่

- ไม้เนื้อแข็ง เช่น ต้นสัก ต้นแดง ต้นรัง ต้นยาง
- ไม้ร่มเงา เช่น ต้นไทร
- ไม้ดอกยืนต้น เช่น ลั่นทม
- ไม้ผลยืนต้น เช่น กล้าย
- ไม้พุ่ม
- ไม้กอ เช่น กอไผ่

ลักษณะของการปลูกต้นไม้ แยกลักษณะการปลูกดังนี้

- ปลูกเป็นแนวเขตวัด เช่น ไม้เนื้อแข็ง
- ปลูกเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่
- ปลูกเรียงต้น
- ปลูกเฉพาะต้น

ส่วนกล้าไม้ที่จะนำมาปลูก อาจขอได้จากทางราชการ จากเอกชน หรือ การเพาะตอนเป็นต้นของวัดเองก็ได้

๓.๔ พระสงฆ์กับสภาพแวดล้อมทั่วไป ตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระสงฆ์จะอาศัยอยู่ตามป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ จนเกิดพุทธบัญญัติเรื่อง การอยู่จำพรรษาขึ้น ทั้งนี้เพราะฤดูฝนพระสงฆ์ส่วนหนึ่ง จะเหยียบข้าวกล้าในนา และสัตว์เล็กสัตว์น้อยบนพื้นดินตายลง โดยไม่ได้เจตนาจึงเป็นที่มาของการอยู่ประจำที่ภายในระยะเวลาสามเดือน

เนื่องจากพระสงฆ์ เป็นที่เคารพนับถือแก่คนทั่วไป จึงมีบทบาทเป็นผู้นำทางปัญญาไม่ว่าจะอยู่ที่ใด เช่น พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในป่าก็จะเป็นผู้ชี้แนะถึงคุณประโยชน์ของป่า ให้กับผู้อยู่อาศัยในบริเวณนั้นเลิกตัดไม้ทำลายป่าลงได้ เป็นต้น

๔. บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรมไทยมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาในอดีตนั่นเอง การเรียนการสอนจึงเป็นการถ่ายทอดจากพระผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้เรียนจึงได้รับอิทธิพลจากการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคนธรรมดาสามัญประเพณี ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ล้วนแล้วแต่สืบทอดความเป็นพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

๔.๑ พระพุทธศาสนากับศิลปกรรม การเกิดศิลปกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นภายหลังที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ด้วยเหตุผลที่ว่า ต้องการสิ่งบูชาแทนองค์ศาสดา ศิลปกรรมในทางศาสนา แบ่งเป็น

๔.๑.๑ สถาปัตยกรรม คือ สิ่งก่อสร้าง เช่น สถูป เจดีย์ พระปรางค์ พระอุโบสถ เป็นต้น สถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ที่สุด เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

๔.๑.๒ ประติมากรรม คือ งานปั้นหล่อ การแกะสลักพระพุทธรูปถือเป็นประติมากรรมที่สำคัญ มีขึ้นครั้งแรกในแคว้นคันธารราษฎร์ ในสมัยพระเจ้ากรีกนิษกะแห่งอินเดีย สำหรับประเทศไทย พระพุทธรูปที่จัดวางงดงามที่สุดสร้างในสมัยสุโขทัย ตัวอย่างของพระพุทธรูปที่สร้างในยุคนี้คือ พระพุทธชินราช

๔.๑.๓ จิตรกรรม คือ การเขียน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ และเขียนตามฝาผนังโบสถ์

๔.๑.๔ วรรณกรรมหรือวรรณคดี คือ เรื่องราวที่แต่งขึ้น วรรณคดีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพญาลิไทในสมัยสุโขทัยเป็นเรื่องราวที่กล่าวถึง แดนทั้ง ๓ คือ นรก สวรรค์ และ โลกมนุษย์ จุดประสงค์ของการแต่งวรรณคดี เพื่อมุ่งชี้ให้เห็นบาป บุญ คุณ โทษทางพระพุทธศาสนา

๔.๒ พุทธศาสนากับวัฒนธรรม วัฒนธรรม คือ วิถีทางในการดำเนินชีวิต รากฐานของวัฒนธรรมไทยล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ตัวอย่างของวัฒนธรรมได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ทำขวัญเดือน โคนจุก บวช แต่งงาน งานศพ ทำบุญในเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยกับพระพุทธศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของกันและกันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งรากฐานของพระพุทธศาสนา คือ รากฐานของสังคมไทยนั่นเอง

๔.๓ บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

- พระสงฆ์ในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีบวช พิธีทำบุญเลี้ยงพระ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันเกิด เป็นต้น

- พระสงฆ์ในฐานะผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น หอพระไตรปิฎก พระพุทธรูป และวัตถุล้ำค่าต่างๆ ที่อยู่ในวัด

- พระสงฆ์ ในฐานะผู้ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม เช่น เป็นสื่อกลางในการจัดการอบรมความรู้ระหว่างวัดกับชาวบ้าน และพระสงฆ์บางรูปที่มีความสามารถทางศิลปะต่างๆไม่ว่าจะเป็นงานปั้น งานหล่อหรืองานจิตรกรรม ได้เป็นผู้ถ่ายทอดงานศิลปะนั้นๆให้กับชาวบ้านด้วย^{๓๔}

สรุปแล้วพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารวัดหลายๆ ด้านแต่ทั้งนี้ การจะบริหารวัดนั้นเจ้าอาวาสจะต้องมีหลักการในการบริหารจัดการวัดที่ดี เพื่อให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์กลางของชุมชนต่อไป

๒.๒.๒ หลักการบริหารจัดการวัด

คำว่า “วัด” มีความหมายว่า เป็นที่พำนักอาศัยของพระสงฆ์และสามเณรทั้งหลาย “วัด” เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจหรือประกอบกิจกรรมของสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แตกต่างจาก “บ้าน” โดยสิ้นเชิง ที่อยู่ของพระสงฆ์และสามเณรเรียกว่า “กุฏิ” ดังนั้น คำว่า “วัด” ก็หมายความว่า เป็นการกำหนดเอาหรือเป็นการ “กะ” เอา จากการคำนวณ “วัด” เป็นการไปในสถานที่กระทำคุณงามความดีกันว่าจะเป็นไปได้สักเพียงไหนในแต่ละคน ใครที่ไม่ได้ไป “วัด” ก็ไม่รู้ว่าเป็นคนที่ดีเอาคุณงามความดีได้เพียงไหน มีระดับคุณงามความดีหรือเปล่า อาจจะไม่ได้เพราะยังไม่ได้ไป “วัด” กันนั่นเอง

หลักการบริหารวัด คือ การอำนวยความสะดวกซึ่งต้องมีการตัดสินใจให้ถูกต้องและเหมาะสม การบริหารงานสมัยปัจจุบัน ผู้บริหารวัดต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล (Vision) ต้องทำงานเป็นทีม (Team Work) วางโครงสร้างพื้นฐานได้ดี (Infrastructure) รับฟังเสียงมหาชน (Public Hearing) และพร้อมที่จะรื้อปรับระบบ (Reengineering)^{๓๕}

^{๓๔} สุชาติ วราห์พันธ์, หนังสือเรียน วิชาพระพุทธศาสนา ๒ (๒๐๐๐๓๓๐๒), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๔ – ๑๐๘.

^{๓๕} กรมการศาสนา, คู่มือการถวายนามรู้แต่พระสังฆาธิการ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๓๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

การบริหารและการจัดการวัด หมายถึง เจ้าอาวาส หรือสมภาร คือ ผู้นำของภิกษุสงฆ์ สามเณร และภุคฆ์ที่มียู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง สันติสุขและมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม และภาวนาธรรม คือวิปัสสนากรรมฐานแก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกลให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชน ได้อย่างแท้จริง

การบริหารจัดการวัดนั้น เจ้าอาวาสหรือสมภารวัดจะต้องมีศาสตร์และมีศิลป์ในการบริหาร และการจัดการวัดของท่าน

ศาสตร์ ในการบริหารและการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ

ศิลป์ ในการบริหารและการจัดการ ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ และมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน มีศิลปะในการพูดที่ดี โน้มน้าวได้เก่ง

ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการนี้ เจ้าอาวาสแต่ละวัดจะแตกต่างกันออกไป บางวัดก็มีความสามารถในการประสาน บางวัดก็มีความสามารถในทางปกครอง ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีในการบริหารและการจัดการวัด ซึ่งจะต้องบริหารและจัดการในเชิงรุก เพื่อให้ได้ผลเต็มที่มีประสิทธิภาพ คือ

๑. เป็นผู้ทรงศีลทรงธรรม
๒. เป็นผู้มียุติธรรมงานสะอาด ไม่ประพฤตินอกกริตนอกรอยแห่งสมณะ
๓. เป็นผู้ฉลาดในอุบายแห่งทางเจริญและทางเสื่อม
๔. เป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล ในการสืบทอดในการบริหารการปกครอง แล้วสร้างธรรมทายาทขึ้นมา
๕. เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ
๖. เป็นผู้ที่มีศรัทธาธรรม
๗. เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี
๘. เป็นผู้มีความอดทน
๙. เป็นผู้ที่มีปัญญาดี รอบรู้ทั้งคดีโลกคดีธรรมพอสมควร
๑๐. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพัฒนา

๑๑.เป็นผู้มีคุณธรรมในการบริหาร และการปกครองได้^{๓๖}

ภาวะความเป็นผู้นำ

ภาวะความเป็นผู้นำถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ถ้าวัดใดขาดเจ้าอาวาสที่ไม่มีภาวะความเป็นผู้นำแล้ว วัดนั้นย่อมจะบริหารงานล้มเหลว ไร้ประสิทธิภาพ โดยทั่วไปแล้วผู้นำหมายถึง บุคคลที่มีคุณภาพมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในด้านต่างๆเป็นผู้ที่สามารถชักจูง แนะนำการทำงานให้กับกลุ่มและชุมชนของตนเองและเป็นบุคคลที่กลุ่มหรือชุมชนยอมรับ แต่ถ้าจะพิจารณาในแง่ของพฤติกรรมในการปฏิบัติงานแล้ว พบว่า ผู้นำนั้น หมายถึง หมายถึงผู้มีพฤติกรรมทางสังคมในลักษณะของการควบคุม สั่งการ จัดระบบ องค์กร / องค์กร หรือชุมชนปฏิบัติตามให้บรรลุผลตามที่ต้องการ

อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของผู้นำ (Leader) ไว้มากมายหลายท่าน ดังเช่น

- โด널ด์ อาร์ เพลเลอร์ แห่งสถาบันเวอร์จิเนียโพลิเทคนิค กล่าวว่า ผู้นำคือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันเป็นที่ต้องการของการดำเนินงานของกลุ่มและสามารถใช้ความรู้นั้น ช่วยให้กลุ่มบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง^{๓๗}

- อรุณ รักธรรม ได้กล่าวว่า ผู้นำนั้นมีชื่อเรียกต่างๆ เป็นต้นว่า หัวหน้า (งาน ฝ่าย แผนก กอง) ผู้อำนวยการ อธิบดี ผู้จัดการ ผู้บริหาร ผู้ดูแล ผู้ควบคุม เป็นต้น บุคคลดังกล่าวนี้มีตำแหน่งหรือทำหน้าที่ ที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการก็ได้ “นำ” ผู้อื่น กล่าวคือเป็นผู้ที่มี ภาวะผู้นำ^{๓๘}

- เสถียร เหลืองอร่าม ได้กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีบุคลิกลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ประกอบด้วยความสามารถ เป็นพิเศษในกลุ่มขององค์กรนั้น เพราะบุคคลแต่ละกลุ่มขององค์กรจะประกอบด้วยบุคคลที่มีบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ หรือทักษะ แตกต่างกันไปในขณะที่ทุกคนมีความผูกพันซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม จะต้องยอมรับนับถือความคิดซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้เองสถานการณ์ที่บีบตัวขึ้นจึงผลักดันคนให้สมาชิกกลุ่มกลายเป็นผู้นำ^{๓๙}

^{๓๖} กรมการศาสนา และสำนักงานสภาพัฒนาการศรัทธา, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิซิเมนต์ไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๖๖ – ๑๖๘.

^{๓๗} Henry Pratt Fairchild and Authorities, **Dictionary of Sociology and Related Science**, (New Jersey : 1970), p.174.

^{๓๘} อรุณ รักธรรม, **พฤติกรรมองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๓๓๒.

^{๓๙} เสถียร เหลืองอร่าม, **หลักมนุษยสัมพันธ์ต่อการบริหารงานองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๕๗.

- **ธรรมส โขติกุญชร** ได้กล่าวว่า ผู้นำหมายถึงบุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องขึ้นมาให้เป็นหัวหน้ามีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา อาจจักพาผู้ใต้บังคับบัญชา หรือ หมูชนไปในทางที่ดี หรือทางที่ชั่วก็ได้ จึงเรียกผู้นำตามคุณลักษณะนี้ว่า ผู้นำพลวัต (Dynamic Leader) ซึ่งอาจเป็นผู้นำที่ดี (Positive Leader) หรือผู้นำนินเษ (Negative Leader) ก็ได้ถ้าหากเป็นผู้ที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร และการปฏิบัติการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อระเบียบแบบแผนอันดีของสังคม^{๔๐}

- **Keith Davis** กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มคนและจูงใจคนไปยังเป้าหมายประการใดประการหนึ่ง ภาวะผู้นำทำให้ศักยภาพ (Potential) เป็นจริงขึ้นมา เพราะถือว่า ภาวะผู้นำเป็นภาวะแห่งการปฏิบัติการที่จะทำให้เกิดศักยภาพในตัวคนบังเกิดความสำเร็จ ภาวะผู้นำจึงสำคัญในการเป็นผู้นำด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้นำยอมทำให้เกิดผลผลิต ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานและความก้าวหน้าแก่ผู้ร่วมปฏิบัติงาน ผู้นำที่ดีจะช่วยเพิ่มพูนพัฒนาผู้ร่วมงานให้ดีขึ้นเสริมสร้างองค์กร หรือหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๔๑}

- **อรุณ รักธรรม** ได้กล่าวถึง ภาวะความเป็นผู้นำ ไว้ดังนี้คือ

ภาวะผู้นำเป็นสภาพความสัมพันธ์รูปหนึ่งที่บุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนซึ่งเราเรียกว่าผู้นำ สามารถกระทำใ้คนอื่นส่วนมากเป็นผู้ตาม ดำเนินการไปในทิศทางและวิธีการที่กำหนดเพื่อมุ่งเป้าหมายขององค์กร^{๔๒}

- **อุทัย หิรัญโต** กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ดังนี้

ความเป็นผู้นำคือกิจกรรมในการสร้างอิทธิพลจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา หรือกลุ่มเพื่อจะก่อให้เกิดความพยายามร่วมกันในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง จากความหมายดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า กระบวนการของความเป็นผู้นำจะขึ้นอยู่กับตัวผู้นำ ตัวผู้ตาม (Follower) และ สถานการณ์ (Situation) ซึ่งหมายความว่าผู้ตาม ยอมรับใน

^{๔๐} ธรรมส โขติกุญชร, **มนุษย์สัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๓๑.

^{๔๑} Keith Davis อ้างใน นิพนธ์ คันชเสรี, **มนุษย์สัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑๗ – ๑๑๘.

^{๔๒} อรุณ รักธรรม, **พฤติกรรมองค์กร**, หน้า ๓๓๓.

ความเป็นผู้นำของเขาหรือไม่ และสถานการณ์อำนวยความสะดวกให้มีการแสดงการเป็นผู้นำออกมาได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานการณ์ที่มีการจูงใจหรือใช้อิทธิพลได้^{๔๓}

- **ธรรมรส โชติคุณุชกร** กล่าวถึงลักษณะต่างๆ ไปของหัวหน้างาน (ผู้นำ) ที่ควรจะมีไว้ดังนี้
คือ

๑. มีความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบทันคน
๒. เชื่อมั่นในตนเอง
๓. มีความคิดในด้านการบริการ
๔. มีกำลังใจสูง
๕. มีความสามารถที่จะเรียนรู้เรื่องต่างๆ ได้โดยรวดเร็ว
๖. มีความสามารถในการบริหารงาน และมีความรู้หลายๆ ด้าน
๗. มีความกระตือรือร้น
๘. มีความสุภาพเป็นมิตร เมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจ
๙. มีศีล มีสัจย์มั่นคง และเที่ยงธรรม ศักดิ์ศรี
๑๐. มีความสามารถที่จะนำและสอนคนอื่นได้ เป็นทั้งนายและครูเขา
๑๑. มีศรัทธาต่องาน และผู้ร่วมงาน^{๔๔}

- **สมาน รั้งลียอกฤษณ์ และ สุทธิ สุทธิสมบุญ** กล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่ดีไว้ดังนี้

๑. มีความเชื่อมั่นและเคารพในความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น
๒. มีความรอบรู้ ความสามารถ ในงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบ
๓. มีความคิดริเริ่มและสนับสนุนให้ผู้อื่นได้บังคับบัญชาที่มีความคิดริเริ่มด้วย
๔. มีความเสียสละ
๕. มีความกระตือรือร้นและเข้าสังคมได้ดี
๖. มีความซื่อสัตย์สุจริต
๗. มีความกล้าในการตัดสินใจ
๘. มีการสมานไมตรี และสร้างสามัคคีธรรมในหมู่คณะ
๙. มีคุณพินิจมั่นคงและรอบคอบ
๑๐. มีความจงรักภักดีต่องานและผู้ร่วมงาน
๑๑. มีความกล้ารับผิดชอบและยอมรับพันธะที่มีต่อหน้าที่

^{๔๓} อุทัย หิรัญโต, **ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๓.

^{๔๔} ธรรมรส โชติคุณุชกร, **มนุษย์สัมพันธ์**, หน้า ๑๕๑ – ๑๕๓.

๑๒. เคยมีประสบการณ์ในการปกครองบังคับบัญชาจากหัวหน้างานแบบต่างๆ

๑๓. มีบุคลิกภาพเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว

๑๔. มีเหตุผลและยอมรับความจริง

๑๕. มีความตื่นตัว ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๑๖. มีความยุติธรรม^{๔๕}

- **Herbert H. Casson** กล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่ดีประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ตัดสินใจได้รวดเร็วและมีความแม่นยำ

๒. สามารถพึ่งตนเองได้

๓. ปฏิบัติงานด้วยความมั่นใจ

๔. เป็นนักต่อสู้ที่กล้าเผชิญต่อเหตุการณ์

๕. เป็นผู้ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานโดยฉับพลัน

๖. ถือการผิดพลาดเป็นบทเรียนและแก้ไข

๗. เป็นผู้ใฝ่การผูกไมตรีกับหัวหน้างานทุกคน

๘. ไม่หวั่นไหวต่อภัยอันตราย

๙. สร้างบริวารและผู้ร่วมงานด้วยหลักการที่ดี

๑๐. เป็นตัวแทนของผู้ใต้บังคับบัญชา

๑๑. รู้จักให้รางวัลตอบแทนในการปฏิบัติงาน

๑๒. มีอุดมการณ์ก้าวไกลและทรงคุณค่า^{๔๖}

- **อรุณ รักธรรม** ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่ดีไว้หลายประการดัง เช่น

๑. ต้องมีความรู้ดีพอประมาณ Knowledge

๒. ต้องมีความคิดริเริ่ม Initiative

๓. ต้องเป็นบุคคลที่กล้าหาญ Courage

๔. มีความเด็ดขาด Decisiveness

๕. มีความแนบเนียน Tact

๖. มีความยุติธรรม Justice

๗. มีท่าทางดี Bearing

^{๔๕} สมาน รังสีโยกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักงาน กพ., ๒๕๒๔), หน้า ๖๐ - ๖๑.

^{๔๖} Herbert H. Casson อังโน เติถียร เหลืองอร่าม, **หลักมนุษยสัมพันธ์ต่อการบริหารงานองค์การ**, หน้า ๑๐๓- ๑๐๔.

๘. มีความอดทน	Endurance
๙. มีความกระตือรือร้น	Enthusiasm
๑๐. ไม่เห็นแก่ตัว	Unselfishness
๑๑. มีความตื่นตัวอยู่เสมอ	Alertness
๑๒. มีดุลพินิจที่ดี	Judgment
๑๓. มีความสงบเสงี่ยม	Humility
๑๔. มีความเห็นใจผู้อื่น	Humanity
๑๕. มีความจงรักภักดี	Loyalty
๑๖. มีการสังคมดี	Sociability
๑๗. มีการบังคับใจตนเองได้	Self - control ^{๔๗}

- สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่ดีไว้ ดังนี้

๑. ต้องซาบซึ้งถึงนโยบาย อำนาจหน้าที่และกิจการงานในหน่วยงานของตน
๒. ต้องมีแผนในการดำเนินงาน และหมั่นเอาใจใส่ปรับปรุงอยู่เสมอ
๓. ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ
๔. ต้องจัดให้มีระบบการติดต่อกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีประสิทธิภาพ
๕. ต้องรู้จักใช้คนให้เหมาะสม
๖. ต้องมีความซื่อสัตย์
๗. ต้องติดตามผลงานอยู่เสมอ หากบกพร่องต้องรีบแก้ไข
๘. ต้องรู้จักพิจารณาขั้นตอนว่าปัญหาอะไรสำคัญก่อนและหลัง
๙. ต้องมีพรหมวิหารสี่
๑๐. ต้องมีความยุติธรรม
๑๑. ต้องเป็นคนตรงต่อเวลา
๑๒. ต้องหมั่นอบรมผู้ใต้บังคับบัญชา ให้มีความสามารถในการทำงาน
๑๓. ต้องมีความคิดริเริ่ม และสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความคิดริเริ่มด้วย
๑๔. ต้องกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความคิดในการปรับปรุงงาน
๑๕. ต้องเป็นคนที่จิตใจกว้างขวาง และมีจิตใจหนักแน่นต่อสภาพการณ์และ

คำพูดที่ขัดแย้งไม่เป็นมิตร

๑๖. ไม่เป็นคนหูเบา ต้องฟังเหตุผล และฟังความเห็นในทุกด้านก่อนที่จะสั่งการ

---

^{๔๗} อรุณ รักธรรม, หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๕ - ๒๐๒.

๑๗. ต้องเป็นคนทีกล้ารับผิดชอบ
๑๘. ต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ต่อผู้ได้บังคับบัญชา
๑๙. ต้องขยันในงานและอุทิศเวลาให้แก่หน้าที่การงาน
๒๐. จงยกย่องชมเชยผู้ที่กระทำความดี และความกระทำต่อหน้าผู้อื่นเมื่อมีโอกาส
๒๑. การลงโทษผู้ได้บังคับบัญชาในลักษณะที่เป็นส่วนตัว
๒๒. ต้องแสดงให้เห็นให้ผู้ได้บังคับบัญชาเห็นความก้าวหน้าของงาน และผลงาน ความก้าวหน้าของเขาจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการปฏิบัติงาน
๒๓. ต้องให้เกียรติผู้ที่เสนอความคิดเห็นหรือวิธีการไว้ อย่าอ้างความเห็น และวิธีการของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
๒๔. อย่าเป็นคนโลเล หรือเปลี่ยนใจบ่อยๆ
๒๕. ต้องเป็นผู้ที่สั่งการและอำนวยการที่ดี
๒๖. จงเป็นผู้นำของผู้ได้บังคับบัญชาไม่ใช่อำนวยการในการบังคับ
๒๗. ต้องประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชา^{๔๘}

- สมยศ นาวิการ กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพไว้ ๔ ประการ

๑. เฉลียวฉลาด มีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสาร การจูงใจ
๒. ความเจริญวัยทางสังคม มีความมั่นคงทางจิตใจ มีความสนใจกว้าง
๓. มีแรงจูงใจภายในและต้องการความสำเร็จ
๔. ทักษะคติทางมนุษยสัมพันธ์ดี ยอมรับความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน^{๔๙}

เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นผู้บริหารวัด เป็นผู้นำขององค์กร สิ่งที่จะขาดไม่ได้อีกประการหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และ มีความน่าเชื่อถือ นั่นก็คือ ภาวะความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาส

นอกจากหลักการเกี่ยวกับลักษณะต่างๆของผู้นำหรือผู้บริหารที่เจ้าอาวาสจะต้องยึดเป็นหลักในการบริหารจัดการวัดดังกล่าวแล้ว สิ่งที่ดีว่าเป็นหลักสำคัญที่จะใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพอีกประการหนึ่งนั่นก็คือ การวางแผนงานในการบริหารจัดการวัดเพื่อให้วัดดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของแผนงาน (Plan) การวางแผนไว้ดังนี้

^{๔๘} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, หน้า ๒๑๓ – ๒๑๔.

^{๔๙} สมยศ นาวิการ, ทฤษฎีองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๖), หน้า ๒๒๑.

- **ธงชัย สันติวงษ์** ได้ให้ความหมายว่า การวางแผน หมายถึง การตัดสินใจเลือกวิธีการกระทำและสิ่งที่สมควรจะต้องปฏิบัติเอาไว้เป็นการล่วงหน้า คุณลักษณะของการวางแผนจะสำคัญอยู่ที่การคิดและการตัดสินใจ (Thought และ Decision) ที่จะต้องกระทำอย่างรอบคอบและต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด^{๕๐}

- **สมพงษ์ เกษมสิน** ได้ให้ความหมายว่า การวางแผน เป็นหลักการสำคัญขั้นมูลฐานของกระบวนการบริหารแผนที่ดีจะช่วยให้การบริหารงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความราบรื่น รูปแบบของแผนมีหลายอย่างแตกต่างกันสุดแต่จะวางแผนนั้นใช้สำหรับกิจการการใดและวัตถุประสงค์อย่างไร องค์ประกอบของแผนขึ้นอยู่กับเวลา และลักษณะมุ่งประสงค์ของแผนนั้นๆ^{๕๑}

จากการที่ได้ศึกษาความหมายของการวางแผนดังกล่าวมาแล้ว สิ่งที่จะช่วยให้แผนในการบริหารจัดการวัดมีประสิทธิภาพ เจ้าอาวาสจะต้องมีการวางรูปแบบของแผนในการบริหารจัดการวัดที่ดี ซึ่งอาจสรุปรูปแบบของการวางแผนได้ดังนี้

๑. ปัญหา คือ การศึกษารายละเอียดของปัญหาหรืองานที่ต้องปฏิบัติโดยกำหนดขอบข่ายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือการปฏิบัติงานที่จะต้องดำเนินงาน

๒. รวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารหรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมีแนวทางการดำเนินงานที่เหมือนกันในหลายๆด้าน

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมา เพื่อที่พิจารณาแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุด เพื่อจะใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลข้อมูลในการปฏิบัติ

๔. การวางแผน เป็นการรวบรวมข้อมูลและปัจจัยต่างๆมากำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในขั้นตอนต่างๆ โดยคำนึงถึงปัจจัยและองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามที่กำหนด

๕. การปฏิบัติงาน เป็นการลงมือกระทำงานตามกรอบหรือแนวทางที่กำหนดไว้ โดยใช้ทรัพยากรและศึกษาแบบต่างๆที่มีอยู่ในการปฏิบัติงาน

๖. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงาน ว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งอาจจะตรวจสอบเพื่อรับทราบผลการปฏิบัติงานหรือรับทราบปัญหา หรือ

^{๕๐} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๗.

^{๕๑} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, หน้า ๑๐.

อุปสรรคต่างๆในการทำงานเพื่อที่จะได้รวบรวมมาเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานต่อไป^{๕๒}

นอกจากกระบวนการวางแผนจะมีความสำคัญต่อแผนงานในการบริหารจัดการวัดแล้ว สิ่งทีถือว่ามีสำคัญอย่างหนึ่งในการวางแผนนั้นก็คือ แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน โดยมีหลักการที่สำคัญๆ คือ

๑. ก่อนที่จะมีการวางแผนจะต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ดังนี้คือ

๑.๑ เข้าใจเรื่องสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่ามีภาวะเทียบข้อมูลหลักการในการปฏิบัติอย่างไร

๑.๒ ทราบถึงนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวทางการปฏิบัติงานจากหน่วยงานระดับสูงว่าจะมีนโยบายการทำงานอย่างไรซึ่งจะต้องพิจารณาโยบายทั้งภายนอกและภายในองค์กรหรือหน่วยงานอื่นด้วยประกอบเข้าด้วยกัน

๑.๓ สถานการณ์ของสังคมการเมืองโดยรวม ตลอดจนแนวโน้มต่างๆมีลักษณะอย่างไร ทรัพยากรที่มีอยู่ มีอะไรบ้าง จะนำส่วนใดมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้บ้าง คือ ทรัพยากรธรรมชาติ เครื่องจักรกล เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จะนำมาใช้

๑.๔ มีข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานที่จะปฏิบัติในลักษณะที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาในการดำเนินการแต่ก็ไม่ควรที่จะฝังแน่นกับข้อมูลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไปจะทำให้เป็นอุปสรรคในการคิด การปฏิบัติงาน ในรูปแบบใหม่ที่จะกระทำในการปฏิบัติงาน

๒. ขั้นตอนการวางแผน เป็นการกำหนดรายละเอียดของแผนที่จะต้องปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงมีแนวทางที่สำคัญดังนี้คือ

๒.๑ การกำหนดจุดหมายปลายทาง และหลักการที่ต้องการเป็นอันดับแรกที่ต้องการจะให้เกิดขึ้น ในส่วนนี้เป็นการมองภาพที่ต้องการของหน่วยงานหรือองค์กรในอนาคต ในสถานการณ์เป็นจริงโดยใช้จินตนาการ (Imaginable) ของคณะผู้วางแผนให้ชัดเจนเป็นอันดับแรก

๒.๒ การกำหนดวิธีการในการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีการนั้น จะได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆเพื่อหาแนวทางเลือกที่เหมาะสม ในการปฏิบัติงานตามภารกิจที่คาดหวังไว้ได้อย่างเหมาะสมดังนั้นการกำหนดวิธีการจึงเป็นการตัดสินใจที่จะเลือกแนวทางในการปฏิบัติ โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพในการทำงานและผลผลิตที่จะได้รับสูงสุดจากการทำงานดังกล่าว

^{๕๒} มนตรี ศิริจันทร์ชื่น, ภาวะความเป็นผู้นำ : การพัฒนาชุมชน เอกสารประกอบการสอนวิชา

๒.๓ กำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดขอบข่ายในการปฏิบัติงานว่ามีขอบเขต พื้นที่ ในการปฏิบัติงานอย่างไร ลักษณะของงานนั้นมีรายละเอียดในการปฏิบัติงานอย่างไร ซึ่งจะกำหนดให้ชัดเจน เช่น ใคร (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) อย่างไร (How) และจะเกิดผลในการปฏิบัติงานในลักษณะใด ซึ่งจะมีการกำหนดให้ชัดเจนในแต่ละส่วน และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย

๒.๔ กำหนดสิ่งต่างๆ ที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงาน การที่จะทำงานให้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้จะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งที่จะนำมาใช้สนับสนุนการปฏิบัติงานอันได้แก่ เครื่องมือ เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ หรือวัตถุดิบต่างๆที่จะนำมาใช้ในการทำงาน และสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ฝ่ายต่างๆ ได้ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้

๒.๕ กำหนดแนวทางการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆที่ปฏิบัติงานแล้วได้ผลอย่างไร ซึ่งในส่วนนี้อาจทำการตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งในส่วนที่เป็นปริมาณหรือคุณภาพของการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานแต่ละฝ่ายได้รับทราบถึงส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จะได้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาจมีการสร้างเกณฑ์ต่างๆที่จะนำมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้

๓. ภายหลังการปฏิบัติงาน จะต้องมีการปฏิบัติดังนี้

๓.๑ การประเมินการปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ทราบว่างานดังกล่าวบรรลุผลในระดับใด มีปัญหา อุปสรรค หรือข้อขัดข้องอย่างไร และได้ดำเนินการแก้ไขไว้อย่างไรบ้าง

๓.๒ มีการสรุปรายงาน เพื่อเป็นการทำเอกสารรายงานผลการปฏิบัติงานในทุกด้านซึ่งการสรุปรายงานนั้นควรจะแจ้งผลในส่วนที่ปฏิบัติงานที่ได้ผล และส่วนปฏิบัติงานไม่ได้ผลและแนวคิดต่างๆที่ได้จากการทำงานในทุกด้านด้วย^{๕๓}

นอกจากนี้ มิติผู้บริหาร (เจ้าอาวาสที่จะพัฒนาวัด)ภายใต้เงื่อนไขสภาพการณ์ปัจจุบัน จำเป็นจะต้องมีทักษะ องค์คุณนักบริหารวัดขั้นพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ไตรภาคี คือ รู้ ดี มี

๑. รู้บุญพิธี ได้แก่ รู้วิธีการ และปฏิบัติการทำบุญตามหลักศาสนพิธี (ไม่ให้เกิดภาวะพิธีเกิน)

๒. ดีบุญสถาน บริเวณวัด และศาสนวัตถุ ต้องสะอาดเป็นระเบียบ (โดยเฉพาะกุฏิเจ้าอาวาส)

๓. มีบุญบริการ ผู้ที่ใช้บริการวัด ไม่ว่าจะภาคเอกชน ภาครัฐหรือภาคคณะสงฆ์ ต้องได้รับความสะดวก

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑- ๑๓๒.

ในการใช้บริการวัดจากเจ้าอาวาส หรือพระภิกษุสามเณรของวัดนั้นๆภายใต้มาตรฐานเดียวกัน (ปราศจากเงื่อนไขผลตอบแทน) เจ้าอาวาสต้องมีความชอบธรรม ด้วยคุณสมบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ ประพฤติให้ประเสริฐ (ประพฤติดี) รู้ประเสริฐ (แนะนำดี) ให้สิ่งประเสริฐ (อยู่ให้เป็นตัวอย่าง) และนำแต่สิ่งที่ประเสริฐ (วางแนวทางให้ถูกต้อง) ส่วนรูปแบบโครงสร้าง แนวทาง และวิธีการพัฒนาวัดนั้น ต้องมีหลักการ ๗ อย่าง

๑. วางผัง (แผนพัฒนา)
๒. ตั้งโครงการ (ขั้นตอนการพัฒนา)
๓. งานมีทิศ (ทิศทางการพัฒนา)
๔. คิดเป็นระบบ (ศึกษายุทธศาสตร์ กำหนดยุทธวิธีเตรียมบุคลากร)
๕. เคารพศรัทธา (ยึดหลัก รักแบบ)
๖. จัดการศึกษา (ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย)
๗. พัฒนาสังคม (ช่วยแนะ ช่วยนำ ช่วยทำความเข้าใจ ส่งเสริม ให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์ และรัฐบาล)^{๕๔}

นอกจากนี้ การบริหารและการจัดการวัด ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย คือ เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นวัดในดวงใจของคนไทยยุคใหม่ หรือเป็นวัดแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองได้นั้น จะต้องบริหารและจัดการในด้าน ต่อไปนี้

๑. คน นับตั้งแต่เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และผู้เข้ามาอยู่อาศัยในวัด รวมไปถึงประชาชนที่อยู่รอบๆ วัดด้วย ตัวเจ้าอาวาสหรือสมภาร ถือว่าเป็นหัวหน้าหรือผู้นำที่สำคัญยิ่งต่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของวัด วัดจะดีมีความเจริญมั่นคงต้องประกอบด้วย ๔ ดี คือ สมภารดี ธรรมดี พระดีหรือปฏิบัติดี และการจัดสถานที่วัดดี
๒. เงิน งบประมาณ รายได้ของวัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของวัด
๓. วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ ของวัด
๔. งาน กิจกรรม กับเวลาที่มีอยู่ทำให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุด^{๕๕}

^{๕๔} กรมการศาสนา, วัดพัฒนา ๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๕๘ – ๕๙.

^{๕๕} กรมการศาสนา และสำนักงานสภาพัฒนาการและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า ๑๖๖ – ๑๖๘.

๒.๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหลักการบริหารและจัดการวัด

หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ เราต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ คือ

๑. ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนาให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

๒. ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการบวชด้วย

๓. ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

๔. แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้มีผู้มานิมนต์เท่านั้น

๕. กิจกรรมการศึกษาธรรมของพระและประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในภาระงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

๖. ศาสนาเป็นที่พึงทางใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรมและการกระทำที่เหมาะสม นับเป็นเรื่องลำดับเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗. พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

- ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล
- ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล
- ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง
- ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ
- ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยความเมตตา ปราบณาคี
- บอกทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดีที่สุดถูกต้องให้ประชาชน

๘. การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมายวิเคราะห์การนำเสนอธรรม ให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณกาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

๙. เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ เณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

๑๐. จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณเหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

๑๑. วัดกับประชาชนจักต้องเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้นนอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๒. ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อ โศกกลางของขลัง วัตถุมงคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความ โชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูแลตำหนิการกระทำเหล่านั้น แต่ควรให้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาท มาใช้ในการเผยแผ่ โดยให้เครื่องรางของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคลเป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๓. ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดมีครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์กลางของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๔. การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์กรบริหารวัด ถึงแม้วัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่เต็มที่ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๕. กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางาน โครงการของทางราชการ เพื่อประสานการดำเนินงานให้เกิดพลังการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๑๖. วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น ซึ่งจะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมไปด้วย

๑๗. มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสงฆ์สูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนประสานงานเพื่อการเผยแพร่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทาง แก้ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑๘. หลักการบริการ การดำเนินงานต่างๆ ควรมีการวางแผนระยะยาว ระยะสั้น เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้ พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดการเรียนรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

๑๙. สงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่ง่ายๆ ไม่หวังลาภ สักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้นกิจกรรมที่วัดต่างๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงของพุทธศาสนาต่อไป

๒๐. ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายิ่งมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่ โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่มๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาคณะสงฆ์ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง^{๕๖}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

การปกครองการบริหารแบบบูรณาการ (Integration) ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร ขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการ ในส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจเอกชน องค์กรทางศาสนา และองค์กรสาธารณอื่นๆ ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง เชื่อว่า การบริหารการปกครองที่ดี (Good Governance) ต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาล อันเป็นหลักธรรมสร้างให้ผู้บริหารสามารถนำองค์กรของตนเองไปสู่ความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

^{๕๖} คณินันต์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดป่านานาชาติ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑-๒๖.

๒.๒.๑ ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักสำคัญ สำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารทุกระดับ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปกครอง ดูแล ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และใช้ในการบริหารจัดการ โครงการต่างๆ ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ และให้บรรลุผลดี มีประสิทธิภาพสูง ได้อย่างแน่นอน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักธรรมาภิบาลหลายท่าน พอเป็นสังเขป ดังนี้

- **ประเวศ วะสี** ได้อธิบายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การที่ประเทศมีพลังขับเคลื่อนที่ถูกต้อง เป็นธรรม โดยการถักทอทางสังคมเพื่อสร้างพลังงานทางสังคม (Social energy) เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของประเทศชาติ ซึ่งธรรมาภิบาลประกอบด้วยภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคม ที่มีความถูกต้องเป็นธรรม โดยรัฐและธุรกิจต้องมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบตรวจสอบได้และภาคสังคมที่เข้มแข็งได้ ให้นิยามของธรรมาภิบาลว่า คือ ผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและภาคเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำการไปในหลายทางมีลักษณะเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลาย และขัดแย้งได้^{๕๗}

- **ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ** ได้กล่าวถึง หลักธรรมาภิบาลว่า เป็นคำใหม่ที่นำมาใช้ในวงวิชาการของไทย เรียกว่า “ธรรมาภิบาล” หรือ ธรรมรัฐ ความหมาย ๒ ระดับ คือ ระดับคำศัพท์ที่ใช้ และระดับสาระสำคัญของความหมาย คำศัพท์ที่ใช้แปลว่า วิธีการปกครองที่ดีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สาระสำคัญของความหมาย แปลว่า ครอบคลุมทั้งทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางการบริหาร ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และภาคระหว่างประเทศ^{๕๘}

- **ประมวล รุจนเสรี** ให้นิยามความหมายของธรรมาภิบาลว่า การปรับวิถีคิดวิธีบริหารราชการของประเทศไทยเสียใหม่ทั้งระบบ โดยการกำหนดเจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมาเพื่อทุกคนทุกฝ่ายในประเทศจะร่วมคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหาพัฒนานำแผ่นดินไปสู่ความมั่นคง ความสุข สันติสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและกว้างไกล^{๕๙}

- **พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล)** ได้กล่าวถึง หลักธรรมาภิบาลว่า เป็นการปกครองหรือการบริหารแบบบูรณาการ (Integration) ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร (CEO-Chief Executive

^{๕๗} ประเวศ วะสี, แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันไทย, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๗.

^{๕๘} ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, ธรรมาภิบาล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔.

^{๕๙} ประมวล รุจนเสรี, การบริหารการจัดการที่ดี Good Governance, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสา รักษาคนแดน, ๒๕๔๒), หน้า ๔๘.

officer) ขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็้องค์กรของทางราชการ องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรเอกชน ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพสูง ต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นแนวทางในการบริหารของแต่ละองค์กรนั้นๆ^{๖๐}

- **United Nations and Development Programme :UNDP** ให้นิยามคำว่าธรรมาภิบาลว่า หมายถึง การดำเนินงานของภาคการเมือง การบริหาร และภาคเศรษฐกิจที่จะจัดการกิจการของประเทศในทุกระดับ ประกอบด้วยกลไก กระบวนการ และสถาบันต่างๆที่ประชาชนและกลุ่มสามารถแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ปกป้องสิทธิของตนเองตามกฎหมาย และแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันบนหลักการของการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การส่งเสริมหลักนิติธรรม เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการจัดลำดับความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ยืนอยู่บนความเห็นพ้องต้องกันทางสังคม และเสียงของคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้รับการพิจารณาในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนา^{๖๑}

- **ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (The Asian Development Bank:ADB)** กล่าวว่าธรรมาภิบาลคือ การมุ่งความสนใจไปที่องค์กรประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่กำหนดไว้ได้ผล หมายถึงการมีบรรทัดฐานเพื่อให้มีความแน่ใจว่ารัฐบาลสามารถสร้างผลงานตามที่สัญญาไว้กับประชาชนได้^{๖๒}

- **องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น - JICA** กล่าวถึง ธรรมาภิบาลใน “Participatory Development and Good Governance Report of the Aid Study Committee (๑๙๙๕)” ว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างบรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พึ่งตนเองได้ และมีความยุติธรรมทางสังคม^{๖๓}

^{๖๐} พระราชบัญญัติ (เสริมชัย ชยมงคล โส), **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชัยมงคลพริ้นติ้ง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๔.

^{๖๑} United Nations and Development Programmer อ้างใน สุดจิต นิमितกุล, **กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี (Good Governance)**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑ – ๒๕.

^{๖๒} ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย อ้างใน อมรา พงษ์พิชญ์ และนิตยา ภัทรลิตระพันธ์, **องค์กรให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย ใน รายงานการวิจัยเรื่อง องค์กรให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘.

^{๖๓} องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น Jica อ้างใน อมรา พงษ์พิชญ์, **ธรรมนูญกับประชาสังคมและองค์กรประชาสังคม ในเอกสารประกอบสัมมนาเรื่อง สิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญ แปลงแนวคิดสู่**

- **Kofi Annan** กล่าวว่า ธรรมนูญเป็นแนวทางการบริหารงานของรัฐที่เป็นการก่อให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม สร้างเสริมประชาธิปไตย มีความโปร่งใส และเพิ่มประสิทธิภาพ^{๖๔}

- **อานันท์ ปันยารชุน** กล่าวถึงธรรมนูญว่าเป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้^{๖๕}

- **ชัยอนันต์ สมุทวณิช** ให้ความหมายธรรมนูญว่า การที่กลไกของรัฐ ทั้งการเมืองและการบริหาร มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาดโปร่งใส และรับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก^{๖๖}

- **ธีรยุทธ บุญมี** ได้ให้ความหมายของธรรมนูญว่าเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชน โดยทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดิน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ ทั้งนี้ยังได้เสนอว่าธรรมนูญแห่งชาติ เป็นยุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ แนวทางที่ถูกต้องคือทางสายกลาง คือการพึ่งพาตนเอง และเสริมปัญญาไทยใจสากล ธรรมนูญแห่งชาติเป็นการเคลื่อนไหวอย่างมีพลังขององค์กรท้องถิ่น ประชาคม ชุมชน เพื่อเข้าไปปัญหาพึ่งพาตนเอง ช่วยตนเอง ปฏิรูปตนเองขณะเดียวกันก็เพื่อความเข้มแข็งที่จะตรวจสอบ สิ่งที่ไม่ดีไม่งามได้อย่างจริงจัง รูปแบบธรรมนูญแห่งชาติก็คือ การยกระดับกระบวนการความสัมพันธ์ความร่วมมือของส่วนต่างๆ ในสังคม อันได้แก่ภาครัฐภาคสังคม และเอกชน สถาบันสำคัญๆ ของประเทศ คือชุมชนประชาคม ภูมิภาคและระดับชาติ ในลักษณะเป็นรูปธรรม มีพลัง^{๖๗}

การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

^{๖๔} Kofi Annan in Thomas G. Weiss, **Good Governance and Global : Conceptual Challenges**, (London : Third World Quarterly, 2000), pp. 795-814.

^{๖๕} อานันท์ ปันยารชุน, **มุมมองนายอานันท์**, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒.

^{๖๖} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **Good Governance** กับการปฏิรูปการศึกษา – การปฏิรูปการเมือง, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

^{๖๗} ธีรยุทธ บุญมี, **ธรรมนูญแห่งชาติยุทธศาสตร์สู่หายนะประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

- **ปรีชา ช้างขวัญยืน** ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่า เป็นรัฐที่มุ่งความดีงาม ความมีศีลธรรมเป็นจุดหมายสูงสุด ความมั่งคั่งของรัฐมีไว้เพื่อกระจายทรัพย์สินไปสู่คนทุกหมู่เหล่า ไม่ให้เดือดร้อนด้วยเรื่องการอุปโภค บริโภค ในนโยบายด้านเศรษฐกิจนั้น ต้องได้ทรัพย์สินมาด้วยความชอบธรรม และมีส่วนเกื้อกูลประชาชนการใช้ทรัพย์สินก็ต้องใช้โดยธรรม มุ่งสิ่งที่เป็นธรรมเป็นความดี สนับสนุนให้คนประพฤติดี คนควรบูชาความดีไม่ใช่ทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้ ธรรมาภิบาลจึงมุ่งเน้นสร้างคนให้มีคุณงามความดี ให้บูชาคุณงามความดีมากกว่าจะเน้นระบอบการปกครอง^{๖๔}

- **อรพินท์ สฟโชคชัย** ใช้คำว่า “กลไกประชารัฐ” หมายถึง การกระทำกระบวนการหรืออำนาจในการบริหารการปกครอง ซึ่งเมื่อใช้กับรัฐแล้วก็น่าจะมีความหมายใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับคำว่าภาครัฐ(State) อาจหมายถึงทั้งรัฐบาล (Government) และระบบราชการ(Civil Service)^{๖๕}

- **เกษียร เตชะพีระ**กล่าวถึงโดยในความหมายของธรรมาภิบาลหรือธรรมรัฐโดยได้เสนอความหมายออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. **ธรรมรัฐอำนาจนิยม** หมายถึง การมองธรรมรัฐในทัศนะของฝ่ายความมั่งคั่งเช่นกองทัพ ฝ่ายปกครอง และภาคราชการ โดยสัมพันธ์กับการอธิบายบทบาทของทางราชการในการสร้างธรรมรัฐในสังคมไทย รัฐเป็นเจ้าของธรรม การสร้างธรรมในภาครัฐคือการใช้กลไกทางการเมือง ได้แก่ รัฐธรรมนูญ ระดับภาครัฐบาล ก็คือการปฏิรูประบบราชการให้มีขนาดเล็กลง และทำให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น การแก้ไขปัญหาอุปสรรคในวงราชการ และการสร้างความโปร่งใสในการบริหารในราชการ โดยเฉพาะระบบข้อมูลสาธารณะที่ประชาชนพึงรู้

๒. **ธรรมรัฐเสรีนิยม** หมายถึง การมองธรรมรัฐในแง่ของนักธุรกิจ นักจัดการสมัยใหม่เป็นแนวคิดเรื่องการเปิดเสรี โดยเป็นเรื่องของการบริหารให้เกิดผลสำเร็จโดยไม่เกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งมีองค์ประกอบที่จำเป็นต้องมี ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากประชาชน(Participation) มีหลักการและความรับผิดชอบ (Accountability) การสามารถคาดการณ์ได้ (Predictability) และมีความโปร่งใส (Transparency) ตลอดจนต้องมีระบบกฎหมายที่มีความยุติธรรม (Rule of Law)

๓. **ธรรมรัฐชุมชนนิยม** หมายถึง ธรรมรัฐในแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจการเสริมความเข้มแข็งให้แก่ภาคสังคม ที่จะไปตรวจสอบภาครัฐและเอกชนได้ โดยให้ความสำคัญต่อ

^{๖๔} ปรีชา ช้างขวัญยืน, **ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

^{๖๕} อรพินท์ สฟโชคชัย, **เสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี**, รายงานที่ตีอาอี, ฉบับที่ ๒๐ (๒๕๔๑), หน้า ๕๕.

แนวคิดเรื่องความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดการถักทอทางสังคม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาสังคม โดยสัมพันธ์กับประชาธิปไตย^{๑๐}

- **บวรศักดิ์ อุวรรณโน** ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่า เป็นระบบโครงสร้างกระบวนการและความสัมพันธ์ของภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคมในการบริหารจัดการเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของรัฐซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ดี^{๑๑}

- **ปรัชญา เวสารัชช** กล่าวถึงในความหมายของการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งหมายถึงกลไกการทำงานของหน่วยงานใดๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ระบบราชการ หรืออะไรก็ตามที่มีรูปแบบวิธีการบริหารจัดการที่ดี โดยพิจารณาถึง สามเรื่องหลักๆ ได้แก่ หลักการที่ดี วิธีการที่ดีและผลลัพธ์ที่ดีที่มีคุณภาพด้วย คือจะต้องมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล เป็นธรรมโปร่งใส และมีความรับผิดชอบ^{๑๒}

- **ธนาคารโลก** ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาลเป็นลักษณะและวิถีทางของการที่มีการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อจัดการงานของบ้านเมือง โดยเฉพาะการจัดการงานทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนา โดยนัยของธนาคารโลก เป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญ^{๑๓}

- **เจริญพงษ์ วิญญูรักษ์** ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาลหมายถึงกฎเกณฑ์การปกครองบำรุงรักษาบ้านเมืองที่ดี หรือกฎเกณฑ์ที่ดีของบ้านเมืองและสังคมโดยมีขอบเขตของความหมายรวมถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีซึ่งครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม^{๑๔}

- **ทิพาวดี เมฆสวรรค์** ได้กล่าวว่าธรรมาภิบาลรอบในการบริหารจัดการขององค์กรต่างๆ ซึ่งกรอบการบริหารจัดการนี้มีทั้งดีและไม่ดีที่ดีก็เรียกว่า Good Governance ที่ไม่ดีก็เรียกว่า Bad Governance^{๑๕}

- **มหาธีร์ โมฮัมหมัด** ได้กล่าวว่าธรรมาภิบาลหมายถึงการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และรัฐประศาสตร์ เพื่อบริหารกิจกรรมต่างๆ ของชาติบ้านเมือง และหมายรวมถึงกลไก

^{๑๐} เกษียร เตชะพีระ, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๑), หน้า ๓๐- ๓๒.

^{๑๑} บวรศักดิ์ อุวรรณโน, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๑๒} ปรัชญา เวสารัชช, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. : ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

^{๑๓} ธนาคารโลก อังใน บุญบง ชัยเจริญวัฒนะ และคณะ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

^{๑๔} เจริญพงษ์ วิญญูรักษ์, “ธรรมาภิบาลเพื่อการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี”, วารสารเพิ่มผลผลิต, (๒๕๔๓) : ๓.

^{๑๕} ทิพาวดี เมฆสวรรค์. “ธรรมาภิบาล”, วารสารเพิ่มผลผลิต. (๒๕๔๓) : ๖๓.

กระบวนการ ความสัมพันธ์ และสถาบันต่างๆที่เชื่อมโยงกันอยู่อย่างซับซ้อน ซึ่งประชาชนพลเมืองใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นช่องทางในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับชีวิตของประเทศ^{๓๖}

- สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์ ได้กล่าวว่า ธรรมนูญบาลหมายถึง การแสดงถึงนัยของความเป็นธรรม ทั้งในเชิงของความคิดและการกระทำของคนที่สามารถสื่อถึงกันและเข้าใจกันได้ ภายใต้การปฏิบัติและวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือความร่วมมือเสมอภาค รับผิดชอบ โปร่งใส ถูกต้องชอบธรรม ยุติธรรม คำนึงถึงประโยชน์ สาธารณะ ความเจริญ พัฒนาที่ยั่งยืนของครอบครัว กลุ่มชุมชนองค์กร หน่วยธุรกิจ สถาบันรัฐและเอกชน จนถึงระดับสังคมโดยรวม^{๓๗}

- เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวว่า ธรรมนูญบาลหมายถึงการกำกับที่ดี การดูแลอย่างดี เพื่อประกันว่าองค์กรจะไม่มีภาระหนี้รายธรรพ์บังหลวง ไม่ค้ำยประสิทธิภาพ^{๓๘}

- ลิจิต ชีรเวทิน ได้กล่าวว่า ธรรมนูญหมายถึงการปกครองที่มีธรรมะ หรือความถูกต้องเป็นหลัก โดยในระดับลึกซึ้งก็คือกระบวนการปกครองหรือบริหารที่อาศัยประชาชนหลักการที่ถูกต้องเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ^{๓๙}

- วนิตา แสงสารพันธ์ ได้กล่าวว่าธรรมนูญบาลหมายถึงการพัฒนาและการอยู่ร่วมกันอย่างมีสงบสุข ดังนั้น โครงสร้างและกระบวนการของธรรมนูญบาลที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้จึงต้องเป็นโครงสร้างและกระบวนการบริหารและจัดการที่ดีซึ่งทุกภาคของสังคมจะต้องมีส่วนร่วมกัน และส่งเสริมซึ่งกันและกันผลักดันให้สังคมเกิดการพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืน^{๔๐}

สรุปความว่า หลักธรรมนูญบาล เป็นหลักบริหาร โดยใช้หลักธรรม เป็นแนวทางในการบริหาร เพื่อให้การบริหารแต่ละองค์กร มีประสิทธิภาพสูง และประสบผลสำเร็จ ซึ่งหลักธรรมนูญบาลเป็นคำศัพท์ใหม่ที่นักวิชาการนำมาบูรณาการไว้ แต่แท้จริงก็เป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสำหรับภษัตริย์ นักบริหารแต่ละองค์กรต่างๆ

^{๓๖} มหาธีร์ โมฮัมหมัด อังโน เกษม วัฒนชัย, ธรรมนูญบาลกับคอร์ปชั่นในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง , ๒๕๕๖), หน้า ๒๐.

^{๓๗} สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์, “หลักการปกครองที่ดีกับสภาวะแวดล้อมของระบบควบคุมภายใน”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๕๓) : ๕๑.

^{๓๘} เกษม วัฒนชัย, ธรรมนูญบาลกับคอร์ปชั่นในสังคมไทย, หน้า ๒๑.

^{๓๙} เสนีย์ คำสุข, “ธรรมนูญ”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๕๓) : ๕๖.

^{๔๐} วนิตา แสงสารพันธ์, “การบริหารจัดการแบบธรรมนูญบาล”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๕๓) : ๔๑.

๒.๓.๒ องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

แม้ว่าความหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเอ่ยถึงและส่งเสริมการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ของหน่วยงานต่างๆ จะต่างกันไป เพราะว่าการจัดวิธีการปกครองตามหลักธรรมาภิบาลนั้นอาจไม่มีวิธีที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวและองค์ประกอบของธรรมาภิบาลนั้นก็ได้มีการกำหนดไว้แตกต่างกันไปแต่องค์ประกอบที่แตกต่างกันไปในั้น ยังมีที่คล้ายคลึงกันซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างธรรมาภิบาล โดยได้มีนักวิชาการได้อธิบายองค์ประกอบของธรรมาภิบาล ดังต่อไปนี้

- **ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ** ได้กล่าวว่า องค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างธรรมาภิบาลได้แก่

๑. การรับผิดชอบ หมายถึง การกำหนดให้บุคคลและองค์กร ทั้งที่มาจาก การเลือกตั้ง และการแต่งตั้ง ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ ต้องมีภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณะในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำกิจกรรม หรือการตัดสินใจใดๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะหรือกระทำในนามของสาธารณะ ในความหมายแคบภาระรับผิดชอบมุ่งเน้นเรื่องความสามารถที่จะอภิปรายที่มาที่ไปของการจัดสรร การใช้และการควบคุมอันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับระบบงบประมาณการบัญชีและการตรวจสอบบัญชีในความหมายกว้างภาระรับผิดชอบยังหมายรวมถึงการจัดตั้งและการใช้บังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบกติกาต่างๆ ของบริษัทด้วย

๒. ความโปร่งใส หมายถึง การที่สาธารณะชนมีโอกาสรับรู้นโยบายด้านต่างๆ ของรัฐบาลและมีความมั่นใจว่ารัฐบาลมีความตั้งใจจริงในการดำเนินตามนโยบายนั้น ซึ่งจะเกิดเช่นนี้ได้เมื่อประชาชนกำหนดและดำเนินนโยบายเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม รวมทั้งเปิดให้มีการต่อสู้แข่งขันระหว่างฝ่ายต่างๆ อย่างเต็มที่ในการกำหนดทางเลือกของสังคม นอกจากนี้ความโปร่งใสยังทำการติดตามตรวจสอบของสาธารณะชนมีความถูกต้องมากขึ้นและได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวข้องกับสภาพเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

๓. การปราบปรามการทุจริต และการประพฤติมิชอบความหมายนี้ ครอบคลุมรูปแบบการนอกราชฎีบังหลวงเกือบทั้งหมดทั้งที่อยู่ในภาครัฐและเอกชน ในส่วนของระบบราชการ การทุจริต ส่วนใหญ่หมายถึงการกระทำของหน่วยราชการหรือของข้าราชการที่มีขอบด้านกฎหมาย การปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบจึงถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงความจริงใจในการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น

๔. การจัดวิธีการปกครองแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินนโยบายและการมีส่วนร่วมในการควบคุมสถาบันตลอดการจัดสรรการใช้และการรักษาทรัพยากรต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนเองอันจะทำให้เกิดการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

๕. การสร้างกรอบทางกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมให้เข้มแข็ง คือ การมีกฎหมายที่มีความชัดเจน และนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งระบบยุติธรรมและกฎหมายที่ส่งเสริมการพัฒนา และระบบการจัดการปกครองที่ดีนั้น คือ การมีกฎหมายที่มีความชัดเจนและนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพในระบบและกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นวัตถุวิสัยและเป็นอิสระ และเป็นระบบกฎหมาย ซึ่งมีบทลงโทษที่เหมาะสมเพื่อป้องปรามผู้คิดละเมิด หรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนระบบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมที่ดีจะช่วยส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาเศรษฐกิจ ถ้าขาดระบบเช่นนี้ไปหรือมีระบบที่อ่อนแอจะทำให้ไม่ค่อยมีใครอยากจะทำลงทุน ต้นทุนในการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจถูกบิดเบือนไป และพฤติกรรมแสวงหาประโยชน์จากค่าเช่าบ้าน (Rent – seeking activities) จะแพร่กระจายอย่างกว้างขวางและปัญหาการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายจะนำไปสู่การกระทำของบริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตในทุกระดับ^{๔๐}

- **สุดจิต นิमितกุล** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลไว้ว่า ที่เสนอโดยกระทรวงมหาดไทยซึ่งจะเน้นไปทางด้านการบริหารการปกครอง การพัฒนา และการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นสายงานที่กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบโดยตรงว่า องค์ประกอบในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของกระทรวงมหาดไทยมี ๑๑องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วม ความยั่งยืน สิ่งที่ชอบธรรม ความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความเสมอภาค ความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่ ความเสมอภาคทางเพศ ความอดทนอดกลั้น หลักนิติธรรม ความรับผิดชอบและการเป็นผู้กำกับดูแล มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังงานที่สอดคล้องประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการให้บริการประชาชน

๒. ความยั่งยืน (Sustainability) มีการบริหารงานที่อยู่บนหลังของความสมดุลทั้งในเมืองและชนบท ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ

๓. ประชาชนมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimacy) ให้การยอมรับ (acceptance) การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนพร้อมที่จะยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตัวไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

๔. มีความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลต่างๆ ตรงข้อเท็จจริงของการดำเนินการและสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินการที่เปิดเผยชัดเจน และเป็นไปตามกำหนดไว้

^{๔๐} ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : บพิธกาพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔ – ๔๕.

๕. ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) และความเสมอภาค (Equality) มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติและมีระบบการรับเรื่องร้องทุกข์ที่ชัดเจน

๖. มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากรและวิธีการบริการกิจการและสังคมที่ดีเจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานได้และมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

๗. ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promoting gender balance) เปิดโอกาสให้สตรีทั้งในเมืองและชนบทเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เข้ามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น

๘. การอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Divers perspective) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผลหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้

๙. การดำเนินการตามหลักนิติธรรม (Operating by rule of law) พัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม

๑๐. ความรับผิดชอบ (Accountability) เจ้าหน้าที่ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานจะเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินความสำเร็จของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่

๑๑. การเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) แทนการควบคุม โอนงานบางอย่างไปให้องค์กรท้องถิ่น ซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดหรืองานบางอย่างก็ต้องแปรรูปให้เอกชนดำเนินการแทน^{๕๒}

- เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้

๑. เป้าหมายสอดคล้อง (Relevance) ต่อสังคม

๒. กระบวนการ โปร่งใส (Transparency)

๓. ทุกขั้นตอนมีผู้รับผิดชอบ (Accountability)^{๕๓}

- อัจฉรา โยมสินธุ์ ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Responsibility) องค์กรจะต้องกำหนดภารกิจของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ทุกคนรู้หน้าที่ของตนว่าจะต้องทำอะไร และเข้าใจในหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ยึดหลักความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน เช่น มีการกำหนดภาระหน้าที่ของคณะกรรมการบริษัทว่าจะต้องพิจารณาถ่วงถ่วงอะไรบ้าง มีหลักเกณฑ์

^{๕๒} สุดจิต นิมิตรกุล, กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓- ๒๔.

^{๕๓} เกษม วัฒนชัย, ธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นในสังคมไทย, หน้า ๒๕.

การพิจารณาอย่างไร เป็นต้น การกำหนดภารกิจที่ชัดเจนจะทำให้การดำเนินงานโดยรวมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ซ้ำซ้อน โปร่งใส

๒. ความรับผิดชอบต่อการกระทำใจและการกระทำตน (Accountability) ทุกฝ่ายในองค์กรจะต้องปฏิบัติตนด้วยสำนึกรับผิดชอบอย่างแท้จริง มีความเข้าใจว่าจะต้องรับผิดชอบต่อใครบ้าง ในลักษณะใด แก่ไหนและอย่างไร ซึ่งคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารต้องสำนึกรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น มีการเปิดเผยข้อมูลที่โปร่งใสและเพียงพอต่อผู้ถือหุ้นทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคกันและพนักงานฝ่ายปฏิบัติการต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่องานที่ปฏิบัติ ต่อองค์กร และต่อลูกค้า โดยปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณ เป็นต้น

๓. ความยุติธรรม (Fairness) ความยุติธรรมถือเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานในการทำธุรกิจ การสร้างความยุติธรรมในการดำเนินธุรกิจควรเริ่มตั้งแต่ระดับนโยบาย กฎระเบียบต่างๆจะต้องมีความเสมอภาค มีความเท่าเทียม มีหลักการชัดเจน เช่น คณะกรรมการบริษัทต้องปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นทั้งรายใหญ่และรายย่อยอย่างทัดเทียมกัน จะต้องไม่มีการถ่ายเทผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือผู้บริหารบริษัทควรดูแลพนักงานทุกคนอย่างยุติธรรม มีการส่งเสริมผู้ทำดี และมีการตักเตือนหรือลงโทษผู้กระทำผิด เป็นต้น

๔. ความโปร่งใส (Transparency) ความโปร่งใสถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานตามหลักบรรษัทภิบาล ข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจต่างๆ โดยเฉพาะผลการดำเนินงานและรายงานทางการเงินที่บริษัทเปิดเผยจะต้องโปร่งใส เชื่อถือได้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ถือหุ้น นักลงทุนและตลาดทุน โดยข้อมูลที่โปร่งใส จะต้องมององค์ประกอบหลัก ๓Cs ดังนี้

- Clear คือ มีความชัดเจน ถูกต้อง ไม่คลุมเครือ
- Consistent คือมีความสม่ำเสมอในการใช้หลักเกณฑ์การจัดทำหากมีการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ในการจัดทำต้องมีการเปิดเผยรวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นด้วย
- Comparable คือสามารถ เปรียบเทียบได้ ข้อมูลจะต้องถูกจัดทำตามมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลอื่นได้

นอกจากความโปร่งใสของข้อมูลแล้ว การบริหารงานก็ต้องเป็นไปอย่างโปร่งใสมีกระบวนการสำหรับ ตรวจสอบ การบริหารงานที่ชัดเจน

๕. คุณค่าระยะยาว (Long - term Value) หลักบรรษัทภิบาลให้ความสำคัญในการสร้างคุณค่าในระยะยาวแก่องค์กรมากกว่าการตัดดวงผลประโยชน์ในระยะสั้น คณะกรรมการบริษัทจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่ห่างไกล มีความมุ่งมั่นที่จะทำธุรกิจเพื่อสร้างคุณค่าในระยะยาว เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน เช่น การตัดสินใจลงทุนอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าในระยะยาว หลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่ไม่จำเป็น การพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลในองค์กรอย่างต่อเนื่อง

การให้ความสำคัญแก่ลูกค้าด้วยการขายสินค้าหรือให้บริการที่มีคุณภาพ ราคายุติธรรม มุ่งสร้างความประทับใจให้ลูกค้า เพื่อให้เกิดการซื้อซ้ำหรือการบอกต่อ เป็นต้น

๖. การปฏิบัติที่เป็นเลิศองค์กรต้องส่งเสริมให้การปฏิบัติงานในทุกด้านมุ่งสู่ความเป็นเลิศ มุ่งสร้างความสมบูรณ์แบบ โดยมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของธุรกิจรวมทั้งการผลักดันและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา^{๔๔}

- **วนิดา แสงสารพันธ์** ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้คือ

๑. จะต้องมีความโปร่งใส (Transparency) ซึ่งรวมถึงการมีการดำเนินงานที่เปิดเผยมีระบบกติกาคือตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะทำให้การทุจริตและบิดเบือนผลประโยชน์สาธารณะเกิดขึ้นได้ยาก

๒. มีความรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจของตนและมีเหตุผลที่อธิบายได้ (Accountability) กล่าวคือ เป็นความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณะชน โดยมีการจัดองค์กร การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงานที่สนองต่อความต้องการของกลุ่มต่างๆ ทั้งยังสามารถที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานได้ทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพและประสิทธิภาพ

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) คือ กระบวนการที่ประชาชนสามารถที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกันในการบริหารจัดการสังคมไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม^{๔๕}

- **เจือจันทร์ จงสถิตอยู่** ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้คือ

๑. บริหารจัดการให้บรรลุตามภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่แก่ทีมงาน ทั้งนี้ต้องมีผู้นำที่ดีมาช่วยในการตัดสินใจและผู้บริหารจะต้องบริหารด้วยความยุติธรรม โปร่งใส ดูแลไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการดำเนินงาน นอกจากนี้การดำเนินงานต้องสามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ กล่าวคือ ไม่ใช่หัวหน้าเท่านั้นที่ตรวจสอบลูกน้อง แต่ลูกน้องก็สามารถตรวจสอบการทำงานของหัวหน้าได้ด้วย จุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ ปฏิบัติภารกิจของตนลุล่วงไปด้วยดี

๒. ต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ หากบริหารงานได้บรรลุเป้าหมายแต่ใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่าก็ไม่จัดเป็นการบริหารที่ดี เช่น กรณีการจัดซื้อจัดจ้าง กรณีสำนักงานฯ คณะกรรมการบริหารฯ ได้วางระเบียบที่วางแผนไว้ แต่หากเกิดกรณีพิเศษไม่สามารถดำเนินการได้ต้องนำเสนอคณะกรรมการ

^{๔๔} อัจฉรา โยมสินธุ์, “บรรษัทภิบาลกลยุทธ์ธุรกิจแบบยั่งยืน”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๔๓) : ๓๔-๓๕.

^{๔๕} วนิดา แสงสารพันธ์, “การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล”, วารสารนักบริหาร : ๓๘.

บริหารฯ พิจารณาแต่ด้วยลักษณะการดำเนินงานแบบองค์การมหาชน มีความยืดหยุ่นสูงกว่าระบบราชการ ขั้นตอนการนำเสนอเพื่อพิจารณาจึงกระชับรวดเร็วและเน้นที่ประสิทธิภาพเป็นหลัก^{๕๖}

- **ชนดล พระพุทธพงษ์** ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้ คือ ความรับผิดชอบ (Accountability) การมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส (Transparency) และความยุติธรรม (Fairness)^{๕๗}

- **โสมนัส ฅ บางช้าง** ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้คือ

๑. ความโปร่งใส (Transparency) ผู้บริหารต้องมีความโปร่งใสในการบริหารงานของกิจการคือ ไม่ซ่อนเร้นหรือปิดบังในการบริหารงานรวมทั้งต้องเต็มใจและอำนวยความสะดวกให้มีโอกาสในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของทุกส่วนได้ทุกขั้นตอน

๒. ความซื่อสัตย์ (Integrity) การบริหารกิจการอย่างตรงไปตรงมาภายในกรอบจริยธรรมที่ดี รายงานทางการเงินและสารสนเทศอื่นๆ ที่เผยแพร่โดยกิจการต้องมีความถูกต้องและครบถ้วนกับฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการซึ่งความน่าเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงินจะขึ้นอยู่กับความซื่อสัตย์สุจริตของผู้บริหาร

๓. ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ (Accountability) ผู้บริหารของกิจการต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและข้อกำหนดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการอย่างเคร่งครัด การละเลยไม่ว่าจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่ออาจจะนำมาซึ่งความเสียหายอย่างรุนแรงต่อกิจการและผู้บริหารต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่

๔. ความสามารถในการแข่งขัน (Competiveness) การกำกับดูแลกิจการที่ดีเสริมสร้างให้เกิดขึ้นและไม่เป็นอุปสรรคต่อการริเริ่ม ประสิทธิภาพและภาวะการณ์เป็นผู้ประกอบการ อันจะนำไปสู่ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันที่ยั่งยืนให้กับกิจการ^{๕๘}

- **สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์** ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้คือ ความสมเหตุสมผลและสามารถอธิบายได้ (Accountability) ความโปร่งใสและเข้าใจตรงกัน (Transparency) ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ (Responsibility) ความเสมอภาคและเป็นธรรม (Equitable Treatment)^{๕๙}

^{๕๖} เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่, “คนเด่น”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๔๔) : ๖.

^{๕๗} ชนดล พระพุทธพงษ์, “ปัญหาการปรับขึ้นกับ Good Governance”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๔๓) : ๔๖.

^{๕๘} โสมนัส ฅ บางช้าง, “Good Governance (การกำกับดูแลที่ดี)”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๔๓) : ๕๐.

^{๕๙} สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์, “หลักการปกครองที่ดีกับสถานะแวดล้อมของระบบควบคุมภายใน”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๔๓) : ๕๑.

- เมธา สุวรรณสาร ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้คือ

๑. มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่
๒. มีความสำนึกในหน้าที่โดยมีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมในงานที่ทำ
๓. ปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียม
๔. มีความโปร่งใสในการดำเนินงานและการเปิดเผยข้อมูล
๕. มีวิสัยทัศน์ที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มในระยะยาวให้แก่องค์กร
๖. มีคุณธรรมและส่งเสริมการกำกับดูแลที่ดีให้กับองค์กร^{๕๐}

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กล่าวว่ากระบวนการที่เป็นหัวใจของธรรมาภิบาลนั้นมี ๓ ส่วนที่ต้องเชื่อมโยงกันก็คือ

๑. การมีส่วนร่วมของทุกภาคในการบริหารจัดการสังคม (Participation)
๒. ความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจ (Transparency) ซึ่งทำให้การทุจริตและบิดเบือนผลประโยชน์ของภาคอื่นๆ ไปเป็นการกระทำของตนกระทำได้ยากหรือไม่ได้
๓. ความรับผิดชอบที่ต้องตอบคำถาม (Accountability) และถูกวิจารณ์ได้ รวมทั้งความรับผิดชอบในผลการตัดสินใจ^{๕๑}

- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี กล่าวถึง หลักธรรมาภิบาลของสำนักงานข้าราชการพลเรือน ซึ่งเป็นผลประจำปีระหว่างส่วนราชการกับสำนักงาน ก.พ. เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ ว่าประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม และหลักคุณธรรม โดยองค์ประกอบของสำนักงาน ก.พ. เน้นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล และการใช้บริการของรัฐ ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. หลักนิติธรรม ได้แก่ กฎหมาย และเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรม มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน ประชาชนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของตนเอง เข้าใจกฎเกณฑ์ต่างๆ และมีส่วนร่วมในกรณีต่างๆ

๒. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสำรวจความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการของรัฐและเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ จำนวนเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน หรือสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของส่วนราชการมีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ ส่วนราชการมีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม และเปิดเผยต่อสาธารณะ

^{๕๐} เมธา สุวรรณสาร, “การกำกับดูแลกิจการที่ดีกับการบริหารความเสี่ยงขององค์กร”, วารสารนักบริหาร, (๒๕๔๓) : ๘๘.

^{๕๑} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, หน้า ๓๒ – ๓๓.

๓. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การได้รับการยอมรับ และความพอใจจากผู้รับบริการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของงานที่ปฏิบัติ คุณภาพของงาน ทั้งด้านปริมาณ ความถูกต้อง ครบถ้วน รวมทั้งจำนวนความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานและจำนวนการร้องเรียนหรือการกล่าวหาที่ได้รับ

๔. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ความมีประสิทธิภาพ และ ความมีประสิทธิภาพ ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ

๖. หลักคุณธรรม ได้แก่ การร้องเรียน หรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ทั้งในและนอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น มีการบริการจัดการและใช้ทรัพยากรในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด สังคมมีเสถียรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีระเบียบวินัย^{๕๒}

๒.๓.๓ ลักษณะของธรรมาภิบาล

ลักษณะเงื่อนไขของหลักธรรมาภิบาล มีหลักสำคัญ ๖ ประการ ดังนี้

๑. หลักการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Public Participation) คือกระบวนการที่ประชาชนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ อย่างเท่าเทียมกัน (Equity) ไม่ว่าจะเปิดโอกาสในการเข้าร่วมทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านกลุ่มผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยชอบธรรม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเสรีรวมถึงการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนและให้เสรีภาพแก่สาธารณชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่สาธารณชนจะมีส่วนร่วมคือการมีรูปแบบการปกครองและบริหารงานที่กระจายอำนาจ (Decentralization)

๒. หลักความสุจริตและโปร่งใส (Honesty and Transparency) คือกลไกการบริหาร ที่มีความสุจริต และโปร่งใส ซึ่งรวมถึงการมีระบบกติกา และการดำเนินงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึง และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างเสรีเป็นธรรม ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามผลได้

๓. หลักพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) คือ ความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ ที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัด องค์กร หรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นการดำเนินงาน เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม ในความหมายนี้จะรวมถึง การที่ Bureaucracy Accountability และ Political Accountability ซึ่งจะมีความหมายที่มากกว่า

^{๕๒} บุญบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, รายงานการวิจัย ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า), ๒๕๔๔, หน้า ๑๗ – ๑๘.

ความรับผิดชอบเฉพาะต่อผู้บังคับบัญชาหรือกลุ่มผู้เป็นฐานเสียงที่ทำให้การสนับสนุนทางการเมืองแต่ละครอบครัวถึงขั้นความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม การที่จะมีพันธะรับผิดชอบต่อสังคม เช่นนี้ องค์กร หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องพร้อมและสามารถที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรสาธารณะ ซึ่งคุณลักษณะของความโปร่งใสของระบบจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง Accountability

๔. หลักกลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political Legitimacy) คือ เป็นกลไกที่มีองค์ประกอบของรัฐบาล หรือผู้ที่เข้าร่วมบริหารประเทศที่มีความชอบธรรมเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมโดยส่วนรวม ไม่ว่าจะโดยแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง แต่จะต้องเป็นรัฐบาลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนว่ามีความสุจริต มีความเที่ยงธรรม และมีความสามารถที่จะบริหารประเทศได้

๕. หลักเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน (Fair Legal Framework and Predictability) คือ มีกรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรม สำหรับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ซึ่งกฎหมายมีการบังคับใช้ และสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกฎหมายที่ชัดซึ่งคนในสังคมทุกส่วนเข้าใจ สามารถคาดหวังและรู้ว่าจะเกิดผลอย่างไร เมื่อดำเนินการตามกฎหมายของสังคมสิ่งเหล่านี้เป็นการประกันความมั่นคง ความศรัทธา และความเชื่อมั่นของประชาชน

๖. หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) คือ เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร และการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีการดำเนินการให้สาธารณะที่ให้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ และกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน (ด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ)^{๕๓}

๒.๓.๔ ความสำคัญของธรรมาภิบาล

นับเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า การนำธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรทุกประเภท ทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางศาสนา องค์กรธุรกิจ หรือองค์กรทางสังคมต่างๆ ทั้งนี้เพราะธรรมาภิบาลเป็นการบริหารจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการที่สร้างประโยชน์และความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่ความเจริญทั้งหมด การบริหารจัดการจะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบที่เพียงพออย่างเดียวไม่ได้อีกต่อไป เพราะการบริหารจัดการก่อนข้างจะเป็นธรรมาภิบาล ย่อมส่งผลกระทบ

^{๕๓} วิศิรา รัตนสมัย, การรับข่าวสารเพื่อสร้างความตระหนักสำนึกของประชาชนเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จังหวัดสงขลา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

ในทางลบต่อองค์กรได้ภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบันเปลี่ยนแปลง ไปมากมายและรวดเร็ว วัฒนธรรมประชาธิปไตยอุปถัมภ์ ทุนนิยม และอภิสิทธิ์จึงยังคงอยู่ และรุนแรงขึ้น ทั้งนี้เพราะขาดมาตรการทางจริยธรรม ความจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ กลยุทธ์ที่เหมาะสมหลายประการ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นองค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะวัด ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่สำคัญยิ่งในสังคม จำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปที่ดีกว่าเดิม การนำธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินการเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้บริหารวัดทุกระดับไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะอำเภอ จำเป็นต้องตระหนักในเรื่องนี้ สืบเนื่องมาจากการปฏิรูปโครงสร้างและระบบบริหาร มีความพยายาม นำรูปแบบการบริหารจัดการที่ยึดแนวทางธรรมาภิบาลมาใช้ในทุกระดับองค์กร เกิดจากความเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวหลายประการ ดังนั้นธรรมาภิบาลจึงมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งพอจะกล่าวเป็นข้อๆดังนี้

๑) การสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นทุกระดับจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน โดยมีคนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมเสถียรภาพพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างความเข้มแข็งให้ประชาคม และเพิ่มการมีส่วนร่วม^{๕๔}

๒) เป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เอื้อผลประโยชน์ให้กับคนทุกระดับไม่ว่าคนรวยหรือคนจนในเรื่องการมีงานทำ การมีรายได้ การพัฒนาที่เท่าเทียมกันและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น^{๕๕}

๓) ธรรมาภิบาลช่วยลด บรรเทา หรือแก้ปัญหา ถึงแม้ปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรง ก็ยังช่วยลดหรือบรรเทาความรุนแรงลงได้ และปัญหาที่ไม่รุนแรงก็อาจจะไม่เกิดขึ้นอีก อีกทั้งทำให้สังคมมีความเข้มแข็งทุกด้านทั้งทางคุณค่าและจิตสำนึกทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม จริยธรรม และทางเศรษฐกิจมีสมรรถนะมีความโปร่งใส สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสุขและความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไปด้วยฐานอันมั่นคง^{๕๖}

^{๕๔} บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, หน้า ๓๐.

^{๕๕} อานันท์ ปันยารชุน, “ธรรมาภิบาลในการบริหารมหาวิทยาลัย : การสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๔๒ ของที่ประชุมสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ”, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), (อัคราณา), หน้า ๔๗.

^{๕๖} นฤมล ทับจุมปลา, แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วย “ธรรมรัฐแห่งชาติ” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปีคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓, ๑๗.

๔) ธรรมนูญจะช่วยลดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง และส่งเสริมให้คนมีความซื่อสัตย์สุจริต^{๕๗}

๕) ธรรมนูญเป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐ โดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง^{๕๘}

๖) ธรรมนูญจะช่วยให้ระบบบริหารของรัฐมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ^{๕๙}

๗) ธรรมนูญเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ^{๖๐}

๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมนูญ

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมนูญ คำที่ใช้เรียก good governance ในภาษาไทยที่ได้รับความนิยมและใช้มากที่สุดคือ “ธรรมนูญ” และ “ธรรมนูญ” ส่วนในภาคเอกชนมักใช้คำว่า “บรรษัทภิบาล” โดยนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมนูญไว้ดังนี้

- **ธนาคารโลก** มีแนวคิดที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมนูญ เพื่อช่วยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศทั้งนี้รัฐบาลสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีระบบยุติธรรม มีกระบวนการกฎหมายที่อิสระที่ทำให้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญา อีกทั้งระบบราชการฝ่ายนิติบัญญัติและสื่อมีความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และตรวจสอบได้^{๖๑}

- **องค์กรสหประชาชาติ** มีแนวคิดในการสร้างความเป็นอยู่ของคนในสังคมทุกประเทศให้มีการพัฒนาที่เท่าเทียมกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การดำเนินการนี้ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อกระจายอำนาจให้เกิดความโปร่งใสธรรมนูญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคมเท่าเทียมกัน และมีคำตอบพร้อมเหตุผลที่สามารถชี้แจงกันได้

^{๕๗} ยุทธ วรรณตรชร, “ธรรมนูญในการบริหารองค์กร”, วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๒๑, (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๔๔) : ๘ – ๑๑.

^{๕๘} บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, รายงานการวิจัย ตัวชี้วัดธรรมนูญ, หน้า ๒ – ๓,

^{๕๙} อ้างแล้ว.

^{๖๐} สำนักนายกรัฐมนตรี, “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกาศใน” **ราชกิจจานุเบกษา**, ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๑๖, ตอนที่ ๖๓ ง, (๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๒) : ๑.

^{๖๑} ธนาคารโลก อ้างใน บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, รายงานการวิจัย ตัวชี้วัดธรรมนูญ, หน้า ๓.

- ไมเคิล กิลลิแรนด์ (Michael Gilliland) ได้ให้ความเห็นว่า ธรรมเนียมปฏิบัติเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับคุณค่าที่มีลักษณะในเชิงสถาบัน เช่น (๑) ความเป็นประชาธิปไตย (๒) การเคารพสิทธิมนุษยชน (๓) ภาวะรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ (๔) ความโปร่งใส (๕) การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบราชการ^{๑๐๒}

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้เสนอเป้าหมาย โครงสร้าง และกระบวนการของธรรมเนียมปฏิบัติและการสร้างธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมไทย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (๑) เป้าหมายของธรรมเนียมปฏิบัติ คือการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีจุดหมาย และโครงสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาสังคม (๒) โครงสร้างและกระบวนการของธรรมเนียมปฏิบัติ ธรรมเนียมปฏิบัติเชิงโครงสร้างแบ่งเป็นโครงสร้างหลักและโครงสร้างย่อย โครงสร้างหลักเกี่ยวกับการออกกฎหมาย ระเบียบแบบแผน การกำหนดนโยบาย การกระจายอำนาจ ฯลฯ โครงสร้างย่อยอาจเป็นองค์กรอิสระ เช่นองค์กรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมการคุ้มครองผู้บริโภค ธรรมเนียมปฏิบัติเชิงกระบวนการประกอบด้วย (๑) การร่วมรับรู้ในกระบวนการจัดการ เช่น สิทธิจะรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิรับข้อมูล และคำชี้แจง เหตุผลในสิ่งที่มีผลกระทบต่อองค์กร สิทธิรับข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และสิทธิที่จะขอคำชี้แจง เป็นต้น (๒) สิทธิในการร่วมให้ข้อมูลหรือความคิดเห็น เช่น การทำประชาพิจารณ์ (๓) สิทธิในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมทำและร่วมรับผล (๔) สิทธิในการร่วมตรวจสอบ นอกจากนี้ในบวรศักดิ์ อุวรรณโณ เสนอแนะเพื่อสร้างธรรมเนียมปฏิบัติให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนี้ (๑) ดำเนินการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm) โลกทัศน์ ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมเพื่อปรับธรรมเนียมปฏิบัติไทยให้เข้ากับธรรมเนียมสากล (๒) แยก “ส่วนตัว” ออกจาก “ตำแหน่งหน้าที่” โดยเด็ดขาด (๓) ปรับกระบวนการพัฒนาใหม่ ให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (๔) ปฏิรูปแนวคิดทางการเมืองให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ (๕) ปฏิรูปภาคธุรกิจเอกชน ให้องค์กรรัฐมีลักษณะเป็นเอกชนมากขึ้น (๖) สร้างความเข้มแข็งให้ประชาคม และเพิ่มการมีส่วนร่วม (๗) สร้างระบบส่งเสริมธรรมเนียมปฏิบัติในลักษณะองค์กรนอกภาครัฐ^{๑๐๓}

- พัทธยา บวรวัฒนา ได้อธิบายแนวคิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจากรัฐเป็นใหญ่ไปสู่ความเป็นธรรมเนียมปฏิบัติไว้โดยสรุปดังนี้

๑. มิติทางอำนาจ (Power) ในระบบรัฐเป็นใหญ่ มีรัฐบาลเป็นศูนย์กลางของอำนาจโดยมีนักการเมือง และข้าราชการระดับสูงทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายตลอดจนนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ ซึ่งรัฐบาลเรียกการกระทำดังกล่าวว่าเป็นการให้บริการประชาชน ในขณะที่ระบบธรรมเนียมปฏิบัติเป็นระบบที่ต้องเพิ่มบทบาทของประชาชนในการควบคุมการปกครองรัฐมากขึ้นตามหลักการ

^{๑๐๒} Michael Gilliland อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๑๐๓} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมไทย, หน้า ๔๗.

กระจายอำนาจการปกครองรัฐบาลกลางสู่พลเมืองโดยอาศัยองค์การในระบบราชการย่อย ซึ่งในที่สุดรัฐบาลกลางจะมีอำนาจลดลงทั้งนี้มาตรการหลักที่จะทำให้รัฐบาลลดอำนาจลงได้ เช่น การลดขนาดของราชการ ซึ่งจะทำให้ค่าใช้จ่ายบุคลากรลดลง การแปรรูปรัฐวิสาหกิจจากการผูกขาด

๒. มิติทางองค์การ(Organization) รัฐบาลในการปกครองที่มีรัฐเป็นใหญ่มีโครงสร้างองค์กรเป็นแบบปิรามิด ประกอบด้วย กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการต่างๆ โดยมีรัฐมนตรีและข้าราชการชั้นสูงเป็นผู้บริหาร แต่สำหรับชนบท องครักษ์จะต้องเปลี่ยนเป็นองค์กรที่ต่างไปจากรูปแบบเดิม โดยมีระบบการบริหารงานหลากหลาย เช่น ทำสัญญาจ้างบริหาร บริหารงานแบบมีอาชีพแบบภาคเอกชน องครักษ์เพื่อสังคม และองครักษ์เอกชน เพื่อทำหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการ ปรับปรุงองค์กรเพื่อการบริการที่ดีสู่ประชาชน ในการนี้โดยผู้บริหารไม่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรี โดยนโยบายของรัฐจะบรรลุผลสำเร็จนั้น จะต้องอาศัยเครือข่ายขององค์กรการปกครองที่จัดตั้งขึ้นเอง

๓. มิติทางการตรวจสอบ (Accountability) ในความหมายของ รูปแบบที่รัฐเป็นใหญ่ ข้าราชการชั้นสูง และนักการเมืองใช้อำนาจรัฐโดยไม่มีการตรวจสอบภายนอก ซึ่งหมายความว่าประชาชนไม่มีสิทธิมีเสียงใดๆ ในขณะที่ แบบชนบท จะสนับสนุนให้ประชาชน ควบคุมและโดยรัฐให้ออกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการมากขึ้น ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยสื่อมวลชน กลุ่มที่สนใจสมาคมวิชาชีพ องครักษ์อิสระและประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้รัฐบาลที่โปร่งใส โดยให้ความสำคัญกับกลไกการตรวจสอบจากภายนอกมากกว่ากลไกการตรวจสอบจากหน่วยงานที่รัฐจัดตั้งขึ้น เช่น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สุดท้ายแล้วหน่วยต่างๆภายในระบบการบริหารภาครัฐแนวใหม่ จะต้องตรวจสอบกันเองเป็น โคจรค่าการตรวจสอบทั้งนี้ปัจจุบันได้มีการออกกฎหมายต่างๆ เพื่อมารองรับหลักความโปร่งใส เช่น พรบ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าโดยเรื่องต่างๆ กฎหมายวิธีพิจารณาทางปกครองกฎหมายศาลปกครอง เป็นต้น

๔. มิติความยุติธรรม (Fairness) ในระบบที่รัฐเป็นใหญ่ ความยุติธรรมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของข้าราชการสำหรับระบบชนบทความยุติธรรมหรือเสมอภาคจะต้องตัดสินใจโดยประชาชน โดยเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความถูกต้องความเป็นธรรมในสังคม โดยทุกคนมีความเสมอภาคกันภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมาย ไม่มีช่องว่างระหว่างคนรวยหรือคนจนซึ่งสรุปได้ว่าตามแนวชนบทจะสร้างให้เกิดองค์กรของรัฐรูปแบบใหม่ ที่มีการบริหารงาน โดยคำนึงถึงความยุติธรรมต่อ

ประชาชนเป็นหลัก ภายได้โครงสร้าง องค์กรที่มีการบริหารที่หลากหลาย ซึ่งประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ โดยการทำให้เป็นจำกัดอำนาจรัฐต่อประชาชนลง^{๑๐๔}

- เกษม วัฒนชัย มีแนวคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดี เพื่อประกันว่าในองค์กรจะไม่มี การฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่คือยประสิทธิภาพ ถ้าเป็นสถานศึกษา ธรรมชาติบาลของสถานศึกษาจะ ช่วยประกันเรื่องนี้ได้ เพราะที่ผ่านมาการศึกษาของเรามีการ โกงกินกันมากในทุกระดับ และไม่มี ประสิทธิภาพ^{๑๐๕}

- สำนักนายกรัฐมนตรีมีแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติบาลในภาครัฐของประเทศไทยที่ควร กล่าวถึง คือ การผลักดันให้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและ สังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ ด้วยกันอย่างสงบสุข มีความรู้สึกสามัคคี และร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๐๖}

๒.๓.๖ หลักธรรมชาติบาลกับการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

หลักธรรมชาติบาลของสำนักงานข้าราชการพลเรือนเป็นผลมาจากการประชุม ประจำปี ระหว่างส่วนราชการกับสำนักงาน ก.พ. เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ ตามระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่ง ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๖ ประการ ได้แก่

๑. หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายถูกต้อง เป็นธรรม การกำหนดคกฏกติกาและ การปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึง สิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของ สมาชิก ในระดับองค์กร หมายถึง กฎ กติกา ที่ใช้ในการบริหารงานภายใน เช่น การมาทำงาน หรือ เข้าประชุมตรงเวลา การให้บริหารประชาชนให้เสมอกัน รวมถึงข้อตกลงในการสับเปลี่ยนหน้าที่ กันในองค์กร

๒. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัยประจำชาติในระดับองค์กร หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้อง

^{๑๐๔} นฤมล ทับจุมพล, แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วย “ธรรมรัฐแห่งชาติ” เอกสารประกอบการประชุม วิชาการ เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปีคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๑๗.

^{๑๐๕} เกษม วัฒนชัย, ธรรมชาติบาลกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๕๑.

^{๑๐๖} สำนักนายกรัฐมนตรี, “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, หน้า ๑๕.

ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันรวมทั้งจัดระบบงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยจรรยาบรรณข้าราชการคือ มีจรรยาบรรณต่อตนเอง

๓. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กร ทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนในระดับองค์กร หมายถึง ประชาชนรู้ขั้นตอนที่จะติดต่องานและสามารถตรวจสอบการทำงานได้และภายในองค์กรต้องมีความโปร่งใสในการตัดสินใจในการบริหารงาน เงิน คน มีการสื่อสารที่ดีภายในด้วย

๔. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ และการแสดงประชามติหรืออื่นๆ ในระดับองค์กร หมายถึง การวางระบบการรับฟังความคิดเห็น และการรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และขณะเดียวกัน ภายในองค์กรเองจะต้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริหารงานภายในด้วย

๕. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนให้ความเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลการกระทำของตนในระดับองค์กร หมายถึง การกำหนดโครงสร้างและระบบการใช้อำนาจรัฐใหม่ มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจลงสู่ระดับล่าง เพื่อให้ความรับผิดชอบในทุกระดับมีความชัดเจน และมีรายงานประจำปี รายงานผลการปฏิบัติงานที่มีตัวชี้วัดความสำเร็จณรงค์ให้ประชาชนรับผิดชอบ

๖. หลักความคุ้มค่า หมายถึงการบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยการณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืนในระดับองค์กร หมายถึง ผู้บริหารต้องทบทวนงานในความรับผิดชอบทั้งหมด เพื่อพิจารณาถ่ายโอนงานที่ ภาคธุรกิจ เอกชน หรือภาคประชาชน ทำได้

และมีประสิทธิภาพสูงกว่าออกไป เลื่อนนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ และพัฒนาความสามารถเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง^{๑๑๓}

๒.๓.๗ ความสำเร็จในการสร้างระบบธรรมาภิบาล

แนวทางไปสู่ความสำเร็จ ดังกล่าว ประกอบด้วย

๑. ทุกภาคในสังคม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ต้องร่วมมือกัน บริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมไทยให้ดียิ่งขึ้น

๒. การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยสำคัญคือ ผู้นำและเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ต้องเข้าใจ มีจิตสำนึก เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการดำเนินการในเรื่องนี้

๓. กระบวนการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีในสังคมใดๆขึ้นอยู่กับวิธีการใช้อำนาจ ซึ่งแยกออกเป็นสองส่วน คือ ผู้ใช้อำนาจและผู้ถูกใช้อำนาจ หากทั้งสองฝ่ายพอใจในวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ย่อมหมายความว่าสังคมนั้นมีการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

๔. องค์ประกอบการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี มี ๔ ประการคือ

- ความเชื่อของผู้มีอำนาจว่าอำนาจสามารถแบ่งปันได้
- กลไกการแบ่งปันอำนาจ
- กลไกการคานอำนาจ
- ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจและการคานอำนาจ^{๑๑๔}

๒.๓.๘ เป้าหมายของการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กติกาของสังคมและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ใช้ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนตามยุคตามสมัย ในสังคมสมัยใหม่ ทุกประเทศมีแนวทางการปรับปรุงการบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคม (Governance) ที่เป็นจุดร่วมเหมือนกัน

^{๑๑๓} กัลยา เนติประวัติ, การยอมรับรูปแบบการจัดองค์กรทางสังคมแบบใหม่ ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดีในองค์การภาครัฐ : กรณีศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข,(ม.ป.ท. : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑ – ๑๓.

^{๑๑๔} ญัฐพล มีพรหม, “แรงจูงใจที่มีผลต่อการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลของหัวหน้าสถานีนามัยในจังหวัดสกลนคร”, การศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๑, หน้า ๑๕.

คือความสงบสุขของประชาชน เสถียรภาพความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล เท่าทันโลก อันจะนำไปสู่ความสามารถในการ แข่งขัน เติบโตได้ ประเทศไทยก็มีการปรับเปลี่ยนหลายประการ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ของสังคมใหม่ โดยปรากฏใน รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ ซึ่งสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือความพยายามในการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Governance) สำหรับสังคมไทย โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของภาครัฐมากขึ้น การประกันและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ภาครัฐมีการบริหารการปกครองที่โปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบโดยประชาชนมากขึ้น ดังนั้น โดยสรุป ภาครัฐในโลกประชาธิปไตยยุคใหม่มีเป้าหมายร่วมกัน ๓ ประการ คือ

๑. การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การบริหารโยมมุ่งผลลัพธ์ที่เกิดกับประชาชนหรือผู้รับบริการ ควรปรับปรุงงานบริการให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ตามที่ประชาชนต้องการ และรายงานผลงานให้สาธารณะทราบ มีความโปร่งใสในการตัดสินใจและในกระบวนการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางราชการ ร่วมแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการทำงาน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับความประหยัด ความมีประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ ผู้บริหารจะบริหารอย่างคล่องตัว แต่ในขณะเดียวกันต้องรับผิดชอบต่อผลงานนั้นๆ แทนการยึดมั่นในการทำให้ถูกต้องตามกฎ ระเบียบ วิธีการอย่างเดียวเช่นในอดีต

๒. การปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐ ได้แก่ การเน้นงานในหน้าที่หลักของภาครัฐ ซึ่งได้แก่ การกำหนดนโยบาย ที่มองการณ์ไกล มีการบังคับใช้กฎหมายให้ความเสมอภาค เป็นธรรม โดยกระจายงานให้บริการแก่ราชการ ส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และองค์การบริหารอิสระมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

๓. การบริหารแบบพหุภาคี ได้แก่ การบริหารที่ให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ หรือร่วมปฏิบัติการเพื่อให้การบริหารและการบริการสาธารณะเป็นที่พึงพอใจของประชาชนหรือผู้รับบริการ และเป็นการจัดระบบการบริหารแบบใหม่ที่ไม่ผูกขาดหรือรวมศูนย์อำนาจแบบอดีตที่ทำให้รัฐไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทันการณ์หรือมีสภาพความปิดบัง ซ่อนเร้นไม่โปร่งใส^{๑๐๕}

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙-๒๐.

๒.๓.๕ บทบาทผู้บริหารในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้บริหารจะต้องยึดเป็นหลักในการบริหารองค์กร โดยได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงบทบาทผู้บริหารในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

- เจอจันท์ จงสถิตอยู่ ได้กล่าวไว้ว่า ในการนำธรรมรัฐมาปฏิบัติ ผู้บริหารควรบริหารจัดการด้วยความเป็นธรรม ให้ความสำคัญคุณธรรมกับทีมงานการตัดสินใจก็ควรให้ทีมงานมีส่วนร่วมชี้แจงให้ทุกคนเข้าใจถึงบทบาทและปัญหาที่แท้จริงในการปฏิบัติงานเพื่อการบริหารจัดการที่ดี^{๑๑๑}

- ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์และคณะ ได้กล่าวว่า ผู้บริหารมีหน้าที่ประสานงานระหว่างคณะกรรมการกับพนักงานต้องมีการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นประจำ มีการบริหารอย่างโปร่งใสพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้ตลอดเวลาและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมอย่างยุติธรรม^{๑๑๒}

- ยุทธ วงฉัตรธาร ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างกระบวนการธรรมรัฐหรือการกำกับดูแลกิจการที่ดีควรเริ่มต้นด้วยความตั้งใจจริงของคณะผู้บริหารและคณะกรรมการที่เข้มแข็งซึ่งประกอบ ด้วยคณะกรรมการที่สามารถคานอำนาจซึ่งกันและกันและต้องมีประสบการณ์ในการบริหารองค์กรโดยกำหนดแนวทางการบริหารชี้ให้เห็นบทบาทและทิศทางที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ร่วมกันสร้างกระบวนการจัดการที่รัดกุมมีการพิจารณาตัดสินใจที่ดีเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายสร้างความคล่องตัวให้เกิดขึ้นในการบริหารงาน^{๑๑๓}

๒.๓.๑๐ หลักธรรมที่ใช้ในการบริหาร

ในเรื่องของหลักธรรมหรือคุณธรรมสำหรับผู้บริหารนั้นได้มีนักบริหาร ได้กำหนดหลักธรรมที่ผู้บริหารพึงยึดถือและปฏิบัติไว้มาก ซึ่งล้วนมีวัตถุประสงค์ให้การทำงานในองค์กรเป็นไปด้วยความสงบสุข ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความรักและความสามัคคี สำหรับศาสนาพุทธซึ่งถือว่าเป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ของไทยเคารพนับถือ มีหลักธรรมที่นักบริหารในวงการต่างๆ โดยเฉพาะวงการศึกษานำมาใช้อย่างได้ผลจนก่อให้เกิดขยายการนำไปใช้อย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง ผู้วิจัยจะขอเสนอหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารพอสังเขปได้ดังนี้

^{๑๑๑} เจอจันท์ จงสถิตอยู่, “คนเด่น”, วารสารนักบริหาร, หน้า ๖.

^{๑๑๑} ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์และคณะ, “ธรรมรัฐ”, วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๒๑, (๒๕๔๓) : ๓๖.

^{๑๑๒} ยุทธ วงฉัตรธาร, การสร้างกระบวนการธรรมรัฐ, วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๒๑, (๒๕๔๓) : ๓๖.

หลักธรรม หรือ คุณธรรม ที่นำมาใช้ในการบริหาร อาจแยกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ ๒ กลุ่ม ดังนี้คือ

๑. **คุณธรรมในระดับพื้นฐาน** ถือว่าเป็นคุณธรรมที่เป็นพื้นฐาน เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต ของแต่ละบุคคล คุณธรรมดังกล่าวจะเป็นแบบอย่างในการครองตนให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้มองเห็นเป็นตัวอย่าง คุณธรรมในกลุ่มนี้ถือว่าเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่ผู้นำต้องใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในขั้นพื้นฐาน มีคุณธรรมที่สำคัญดังนี้คือ

๑.๑ **คุณธรรมที่ใช้ในลักษณะของการคุ้มครองป้องกันตนเองไม่ให้เข้าไปในทางที่เสียหายได้แก่**

- **ศีล ๕**

ศีล แปลว่าความประพฤติเรียบร้อย เป็นปกติทางกายวาจา ศีลที่ควรหัดสักรักษาเป็นนิตย์ ได้แก่ เบญจศีล หรือ ศีล ๕

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป

๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย

๓. กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม

๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๑๑๑}

- **เบญจกัลยาณธรรม**

กัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมอันดี ธรรมอันงาม ธรรมของกัลยาณชน ซึ่งมี ๕ ประการ จึงเรียกว่าเบญจกัลยาณธรรม หรือเรียกสั้นๆว่าเบญจธรรม กล่าวโดยความก็คือ ข้อปฏิบัติพิเศษ ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล บุคคลผู้รักษาเบญจศีล ต้องมีเบญจธรรมนั่นเองจะเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมอุดหนุนให้ศีลของผู้นั้นมั่นคงและสะอาดบริสุทธิ์ ไม่ขาดไม่ค้างพร้อย

๑. **เมตตา กรุณา**

- **เมตตา** หมายถึง ความรัก ความหวังดีต่อผู้อื่น ได้แก่ความคิดปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข ตนได้สุขสำราญแล้ว ก็อยากให้ผู้อื่นได้บ้าง คุณข้อนี้เป็นเหตุให้สัตว์เกื้อกูลกันและกัน

- **กรุณา** หมายถึง ความสงสาร ได้แก่ความคิดปรารถนาจะให้เขาปราศจากทุกข์ เมื่อเห็นทุกข์เกิดขึ้นกับผู้อื่น ก็พลอยหวั่นใจไปด้วย คุณข้อนี้เป็นเหตุให้สัตว์คิดช่วยทุกข์ภัยของกันและกัน

^{๑๑๑} กรมการศาสนา, หลักสูตรศาสนศึกษา สำหรับผู้บวชระยะสั้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๗.

๒. สัมมาอาชีพะ ได้แก่ การประกอบกิจการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ทางที่ชอบนั้น กัลป์ยามชนผู้เว้นจากมิถนาชีพแล้ว ต้องประกอบด้วยการประพฤติเป็นธรรมในการหาเลี้ยงชีพอีก ๓ ประการ คือ

- ความประพฤติเป็นธรรม ได้แก่ การซื้อตรงในกิจการงาน
- ความประพฤติเป็นธรรมในบุคคล ได้แก่ การประพฤติที่ปราศจากอคติ
- ความประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ ได้แก่ การไม่เอาวัตถุที่ไม่จริง (ของปลอมหรือของเทียม)

ไปหลอกลายให้แก่ผู้อื่น

๓. กามสังวร หมายถึง ความสำรวมในกาม ได้แก่ กิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติผิดมากในกาม รู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลมกมุ่นในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

๔. สัจจะ ความซื่อสัตย์ ได้แก่ กิริยาที่ประพฤติตนเป็นคนตรง มี ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

- ความเที่ยงธรรม
- ความซื้อตรง
- ความสวามิภักดิ์
- ความกตัญญู

๕. สติสัมปชัญญะ คือความมีสติรอบคอบ ได้แก่ ความมีสติตรวจตราไม่ประมาทเลินเล่อแยกเป็น ๔ ประการ คือ

- ความรู้จักประมาณอาหารที่พึงบริโภค
- ความไม่เลินเล่อในการงาน
- ความมีสติสัมปชัญญะในการประพฤติตัว
- ความไม่ประมาทในธรรม^{๑๑๔}

ดังนั้นเมื่อคนเรามีศีล และปฏิบัติเบญจกัลยาณธรรมตามที่กำหนดไว้ ก็จะทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง รัก ชอบ เคารพนับถือ ว่าเป็นคนดีของสังคม เพราะว่าได้ใช้ศีลเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการควบคุม กาย วาจา และใจ มิให้ปฏิบัติในทางที่เสียหายและยังเป็นที่รักใคร่ของบุคคลอื่น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การรักษาศีลช่วยในการปฏิบัติงานของผู้นำ ดังนี้ คือ

- ทำให้เป็นที่รักและนับถือของบุคคลอื่น ในอันที่จะยกย่อง ไปในทางที่ดี และจะส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

^{๑๑๔} กรมศาสนา, คู่มือ ธรรมศึกษาตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๖-๑๖๑.

- ทำให้เป็นคนประหยัด ไม่เสียทรัพย์ในทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้เป็นคนที่มีความดีในสังคมและได้รับการยกย่องมากกว่าคนอื่น

- ทำให้มีจิตใจผ่องใส มีสติรอบคอบ สุขุมเยือกเย็น จิตใจผ่องใส ไม่อาฆาต พยาบาทบุคคลอื่น ทำให้เป็นคนที่มีความดี ซึ่งจะได้รับผลตอบแทนในทางที่ดีจากสังคมเช่นเดียวกัน

๑.๒. คุณธรรมที่ใช้ในการครองเรือน เพื่อเป็นแบบอย่างในการครองเรือนให้กับครอบครัว เพื่อที่จะให้ครอบครัวเป็นเครื่องสนับสนุนการปฏิบัติงานในฐานะของผู้นำ คุณธรรมดังกล่าวคือ

- **ธรรมของภรรยา ๔^{๑๑๕}**

๑. สัจจะ สัตย์ซื่อต่อกัน.

๒. ทมะ รู้จักข่มจิตของตน.

๓. ขันติ อุตทน.

๔. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน.

- สัจจะ หมายถึง สัตย์ซื่อต่อกัน หรือมีความซื่อตรงต่อกัน ในที่นี้หมายถึงความซื่อตรงต่อหน้าที่ การปฏิบัติงาน คำมั่นสัญญา ซื่อตรงต่อบุคคล และซื่อต่อความดี ความซื่อตรงในเรื่องดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นคง หนักแน่นในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้เกิดความรักความเคารพนับถือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและทำให้หน้าที่การงานประสบความสำเร็จก้าวหน้า

- ทมะ หมายถึงการรู้จักข่มจิตของตน ให้ปฏิบัติในทางที่ดี ไม่ปล่อยใจให้คิดหรือปฏิบัติในทางที่เสียหาย อันจะเป็นผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว การข่มจิตของตนนั้นจะต้องรวมไปถึง การข่มจิตของตนในการประกอบหน้าที่กิจการงานของตนให้บรรลุตามที่ต้องการ ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจ ไปตามสังคมที่มีความฟุ้งเฟ้อ จนเข้าสู่ทางแห่งอบายมุขทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและครอบครัว การข่มกายและข่มใจดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติในลักษณะดังกล่าวให้สามารถยับยั้งชั่งใจมิให้หลงไหลไปในทางที่เสื่อมและสามารถสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวได้

- ขันติ หมายถึง ความอดทนอดกลั้น ต่อความยากลำบากทั้งปวงในลักษณะของความอดทนอดกลั้นนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ ลักษณะคือ

๑. ความอดทนต่อความยากลำบาก หมายถึง ความอดทนต่อความยากลำบากของงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

๒. ความอดทนต่อทุกขเวทนา หมายถึงความอดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่แสดงอาการเจ็บปวดจนมากเกินไป ให้สามารถระงับความรู้สึกได้ และเข้ารับการรักษาที่ถูกต้อง

๓. อดทนต่อการถูกดูถูกเหยียดหยาม เมื่อถูกดูหมิ่นเหยียดหยามให้รู้จักวิเคราะห์พิจารณาว่าบุคคลที่ดูหมิ่นเหยียดหยามนั้นเป็นใคร สิ่งที่เขาดูหมิ่นเหยียดหยามนั้นเป็นจริงหรือไม่ ไม่ได้ตอบ

^{๑๑๕} กรมศาสนา, คู่มือ ธรรมศึกษาตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๘.

บุคคลดังกล่าว และรู้จักนำเอาสิ่งที่เขาเชื่อมั่นเหยียดหยามมาใช้ให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการที่จะพัฒนาปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

๔. อดทนต่อการช่วยวนต่ออำนาจกิเลสตัณหา อันจะเป็นการชักนำไปสู่ทางแห่งอบายมุข ให้สามารถอดทน อดกลั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนในทางที่ถูกต้อง

- จาคะ หมายถึงการเสียดสละให้ปันสิ่งของให้กับบุคคลที่ควรให้ การบริจาคทานให้กับบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อน ในส่วนของจาคะนั้นให้พิจารณาว่าเป็นการบริจาคในลักษณะของวัตถุสิ่งของ หรืออาจจะเป็นการบริจาคสิ่งที่ตนเองมีอยู่ เช่น การให้กำลังกาย กำลังทางด้านความคิด หรือ เวลาในการปฏิบัติงานให้กับบุคคลที่ควรบริจาค

ในเรื่องของการครองเรือนดังกล่าว บุคคลที่จะเป็นผู้นำได้นั้นจะต้องครองเรือนของตนไปในทางที่ดีที่ชอบจึงจะได้รับการยอมรับ ถ้าบุคคลที่เป็นผู้นำไม่สามารถครองเรือนได้ในลักษณะที่ดีแล้ว ย่อมจะไม่สามารถที่จะชี้นำให้กับบุคคลในชุมชนได้ เพราะบุคคลในชุมชนขาดความเชื่อถือ ดังนั้นผู้นำที่ดีจะต้องสามารถชี้นำและให้แนวทางที่ดีให้กับครอบครัวของตนเองก่อนแล้วจึงค่อยไปชี้นำบุคคลอื่นในชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการที่ว่า จะพัฒนาใครๆ ต้องพัฒนาตนเอง

๑.๓ คุณธรรมที่จะใช้ควบคุมความประพฤติ ตลอดจนการปฏิบัติมิให้เป็นไปในทางที่จะทำให้ตนเองและครอบครัวถึงแก่ความเสื่อมหรือพบภัยพิบัติต่าง ๆ นั้นคือ

- อายมุข ๖^{๑๑๖} คือ เหตุเครื่องฉิบหาย ๖ ประการ คือ

๑. คีมน้ำเมา

๒. เทียวกลางคืน

๓. โทษแห่งการเที่ยวดูมหรสพ

๔. เล่นการพนัน

๕. คบคนชั่วเป็นมิตร

๖. เกียจคร้านทำงาน

- โทษแห่งสุราเมรัย ๖ ประการคือ^{๑๑๗}

๑. เสียวทรัพย์

๒. ก่อการทะเลาะวิวาท

๓. เกิดโรค

๔. ต้องคดีเขิน

^{๑๑๖} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๗/๒๐๒ - ๒๐๓.

^{๑๑๗} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒ - ๒๐๓

๕. ไม่รู้จักอาย
๖. ทอนกำลังปัญญา
- โทษแห่งการเที่ยวกลางคืน ๖ ประการ^{๑๑๘}
๑. เชื่อว่าไม่รักษาตัว
  ๒. เชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
  ๓. เชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
  ๔. เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย
  ๕. มักถูกใส่ความ
  ๖. ได้รับความลำบากมาก
- โทษแห่งการเที่ยวดูมหรสพ ๖ ประการ^{๑๑๙}
๑. รำที่ไหนไปทีนั้น
  ๒. ขับร้องที่ไหนไปทีนั้น
  ๓. คิดสืตี่เป่าที่ไหนไปทีนั้น
  ๔. เสภาที่ไหนไปทีนั้น
  ๕. เพลงที่ไหนไปทีนั้น
  ๖. เกิดเทิงที่ไหนไปทีนั้น
- โทษแห่งการเล่นการพนัน ๖ ประการ^{๑๒๐}
๑. เมื่อชนะยอมก่อเวร
  ๒. เมื่อแพ้ย่อมเสียทรัพย์ที่เสียไป
  ๓. ทรัพย์ยอมฉิบหาย
  ๔. ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ
  ๕. เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน
  ๖. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย
- โทษแห่งการคบคนชั่วเป็นมิตร ๖ ประการ^{๑๒๑}
๑. นำให้เป็นนักเลงการพนัน
  ๒. นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้

^{๑๑๘} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๓.

^{๑๑๙} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๐/๒๐๓ - ๒๐๔

^{๑๒๐} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๑/๒๐๔.

^{๑๒๑} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๒/๒๐๔ - ๒๐๕.

๓. นำให้เป็นนักเลงเหล้า
๔. นำให้เป็นคนลวงเขาด้วยของปลอม
๕. นำให้เป็นคนลวงเขาซึ่งหน้า
๖. นำให้เป็นคนหัวไม้

- โทษแห่งความเกียจคร้าน ๖ ประการ ^{๑๒๒}

๑. มักให้อ้างว่า หนานัก แล้วไม่ทำงาน
๒. มักให้อ้างว่า ร้อนนัก แล้วไม่ทำงาน
๓. มักให้อ้างว่า เวลาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำงาน
๔. มักให้อ้างว่า ยังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำงาน
๕. มักให้อ้างว่า หิวนัก แล้วไม่ทำงาน
๖. มักให้อ้างว่า กระจายนัก แล้วไม่ทำงาน

ดังนั้น บุคคลที่จะเป็นผู้นำ ก็จะต้องเป็นผู้นำในทางที่ดี รู้จักการครองตน ครองคน ครองงาน เพื่อที่จะได้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ การประพฤติตนในสังคมชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ การหลีกเลี่ยงอบายมุขและการไม่ใช้อบายมุขเป็นเครื่องชี้ นำให้กับบุคคลอื่นยอมตาม ย่อมจะได้รับการยอมรับจากบุคคลทั้งหลายมากกว่าบุคคลที่ติดอยู่ในอบายมุข ในการชี้ นำการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ นั้น มักจะใช้วิธีการ ลด ละ เลิก อบายมุขเป็นอุดมการณ์ในการพัฒนาทั้งในส่วนตน ครอบครัว และชุมชน ให้สามารถพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ถ้าคนในชุมชนสามารถ ลด ละ เลิก อบายมุขได้ ก็จะช่วยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติภารกิจชี้ นำการพัฒนาได้สะดวกขึ้น ดังนั้นบุคคลที่จะ เป็นผู้นำในการพัฒนาจะต้องเป็นแบบอย่างในการ ลด ละ เลิก อบายมุข ให้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลในชุมชนก่อน จึงจะสามารถเป็นผู้นำของคนในชุมชนได้

๑.๔ คุณธรรมที่จะเป็นเครื่องสนับสนุนให้ครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ในทางที่ดีขึ้น เพื่อที่จะได้ก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำได้อย่างเต็มภาคภูมิ คือ

๑.๔.๑ ทิฏฐธัมมิกัตถธรรม คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง ^{๑๒๓}

๑. อุกุฐานสัมปทา หมายถึง การเป็นคนที่มีความขยัน หมั่นเพียรในหน้าที่การงานต่างๆ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากที่เกิดขึ้น ในเรื่องของความขยันหมั่นเพียรนั้นให้พิจารณาตนเองว่า เป็นคนขยันอย่างไร ซึ่งมีข้อคิดที่ว่า ขยัน อย่างฉลาด ปราศจากอบายมุข นั่นก็จะต้อง ขยันและหมั่น ให้ถูกต้องกับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ รู้จักคิดรู้จักพิจารณาถึงงานที่ตนเองทำว่าถูกต้องเหมาะสม ที่

^{๑๒๒} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๕.

^{๑๒๓} อ.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐

จะทำให้ตนเองมีความก้าว มีความสนใจและมีความตั้งใจที่จะทำงานนั้นๆ ให้ประสบความสำเร็จหรือไม่

๒. อารักขสัมปทา หมายถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ ให้ปลอดภัยให้เพิ่มพูนขึ้น มีข้อสังเกตอยู่ว่า บางคนมีความขยันในการทำมาหากิน แต่ไม่รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ก็ย่อมจะไม่สามารถที่จะสร้างฐานะของตนเองได้ เพราะมัวเมาในเรื่องของการใช้จ่ายมากเกินไป หรือหลงไหลไปในทางแห่งอบายมุข ก็ทำให้ไม่สามารถที่จะสร้างฐานะของตนเองขึ้นมาได้

การถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์นั้น หมายถึง

- การป้องกันทรัพย์ ที่หามาได้ไม่ให้เกิดอันตราย หรือสูญหาย จากภัยต่างๆ ให้รู้จักระมัดระวังรักษาทรัพย์ของตนเองอยู่เสมอ

- การสะสมทรัพย์ คือการรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ถูกต้อง ก็จะเป็นส่วนที่จะทำให้เกิดการสะสมทรัพย์ทีละเล็กละน้อย ให้มีจำนวนเพิ่มพูนขึ้น เพื่อที่จะได้นำทรัพย์ดังกล่าวไปใช้เมื่อถึงคราวจำเป็น หรือในการลงทุนในกิจการที่เหมาะสมต่อไป

๓. กัลยาณมิตรตตา หมายถึง การคบเพื่อนที่ดี หรือมิตรแท้ เพราะย่อมจะชักนำเราไปในทางที่ดี สนับสนุนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และหลีกเลี่ยงการคบคนชั่ว หรือมิตรเทียม อันจะเป็นทางชักนำไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งจะเป็นการทำลายล้างผลาญทรัพย์สินที่หามาได้ ซึ่งมิตรแท้และมิตรเทียมมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔. สมชีวิตา หมายถึง ความเลียงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ คือ รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ในการเลี้ยงชีพให้เหมาะสมกับฐานะของตน ไม่ฟุ่มเฟือย หรือฝืดเคืองจนเกินไป

ธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำ ซึ่งการที่จะเป็นผู้นำคนอื่นได้นั้นจะต้อง เป็นบุคคลที่มีหลักแหล่ง ที่อยู่อาศัย หน้าที่การงานที่แน่นอน มีฐานะที่ดีพอสมควร มีเพื่อนที่ดี เป็นแบบอย่างในการเลี้ยงชีพที่เหมาะสม จึงจะสามารถชักนำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของตนเองได้ ดังนั้นบุคคลที่จะเป็นผู้นำต้องเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่จะต้องพิจารณาถึงประโยชน์ปัจจุบันที่ตนเองจะได้รับ ๔ ประการดังกล่าว

สรุปแล้ว คุณธรรมที่กล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่จะเป็นผู้นำที่ต้องยึดถือปฏิบัติในเบื้องต้น เพราะว่าหลักธรรมดังกล่าวเป็นเครื่องคุ้มครองตนเอง ครอบคร้วในการดำรงชีวิต และยังเป็นแบบอย่างที่ดีกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม ในการที่จะสร้าง ฐานะของตนเอง การยอมรับนับถือ การให้เกียรติ และความไว้วางใจกับบุคคลต่างๆ ในสังคม

๒. คุณธรรมสำหรับผู้นำ คือ เป็นคุณธรรมที่ผู้นำต้องใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่น และปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คุณธรรมดังกล่าวมีดังนี้

๒.๑ คุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว คุณธรรมดังกล่าว คือ

- สัจหวัตถุ ^{๑๒๔} หมายถึง วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นที่ยังไม่ได้รักใคร่นับถือ ให้เกิดความรักใคร่นับถือ และยังทำให้ผู้ที่รักใคร่นับถืออยู่แล้วให้มีความรักใคร่นับถือมากขึ้น ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า สัจหวัตถุ นั้นเป็นวิธีการที่จะทำให้คนรักใคร่ชอบพอดัวเราเองมากขึ้น ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติ ๔ ประการ ดังนี้คือ

๑. ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน การให้ในที่นี้มีได้หมายความแต่เพียงการให้ในลักษณะของวัตถุเท่านั้น ยังหมายความรวมถึง การให้ในรูปแบบต่างๆ เช่นการให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำ การให้กำลังใจ การให้แนวความคิด การให้ความปลอดภัย การให้ความสะดวก การให้ความสบายใจ การให้ความรู้หรือวิทยาทาน การให้กำลังแรงงานทางด้านร่างกาย หรือแม้แต่การให้เวลา ก็ถือว่าเป็นการให้ทาน ซึ่งการให้ทานดังกล่าว อาจจะกล่าวได้ว่า จะต้องเป็นการให้ในลักษณะที่เต็มใจ

๒. ปิยวาจา หมายถึง การพูดที่สุภาพเป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟัง ก่อให้เกิดความรักความนับถือ การพูดที่ดีนั้น ในหลักคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ให้แนวทางไว้ในเรื่องของการพูด ไว้ในกถาวัตถุ ๑๐ ประการ ^{๑๒๕} คือ ถ้อยคำที่ควรพูด ดังนี้

๑. อับปิจกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย
๒. สันตุลลิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สัน โดยยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้
๓. ปวิเวกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สังคกายสงัดใจ
๔. อสังสัคคถา ถ้อยคำที่ชักนำไม่ให้ระคนด้วยหมู
๕. วิริยารัมภกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ปรารถนาคความเพียร
๖. สีลกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล
๗. สมาธิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้สงบ
๘. ปัญญาถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา
๙. วิมุตติถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลส

^{๑๒๔} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕๖/๓๗๓.

^{๑๒๕} บุ.ม. (ไทย) ๒๘/๘๕/๒๕๗ - ๒๕๘.

๑๐. วิมุตติญาณทัสสนากถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดความรู้ความเห็น ในความที่ใจ
พ้นจากกิเลส

๓. อัตตจริยา หมายถึง การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น คือทำตัวให้เป็นบุคคลที่มี
คุณค่า ต่อตนเองและสังคม ไม่ปล่อยให้เวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ต้องเป็นคนที่มีรู้จักคิด รู้จัก
การทำงาน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว คือ การเป็นบุคคลที่มีความเสมอ
ต้นเสมอปลายมีความสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน และปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะของตนไม่
เย่อหยิ่งจองหอง ไม่ปล่อยให้ตนเกินไป รู้จักวางตนให้เหมาะสม รู้จักการปรับปรุงตนเอง วางตัวให้
สมกับฐานะอย่างสม่ำเสมอ

จากหลักธรรมดังกล่าวของสังคหวัตถุ ๔ ประการจะช่วยในการปฏิบัติงานของผู้นำที่จะ
ทำให้ผู้ตามหรือผู้ร่วมงานเกิดความรักใคร่ นับถือ นอกจากนี้ยังทำให้งานมีความก้าวหน้า เนื่องจาก
บุคคลในองค์กรดังกล่าว มีความรักใคร่ สามัคคีกันนั่นเอง

- สาราณียธรรม ๖^{๒๖}

สาราณียธรรม เป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก
เคารพ เป็นไปเพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท เพื่อความพร้อมเพรียงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ของหมู่คณะ องค์ประกอบของสาราณียธรรม มี ๖ ประการด้วยกันคือ

๑. เมตตาทายกรรม

๒. เมตตาวจีกรรม

๓. เมตตามโนกรรม

๔. สาธารณโภคี

๕. สีสสามัญญตา

๖. ทิฏฐิสามัญญตา

การที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันในองค์กรด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น สมาชิกทั้งหลาย
จะต้องประพฤติต่อกันด้วยความมีเมตตา หัวหน้าต้องปฏิบัติตนต่อลูกน้องด้วยความรัก
ความปรารถนาดี ทั้งในการแสดงออกทางกาย ทางคำพูดและทางใจเช่นเดียวกับผู้ได้บังคับบัญชาที่
จักต้องแสดงตนเช่นนั้นต่อหัวหน้าเป็นการตอบแทนเช่นกัน ซึ่งต้องเป็นไปทั้งต่อหน้าและลับหลัง
นั่นคือ เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม นอกจากการมีเมตตาต่อกันดังที่กล่าว
มาแล้ว เมื่อมีเมตตา และมีการแบ่งปันลาภอันพึงมีพึงได้ต่อกันและกันแล้ว ก็ยังต้องมีการรักษาศีล
ให้บริสุทธิ์เสมอกัน เพราะศีล หมายถึง การไม่เบียดเบียน การไม่ล่วงละเมิด ด้วยตั้งใจควั่น

^{๒๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๕๒/๕๓๑

ความชั่วต่างๆ เมื่อคนในหมู่คณะมีศีลก็จะไม่กระทบกระทั่งกันทำให้หมู่คณะเกิดความสามัคคีปรองดอง เพราะมีศีลสามัญญตา นอกจากจะรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกันทั้งต่อหน้าและลับหลังแล้ว ยังต้องมีความเห็นที่ถูกต้อง มีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องตรงเสมอกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น การเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กรรมมีจริงผลของกรรมมีจริง เป็นต้น ย่อมส่งเสริมให้คนประพฤติและเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ข้อนี้ชื่อว่า ทิฐิสามัญญตา

- กัลยาณมิตรธรรม^{๑๒๗}

กัลยาณมิตรธรรม เป็นคุณธรรมสำหรับผู้เป็นมิตร ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการทำงานร่วมกันในองค์กร โดยปกติแล้วองค์กรหนึ่งๆ ย่อมประกอบด้วยคนมากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับขนาดขององค์กร แต่ไม่ว่าจะมีจำนวนคนเท่าใดก็ตามหากทุกคนล้วนเป็นมิตร มองทุกคนเป็นเพื่อนร่วมงาน เกิดสำนึกว่าจะต้องช่วยเหลือกันและกัน จะทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม อันได้แก่

๑. ปิโย คือ ความน่ารัก ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยที่ดี ทั้งการปฏิบัติตนต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน การพูดจาน่าฟัง น่าเคารพเลื่อมใสและมีจิตวิยาสูง รวมทั้งบุคลิกภาพด้านการแต่งกายที่ดูดี มีรสนิยมที่พอเหมาะสมและเป็นไปตามค่านิยมของสังคม

๒. คุรุ คือ ความหนักแน่น น่าเคารพ มีเหตุผลไม่เชื่อคนง่าย ดังที่สังคมมักจะพูดกันจนติดปากว่า ไม่หูเบาเชื่อคนอื่นง่าย โดยเฉพาะคนสนิทหรือผู้ใกล้ชิด มีความรอบคอบมีเหตุผลและรู้จักฟังคนอื่น ไม่เอาแต่ใจตนเองเป็นที่ตั้ง

๓. ภาวนีโย คือ ความน่ายกย่อง ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความยุติธรรม มีน้ำใจให้ความรักและรู้จักให้อภัยแก่ผู้อื่นและในขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักขอโทษผู้อื่นด้วย เมื่อเกิดความผิดพลาดในการทำงานร่วมกัน รู้จักให้การช่วยเหลือด้วยน้ำคำและน้ำใจ เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเดือดร้อน

๔. วัตตา คือ การพูดได้เหตุได้ผล รู้จักแนะนำตักเตือน มีหลักการและหลักวิชาในการเจรจาและอธิบาย จนทำให้เกิดเห็นดีเห็นงามยินยอมพร้อมใจที่จะทำตามทั้งกายและใจ มีศิลปะในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น ให้คำแนะนำตักเตือนในการทำงานที่ผิดพลาดและสมควรปรับปรุงโดยที่ผู้ฟังไม่รู้สึกรำคาญหรือเป็นปมด้อยของตนเอง

๕. วจนักขโม คือ ความอดทนต่อถ้อยคำ ผู้บริหารของทุกองค์กรย่อมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากการทำงานทั้งในแง่ดีและแง่ไม่ดี รู้จักรับฟังอย่างมีสติและเป็นเหตุเป็นผลเมื่อได้รับการตำหนิติเตียน และไม่ลึงโลดล่ำพองจนออกนอกหน้าเมื่อได้รับเสียงชื่นชม

^{๑๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมศาสน์ (ฉบับประมวลศัพท์), หน้า ๑๖๖.

๖. **คัมภีร์ กัง กัดตา** คือ ความเข้าใจหลักการสอน ธรรมชาติของคนไม่ชอบให้คนอื่นมาสอนไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้บังคับบัญชา ผู้อาวุโส เพื่อนหรือแม้แต่ผู้ด้อยอาวุโสก็ตาม ดังนั้นการเลือกใช้วิธีการที่ดีและเหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการแนะนำบุคคล เช่นเดียวกับผู้บริหาร ภารกิจในการกำกับดูแลบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการที่จะต้องฝึก อบรม ตรวจสอบ ให้คำแนะนำผู้ร่วมงานอยู่เป็นประจำการแนะนำอบรมที่ผิดวิธีจะก่อปฏิกิริยาต่อต้านได้

๗. **โน จัญ ฐาเน นิโยชเย** คือ การไม่ชักนำไปในทางเสื่อม ผู้บริหารที่ดีย่อมรู้จักแสวงหาช่องทางที่เป็นคุณให้ผู้ใช้บังคับบัญชาปฏิบัติ

๒.๒ คุณธรรมที่จะส่งผลให้ผู้นำประสบความสำเร็จ ได้แก่

- **อิทธิบาท ๔^{๒๘}** คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ ๔ อย่าง

๑. นันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๒. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น

๓. จิตตะ เอาใจใส่ใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ

๔. วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

ในเรื่องของอิทธิบาท ๔ นั้นถือว่าเป็นหัวใจในการทำงานของผู้นำที่จะทำให้การทำงานที่รับผิดชอบให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลดี สำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีแนวทางในการที่จะใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานดังนี้ คือ

๑. **นันทะ** คือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ความหมายในที่นี้หมายถึง ความพึงพอใจในงานที่ทำอยู่ ซึ่งจะประกอบไปด้วย งาน คน งบประมาณ เวลาที่กำหนดไว้ ดังนั้นความพอใจดังกล่าวจึงเป็นความพอใจที่ประกอบกันเป็นองค์ประกอบของงาน ผู้ที่มีความพอใจดังกล่าว ย่อมจะทำให้เกิดความรักในงาน ทำให้งานนั้นสามารถดำเนินการไปได้ดีตามวัตถุประสงค์ ผู้ที่ปฏิบัติงานจะเกิดความรู้สึกสนุกสนานในการปฏิบัติงาน ส่งผลถึงบรรยากาศในการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ เพราะทุกคนพึงพอใจในงานที่ตนเองรับผิดชอบ มีกำลังใจที่นำสนใจเกี่ยวกับการทำงานว่า ความพอใจในการทำงานนั้น ช่วยให้งานประสบความสำเร็จไปแล้ว ครึ่งหนึ่งของงาน ที่เหลือก็คือการลงมือทำงานจริง ความพอใจในงานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความรักงาน และความสนุกสนานในการทำงาน มีกำลังใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ ผู้นำจะต้องสร้างความพึงพอใจในงานให้กับคณะผู้ร่วมงาน ให้ผู้ร่วมงานเกิดความพึงพอใจในงานเป็นอันดับแรกในการทำงาน จะส่งผลให้การทำงานประสบผลสำเร็จในเบื้องต้น

^{๒๒๘} ที.ป. (ไทย)๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

๒. วิจารณ์ คือ ความเพียรในการทำงานนั้น หมายถึง เมื่อได้ลงมือปฏิบัติงานใดๆ ย่อมจะเกิดข้อขัดข้อง อุปสรรค ปัญหา ในการปฏิบัติงาน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา และเป็นลักษณะปกติของการทำงาน ในอันที่จะส่งผลทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความไม่พึงพอใจ เกิดความท้อถอย เกิดความเบื่อหน่าย และทำให้เกิดความเกียจคร้านในการทำงาน วิจารณ์ที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาในการทำงานนั้น คือ ความเพียรพยายามที่ประกอบด้วยความขยัน ความอดทน ความตั้งใจ ความไม่ท้อแท้ในการปฏิบัติงาน ย่อมส่งผลให้งานนั้นๆ สำเร็จ

๓. จิตตะ คือการเอาใจใส่ในเรื่งนั้นไม่วางธุระ หมายถึงการเอาใจใส่จดจ่อในงานที่ตนเองทำอยู่ นั่นคือจะต้องหมั่นตรวจตราดูแลการปฏิบัติงานทุกระยะ การเอาใจใส่จดจ่อกับงาน ในส่วนที่ผู้นำจะต้องรับผิดชอบ ในการทำงานนั้นมีส่วนที่ตนเองจะต้องปฏิบัติกับงานที่ตนเองจะต้องดำเนินการควบคุม กำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน โดยจะต้องดูแลงานทุกระยะว่ามีความก้าวหน้า มีข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไข หรือปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ได้ผลนั้นจะต้องปฏิบัติงานอย่างไร กับการติดตามผลการปฏิบัติงาน นั่นคือ เมื่อมอบหมายการปฏิบัติงานใดๆ ให้กับคณะทำงานแล้วจะต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานและให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานให้กับผู้ร่วมงาน ก็จะส่งผลในการปฏิบัติงานร่วมกันนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้นำจะต้องมีความตั้งใจมั่นในการปฏิบัติงาน รอบรู้ในงานที่จะต้องปฏิบัติ ต้องคอยตรวจตราติดตามดูแล กำกับการทำงาน ไม่ทอดทิ้งไม่ปล่อยปะละเลยให้ชิ้นงานต่างๆ เป็นไปตามระบบของมัน ซึ่งจะทำให้การทำงานดังกล่าวเป็นไปอย่างล่าช้า ไม่เป็นผลดีต่อการปฏิบัติงาน สิ่งที่สำคัญสำหรับผู้นำในเรื่องของจิตตะก็คือการเอาใจใส่จดจ่อในงานที่ตนเองรับผิดชอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยรวดเร็ว ไม่ให้เกิดความเสียหายและต้องพัฒนางานที่ตนเองรับผิดชอบให้มีความเจริญก้าวหน้าอีกด้วย

๔. วิมังสา คือ หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น หมายถึง การใช้สติปัญญาความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาใช้ในการพิจารณาร่วมกันในการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบ ว่างานดังกล่าวมีลักษณะงานเป็นอย่างไร ปฏิบัติงานด้วยวิธีใด ผลที่ได้จากการปฏิบัติงานจะเป็นเช่นใด มีข้อดี ข้อเสีย อะไรบ้าง นั่นคือ ผู้นำจะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงานด้วยเหตุด้วยผล โดยใช้สติปัญญาที่ตนเองมีอยู่พิจารณาว่าการปฏิบัติงานดังกล่าว มีทางเลือกมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง และทางเลือกดังกล่าวในแต่ละทางจะส่งผลถึงเป้าหมายของการทำงานอย่างไรในลักษณะของการพิจารณากระบวนการทำงานทั้งหมด แล้วจึงจะตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมด้วยเหตุผลสติปัญญา ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่มีอยู่ เพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามในเรื่องของวิมังสานั้น นอกจากจะพิจารณางานทั้งระบบแล้ว ยังจะต้องพิจารณารายละเอียดของงาน ในการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนที่มมีปัญหา จะต้อง

ใช้สติความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้ถูกต้องเป็นไปตามเป้าหมายและระบบของงานอีกด้วย

การพิจารณาทั้งระบบและการพิจารณาในขั้นตอนที่เป็นปัญหาในการปฏิบัติ จะช่วยให้ผู้นำได้พิจารณาปัญหาอย่างละเอียดถี่ถ้วน และกำหนดแนวทางในการแก้ไข การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วิมังสาจะต้องช่วยในการพิจารณาให้มีเหตุผล ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติงานเกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ โดยที่ไม่ต้องรอคำสั่งในการทำงาน ทำให้ทุกคนทำงานด้วยเหตุผล ในระบบของงานมากกว่าการทำงานตามคำสั่ง ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ตั้งใจทำงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ และพิจารณาปรับปรุงงานตนเองให้ได้ผลในทางที่ดีตามความต้องการขององค์กร หรือของชุมชน และของตนเอง^{๑๒๕}

๒.๓ คุณธรรมที่จะทำให้สามารถดำรงตนให้เป็นผู้นำ คุณธรรมดังกล่าวได้แก่

- พรหมวิหาร ๔^{๑๒๖}

พรหมวิหาร ๔ นั้นเป็นหลักธรรมที่ผู้ใหญ่ ผู้ปกครอง พ่อแม่ ผู้บังคับบัญชา ผู้นำ พึงมีไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ผู้น้อย ผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความจงรักภักดี ยินยอมพร้อมใจที่จะรับฟัง คำสั่งสอน คำแนะนำ และปฏิบัติตาม ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ด้วยเหตุผล พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการ ดังนี้ คือ

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้มีความสุข
๒. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์
๓. มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี
๔. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

จากหลักธรรมดังกล่าว ผู้นำหรือผู้บริหารยึดถือเอาพรหมวิหารเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ คือ

๑. เมตตา คือความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ในเรื่องของเมตตา นี้ บุคคลที่เป็นผู้บริหารหรือเป็นผู้นำจำเป็นต้องมี ถ้าหากผู้บริหารมีจิตใจที่เมตตา ก็ย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของบุคลากรในองค์กร งานต่างๆก็ย่อมจะดำเนินไปด้วยดี บุคลากรก็ปฏิบัติงานด้วยความเคารพยกย่อง นับถือในตัวผู้บริหาร และเต็มใจที่จะปฏิบัติงาน พร้อมกับมีความสุขกับการทำงานด้วย

^{๑๒๕} มนตรี ศิริจันทร์ชื่น, ภาวะความเป็นผู้นำ : การพัฒนาชุมชน เอกสารประกอบการสอนวิชา

๒. กรุณา คือ ความสงสาร เมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก อยากช่วยเหลือเขาให้พ้นทุกข์ในเรื่องของกรณานี้ ถือได้ว่ามีความสำคัญมากต่อผู้บริหาร เพราะ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจของผู้บริหารว่ามีสภาพอย่างไร ซึ่งย่อมส่งผลต่องานในองค์กรด้วย คือ ถ้าหากผู้บริหารมีความกรุณา บุคลากรในองค์กรก็ย่อมจะเกิดความจงรักภักดี ชื่นชม นับถือยกย่องในตัวผู้บริหาร และทำงานแบบทุ่มเทเต็มความสามารถของตน สมกับที่ผู้บริหารได้มีความกรุณาต่อตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้การทำงานระหว่างผู้บริหาร กับบุคลากรในองค์กรก็ย่อมจะมีความราบรื่น สามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน งานก็มีความรวดเร็ว ไม่ล่าช้า และย่อมจะสำเร็จในที่สุด

๓. มุทิตา หมายถึง ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ในเรื่องนี้ก็มีความสำคัญต่อผู้บริหาร เช่นเดียวกัน การที่บุคลากรในองค์กรประสบความสำเร็จ หรือ ได้รับสิ่งที่พึงพอใจไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับที่สูงขึ้น สำเร็จในการทำงานที่สำคัญ ประสพโชคลาภที่อยากได้ เป็นต้น ถ้าผู้บริหารมีความพลอยยินดีต่อบุคลากร โดยอาจจะให้สิ่งของ หรือ ให้คำชื่นชม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความยินดีที่ผู้บริหารมีต่อเขา เขาก็ย่อมจะรู้สึกพอใจ รักใคร่นับถือ นิยมชมชอบต่อผู้บริหาร และหวังที่จะตอบแทนผู้บริหารเหมือนกัน ซึ่งสิ่งนี้ย่อมทำให้งานขององค์กรเดินไปได้ด้วยดี และมีความสุข

๔. อุเบกขา หมายถึง ความวางเฉย คือ ตัวผู้บริหารจะต้องมีการวางตัวโดยปราศจากอคติ วางเฉยโดยไม่แสดงอาการดีใจ หรือ เสียใจ เมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ การวางเฉยโดยปราศจากอคตินี้ ย่อมทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการปฏิบัติงาน บุคลากรก็ย่อมทำงานตามหน้าที่ของตน และเกิดความเคารพ ยกย่อง เชื่อมั่น ในตัวของผู้บริหารว่า มีความซื่อตรงและเที่ยงธรรม ซึ่งสิ่งนี้จะเป็นการทำให้กระบวนการทำงานขององค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

พรหมวิหาร ๔ นี้ ถือได้ว่าเป็นหลักการสำคัญในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่พึงกระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ถ้าหากผู้บริหารสามารถปฏิบัติได้ก็จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเคารพ ยกย่องนับถือ บูชาในตัวของผู้บริหาร และพร้อมที่จะปฏิบัติงานให้เต็มความสามารถของตนด้วยความเต็มใจ และจะยื่นหยัดต่อผู้ฝ่าฝืนร่วมกับผู้บริหารให้บรรลุดุตุประสงค์ที่ตั้งไว้

- อคติ ๔^{๑๑๐}

อคติ ๔ คือ ความลำเอียง หรือ ความไม่เที่ยงธรรม ผู้บริหารจะต้องดำรงความเป็นธรรม ให้ความเสมอภาคและความยุติธรรมแก่ทุกคน ทุกฝ่าย โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับคน เช่น การบำรุงขวัญและการให้กำลังใจ จะต้องพิจารณาความรู้ ความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แท้จริงไม่เลือกบุคคล ไม่ลำเอียงว่าเป็นคนสนิทหรือไม่ อคติ ๔ ประกอบด้วย

^{๑๑๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๑/๒๘๘.

๑. **ฉันทาคติ** คือ ความลำเอียงเพราะรัก ผู้บริหารจะต้องละเว้นความลำเอียงเพราะรักจะเป็นที่รักด้วยสายเลือด รักด้วยเครือญาติ หรือรักด้วยความดีคนเอาอกเอาใจหรือประจบสอพลอ อะไรก็ตาม ต้องมีคุณธรรม มีความยุติธรรมและมีเกณฑ์ที่เป็นการยอมรับของสังคมที่เป็นมาตรฐาน

๒. **โทศาคติ** คือ ความลำเอียงเพราะความไม่ชอบ ความโกรธ ความเกลียดชัง สิ่งเหล่านี้อาจเกิดได้จากหลายกรณี เช่น โกรธหรือไม่ชอบเพราะทำงานไม่ถูกใจ เพราะไม่ยอมลงรอยหรือไม่เห็นด้วยกับผู้บริหาร หรือไม่ชอบเพราะเป็นของฝ่ายตรงข้าม หากผู้บริหารไม่สามารถลดอคติข้อนี้ได้ จะก่อให้เกิดกลุ่มต่างๆ ในองค์กร แบ่งเป็นพรรคเป็นพวกในที่สุดก็หาความเจริญไม่ได้

๓. **โมหาคติ** คือ ความลำเอียงเพราะหลง ใฝ่ หลง รู้เท่าไม่ถึงการณ์ มั่นใจหรือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ เคยเชื่ออย่างไรก็ยึดมั่นอย่างนั้นตลอดทั้งๆ ที่เหตุผลไม่มีหรือว่าเคยมีแต่ขณะนี้ เหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป เหตุผลที่ถูกต้องก็เปลี่ยนไปด้วย แต่ผู้บริหารที่ลำเอียงก็ยังคงคือรั้นความคิดเดิมโดยมีความเชื่อว่าถ้าเปลี่ยนไปตัวเองจะเสียหาย

๔. **ภยาคติ** คือ ความลำเอียงเพราะกลัว ความกลัวของผู้บริหารก็มีมากเช่นเดียวกับปฏุนชนธรรมดาทุกๆ ไป บางคนอาจจะกลัวลูกน้องไม่รัก กลัวงานไม่ดีไม่ก้าวหน้า กลัวผู้บังคับบัญชากำหนดไม่ถูกใจ กลัวสารพัดเรื่อง เลยเกิดความหวาดระแวงไม่ไว้ใจผู้คนแม้แต่คนรอบข้างในที่สุด

- ทศพิธราชธรรม ๑๐^{๑๑๑}

ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือราชาผู้ปกครองประเทศ อย่างไรก็ตาม หลักธรรมในข้อนี้สามารถนำมาอนุโลมและประยุกต์ใช้กับผู้บริหารองค์กรได้ หรือ ผู้นำทุกระดับ เพื่อให้เกิดกิจการงานที่ดี มีความเจริญก้าวหน้า ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ประกอบด้วย

๑. **ทาน** คือ การให้ ผู้นำที่ดี คือ ผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัว เป็นผู้ที่คิดถึงทุกข์สุขของส่วนรวมเสมอ ผู้นำจึงเป็นผู้ที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้ทรัพย์สิน ความรู้ความคิดที่ถูกต้อง หรือความช่วยเหลือในสิ่งที่ดีงามต่างๆ แก่สมาชิกสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

๒. **ศีล** คือ ประพฤติดีงาม ผู้นำเป็นแบบอย่างของผู้คนในสังคม ผู้นำจึงต้องประพฤติตนดี มีศีลธรรมและมีวินัย การประพฤติตนดีนี้ต้องดีพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ กลุ่มชนใดที่ผู้ปกครองไว้คุณธรรมกลุ่มชนนั้นย่อมวิบัติ

๓. **บริจาค** คือ การบริจาค หรือความเสียสละ ได้แก่ การสละเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าภารกิจของผู้นำคือความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ผู้นำจึงต้องเอาใจใส่รับรู้ปัญหาของสังคมอุทิศตน อุทิศเวลา และทรัพย์สิน เพื่อมอบให้แก่ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มชนนั้นๆ

^{๑๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมศาสน์ (ฉบับประมวลศัพท์), หน้า ๒๑๐.

๔. **อาชวะ** คือ ความซื่อตรง ไม่ทรยศต่อประชาชนและประเทศชาติ ผู้นำและผู้ปกครองนั้น หากขาดความซื่อตรง เป็นคนมีเล่ห์เหลี่ยม จ้อราษฎ์บังหลวง ย่อมมีอิทธิพลที่จะทำลายสังคมและกลุ่มชนนั้นโดยสิ้นเชิง

๕. **มัททวะ** คือ ความสุภาพอ่อนโยนต่อคนทั้งปวง คนเราเมื่อมีอำนาจขึ้นมามักจะหลงลืมตัว เกลิงและหลงระเริงในอำนาจนั้น ทำให้เป็นคนแข็งกร้าว หยาบคาย เอาแต่ใจตัวเอง ลบลู่ถูถูกคนอื่น ธรรมในข้อนี้สอนให้ผู้นำในสังคมเป็นผู้มีกิริยาดีสุภาพอ่อนโยนต่อชนทุกชั้น

๖. **ตปะ** คือ ความเพียรปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ โดยไม่ลดละเบื้อหน่าย ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ คุณธรรมข้อนี้เตือนใจผู้นำมิให้ลืมตัวและหลงคิด ผู้นำที่ดีต้องมีความเพียรพยายามฝึกฝน สร้างกำลังใจ ที่จะเผาผลาญความชั่วมีวเมา ที่เกิดขึ้นจากการมีอำนาจ

๗. **อักโกธะ** คือ ความไม่กริ้วโกรธ ไม่ใช้อำนาจของความโกรธ คนที่ปกครองผู้คนจำนวนมากย่อมเผชิญกับอุปสรรคมากมาย ถูกติฉินนินทา โดยไม่มีมูลซึ่งความจริง บางครั้งมอบหมายงานผู้ได้บังคับบัญชา เขาก็ทำงานบกพร่อง เสียหาย ผู้เป็นหัวหน้าจึงต้องใจเย็น มีสติยั้งคิด ไม่แสดงโทสะคำว่าเกรี้ยวกราด หรือลงโทษเขาโดยไร้ซึ่งเหตุผลอันควร

๘. **อวิหิงสา** คือ ความไม่เบียดเบียนข่มเหงอาณาประชาราษฎร์ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้นำหรือผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีอำนาจ มีกำลัง มีทรัพย์มากกว่าผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ต้องไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด ไม่ใช้อิทธิทธิไปข่มเหงเบียดเบียนผู้ที่ด้อยกว่า

๙. **ขันติ** คือ ความอดทน เข้มแข็งไม่ท้อถอย เช่น อดทนต่อการล่วงเกิน อดทนต่อความเขี้ยววน โบราณว่าไม้สูงย่อมต้องลมแรง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งสูงส่งย่อมถูกเพ่งเล็ง บางครั้งถูกต่อต้านและแม้กระทั่งถูกทำร้าย ถูกกล่าวหา สารพัดเรื่องสารพัดวิธี ผู้นำที่ดีต้องมีความอดทน เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก มีความมั่นใจในหลักการที่ถูกต้อง

๑๐. **อวิโรธนะ** คือ ความไม่ประพฤติผิดพลาด ความไม่คลาดธรรม หรือ แปลความอีกนัยหนึ่ง คือ ความไม่เป็นผู้ประพฤติที่ผิดทำนองคลองธรรม พิจารณาให้รอบคอบจึงตัดสินใจทำ

๒.๔ **คุณธรรมที่จะต้องใช้เหตุผลในการพิจารณาประกอบการทำงาน** คุณธรรมดังกล่าว คือ - **สัปปริสธรรม ๗ ประการ**^{๑๓๒} หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ

สัปปริสธรรม ๗ คือ หลักคุณธรรมของสัตบุรุษ โดยบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหาร ทั้งที่ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือแม้แต่ความคาดหวังของสังคม ผู้บริหารเปรียบเป็นสัตบุรุษ เป็นบุคคลที่น่านับถือหรือเป็นคนดี คนสงบ ที่น่าเคารพยกย่อง ดังนั้นผู้บริหารควรจะเป็นผู้มีสัปปริสธรรม ๗ ประการ ดังนี้

^{๑๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓

๑. **สัมมัญญาตา** คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้ว่าสิ่งเป็นเหตุแห่งสุข สิ่งใดเป็นเหตุแห่งทุกข์ ต้องรู้จักการใช้ปัญญาและวิจารณ์ญาณอย่างรอบคอบ สงบเยือกเย็นตั้งสติคิดหาสาเหตุแห่งความทุกข์ของคนได้อย่างถูกต้อง ผู้บริหารย่อมเป็นคนที่ต้องคิดอยู่เสมอและผลแห่งการคิดนั้นก็นำมาใช้เป็นประโยชน์แก่การทำงานในองค์กร

๒. **อัตถัญญาตา** คือ ความเป็นผู้รู้จักผล รู้ว่าสุขเป็นผลจากเหตุนี้ ทุกข์เป็นผลจากเหตุนี้ การพิจารณาไตร่ตรองจะสามารถทำให้ผู้บริหารสามารถแยกแยะได้อย่างถูกต้อง การทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่ว่าผลจะออกมาอย่างไรล้วนเป็นสิ่งที่ไม่แปลกสำหรับคนเป็นผู้นำ เพราะต่างก็มีเหตุผลไว้รองรับแล้ว พร้อมทั้งจะรับได้ทั้งความสมหวังและความผิดหวัง สาเหตุที่ผู้บริหารกระทำเช่นนี้ได้ก็เพราะความเป็นผู้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลนั่นเอง

๓. **อัตถัญญาตา** คือ ความเป็นผู้รู้จักตน รู้ว่าตนเป็นใคร อยู่ในฐานะใดและประพฤตินให้สมควรแก่ฐานะอย่างไร การรู้จักตนนี้จะต้องรวมถึงแต่รู้จักชาติตระกูลของเรา รู้จักสถานะปัจจุบันของเราว่า ชกศักดิ์ สมบัติ บริวาร ความรู้ คุณธรรมเพียงนี้ ก็พยายามประพฤติปฏิบัติให้สมกับที่เป็นอยู่และที่ควรจะเป็น

๔. **มัตถัญญาตา** คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ เช่นรู้จักประมาณในการหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบและรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร ผู้บริหารหรือหัวหน้ามักได้รับการบริการหรือการเอาอกเอาใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาในหลายรูปแบบ งานเลี้ยงรับรองมักจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากหากไม่ระมัดระวังในการบริโภคแล้วจะมีผลต่อสุขภาพของตนเองได้

๕. **กาลัญญาตา** คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันสมควรในการประกอบกิจการต่างๆ เรื่องเวลาเป็นเรื่องที่สำคัญในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มต้น การควบคุมการทำงาน และการเสร็จสิ้นของการทำงานล้วนเป็นเครื่องกำหนดหรือเป็นตัวแปรที่สำคัญ งานบางอย่างไม่ต้องใช้เวลามาก งานบางอย่างต้องใช้เวลาพอสมควรหรือไม่จำกัดเวลา ต้องแยกแยะให้ชัดเจนอย่าเอาเวลาไปทำลายผู้อื่น

๖. **ปริสัญญญาตา** คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและกิริยาที่ควรประพฤติในชุมชนนั้นๆ ควรประพฤติอย่างไร เช่น เมื่อเข้าไปหาชุมชนแล้วจะต้องทำอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร

๗. **บุคคัลโปรปริญญาตา** คือ ความรู้จักเลือกบุคคลว่าใครเป็นคนดี ใครเป็นคนไม่ดี ไม่ควรคบในเชิงการบริหารการรู้จักเลือกใช้บุคคลให้เหมาะกับหน้าที่หรือความถนัดจึงเป็นความสามารถที่พึงกระทำ การพิจารณาเลือกคนที่จะคบหาหรือติดต่อด้วยทั้งในเรื่องการงานและเรื่องส่วนตัวก็เป็นสิ่งที่พึงระวัง

๒.๕. คุณธรรมในการพิจารณาและสังวรตนเอง หลักธรรมดังกล่าว ได้แก่

- **โลกธรรม ๘^{๓๓}** คือ ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ และสัตว์โลกยอมเป็นไปตามธรรมนั้นมี ๘ อย่าง คือ มีลาภ ๑ ไม่มีลาภ ๑ มียศ ๑ ไม่มียศ ๑ นิินทา ๑ สรรเสริญ ๑ สุข ๑ ทุกข์ ๑.
- **ไตรลักษณ์ หรือ สามัญญลักษณะ ๓** อย่าง^{๓๔} คือ ลักษณะที่เสมอกันแก่สังขารทั้งปวง แจกเป็น ๓ อย่าง

๑. อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง
๒. ทุกขตา ความเป็นทุกข์
๓. อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน

จากหลักธรรมดังกล่าวข้างต้น ใช้เป็นเครื่องสังวรให้กับผู้บริหารว่าเมื่อขึ้นมาสู่ตำแหน่งผู้บริหาร มีตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นตัวประกอบสำคัญ จะต้องตระหนักตลอดเวลาถึงโลกธรรม ๘ ประการ คือ

- เมื่อมีลาภก็ย่อมมีการเสื่อมลาภเป็นธรรมดา
- เมื่อมียศก็ต้องมีการเสื่อมยศ เป็นธรรมดา
- เมื่อมีการสรรเสริญ ก็ย่อมมีการนินทา เป็นธรรมดา
- เมื่อมีความสุข ก็ย่อมมีความทุกข์เกิดขึ้น เป็นธรรมดาของโลก

สิ่งเหล่านี้ ผู้บริหารจะต้องวิเคราะห์ตนเองและความสามารถของตนเอง ทำใจให้ได้ว่าสิ่งต่างๆ ที่กำหนดไว้ในโลกธรรม ๘ ประการ เป็นเรื่องที่ต้องเกิดขึ้นกับคนทุกคน ทั้งในด้านที่ทำให้เราเกิดความพึงพอใจ คือ ลาภ ยศ สรรเสริญและสุข และในด้านที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ คือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์เป็นธรรมดา และให้รู้จักการนำเอาหลักของไตรลักษณ์มาประกอบการพิจารณา ในเรื่องของสิ่งที่เป็นโลกธรรม ๘ ประการนั้นคือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นกับเรา ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมทำให้เกิดความดีใจบ้าง เสียใจบ้าง เกิดความทุกข์บ้าง เกิดความสุขบ้าง ทั้งทางด้านกายและจิตใจ แล้วพิจารณาต่อไปว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ของเรา ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป สิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตาคือไม่มีตัวตน ก็จะทำให้เราเกิดความสบายใจ ไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่หลงใหลมัวเมา ลุ่มหลง ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ การพิจารณาอย่างนี้ ทำให้เป็นคนที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และพร้อมจะรับการเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา

สรุปแล้ว หลักธรรมทั้งหมดนี้ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่จะใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน หรือการครองงานในฐานะของผู้นำหรือผู้บริหาร ที่จะต้องเป็นบุคคลตัวอย่างในอันจะชี้ นำ ให้

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๓/๓๔๘.

^{๓๔} กรมการศาสนา, คู่มือ ธรรมศึกษาตรี, หน้า ๔๑.

ข้อเสนอแนะ การปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานให้กับบุคคลอื่น ตลอดจนการควบคุมงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) สุวรรณ ทองคำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ๑)สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี ผู้บริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมาก ๒)วิจัยวุฒิ คุณวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ การบริหารและขนาดโรงเรียนที่ผู้บริหาร โรงเรียนดำรงตำแหน่งอยู่ มีสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญ^{๑๓๕}

๒) เฉลิมชัย สมท่า ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า และหลักความโปร่งใส^{๑๓๖}

๓) ศิรินารถ นันทวัฒน์ภิรมย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่าการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านบริหารงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักธรรมาภิบาลมาใช้บริหารสถานศึกษา ที่ผ่านระดับคุณภาพการมีความตระหนักถึงความสำคัญและระดับการมีความพยายาม จนถึงระดับคุณภาพการบรรลุผลตามเกณฑ์^{๑๓๗}

^{๑๓๕} สุวรรณ ทองคำ, “สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี), ๒๕๔๕.

^{๑๓๖} เฉลิมชัย สมท่า, “การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑”, การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๗.

^{๑๓๗} ศิรินารถ นันทวัฒน์ภิรมย์, “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗.

๔) **ชัยภูมิ สิชมภู** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลัก
 ธรรมเนียมปฏิบัติ เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการการบริหาร
 จัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมเนียมปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน^{๑๓๘}

๕) **สัญญา ชาวไร่** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการรับรู้การบริหารจัดการโดยใช้หลัก
 ธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด
 พบว่า การรับรู้การบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยดีมาก เมื่อ
 พิจารณาเป็นรายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลัก
 ความรับผิดชอบ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลัก
 ความคุ้มค่า^{๑๓๙}

๖) **รับขวัญ ภาคภูมิ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลัก
 ธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษากำแพงเพชร เขต ๑ ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และ
 การบริหารงานตามหลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพ
 องค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษากำแพงเพชรเขต ๑ อย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .๐๑^{๑๔๐}

๗) **นิภาพร รุ่งโรจน์สาคร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางคุณธรรมตามระบบบริหาร
 กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า
 ๑. ผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ในภาพรวมมีระดับพฤติกรรมทางคุณธรรมตามระบบ
 บริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี อยู่ในระดับมาก และมีระดับพฤติกรรมทางคุณธรรมในกลุ่ม
 พฤติกรรมการพัฒนาและฝึกฝนตนเอง กลุ่มพฤติกรรมการดำรงตนให้เหมาะสมกับฐานะ และกลุ่ม

^{๑๓๘} ชัยภูมิ สิชมภู, “รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมเนียมปฏิบัติ เขตพื้นที่
 การศึกษาพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๕๘.

^{๑๓๙} สัญญา ชาวไร่, “การศึกษาการรับรู้การบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารศึกษาและ
 ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิต
 วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์), ๒๕๕๖.

^{๑๔๐} รับขวัญ ภาคภูมิ, “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหาร
 สถานศึกษากับสุขภาพองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษากำแพงเพชร เขต ๑”,
 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร), ๒๕๕๗.

พฤติกรรมการประพฤติตนจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ๒. พฤติกรรมทางคุณธรรมตามระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ตามทฤษฎีของ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . ๐๕^{๔๑}

๘) **ศิริยา โถแก้ว** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา โรงเรียนสิริวิสุทธิวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ๑.สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสิริวิสุทธิวิทยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักความคุ้มค่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ในขณะที่ด้านหลักการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ๒.การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสิริวิสุทธิวิทยา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษากับครูผู้สอนพบว่ามีความแตกต่างกัน และที่แตกต่างกันมากที่สุด คือ หลักนิติธรรม และแตกต่างกันน้อยที่สุด คือ ด้านคุณธรรม ๓. ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสิริวิสุทธิวิทยา ที่พบคือ นักเรียน ครู และผู้ปกครอง ยังขาดระเบียบของโรงเรียนอย่างจริงจัง ข้อเสนอแนะ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งครูไปอบรมหรือจัดอบรมภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาสภาพของครูให้ดียิ่งขึ้น และควรสร้างขวัญ และกำลังใจให้กับครูผู้สอน^{๔๒}

๙) **ไพศาล ตั้งสมบุญ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ พบว่า ๑. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒. ความคาดหวังต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาครในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๓. การปฏิบัติจริงและความคาดหวังต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร ไม่มีความแตกต่างกัน แต่ค่าเฉลี่ยของความคาดหวังสูงกว่าการปฏิบัติ^{๔๓}

^{๔๑} นิภาพร รุ่งโรจน์สาคร, “พฤติกรรมทางคุณธรรมตามระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๔๕.

^{๔๒} ศิริยา โถแก้ว, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนสิริวิสุทธิวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์), ๒๕๔๖.

^{๔๓} ไพศาล ตั้งสมบุญ, “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๔๕.

๑๐) อัมมา สาเมเน็ง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในทรศนะพนักงานส่วนตำบลอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา พบว่า พนักงานส่วนตำบลในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เห็นว่าการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีปัญหาและอุปสรรคระดับต่ำ และพนักงานส่วนตำบลอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีเพศอายุ ตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๔}

๑๑) สิริวิภา ศรีปลั่ง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่าตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านสุขาภิบาลอาหาร ด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อม ในแต่ละด้านมีตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม ๔ ประเด็น คือ ๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนและนโยบาย ๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนอกจากนั้น การศึกษาทั้งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละด้านของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลที่กล่าวข้างต้นของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ในภาพรวมทั้งหมดจะอยู่ในระดับปานกลาง คือ ค่าเฉลี่ย ระหว่าง ๑.๗๐ - ๑.๘๖ แต่เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าด้านสิ่งแวดล้อมค่าเฉลี่ย ๑.๘๖ รองลงมา ด้านสุขภาพค่าเฉลี่ย ๑.๗๕ และด้านสุขาภิบาลอาหาร เฉลี่ย ๑.๗๐ ตามลำดับ^{๑๔๕}

๑๒) เฉลิม เทียงสงฆ์ ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันต่อพฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งในโดยรวมและในรายด้าน โดยครูที่มีประสบการณ์การทำงานไม่เกิน ๑๐ ปี มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมพฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน

^{๑๔๔} อัมมา สาเมเน็ง, “การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในทรศนะพนักงานส่วนตำบลอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐.

^{๑๔๕} สิริวิภา ศรีปลั่ง, “การศึกษาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๘.

สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ น้อยกว่า ความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์การทำงานเกินกว่า ๑๐ ปี และตามความคิดเห็นของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนต่อพฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ อยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งโดยรวมและหลายด้าน^{๔๖}

๑๓) **กัญญา ไชยวงศ์** ศึกษาวิจัยเรื่องระดับเรื่องปฏิบัติและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ตามหลักธรรมาภิบาลของสถานประกอบการอุตสาหกรรม ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดปทุมธานี พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ตามหลักธรรมาภิบาลของสถานประกอบการอุตสาหกรรม ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดปทุมธานี มี ๕ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล ความรู้ความเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาล ระดับการศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลและประเภทของกิจกรรม^{๔๗}

๑๔) **เบญจวรรณ วันดีศรี** ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการศึกษาระดับความเป็นธรรมาภิบาลและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ภาพรวมด้านธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม มีธรรมาภิบาลระดับสูง ส่วนด้านความโปร่งใส ด้านความมีส่วนร่วม มีธรรมาภิบาลระดับต่ำ สำหรับปัจจัยต่างๆซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาล มีความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ขณะที่ อายุระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ด^{๔๘}

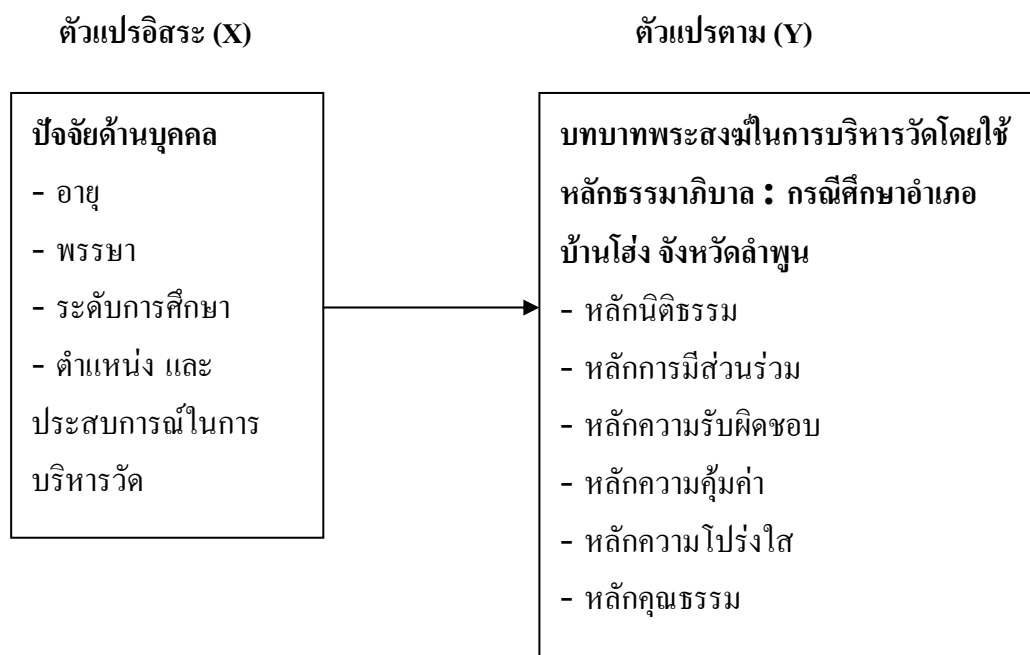
^{๔๖} เณลิม เทียงสงฆ์, “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๔๘.

^{๔๗} กัญญา ไชยวงศ์, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของสถานประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์), ๒๕๔๘.

^{๔๘} เบญจวรรณ วันดีศรี, “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ราชภัฏธนบุรี), ๒๕๔๖.

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล แล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลองค์ความรู้ ได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดตาม โครงสร้าง ดังต่อไปนี้

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่มุ่งศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา และบทบาทด้านการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน ซึ่งได้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
  - ๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - ๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - ๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล
  - ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เจ้าคณะอำเภอบ้านไผ่ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล พระสงฆ์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระลูกวัด ในเขตอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน จำนวน ๖ ตำบล ๕๑ วัด ประกอบด้วย

๑) ตำบลบ้านไผ่เขต ๑	๘	วัด	
๒) ตำบลบ้านไผ่เขต ๒	๕	วัด	
๓) ตำบลป่าพลู	๑๒	วัด	
๔) ตำบลเหล่ายาว	๕	วัด	
๕) ตำบลศรีเตี้ย	๘	วัด	
๖) ตำบลหนองปลาสะวาย	๕	วัด	
รวม	๕๑	วัด	จำนวนพระสงฆ์ ๑๒๒ รูป

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม จำนวน ๔ ฉบับ ดังนี้ ฉบับที่ ๑ สำหรับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ในเขตอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหา ของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended)

ฉบับที่ ๒ สำหรับเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูน แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended)

ฉบับที่ ๓ สำหรับรองเจ้าอาวาสในเขตอำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูน แบ่งออกเป็น ๔ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended)

ฉบับที่ ๔ สำหรับพระลูกวัดในเขตอำเภอบ้านโสัง จังหวัดลำพูน แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended)

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ออกความอนุเคราะห์หนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ถึงพระสงฆ์ที่จะทำการศึกษาวิจัย ในเขตอำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน จำนวน ๕๑ วัด เพื่อแจ้งความประสงค์และขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดำเนินการมอบแบบสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามแล้วขอรับคืน เมื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามแล้ว ได้ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนตามที่กำหนดหรือไม่ ในกรณีที่ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ก็ขอเก็บเพิ่มเติม

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของพระสงฆ์ ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อสภาพปัญหา และตอนที่ ๓ บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ดำเนินการดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ ๒ และตอนที่ ๓ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีสภาพปัญหา และบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล มีทั้งหมด ๕ ระดับ ได้แก่ ระดับน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ผู้วิจัยได้ให้นำนักคะแนนความคิดเห็นของพระสงฆ์ ดังนี้

ระดับน้อยที่สุด	เท่ากับ	๑	คะแนน
ระดับน้อย	เท่ากับ	๒	คะแนน
ระดับปานกลาง	เท่ากับ	๓	คะแนน

ระดับมาก	เท่ากับ	๔	คะแนน
ระดับมากที่สุด	เท่ากับ	๕	คะแนน

ซึ่งในการแปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นของพระสงฆ์ มีเกณฑ์การแปลผลดังนี้

คะแนน	๑.๐๐ – ๑.๔๕	แปลว่า	มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด
คะแนน	๑.๕๐ – ๒.๔๕	แปลว่า	มีความเห็นด้วยน้อย
คะแนน	๒.๕๐ – ๓.๔๕	แปลว่า	มีความเห็นด้วยปานกลาง
คะแนน	๓.๕๐ – ๔.๔๕	แปลว่า	มีความเห็นด้วยมาก
คะแนน	๔.๕๐ – ๕.๐๐	แปลว่า	มีความเห็นด้วยมากที่สุด

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนที ๔ เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended) วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis)

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยสถิติพื้นฐานร้อยละ (Percentage) ดังสูตรต่อไปนี้

สูตรค่าร้อยละ (Percentage)

$$P = \frac{f}{n} \times 100$$

เมื่อ P แทน ค่าร้อยละ

f แทน จำนวนหรือความถี่ที่ต้องการหาค่าร้อยละ

n แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

๓.๕.๒ วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครอง ด้วยสถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังสูตรต่อไปนี้

สูตรค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ยตัวกลางเลขคณิต
	$\sum X$	แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนน
	N	แทน จำนวนคะแนนในข้อมูลนั้น

สูตรค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$SD = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	SD	แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	แทน จำนวนในกลุ่มตัวอย่าง

๓.๕.๓ วิเคราะห์ความแตกต่างของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ระดับการศึกษา วุฒิการศึกษาทางธรรม ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา ด้วยสถิติ ANOVO (F-test)

สูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ	F	แทน อัตราส่วนของความแปรปรวน (variance ratio)
	MS_b	แทน ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	MS_w	แทน ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนภายในกลุ่ม

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลัก
ธรรมาภิบาล จากเครื่องมือที่ใช้ทั้งข้อมูลจากเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล
เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในเขตอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยจะเสนอผล
การวิเคราะห์ข้อมูลเป็น ๕ ตอน ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการศึกษาศภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลัก
ธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๓ ผลการศึกษายบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีผลต่อ
บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๕ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการวัด
โดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของเจ้าคณะ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล
ดังตารางที่ ๑-๘ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำแนก
ตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๔๑ – ๕๐ ปี	๒	๒๘.๖
๕๑ – ๖๐ ปี	๒	๒๘.๖
๖๐ ปีขึ้นไป	๓	๔๒.๘
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลส่วนใหญ่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ทั้งนี้เป็นเพราะพระสงฆ์ที่มีอายุมากเคยบวชเรียนมาก่อนมีทั้งความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการวัด

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๑	๑๔.๓
มัธยมศึกษาตอนต้น	๒	๒๘.๖
ปริญญาตรี	๔	๕๗.๑
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้เป็นเพราะพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวจะขึ้นดำรงตำแหน่งนี้ได้จะต้องมีความรู้ โดยการเรียนเพิ่มเติมและมีคุณวุฒิทางการศึกษาที่น่าเชื่อถือเพื่อนำมาพัฒนาและบริหารจัดการวัดได้

ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม

วุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี – เอก	๕	๗๑.๔
เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๑	๑๔.๓
เปรียญธรรม ๔ – ๖ ประโยค	๑	๑๔.๓
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลส่วนใหญ่จบการศึกษาทางปริยัติธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี-เอก ทั้งนี้เป็นเพราะพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลมีความรู้ ทางธรรมเป็นอย่างดีพอสมควร และผ่านการเรียนทางธรรมมาเป็นอย่างดี

ตารางที่ ๔ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำแนกตามสมณศักดิ์

สมณศักดิ์	จำนวน	ร้อยละ
พระครูชั้นสัญญาบัตร	๗	๑๐๐
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลทั้งหมดมีสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นสัญญาบัตร ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล

ตารางที่ ๕ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

จำนวนพรรษาที่บวช	จำนวน	ร้อยละ
๒๑ – ๓๐ พรรษา	๒	๒๘.๖
๓๑ – ๔๐ พรรษา	๒	๒๘.๖
๔๐ พรรษาขึ้นไป	๓	๔๒.๘
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลมีจำนวนพรรษาที่บวชมากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป ซึ่งถือได้ว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จะต้องมีการบวชเรียนมาแล้วเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งมีความรู้ทางธรรมพอสมควรจึงจะสามารถดำรงตำแหน่งได้

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

ระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน ๑๑ ปี	๑	๑๔.๓
๑๑ – ๒๐ ปี	๒	๒๘.๖
๒๑ – ๓๐ ปี	๑	๑๔.๓
๔๐ ปีขึ้นไป	๓	๔๒.๘
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เป็นพระสังฆาธิการมาแล้ว ๔๐ ปีขึ้นไป ซึ่งถือได้ว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล บางท่านมีความรู้ความสามารถ และมีความน่าเชื่อถือที่สามารถดำรงตำแหน่งได้อย่างยาวนาน

ตารางที่ ๗ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลจำแนกตามนิกาย

นิกาย	จำนวน	ร้อยละ
มหานิกาย	๗	๑๐๐
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เป็นนิกายมหานิกาย ซึ่งทั้งนี้เพราะวัดส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นนิกายมหานิกายเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ ๘ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำแนกตามตำแหน่งทางการบริหาร

ตำแหน่งทางการบริหาร	จำนวน	ร้อยละ
รองเจ้าคณะอำเภอ	๑	๑๔.๓
เจ้าคณะตำบล	๖	๘๕.๗
รวม	๗	๑๐๐

จากตารางที่ ๘ แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ยังไม่มีการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอมีเพียงรองเจ้าคณะอำเภอปฏิบัติหน้าที่แทนเท่านั้น

๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาส ดังตารางที่ ๙ - ๑๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๙ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า / ไม่เกิน ๓๐ ปี	๓	๑๔.๖
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๓	๒๗.๑
๔๑ - ๕๐ ปี	๘	๑๖.๖
๕๑ - ๖๐ ปี	๖	๑๒.๕
๖๐ ปีขึ้นไป	๑๔	๒๙.๒
รวม	๔๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๙ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส จะเป็นผู้มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปสูงสุด ทั้งนี้จะเป็นเพราะพระสงฆ์ที่มีอายุมีความน่าเชื่อถือในการบริหารวัดได้

ตารางที่ ๑๐ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๑๖	๓๓.๓
มัธยมศึกษาตอนต้น	๔	๘.๔
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๐	๒๐.๘
ปริญญาตรี	๑๗	๓๕.๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๑	๒.๑
รวม	๔๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส จะมีการศึกษาระดับปริญญาตรีสูงสุด ทั้งนี้ เป็นเพราะพระระดับเจ้าอาวาสในปัจจุบันจำเป็นต้องหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดได้

ตารางที่ ๑๑ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม

วุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี-เอก	๔๕	๙๓.๘
เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๑	๒.๐
เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค	๒	๔.๒
รวม	๔๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ส่วนใหญ่จบการศึกษาทางปริยัติธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี-เอก ทั้งนี้เป็นเพราะพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส จะต้องมีความรู้ทางธรรมเป็นอย่างดีพอสมควร และผ่านการเรียนทางธรรมมาเป็นอย่างดี เพื่อสามารถสั่งสอนพระลูกวัดได้

ตารางที่ ๑๒ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามสมณศักดิ์

สมณศักดิ์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	๕	๑๘.๘
พระอธิการ	๒๒	๔๕.๘
พระครูชั้นสัญญาบัตร	๑๗	๓๕.๔
รวม	๔๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ที่ไม่มีสมณศักดิ์สามารถที่จะเป็นเจ้าอาวาสได้ เป็นเพราะบางวัดจำนวนพระสงฆ์มีไม่มาก จึงต้องรักษาการหรือเป็นเจ้าอาวาส แต่ก็สามารถบริหารจัดการวัดได้

ตารางที่ ๑๓ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

จำนวนพรรษาที่บวช	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน ๑๑ พรรษา	๑๓	๒๗.๑
๑๑ – ๒๐ พรรษา	๑๖	๓๓.๓
๒๑ – ๓๐ พรรษา	๗	๑๔.๖
๓๑ – ๔๐ พรรษา	๔	๘.๓
๔๐ พรรษาขึ้นไป	๘	๑๖.๗
รวม	๔๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสของวัดในอำเภอบ้านโฮ้งบางวัดเป็นวัดเล็ก ที่มีพระสงฆ์ที่ยังบวชไม่นานไปจำพรรษาอยู่ จึงมีเจ้าอาวาสที่ยังบวชได้ไม่นานมาก แต่ก็พอสมควรกับตำแหน่งเจ้าอาวาส

ตารางที่ ๑๔ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

ระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน ๑๑ ปี	๒๓	๕๖.๓
๑๑ - ๒๐ ปี	๓	๑๔.๕
๒๑ - ๓๐ ปี	๕	๑๐.๔
๓๑ - ๔๐ ปี	๓	๖.๓
๔๐ ปีขึ้นไป	๖	๑๒.๕
รวม	๔๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการมาแล้วไม่เกิน ๑๑ ปี ซึ่งเจ้าอาวาสบางรูประยะเวลาในการบวช และการเป็นพระสังฆาธิการยังไม่นานเท่าที่ควร เป็นเพราะเจ้าอาวาสบางรูปเพิ่งได้รับแต่งตั้งจากกรรมการศาสนาให้เป็นพระสังฆาธิการมาไม่นาน

ตารางที่ ๑๕ แสดงจำนวนและร้อยละของเจ้าอาวาส จำแนกตามนิกาย

นิกาย	จำนวน	ร้อยละ
มหานิกาย	๔๓	๙๓.๕
ธรรมยุติกนิกาย	๑	๒.๑
รวม	๔๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส เป็นนิกายมหานิกาย ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นเพราะวัดส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นนิกายมหานิกายเป็นส่วนใหญ่

๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาส ดังตารางที่ ๑๖ - ๒๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖ จำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า / ไม่เกิน ๓๐ ปี	๑๐	๓๑.๓
๓๑ - ๔๐ ปี	๘	๒๕.๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๕	๑๕.๖
๕๑ - ๖๐ ปี	๕	๑๕.๖
๖๐ ปีขึ้นไป	๔	๑๒.๕
รวม	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๖ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส จะเป็นผู้มีอายุต่ำกว่า/ไม่เกิน ๓๐ ปี ทั้งนี้ เป็นเพราะพระสงฆ์ระดับรองเจ้าอาวาสไม่ได้เลือกจากอายุเป็นสำคัญ

ตารางที่ ๑๗ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๑๓	๔๐.๖
มัธยมศึกษาตอนต้น	๖	๑๘.๘
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๕	๑๕.๖
อนุปริญญา หรือ ปวส.	๑	๓.๑
ปริญญาตรี	๖	๑๘.๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๑	๓.๑
รวม	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๗ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส จบการศึกษาระดับประถมศึกษาสูงสุด ทั้งนี้เป็นเพราะพระสงฆ์กลุ่มดังกล่าวจะต้องปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าอาวาสในบางโอกาสซึ่งอาจจะไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะทางการศึกษามากนัก

ตารางที่ ๑๘ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม

วุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี – เอก	๓๒	๑๐๐.๐
รวม	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๘ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ทั้งหมดจบการศึกษาทางปริยัติธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี – เอก ทั้งนี้เป็นเพราะตำแหน่งรองเจ้าอาวาสไม่ได้เน้นวุฒิการศึกษาปกติ แต่เน้นในเรื่องของวุฒิการศึกษาทางปริยัติที่จะสามารถสั่งสอนลูกศิษย์วัดได้

ตารางที่ ๑๙ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามสมณศักดิ์

สมณศักดิ์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	๒๕	๗๘.๑
พระอธิการ	๕	๑๕.๖
พระครูชั้นสัญญาบัตร	๒	๖.๓
รวม	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๑๙ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ส่วนใหญ่ไม่มีสมณศักดิ์ ทั้งนี้เป็นเพราะรองเจ้าอาวาสบางรูปได้รับแต่งตั้งจากรองเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้เจ้าอาวาสให้ความไว้วางใจ จึงไม่จำเป็นต้องมีสมณศักดิ์

ตารางที่ ๒๐ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

จำนวนพรรษาที่บวช	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน ๑๑ พรรษา	๑๖	๕๐.๐
๑๑ – ๒๐ พรรษา	๘	๒๕.๐
๒๑ – ๓๐ พรรษา	๖	๑๘.๘
๓๑ – ๔๐ พรรษา	๑	๓.๑
๔๐ พรรษาขึ้นไป	๑	๓.๑
รวม	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๐ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาสของวัดในอำเภอบ้านโฮ่งบางวัดเป็นวัดเล็ก ที่มีพระสงฆ์ที่ยังบวชไม่นานไปจำพรรษาอยู่ ตำแหน่งรองเจ้าอาวาสจึงมีพรรษาในการบวชไม่นานมากนัก

ตารางที่ ๒๑ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

ระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน ๑๑ ปี	๒๒	๖๘.๘
๑๑ - ๒๐ ปี	๖	๑๘.๓
๒๑ - ๓๐ ปี	๓	๙.๔
๔๐ ปีขึ้นไป	๑	๓.๑
รวม	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๑ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการมาแล้วไม่เกิน ๑๑ ปี ซึ่งในตำแหน่งรองเจ้าอาวาสไม่จำเป็นต้องพระระดับสังฆาธิการก็ได้

ตารางที่ ๒๒ แสดงจำนวนและร้อยละของรองเจ้าอาวาส จำแนกตามนิกาย

นิกาย	จำนวน	ร้อยละ
มหานิกาย	๓๒	๑๐๐.๐
รวม	๓๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส เป็นนิกายมหานิกาย ซึ่งทั้งนี้ เป็นเพราะวัดส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นนิกายมหานิกายเป็นส่วนใหญ่

๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของพระลูกวัด ดังตารางที่ ๒๓ - ๒๘ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๓ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า / ไม่เกิน ๓๐ ปี	๑๓	๓๓.๑
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๐	๒๕.๖
๔๑ - ๕๐ ปี	๖	๑๕.๑
๕๑ - ๖๐ ปี	๓	๗.๖
๖๐ ปีขึ้นไป	๓	๗.๖
รวม	๓๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๓ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด จะเป็นผู้มีอายุต่ำกว่า/ไม่เกิน ๓๐ ปี สูงสุด ทั้งนี้เป็นเพราะพระลูกวัดมีทั้งพระที่อายุน้อย จนถึงพระที่มีอายุมากแล้ว

ตารางที่ ๒๔ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๕	๑๔.๓
มัธยมศึกษาตอนต้น	๕	๑๔.๓
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๐	๒๘.๖
อนุปริญญา / ปวส.	๓	๘.๖
ปริญญาตรี	๕	๑๔.๓
สูงกว่าปริญญาตรี	๓	๘.๖
รวม	๓๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๔ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สูงสุด ทั้งนี้เป็นเพราะพระลูกวัดในปัจจุบันจำเป็นต้องหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อสามารถนำมาช่วยในการบริหารจัดการวัดได้

ตารางที่ ๒๕ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม

วุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี-เอก	๓๔	๙๗.๑
เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค	๑	๒.๙
รวม	๓๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด ส่วนใหญ่จบการศึกษาทางปริยัติธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี-เอก ทั้งนี้เป็นเพราะพระลูกวัดบวชเพื่อต้องการเรียนและหาความรู้เพิ่มเติมทางธรรม เพื่อที่จะได้เป็นความรู้ให้แก่ตนเอง

ตารางที่ ๒๖ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามสมณศักดิ์

สมณศักดิ์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	๓๕	๑๐๐
รวม	๓๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๖ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดไม่มีสมณศักดิ์ ทั้งนี้เป็นเพราะพระลูกวัดยังไม่ได้รับการแต่งตั้งจากกรมศาสนา เนื่องจากยังมีระยะเวลาในการบวชเรียน และสร้างคุณประโยชน์ทางด้านศาสนาไม่มากนัก

ตารางที่ ๒๗ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

จำนวนพรรษาที่บวช	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน ๑๑ พรรษา	๒๖	๗๔.๓
๑๑-๒๐ พรรษา	๕	๑๔.๓
๒๑-๓๐ พรรษา	๔	๑๑.๔
รวม	๓๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๗ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดในอำเภอบ้านโฮ้งยังบวชไม่นานจึงมีจำนวนพรรษาในการบวชไม่นานนัก

ตารางที่ ๒๘ แสดงจำนวนและร้อยละของพระลูกวัด จำแนกตามนิกาย

นิกาย	จำนวน	ร้อยละ
มหานิกาย	๓๔	๕๗.๑
ธรรมยุติกนิกาย	๑	๒.๕
รวม	๓๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๒๘ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เป็นนิกายมหานิกาย ซึ่งทั้งนี้เพราะวัดส่วนใหญ่ในอำเภอบ้านโสม จังหวัดลำพูน เป็นนิกายมหานิกายเป็นส่วนใหญ่

ตอนที่ ๒ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๒.๑ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ดังตารางที่ ๒๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๕ ผลการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลต่อสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับปัญหา
๑	ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อยทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ	๑.๘๕	๐.๖๕	น้อย+
๒	การคำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ	๒.๑๔	๐.๖๕	น้อย+
๓	การพิจารณาได้ส่วนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบมากเกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอนทำให้ล่าช้า	๒.๔๒	๑.๑๓	น้อย+
๔	การพิจารณาเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล	๒.๐๐	๐.๘๑	น้อย+
๕	การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือระบบเส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ	๑.๗๑	๐.๔๘	น้อย+
๖	การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถเทียบผลงานกันได้	๒.๗๑	๐.๕๕	ปานกลาง
๗	ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา	๒.๐๐	๐.๘๑	น้อย+
๘	ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงาน	๒.๒๘	๐.๔๘	น้อย+
๙	ไม่ระบุนความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน	๒.๔๒	๐.๕๓	น้อย+
๑๐	การมอบหมายงานไม่เหมาะสมกับคน	๒.๒๘	๐.๗๕	น้อย+
๑๑	ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ตามยุคตามสมัย	๒.๑๔	๐.๓๗	น้อย+
๑๒	ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร	๒.๔๒	๑.๓๕	น้อย+
๑๓	ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ	๒.๒๘	๐.๗๕	น้อย+
๑๔	ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและองค์กร	๒.๘๕	๑.๐๖	ปานกลาง
๑๕	ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร	๒.๕๗	๑.๓๕	ปานกลาง
๑๖	มองเห็นว่างานต่างๆ ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น	๒.๐๐	๐.๕๗	น้อย+
๑๗	ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบจุดบกพร่อง	๒.๗๑	๑.๓๘	ปานกลาง
๑๘	ขาดการทำงานเป็นทีม	๒.๗๑	๑.๑๑	ปานกลาง
๑๙	ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร	๒.๘๕	๑.๓๔	ปานกลาง
	โดยรวม	๒.๓๓	๐.๓๕	น้อย

จากตารางที่ ๒๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับน้อย-ปานกลาง ทั้งนี้เป็น เพราะปัจจุบันวัดมีการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมากขึ้น โดยมีปัญหาในเรื่อง ขาด การประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและองค์กร และขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากร ในองค์กร การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถเทียบผลงานกันได้ ขาด การทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบจุดบกพร่อง และขาดการทำงานเป็นทีม

๒.๒ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลัก
 ธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส ดังตารางที่ ๓๐ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๐ แสดงผลการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับ
 การบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ปัญหา
๑	ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อยทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ	๒.๖๐	๑.๓๐	ปานกลาง
๒	การคำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ	๒.๓๐	๑.๑๘	ปานกลาง
๓	การพิจารณาได้ส่วนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบมาก เกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอนทำให้ล่าช้า	๒.๔๓	๐.๕๘	น้อย+
๔	การพิจารณาเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโสมากกว่า ความรู้ความสามารถของบุคคล	๒.๕๕	๑.๑๔	ปานกลาง
๕	การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือ ระบบ เส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ	๒.๕๐	๑.๓๐	ปานกลาง
๖	การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถ เทียบผลงานกันได้	๒.๖๔	๑.๑๐	ปานกลาง
๗	ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา	๒.๖๘	๑.๑๓	ปานกลาง
๘	ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงาน	๒.๔๓	๑.๑๘	น้อย+
๙	ไม่ระบุความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน	๒.๕๘	๐.๕๔	ปานกลาง
๑๐	การมอบหมายงานไม่เหมาะสมกับคน	๒.๕๘	๑.๒๓	ปานกลาง
๑๑	ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ตามยุคตามสมัย	๒.๕๒	๑.๒๒	ปานกลาง
๑๒	ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร	๒.๕๒	๑.๒๒	ปานกลาง
๑๓	ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ	๒.๓๓	๑.๒๓	น้อย+
๑๔	ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและองค์กร	๒.๕๐	๑.๒๓	ปานกลาง
๑๕	ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร	๒.๔๓	๑.๒๕	น้อย+
๑๖	มองเห็นว่างานต่างๆ ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วย ความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น	๒.๓๕	๑.๐๒	น้อย+
๑๗	ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบจุดบกพร่อง	๒.๕๖	๑.๐๘	ปานกลาง
๑๘	ขาดการทำงานเป็นทีม	๒.๕๒	๑.๒๓	ปานกลาง
๑๙	ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากร ในองค์กร	๒.๘๓	๑.๑๓	ปานกลาง
	โดยรวม	๒.๕๓	๐.๘๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๓๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจุบันวัดมีการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการวัดอยู่บ้าง ในบางหลักการ

๒.๓ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลัก
 ธรรมาภิบาลของรองเจ้าอาวาส ดังตารางที่ ๓๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๑ แสดงผลการศึกษาความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสต่อสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับ
 การบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ปัญหา
๑	ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อยทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ	๒.๗๑	๑.๒๗	ปานกลาง
๒	การคำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ	๓.๐๓	๐.๕๖	ปานกลาง
๓	การพิจารณาได้ส่วนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบมากเกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอนทำให้ล่าช้า	๓.๑๕	๑.๐๕	ปานกลาง
๔	การพิจารณาเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโสมากกว่า ความรู้ความสามารถของบุคคล	๓.๐๖	๑.๒๑	ปานกลาง
๕	การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือ ระบบ เส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ	๓.๐๖	๑.๕๐	ปานกลาง
๖	การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถ เทียบผลงานกันได้	๓.๐๓	๑.๐๖	ปานกลาง
๗	ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา	๒.๘๑	๑.๒๐	ปานกลาง
๘	ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงาน	๒.๗๑	๑.๓๔	ปานกลาง
๙	ไม่ระบุนความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน	๓.๐๐	๑.๐๗	ปานกลาง
๑๐	การมอบหมายงานไม่เหมาะสมกับคน	๒.๘๗	๑.๒๓	ปานกลาง
๑๑	ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ตามยุคตามสมัย	๒.๖๕	๑.๒๘	ปานกลาง
๑๒	ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร	๒.๗๕	๑.๓๔	ปานกลาง
๑๓	ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ	๒.๖๘	๑.๒๘	ปานกลาง
๑๔	ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและองค์กร	๒.๗๕	๑.๒๔	ปานกลาง
๑๕	ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร	๒.๗๘	๑.๑๘	ปานกลาง
๑๖	มองเห็นว่างานต่างๆ ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วย ความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น	๒.๕๐	๑.๒๗	ปานกลาง
๑๗	ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบจุดบกพร่อง	๒.๔๓	๑.๓๑	น้อย+
๑๘	ขาดการทำงานเป็นทีม	๒.๖๒	๑.๔๓	ปานกลาง
๑๙	ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร	๒.๕๖	๑.๓๓	ปานกลาง
	โดยรวม	๒.๘๒	๐.๕๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๓๑ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าอาวาสมีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัด โดยใช้หลักธรรมภิบาล ในระดับปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ($\bar{X} = ๒.๘๒$) แต่มีปัญหาระดับน้อยในการขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบจุดบกพร่อง ทั้งนี้เป็นเพราะรองเจ้าอาวาสมีการทบทวนการปฏิบัติอยู่เสมอเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง

๒.๔ ผลการศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลัก
 ธรรมาภิบาลของพระลูกวัด ดังตารางที่ ๓๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๒ แสดงผลการศึกษาความคิดเห็นของพระลูกวัดต่อสภาพปัญหาของพระสงฆ์กับ
 การบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ปัญหา
๑	ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อยทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ	๒.๖๒	๑.๒๑	ปานกลาง
๒	การคำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ	๒.๘๒	๐.๕๘	ปานกลาง
๓	การพิจารณาได้ส่วนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบมาก เกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอนทำให้ล่าช้า	๒.๘๕	๑.๐๖	ปานกลาง
๔	การพิจารณาเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโสมากกว่า ความรู้ความสามารถของบุคคล	๒.๕๑	๑.๑๔	ปานกลาง
๕	การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือ ระบบ เส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ	๓.๐๕	๑.๒๘	ปานกลาง
๖	การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถ เทียบผลงานกันได้	๒.๘๐	๐.๕๕	ปานกลาง
๗	ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา	๒.๖๕	๑.๐๕	ปานกลาง
๘	ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงาน	๒.๘๒	๑.๒๗	ปานกลาง
๙	ไม่ระบุนความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน	๒.๖๕	๑.๑๓	ปานกลาง
๑๐	การมอบหมายงานไม่เหมาะสมกับคน	๒.๘๐	๑.๐๕	ปานกลาง
๑๑	ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ตามยุคตามสมัย	๒.๖๕	๑.๐๕	ปานกลาง
๑๒	ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร	๒.๕๔	๑.๒๔	ปานกลาง
๑๓	ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ	๒.๘๘	๑.๒๗	ปานกลาง
๑๔	ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและองค์กร	๒.๘๕	๑.๒๔	ปานกลาง
๑๕	ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร	๒.๕๑	๑.๒๕	ปานกลาง
๑๖	มองเห็นว่างานต่างๆ ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วย ความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น	๒.๗๑	๑.๐๑	ปานกลาง
๑๗	ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบจุดบกพร่อง	๒.๘๐	๑.๐๕	ปานกลาง
๑๘	ขาดการทำงานเป็นทีม	๒.๖๘	๑.๒๕	ปานกลาง
๑๙	ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร	๒.๗๑	๑.๓๔	ปานกลาง
	โดยรวม	๒.๗๗	๐.๘๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๓๒ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ($\bar{X} = ๒.๓๓$) ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจุบันวัดมีการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการวัดอยู่บ้างในบางหลักการ

ตอนที่ ๓ ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๓.๑ ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล

๓.๑.๑ หลักนิติธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักนิติธรรม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๓๓-๓๘ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๓ แสดงการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครองตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองอย่างชัดเจน	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองมีการอ้างถึงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการปกครองอย่างชัดเจน	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๔	ใช้อำนาจด้านการปกครองในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๒๘	๐.๖๕	ปานกลาง
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการปกครองของหน่วยงาน	๓.๕๓	๐.๖๘	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองยึดหลักความเสมอภาค	๓.๖๑	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๖๕	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๓๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้การกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองอย่างชัดเจน การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองมีการอ้างถึงระเบียบ และความเป็นธรรม และมีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการปกครองอย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารจัดการวัดจะต้องมีการใช้หลักนิติธรรมในด้านการปกครองอยู่เสมอ

ตารางที่ ๓๔ ความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านการศึกษิตตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการศึกษาอย่างชัดเจน	๓.๗๑	๐.๕๕	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษามีการอ้างถึงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๕๗	๐.๕๗	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการศึกษาอย่างชัดเจน	๓.๗๑	๐.๕๕	มาก
๔	ใช้อำนาจด้านการศึกษาในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๗๑	๐.๕๕	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการศึกษาของหน่วยงาน	๓.๘๕	๐.๘๕	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษายึดหลักความเสมอภาค	๔.๑๔	๓.๓๗	มาก
โดยรวม		๓.๗๘	๐.๘๐	มาก

จากตารางที่ ๓๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษายึดหลักความเสมอภาคตามหลักนิติธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๘$) เนื่องจากในการบริหารจัดการวัดจะต้องให้ความเสมอภาคอยู่เสมอ

ตารางที่ ๓๕ ความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านสาธารณสุข
สงเคราะห์ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้าน สาธารณสุขสงเคราะห์อย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์มีการอ้างถึง ระเบียบ และความเป็นธรรม	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ อย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๔	ใช้อำนาจด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ในแต่ละฝ่าย สามารถตรวจสอบได้	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วน ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของ หน่วยงาน	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ยึดหลักความ เสมอภาค	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๓๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้
การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ยึดหลักความเสมอภาค โดยได้ใช้หลักความเสมอภาค
ในการบริหารจัดการวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) เนื่องจากเป็นหลักความเสมอภาคเป็นส่วน
สำคัญของหลักนิติธรรมที่จะนำไปใช้

ตารางที่ ๓๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้าน
สาธารณูปการตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้าน สาธารณูปการอย่างชัดเจน	๓.๕๓	๐.๕๓	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการมีการอ้างถึง ระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณูปการอย่าง ชัดเจน	๓.๔๒	๐.๕๓	ปานกลาง
๔	การใช้อำนาจด้านสาธารณูปการในแต่ละฝ่ายสามารถ ตรวจสอบได้	๓.๒๘	๐.๑๑	ปานกลาง
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วน ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณูปการของหน่วยงาน	๓.๔๒	๐.๕๓	ปานกลาง
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการยึดหลักความเสมอ ภาค	๓.๔๒	๐.๕๓	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๐	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๓๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้
การพิจารณาสั่งการโดยมีการอ้างถึงระเบียบ และความเป็นธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๐$)
ทั้งนี้เพราะในการใช้งานด้านสาธารณูปการต่างๆ จำเป็นต้องมีการอ้างถึงระเบียบ และให้
ความเป็นธรรมอยู่เสมอ

ตารางที่ ๓๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแผ่ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการเผยแผ่อย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแผ่มีการอ้างอิงระเบียบและความเป็นธรรม	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการเผยแผ่อย่างชัดเจน	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๔	ใช้อำนาจด้านการเผยแผ่ในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๗๑	๐.๗๕	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการเผยแผ่ของหน่วยงาน	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแผ่ยึดหลักความเสมอภาค	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
โดยรวม		๓.๘๘	๐.๔๕	มาก

จากตารางที่ ๓๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก และยังจัดอยู่ในระดับมากในทุกเรื่อง ($\bar{X} = ๓.๘๘$) ทั้งนี้เป็นเพราะในด้านการเผยแผ่ จะต้องมีการใช้หลักนิติธรรมเพื่อช่วยใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องการกำหนดระเบียบ การให้ความเสมอภาคในการเผยแผ่ต่างๆ

ตารางที่ ๓๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลัก
นิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๕	๐.๕๓	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๗๘	๐.๗๘	มาก
๓	ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๓.๕๕	๐.๒๓	มาก
๔	ด้านสาธารณสุขการ	๓.๕๐	๐.๒๓	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๘๘	๐.๔๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๖	๐.๓๕	มาก

จากตารางที่ ๓๘ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักนิติธรรม โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก และใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดใน
ทุกๆ ด้าน ($\bar{X} = ๓.๗๖$) ทั้งนี้เป็นเพราะหลักนิติธรรมช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการวัดของ
เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้เป็นอย่างดี

๓.๑.๒ หลักคุณธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักคุณธรรม ดังจะ
แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๓๙-๔๔ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓๙ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครอง
ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองได้ยึดตามกรอบ ระเบียบของวัด	๔.๐๐	๐.๘๑	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๗๑	๐.๗๕	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๕๗	๐.๗๘	มาก
โดยรวม		๓.๘๒	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๓๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการบริหารวัดด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด และมีความเมตตากรุณา และยุติธรรมต่อทุกคน ($\bar{X} = ๓.๘๒$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการปกครองวัดจะต้องมีการนำระเบียบพร้อมด้วยความเมตตากรุณาในการปกครองวัดในอยู่ในกรอบตามกฎหมายของพระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๔๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการศึกษา ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการศึกษาได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๘๕	๐.๘๕	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๔.๐๗	๐.๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษาโดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ทั้งนี้เช่นเดียวกับด้านการปกครองที่จะต้องมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน พร้อมทั้งสร้างความรักสามัคคีในการบริหารจัดการวัด

ตารางที่ ๔๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์ได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
โดยรวม		๓.๙๖	๐.๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) ทั้งนี้ เนื่องจากด้านสาธารณะสงเคราะห์เป็นด้านที่ต้องยึดกรอบระเบียบของวัด โดยให้ความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตารางที่ ๔๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณูปการตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสาธารณูปการได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๔.๐๗	๐.๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานภายในวัดจะได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตารางที่ ๔๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านการเผยแผ่ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่ได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๔.๐๐	๐.๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก และยังจัดอยู่ในระดับมากในทุกเรื่อง ($\bar{X} = ๔.๐๐$) ทั้งนี้เป็นเพราะในด้านการเผยแผ่ จะต้องมีการใช้หลักคุณธรรม โดยเฉพาะการใช้ระบบคุณธรรม เนื่องจากหลักคุณธรรมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๔๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๘๒	๐.๖๕	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๔.๐๓	๐.๔๔	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๖	๐.๕๘	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๔.๐๓	๐.๑๘	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๔.๐๐	๐.๕๒	มาก
โดยรวม		๓.๕๘	๐.๔๔	มาก

จากตารางที่ ๔๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการศึกษา และด้านสาธารณูปการ ($\bar{X} = ๓.๕๘$) ทั้งนี้เป็นเพราะด้านการศึกษา และด้านสาธารณูปการเป็นด้านที่ต้องใช้หลักคุณธรรมในการจัดการให้เป็นด้วยความเรียบร้อย

๓.๑.๓ หลักความโปร่งใส กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความโปร่งใส ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๔๕-๕๐ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๔๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครอง ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการปกครองมีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการปกครองที่เข้มแข็ง	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการปกครองที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการ ปกครอง	๓.๗๑	๐.๗๕	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการปกครอง	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการปกครองของวัดที่รัดกุม	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
โดยรวม		๓.๗๘	๐.๔๖	มาก

จากตารางที่ ๔๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$) ทั้งนี้เกิดจากการปกครองวัดนั้นจะต้องมีความโปร่งใส เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้ที่จะมาปฏิบัติธรรมรวมถึงพระลูกวัดด้วย

ตารางที่ ๔๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านการศึกษิตตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการศึกษามีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการศึกษาที่เข้มแข็ง	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการศึกษา	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการศึกษา	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการศึกษาของวัดที่รัดกุม	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
โดยรวม		๓.๕๒	๐.๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างด้านการศึกษามีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = ๓.๕๒$) เนื่องจากการศึกษาจะต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจนในการบริหาร สามารถตรวจสอบได้จากคณะกรรมการทั้งภายใน และภายนอก

ตารางที่ ๔๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณะ
สงเคราะห์ตามหลักความ โปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณะสงเคราะห์มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่ เข้มแข็ง	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณะ สงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณะ สงเคราะห์	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณะสงเคราะห์ของวัด ที่รัดกุม	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
โดยรวม		๓.๘๘	๐.๔๕	มาก

จากตารางที่ ๔๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักความโปร่งใส ในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$) ทั้งนี้เป็นเพราะการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องมีการตรวจสอบ มีโครงสร้างในการบริหารมีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งวัดๆ ต่างในอำเภอบ้านโฮ้ง มีการนำหลักความ โปร่งใสมาใช้อย่างมาก

ตารางที่ ๔๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้าน
สาธารณูปการตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณูปการมีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๓๑	๐.๔๘	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณูปการที่ เข้มแข็ง	๓.๘๕	๐.๓๓	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๓๑	๐.๔๘	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้าน สาธารณูปการ	๓.๘๕	๐.๓๓	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณูปการ	๓.๘๕	๐.๓๓	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณูปการของวัดที่ รัดกุม	๔.๐๐	๐.๕๓	มาก
โดยรวม		๓.๘๓	๐.๓๓	มาก

จากตารางที่ ๔๘ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้
หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๓$)
ทั้งนี้เกิดจากการที่จะบริหารจัดการวัดนั้นจะต้องมีโครงสร้างความรับผิดชอบในทุกด้าน สามารถ
ตรวจสอบได้ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่จะต้องสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก

ตารางที่ ๔๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแพร่ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการเผยแพร่มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการเผยแพร่ที่เข้มแข็ง	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการเผยแพร่ที่มีประสิทธิภาพ	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการเผยแพร่	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการเผยแพร่	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการเผยแพร่ของวัดที่รัดกุม	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
โดยรวม		๓.๗๘	๐.๒๖	มาก

จากตารางที่ ๔๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๘$) ซึ่งหนึ่งในนั้นได้ใช้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการเผยแพร่ เพื่อให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างกว้างขวางมีผู้ที่สนใจที่จะเข้าวัดมากขึ้น

ตารางที่ ๕๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๗๘	๐.๔๖	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๕๒	๐.๓๗	มาก
๓	ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๓.๘๘	๐.๔๕	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๘๓	๐.๓๗	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๗๘	๐.๒๖	มาก
โดยรวม		๓.๘๔	๐.๓๒	มาก

จากตารางที่ ๕๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ต้องมีโครงสร้าง และการตรวจสอบเนื่องจากเป็นด้านที่ต้องพัฒนาและส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง

๓.๑.๔ หลักการมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๕๑-๕๖ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๑ ความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านการปกครอง ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการปกครองให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการปกครอง	๓.๕๗	๐.๕๑	มาก
โดยรวม		๓.๘๘	๐.๒๒	มาก

จากตารางที่ ๕๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$) ทั้งนี้เกิดจากการปกครองวัดนั้นจะต้องการประชาชน และคณะกรรมการวัดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองวัด เพื่อการพัฒนาวัดให้มีระเบียบแบบแผนที่ดี

ตารางที่ ๕๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านการศึกษิตตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการศึกษาให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๔๒	๐.๕๓	ปานกลาง
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการศึกษา	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๓.๗๗	๐.๒๕	มาก

จากตารางที่ ๕๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษิต โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$) จะมีเพียงเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการศึกษาให้ทราบอย่างทั่วถึง เป็นเพราะการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับการศึกษิตยังไม่ทั่วถึงเขตปกครองของวัดในบางส่วน

ตารางที่ ๕๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการบริหารด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
โดยรวม		๓.๕๑	๐.๒๒	มาก

จากตารางที่ ๕๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๑$) โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน) ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้สาธารณะสงเคราะห์ต่างๆ จะต้องมีการขอความคิดเห็นจากคณะกรรมการของวัดก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ต่อไป

ตารางที่ ๕๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณูปการตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านสาธารณูปการให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านสาธารณูปการ	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๓.๘๕	๐.๓๗	มาก

จากตารางที่ ๕๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) แต่ในเรื่องมีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก ให้ความสำคัญน้อยที่สุด ทั้งนี้เกิดจากการที่ยังไม่รับฟังความคิดเห็นจากภายนอกในการจัดการด้านสาธารณูปการต่างๆ ของวัดมากนัก

ตารางที่ ๕๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านการเผยแผ่ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการเผยแผ่ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการเผยแผ่	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
โดยรวม		๓.๘๒	๐.๒๑	มาก

จากตารางที่ ๕๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) แต่มีในส่วนของชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการเผยแผ่ที่ให้ความสำคัญในลำดับสุดท้าย เป็นเพราะชุมชนและประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่ยังไม่มากพอ

ตารางที่ ๕๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๘๘	๐.๒๒	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๗๗	๐.๒๕	มาก
๓	ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๓.๕๑	๐.๒๒	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๘๒	๐.๒๑	มาก
โดยรวม		๓.๘๕	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๕๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) โดยเฉพาะด้านสาธารณะสงเคราะห์ ที่ต้องการการมีส่วนร่วมจากชุมชนและประชาชนเพื่อช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ

๓.๑.๕ หลักความรับผิดชอบ กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบ ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๕๗-๖๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครองตามหลักการความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการปกครองที่ชัดเจน	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการปกครองไว้อย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการปกครองเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
โดยรวม		๓.๗๖	๐.๓๘	มาก

จากตารางที่ ๕๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๖$) โดยได้มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการปกครองไว้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบในการวางแผนและกำหนดมาตรฐานเพื่อปฏิบัติตามได้ตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้แล้ว

ตารางที่ ๕๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการศึกษา ตามหลักการความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการศึกษา ที่ชัดเจน	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการศึกษา ไว้อย่างชัดเจน	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการศึกษา เพื่อ เป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๓.๘๘	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๕๘ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$) โดยมีการบริหารงานด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพที่ให้ความสำคัญอยู่ในลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ ไม่ใช่ว่าการบริหารงานด้านการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ แต่การบริหารงานยังมีประสิทธิภาพไม่สูงสุดยังสามารถพัฒนาได้อีก

ตารางที่ ๕๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลด้านสาธารณสุข
สงเคราะห์ตามหลักการความรับผิดชอบต่อ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณสุข สงเคราะห์ที่ชัดเจน	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณสุข สงเคราะห์ไว้อย่างชัดเจน	๓.๗๑	๐.๓๕	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์อย่างมี ประสิทธิภาพ	๓.๔๒	๐.๔๓	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณสุข สงเคราะห์เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
โดยรวม		๓.๗๘	๐.๔๓	มาก

จากตารางที่ ๕๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล
ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณสุขสงเคราะห์โดยใช้หลักความรับผิดชอบต่อในภาพรวม จัดอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X} = ๓.๗๘$) โดยเฉพาะมีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่าง
ชัดเจน แสดงถึงความรับผิดชอบต่อในการจัดสรรทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในสาธารณสุขสงเคราะห์ได้
อย่างเหมาะสมต่อไป

ตารางที่ ๖๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้าน
สาธารณูปการ ตามหลักการความรับผิดชอบต่อ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณูปการ ที่ชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณูปการ ไว้อย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณูปการอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณูปการ เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
โดยรวม		๓.๘๒	๐.๓๕	มาก

จากตารางที่ ๖๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้
หลักความรับผิดชอบต่อในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}$ =
๓.๘๒) ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารจัดการวัดนั้นหลักความรับผิดชอบต่อช่วยพัฒนาการทำงานให้มี
ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๖๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแผ่ตามหลักการความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการเผยแผ่ไว้อย่างชัดเจน	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการเผยแผ่อย่างมีประสิทธิภาพ	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณูปการเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๔.๐๐	๐.๓๑	มาก

จากตารางที่ ๖๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) ทั้งนี้เป็นเพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันเผยแผ่ให้มากที่สุด

ตารางที่ ๖๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๗๖	๐.๓๘	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๘๘	๐.๒๓	มาก
๓	ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์	๓.๗๘	๐.๔๓	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๒	๐.๓๕	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๔.๐๐	๐.๓๑	มาก
โดยรวม		๓.๘๗	๐.๓๐	มาก

จากตารางที่ ๖๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความรับผิดชอบต่อในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๓$) โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่เนื่องจากเป็นด้านที่ต้องการผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อในการออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓.๑.๖ หลักความคุ้มค่า กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความคุ้มค่า ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๖๓-๖๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๖๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการปกครอง ตามหลักการความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๔๒	๐.๕๓	ปานกลาง
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๕๓	๐.๓๘	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๕๓	๐.๓๘	มาก
โดยรวม		๓.๕๒	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๖๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๒$) แต่ในข้อมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะบางวัดมีการสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ แต่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมยังมีน้อยเกินไป

ตารางที่ ๖๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการศึกษา ตามหลักการความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๘๕	๐.๓๗	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๔.๐๐	๐.๕๓	มาก
โดยรวม		๓.๕๐	๐.๔๑	มาก

จากตารางที่ ๖๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๐$) โดยเฉพาะมีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานการจัดการวัดให้มีการใช้ทรัพยากรด้านการศึกษาให้คุ้มค่าที่สุด

ตารางที่ ๖๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณสุขเคราะห์ตามหลักการความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๔๒	๐.๕๓	ปานกลาง
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๗๑	๐.๗๕	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
โดยรวม		๓.๕๗	๐.๕๖	มาก

จากตารางที่ ๖๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณสุขเคราะห์โดยใช้หลักความคุ้มค่าในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$) โดยเฉพาะมีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด ทั้งนี้เพื่อให้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ของวัดได้คุ้มค่าตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

ตารางที่ ๖๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านสาธารณสุขการตามหลักการความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๘๕	๐.๖๕	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๔.๐๐	๐.๕๗	มาก
โดยรวม		๓.๘๕	๐.๕๐	มาก

จากตารางที่ ๖๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารด้านสาธารณูปการนั้นต้องให้เกิดความคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ ๖๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ด้านการเผยแพร่ตามหลักการความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๗๑	๐.๔๘	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๗๑	๐.๗๕	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๔	๐.๓๗	มาก
โดยรวม		๓.๘๕	๐.๔๒	มาก

จากตารางที่ ๖๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการเผยแพร่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าโดยเฉพาะผู้เผยแพร่ที่มีค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน

ตารางที่ ๖๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๕๒	๐.๖๕	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๕๐	๐.๔๑	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๓	๐.๕๖	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๘๕	๐.๕๐	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๘๕	๐.๔๒	มาก
โดยรวม		๓.๗๔	๐.๔๖	มาก

จากตารางที่ ๖๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลต้องการให้ชุมชน และประชาชน รวมถึงพระสงฆ์ ได้ใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า

ตารางที่ ๖๕ ความคิดเห็นของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	หลักนิติธรรม	๓.๖๖	๐.๓๕	มาก
๒	หลักคุณธรรม	๓.๕๘	๐.๔๔	มาก
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๘๔	๐.๓๒	มาก
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๘๕	๐.๒๓	มาก
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๘๓	๐.๓๐	มาก
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๖๔	๐.๔๖	มาก
โดยรวม		๓.๘๔	๐.๒๕	มาก

จากตารางที่ ๖๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) ทั้งนี้เป็นเพราะการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามระบบ ไม่เกิดข้อขัดแย้ง

๓.๒ ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของเจ้าอาวาส

๓.๒.๑ หลักนิติธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักนิติธรรม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๗๐-๗๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองอย่างชัดเจน	๓.๗๐	๐.๘๒	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองมีการอ้างถึงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๖๘	๐.๕๕	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการปกครองอย่างชัดเจน	๓.๕๖	๐.๘๒	มาก
๔	การใช้อำนาจด้านการปกครองในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๕๐	๑.๐๓	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ด้านการปกครองของหน่วยงาน	๓.๕๐	๐.๘๕	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองยึดหลักความเสมอภาค	๓.๖๒	๐.๕๘	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๗๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) โดยมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการปกครองวัดนั้นจำเป็นต้องใช้หลักนิติธรรมในการออกกฎระเบียบเพื่อควบคุม และจัดการระเบียบต่างๆ ให้เป็นไปตามกรอบที่ได้วางไว้

ตารางที่ ๗๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการศึกษา อย่างชัดเจน	๓.๖๖	๑.๐๑	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษามีการอ้างอิงระเบียบ และ ความเป็นธรรม	๓.๖๐	๑.๐๘	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการศึกษาอย่างชัดเจน	๓.๕๘	๐.๕๖	มาก
๔	การใช้อำนาจด้านการศึกษาในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๖๐	๑.๐๒	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการศึกษาของหน่วยงาน	๓.๕๒	๐.๘๗	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษายึดหลักความเสมอภาค	๓.๖๒	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๖๐	๐.๘๐	มาก

จากตารางที่ ๗๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัด
ด้านการศึกษาโดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) ซึ่งก็ได้มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจ
หน้าที่ด้านการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อที่จะพัฒนาด้านการศึกษาของวัดให้อยู่ในระดับที่มี
ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ตารางที่ ๗๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านสาธารณะ สงเคราะห์อย่างชัดเจน	๓.๖๔	๐.๕๕	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณะสงเคราะห์มีการอ้างอิง ระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๗๐	๐.๕๒	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างชัดเจน	๓.๕๘	๐.๘๔	มาก
๔	การใช้อำนาจด้านสาธารณะสงเคราะห์ในแต่ละฝ่ายสามารถ ตรวจสอบได้	๓.๕๒	๐.๘๗	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์ของหน่วยงาน	๓.๕๖	๐.๗๖	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณะสงเคราะห์ยึดหลักความเสมอภาค	๓.๖๒	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๖๐	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๗๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) โดยการพิจารณาสั่งการด้านสาธารณะสงเคราะห์มีการอ้างอิงระเบียบ และความเป็นธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสในด้านสาธารณะสงเคราะห์จะอ้างอิงระเบียบอยู่เสมอให้สามารถควบคุมได้

ตารางที่ ๗๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านสาธารณูปการอย่างชัดเจน	๓.๖๒	๐.๕๑	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการมีการอ้างอิงระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๖๖	๐.๕๕	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณูปการอย่างชัดเจน	๓.๖๔	๐.๕๑	มาก
๔	การใช้อำนาจด้านสาธารณูปการในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๔๓	๑.๐๗	ปานกลาง
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณูปการของหน่วยงาน	๓.๖๐	๑.๑๒	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการยึดหลักความเสมอภาค	๓.๗๐	๐.๗๗	มาก
โดยรวม		๓.๖๒	๐.๖๓	มาก

จากตารางที่ ๗๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๒$) โดยใช้การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการยึดหลักความเสมอภาค ทั้งนี้เพราะการใช้สาธารณูปการจะต้องให้ความเสมอภาคในการบริหารจัดการ

ตารางที่ ๗๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการเผยแผ่อย่างชัดเจน	๓.๘๓	๐.๕๑	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแผ่มีการอ้างอิงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๘๕	๐.๓๔	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการเผยแผ่อย่างชัดเจน	๓.๖๘	๐.๘๕	มาก
๔	การใช้อำนาจด้านการเผยแผ่ในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๔.๑๖	๐.๖๓	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการเผยแผ่ของหน่วยงาน	๓.๕๒	๐.๓๕	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแผ่ยึดหลักความเสมอภาค	๔.๐๖	๐.๓๕	มาก
โดยรวม		๓.๘๖	๐.๖๑	มาก

จากตารางที่ ๗๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$) โดยในด้านการเผยแผ่ ได้ใช้การใช้อำนาจด้านการเผยแผ่ในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้

ตารางที่ ๗๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๕๕	๐.๖๓	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๖๐	๐.๘๐	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๖๐	๐.๓๑	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๖๒	๐.๖๓	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๘๖	๐.๖๑	มาก
โดยรวม		๓.๖๕	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๗๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) และใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน ซึ่งการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดนั้นจะทำให้วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๓.๒.๒ หลักคุณธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักคุณธรรม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๗๖-๗๙ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๗๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๖๘	๐.๕๐	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๐๘	๐.๗๖	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๐๒	๐.๘๖	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๖๔	๑.๐๔	มาก
โดยรวม		๓.๘๕	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๗๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส มีการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการบริหารวัด ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) โดยเฉพาะในเรื่อง มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน ทั้งนี้เป็นเพราะในการปกครองนั้นหลักคุณธรรมที่สำคัญคือ ความเมตตากรุณาที่จะต้องมีความคู่กับคุณธรรม

ตารางที่ ๗๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการศึกษาได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๘๕	๐.๖๒	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๑๒	๐.๘๔	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๑๒	๐.๗๐	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๘๕	๐.๘๕	มาก
โดยรวม		๔.๐๑	๐.๖๖	มาก

จากตารางที่ ๑๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านการศึกษาโดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$) ทั้งนี้เช่นเดียวกับด้านการปกครองที่จะต้องมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน อีกทั้งยังต้องมีการสร้างความสามัคคีอีกด้วย

ตารางที่ ๑๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์ได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๖๔	๐.๓๒	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๗๕	๑.๐๓	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๒๒	๐.๓๗	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๔.๑๖	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๖๑	มาก

จากตารางที่ ๑๘ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) โดยเน้นในเรื่องของการสร้างความสามัคคี และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้เกิดความสามัคคีไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก โดยเน้นในเรื่องของคุณธรรม

ตารางที่ ๑๙ ความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสาธารณูปการได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๔.๐๔	๐.๘๒	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๑๔	๐.๖๑	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๑๘	๐.๖๔	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๔.๑๒	๐.๖๐	มาก
โดยรวม		๔.๑๒	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๗๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) โดยเน้นให้สร้างสามัคคี ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าอาวาสต้องการให้สร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นในวัดของตนเอง

ตารางที่ ๘๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่ได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๗๗	๐.๕๐	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๔.๑๘	๐.๖๔	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๔.๑๒	๐.๘๔	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๔.๑๘	๐.๖๔	มาก
โดยรวม		๔.๐๖	๐.๖๒	มาก

จากตารางที่ ๘๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๖$) และยังจัดอยู่ในระดับมากในทุกเรื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะในด้านการเผยแผ่ จะต้องมีการใช้หลักคุณธรรมเน้นในเรื่องของความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นอย่างหนึ่งในหลักคุณธรรมที่ต้องเน้น

ตารางที่ ๘๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๘๕	๐.๗๖	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๔.๐๑	๐.๖๖	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๕	๐.๖๑	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๔.๑๒	๐.๕๕	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๔.๐๖	๐.๖๒	มาก
โดยรวม		๔.๐๐	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๘๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$) โดยเฉพาะด้านสาธารณูปการ ทั้งนี้เป็นเพราะด้านสาธารณูปการเป็นด้านที่ต้องใช้หลักคุณธรรมในการจัดการให้เป็นด้วยความเรียบร้อย

๓.๒.๓ หลักความโปร่งใส กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความโปร่งใส ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๘๒-๘๓ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๘๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการปกครองมีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๔.๒๒	๐.๖๖	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการปกครองที่เข้มแข็ง	๓.๖๒	๐.๘๔	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๔.๐๔	๐.๖๕	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการปกครอง	๓.๕๑	๐.๖๔	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการปกครอง	๓.๕๑	๐.๖๔	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการปกครองของวัดที่รัดกุม	๔.๐๔	๐.๕๔	มาก
โดยรวม		๓.๕๑	๐.๖๐	มาก

จากตารางที่ ๘๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๑$) โดยเฉพาะโครงสร้างด้านการปกครองมีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้มีโครงการปกครองของวัดเพื่อจัดลำดับขั้นตอนการจัดการของวัดได้อย่างถูกต้อง

ตารางที่ ๘๓ ความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการศึกษาที่มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๔.๐๘	๐.๘๕	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการศึกษาที่เข้มแข็ง	๔.๐๖	๐.๗๒	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ	๔.๑๒	๐.๖๐	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการศึกษา	๔.๐๘	๐.๖๔	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการศึกษา	๓.๗๕	๐.๘๒	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการศึกษาของวัดที่รัดกุม	๓.๕๔	๐.๘๒	มาก
โดยรวม		๓.๘๖	๐.๖๒	มาก

จากตารางที่ ๘๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$) โดยเฉพาะเรื่องระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้วัดมีการบริหารงานที่โปร่งใส โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบอีกด้วย

ตารางที่ ๘๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณะสงเคราะห์มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๕๕	๐.๗๔	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่เข้มแข็ง	๓.๗๒	๐.๘๑	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ	๓.๗๓	๐.๕๕	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๖๘	๐.๘๗	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๗๕	๐.๘๖	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณะสงเคราะห์ของวัดที่รัดกุม	๓.๕๘	๐.๘๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๔	๐.๗๓	มาก

จากตารางที่ ๘๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยใช้หลักความโปร่งใส ในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๔$) ทั้งนี้ในการให้บริการด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อให้ที่การบริหารจัดการจะให้เห็นภาพในการจัดการที่ชัดเจน

ตารางที่ ๘๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณูปการมีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๗๕	๐.๗๔	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณูปการที่เข้มแข็ง	๓.๗๕	๐.๗๔	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๓.๘๕	๐.๕๘	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านสาธารณูปการ	๓.๗๕	๐.๖๖	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณูปการ	๓.๗๐	๐.๘๒	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณูปการของวัดที่รัดกุม	๓.๔๗	๐.๗๕	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๗๓	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๘๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$) ทั้งนี้เกิดจากการที่จะบริหารจัดการวัดนั้นจะต้องมีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อสะดวกในการดำเนินงาน

ตารางที่ ๘๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการเผยแพร่มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๔.๐๖	๐.๓๘	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการเผยแพร่ที่เข้มแข็ง	๓.๕๓	๐.๕๓	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการเผยแพร่ที่มีประสิทธิภาพ	๔.๐๔	๐.๓๑	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการเผยแพร่	๓.๖๒	๐.๘๖	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการเผยแพร่	๔.๐๔	๐.๓๑	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการเผยแพร่ของวัดที่รัดกุม	๓.๖๖	๐.๘๓	มาก
โดยรวม		๓.๕๑	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๘๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการเผยแพร่โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๑$) ทั้งนี้เจ้าอาวาสได้ดำเนินการบริหารจัดการวัดในการเผยแพร่ โดยจัดโครงสร้างให้ชัดเจนและยังมีการเปิดเผยข้อมูลการเผยแพร่ของวัดด้วย

ตารางที่ ๘๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๕๑	๐.๖๐	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๕๖	๐.๖๒	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๓๔	๐.๓๓	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๓๓	๐.๖๕	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๘๑	๐.๓๔	มาก
โดยรวม		๓.๘๕	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๘๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ต้องมีโครงสร้างและการตรวจสอบเนื่องจากเป็นด้านที่ต้องพัฒนาและส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง

๓.๒.๔ หลักการมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๘๘-๙๓ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๘๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการ ปกครองให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๗๕	๐.๘๘	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๖๒	๑.๐๒	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๕๕	๐.๗๕	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๖๘	๐.๘๗	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการ ปกครอง	๓.๕๔	๐.๘๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๑	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๘๘ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ทั้งนี้เกิดจากการปกครองวัดนั้นจะต้องการประชาชน และคณะกรรมการวัดได้เข้ามาส่วนร่วมในการปกครองวัด เพื่อการพัฒนาวัดให้มีระเบียบแบบแผนที่ดี ซึ่งจะต้องเห็นพ้องต้องกันในทุกฝ่ายด้วย

ตารางที่ ๑๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้าน การศึกษาให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๗๐	๐.๕๒	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๓	๐.๕๒	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๕๑	๐.๘๓	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๖๖	๐.๘๐	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้าน การศึกษา	๓.๖๒	๐.๘๖	มาก
โดยรวม		๓.๗๓	๐.๗๔	มาก

จากตารางที่ ๑๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด
ด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$) ซึ่งในการจัดการเรื่องใดนั้นจะต้องมี
ความคิดเห็นของเสียงส่วนใหญ่ และมีความเห็นพ้องต้องกัน และรับฟังด้วยความเต็มใจ

ตารางที่ ๑๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้าน สาธารณะสงเคราะห์ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๖๘	๐.๘๓	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๕	๐.๘๑	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๕๓	๐.๘๘	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๘	๐.๘๓	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้าน สาธารณะสงเคราะห์	๓.๖๖	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๓	๐.๗๔	มาก

จากตารางที่ ๕๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$) โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน) ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้สาธารณะสงเคราะห์ต่างๆ จะต้องมีการขอความคิดเห็นจากคณะกรรมการวัดก่อนที่จะดำเนินการเกี่ยวกับสาธารณะสงเคราะห์

ตารางที่ ๕๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านสาธารณูปการให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๕๘	๐.๘๔	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๐	๐.๘๓	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๘๓	๐.๕๕	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๘	๐.๕๖	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านสาธารณูปการ	๓.๔๕	๐.๕๔	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๖๓	๐.๘๐	มาก

จากตารางที่ ๕๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) แต่ในเรื่องมีการชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านสาธารณูปการให้ความสำคัญน้อยที่สุด ทั้งนี้เกิดจากการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการไม่มากนัก

ตารางที่ ๕๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการเผยแผ่ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๗๗	๐.๕๕	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๕	๐.๘๔	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๘๓	๐.๘๘	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๒	๐.๘๗	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการเผยแผ่	๓.๔๕	๐.๘๕	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๖๗	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๕๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหาร โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) แต่มีในส่วนของชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการเผยแผ่ที่ให้ความสำคัญในลำดับสุดท้าย เป็นเพราะชุมชนและประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่ไม่มากนัก

ตารางที่ ๕๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักการมีส่วนร่วมตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๗๑	๐.๖๕	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๗๓	๐.๗๔	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๗๓	๐.๗๔	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๖๓	๐.๘๐	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๖๗	๐.๗๕	มาก
โดยรวม		๓.๖๕	๐.๗๐	มาก

จากตารางที่ ๕๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) โดยเฉพาะด้านสาธารณะสงเคราะห์ และการศึกษาเจ้าอาวาสได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

๓.๒.๕ หลักความรับผิดชอบต่อ กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบต่อ ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๕๔-๕๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๕๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความรับผิดชอบต่อ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการปกครองที่ชัดเจน	๓.๘๓	๐.๘๕	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการปกครองไว้อย่างชัดเจน	๓.๗๐	๐.๘๒	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๗๗	๐.๘๕	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๗	๐.๘๖	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการปกครองเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๖๐	๐.๘๖	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๔๗	๐.๘๒	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๖๔	๐.๗๓	มาก

จากตารางที่ ๕๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบต่อในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) โดยได้มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการปกครองที่ชัดเจน ทั้งนี้เจ้าอาวาสต้องใช้หลักความรับผิดชอบต่อในการกำหนดนโยบายเพื่อให้ชุมชน และพระภายในวัดได้ปฏิบัติตามนโยบายที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๕๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการศึกษา ที่ชัดเจน	๓.๓๓	๐.๘๘	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการศึกษา ไว้อย่างชัดเจน	๓.๖๔	๐.๓๘	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๔๓	๐.๘๕	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๖๖	๐.๕๐	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการศึกษา เพื่อ เป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๕๒	๐.๓๓	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๕๔	๐.๕๒	มาก
โดยรวม		๓.๖๐	๐.๓๓	มาก

จากตารางที่ ๕๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) ซึ่งมีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการศึกษาที่ชัดเจน ส่วนมีการบริหารงานด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เจ้าอาวาสได้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการ แต่ยังคงขาดในเรื่องของการบริหารที่ยังมีประสิทธิภาพที่ยังไม่เพียงพอสามารถพัฒนาได้อีก

ตารางที่ ๕๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์ที่ชัดเจน	๓.๗๒	๐.๘๑	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์ไว้อย่างชัดเจน	๓.๖๒	๐.๗๖	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างมี ประสิทธิภาพ	๓.๔๓	๐.๘๔	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๕๘	๐.๘๒	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๖๒	๐.๘๕	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๔๓	๐.๘๕	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๗	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๕๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยใช้หลักความรับผิดชอบในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$) โดยมีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการบริหารให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๕๗ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณูปการที่ชัดเจน	๓.๘๑	๐.๘๔	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณูปการไว้อย่างชัดเจน	๓.๗๒	๐.๘๖	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณูปการอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๖๐	๐.๘๔	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๗	๑.๐๓	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณูปการเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๕๖	๐.๘๒	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๖๔	๐.๘๕	มาก
โดยรวม		๓.๖๓	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๕๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) โดยใช้การกำหนดนโยบายให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติพร้อมกับการกำหนดมาตรฐานให้ทำตามที่ได้กำหนดไว้

ตารางที่ ๕๘ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการเผยแพร่ที่ชัดเจน	๓.๗๕	๐.๘๘	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการเผยแพร่ไว้อย่างชัดเจน	๓.๖๐	๐.๘๘	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๕๐	๐.๘๘	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๓.๕๘	๐.๘๔	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณูปการเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๔๕	๐.๗๕	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๖๖	๐.๘๐	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๕๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) ทั้งนี้เป็นเพราะการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันเผยแพร่ให้มากที่สุด

ตารางที่ ๕๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๔	๐.๓๓	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๖๐	๐.๓๓	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๖	๐.๓๑	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๖๓	๐.๓๘	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๕๕	๐.๓๖	มาก
โดยรวม		๓.๖๑	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๕๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๑$) โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่เนื่องจากเป็นด้านที่ต้องการผู้ที่มีความรับผิดชอบในการออกไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๓.๒.๖ หลักความคุ้มค่า กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความคุ้มค่า ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๐๐-๑๐๖ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐๐ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๗๓	๑.๐๑	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๖๒	๐.๘๑	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๕๔	๑.๐๐	มาก
โดยรวม		๓.๖๔	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๑๐๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการ วัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารด้านการปกครองต้องมีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้

ตารางที่ ๑๐๑ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๘๓	๐.๘๕	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๖๐	๐.๗๕	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๔	๐.๘๓	มาก
โดยรวม		๓.๖๕	๐.๗๒	มาก

จากตารางที่ ๑๐๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัด ด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการศึกษาต่างๆ ของสงฆ์

ตารางที่ ๑๐๒ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๖๖	๐.๕๕	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๗๐	๐.๘๒	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๖	๐.๘๘	มาก
โดยรวม		๓.๖๘	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๑๐๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยใช้หลักความคุ้มค่าในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๘$) โดยเฉพาะมีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด ทั้งนี้เพื่อให้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ของวัด ได้คุ้มค่าตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

ตารางที่ ๑๐๓ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๘๓	๐.๕๕	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๘๑	๐.๗๖	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๐	๐.๗๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๘	๐.๗๔	มาก

จากตารางที่ ๑๐๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๘$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารด้านสาธารณูปการนั้นต้องให้เกิดความคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ ๑๐๔ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๘๕	๐.๘๕	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๗๗	๐.๘๕	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๐	๑.๐๒	มาก
โดยรวม		๓.๗๕	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๑๐๔ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในด้านการเผยแพร่โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๕$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการเผยแพร่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะผู้เผยแพร่ที่มีค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน

ตารางที่ ๑๐๕ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๔	๐.๘๕	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๖๕	๐.๗๒	มาก
๓	ด้านสาธารณสุขและสภากาชาด	๓.๖๘	๐.๘๒	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๗๘	๐.๗๔	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๗๕	๐.๗๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๑	๐.๗๓	มาก

จากตารางที่ ๑๐๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการ วัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าอาวาสต้องการให้ชุมชน และประชาชน รวมถึงพระสงฆ์ได้ใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า

ตารางที่ ๑๐๖ แสดงความคิดเห็นของเจ้าอาวาส ตามหลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	หลักนิติธรรม	๓.๖๕	๐.๕๕	มาก
๒	หลักคุณธรรม	๔.๐๐	๐.๕๕	มาก
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๘๕	๐.๕๕	มาก
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๖๕	๐.๗๐	มาก
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๖๑	๐.๖๕	มาก
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๗๑	๐.๗๓	มาก
โดยรวม		๓.๖๔	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๑๐๖ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ วัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ทั้งนี้เป็นเพราะการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามระบบ ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้ง

๓.๓ ผลการศึกษายภาพบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ รองเจ้าอาวาส

๓.๓.๑ หลักนิติธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักนิติธรรม ดังจะ
แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๐๗-๑๑๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๐๗ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการ ปกครองอย่างชัดเจน	๓.๖๕	๐.๘๖	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองมีการอ้างถึงระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๕๖	๐.๘๗	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการปกครองอย่างชัดเจน	๓.๔๓	๑.๐๑	ปานกลาง
๔	การใช้อำนาจด้านการปกครองในแต่ละฝ่ายสามารถ ตรวจสอบได้	๓.๕๕	๑.๑๐	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการปกครองของหน่วยงาน	๓.๔๐	๐.๘๗	ปานกลาง
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองยึดหลักความเสมอ ภาค	๓.๖๘	๑.๑๔	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๗๔	มาก

จากตารางที่ ๑๐๗ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัด
ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) โดยการพิจารณาสั่งการด้านการปกครอง
ยึดหลักความเสมอภาค ทั้งนี้เนื่องจากการปกครองวัดเพื่อที่จะให้เป็นไปตามกรอบและระเบียบ
จะต้องมีความเสมอภาค ให้มีความน่าเชื่อถือในการปกครอง

ตารางที่ ๑๐๘ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการศึกษาอย่างชัดเจน	๓.๕๕	๐.๕๔	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษา มีการอ้างอิงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๖๘	๐.๕๓	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการศึกษาอย่างชัดเจน	๓.๓๔	๑.๐๕	ปานกลาง
๔	การใช้อำนาจด้านการศึกษาในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๕๖	๑.๐๔	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการศึกษาของหน่วยงาน	๓.๔๓	๐.๘๐	ปานกลาง
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษา ยึดหลักความเสมอภาค	๓.๗๑	๐.๕๒	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๘๐	มาก

จากตารางที่ ๑๐๘ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) ซึ่งการพิจารณาสั่งการด้านการศึกษา ยึดหลักความเสมอภาค และความยุติธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะรองเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าอาวาสในบางโอกาสจึงเน้นในการให้ความเสมอภาค และความยุติธรรม

ตารางที่ ๑๐๙ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างชัดเจน	๓.๔๐	๐.๘๓	ปานกลาง
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณะสงเคราะห์ มีการอ้างอิงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๔๐	๐.๕๓	ปานกลาง
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างชัดเจน	๓.๔๖	๐.๘๐	ปานกลาง
๔	การใช้อำนาจด้านสาธารณะสงเคราะห์ในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๕๖	๐.๕๘	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์ของหน่วยงาน	๓.๔๐	๐.๕๓	ปานกลาง
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณะสงเคราะห์ ยึดหลักความเสมอภาค	๓.๕๕	๑.๐๔	มาก
โดยรวม		๓.๔๓	๐.๘๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๐๕ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$) ทั้งนี้เป็นเพราะรองเจ้าอาวาสใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ ไม่มากเท่าที่ควรอาจเป็นเพราะไม่ค่อยได้บริหารในด้านนี้

ตารางที่ ๑๑๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านสาธารณูปการอย่างชัดเจน	๓.๕๓	๐.๕๘	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการมีการอ้างถึงระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๕๕	๐.๕๔	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณูปการอย่างชัดเจน	๓.๓๓	๑.๐๐	ปานกลาง
๔	ใช้อำนาจด้านสาธารณูปการในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๕๐	๑.๐๓	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณูปการของหน่วยงาน	๓.๓๓	๐.๘๓	ปานกลาง
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการยึดหลักความเสมอภาค	๓.๕๖	๑.๐๑	มาก
โดยรวม		๓.๔๘	๐.๘๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๑๐ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๘$) โดยที่รองเจ้าอาวาสไม่ได้ใช้หลักการนี้ในการบริหารมากนัก แต่จะใช้มากในเรื่องของความเสมอภาค

ตารางที่ ๑๑๑ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักนิธิธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการเผยแพร่อย่างชัดเจน	๓.๕๓	๐.๘๔	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแพร่มีการอ้างอิงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๖๒	๑.๐๗	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการเผยแพร่อย่างชัดเจน	๓.๕๐	๑.๑๐	มาก
๔	การใช้อำนาจด้านการเผยแพร่ในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๖๘	๑.๐๒	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการเผยแพร่ของหน่วยงาน	๓.๓๔	๐.๕๗	ปานกลาง
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแพร่ยึดหลักความเสมอภาค	๓.๕๐	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๕๓	๐.๘๖	มาก

จากตารางที่ ๑๑๑ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิธิธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๓$) โดยรองเจ้าอาวาส ได้ใช้การใช้อำนาจด้านการเผยแพร่โดยให้แต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้

ตารางที่ ๑๑๒ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักนิธิธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๕๕	๐.๗๔	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๕๕	๐.๘๐	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๔๗	๐.๘๐	ปานกลาง
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๘	๐.๘๔	ปานกลาง
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๕๓	๐.๘๖	มาก
โดยรวม		๓.๕๒	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๑๑๒ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิธิธรรมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๒$) และใช้หลักนิธิธรรมในการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน ซึ่งการใช้หลักนิธิธรรมในการบริหารจัดการวัดนั้นจะทำให้วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๓.๓.๒ หลักคุณธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักคุณธรรม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๑๓-๑๑๘ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๑๓ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๖๒	๑.๐๐	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๕๐	๑.๑๔	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๕๓	๑.๑๓	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๕๓	๑.๐๑	มาก
โดยรวม		๓.๘๕	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๑๑๓ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส มีการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการบริหารวัดด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) โดยรองเจ้าอาวาสจะบริหารงานโดยการสร้างความสามัคคี และใช้คุณธรรมในการบริหาร

ตารางที่ ๑๑๔ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการศึกษาได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๗๕	๑.๐๑	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๘๓	๑.๐๐	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๕๐	๐.๕๕	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๖๒	๑.๐๐	มาก
โดยรวม		๓.๗๘	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๑๑๔ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษาโดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๘$) โดยรองเจ้าอาวาสบริหารจัดการวัดโดยการสร้างความสามัคคี และใช้ความเมตตากรุณาและยุติธรรม

ตารางที่ ๑๑๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์ได้ยึดตาม กรอบระเบียบของวัด	๓.๖๘	๐.๘๕	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๗๘	๐.๕๐	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๘๑	๐.๘๕	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๗๕	๐.๕๘	มาก
โดยรวม		๓.๗๕	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๑๑๕ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๕$) โดยเน้นในเรื่องของการสร้างความสามัคคี และมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้เกิดความสามัคคีไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก โดยเน้นในเรื่องของคุณธรรม

ตารางที่ ๑๑๖ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสาธารณูปการได้ยึดตามกรอบ ระเบียบของวัด	๓.๖๒	๐.๘๓	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๗๘	๐.๕๓	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๗๘	๐.๕๔	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๖๘	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๑	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๑๑๖ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$) โดยเน้นให้สร้างความสามัคคี ทั้งนี้เป็นเพราะรองเจ้าอาวาสต้องการสร้างให้พระสงฆ์และชุมชนภายในวัดเกิดความสามัคคีขึ้นในวัดของตนเอง

ตารางที่ ๑๑๗ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแผ่ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่ได้ยึดตามกรอบระเบียบ ของวัด	๓.๗๘	๑.๐๓	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๘๑	๐.๘๒	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๗๕	๐.๕๕	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๗๑	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๗๖	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๑๑๗ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด ด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๖$) ทั้งนี้เป็นเพราะในด้านการเผยแผ่ จะต้องมีการใช้หลักคุณธรรมเน้นในเรื่องของความเมตตากรุณา และปฏิบัติหน้าที่โดยยึดตามระเบียบ

ตารางที่ ๑๑๘ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๘๕	๐.๕๔	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๗๘	๐.๕๓	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๗๕	๐.๘๕	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๗๑	๐.๘๕	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๗๖	๐.๘๒	มาก
โดยรวม		๓.๗๗	๐.๘๔	มาก

จากตารางที่ ๑๑๘ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$) โดยเฉพาะด้านปกครอง ทั้งนี้เป็นเพราะด้านการปกครอง เป็นด้านที่ต้องใช้หลักคุณธรรมในการจัดการให้เป็นด้วยความเรียบร้อย

๓.๓.๓ หลักความโปร่งใส กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความโปร่งใส
ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๑๕-๑๒๔ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๑๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการปกครองมีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๘๔	๐.๕๑	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการปกครองที่เข้มแข็ง	๓.๔๖	๑.๑๐	ปานกลาง
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๓.๕๐	๐.๘๔	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการปกครอง	๓.๕๖	๐.๕๑	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการปกครอง	๓.๖๕	๐.๕๓	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการปกครองของวัดที่รัดกุม	๓.๖๕	๐.๕๓	มาก
โดยรวม		๓.๖๑	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๑๑๕ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๑$) โดยเฉพาะโครงสร้างด้านการปกครองมีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้มีโครงการปกครองของวัดเพื่อจัดลำดับขั้นตอนการจัดการของวัดได้อย่างถูกต้อง

ตารางที่ ๑๒๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านศึกษามีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๕๕	๐.๘๓	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการศึกษาที่เข้มแข็ง	๓.๔๖	๐.๕๘	ปานกลาง
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๖	๐.๕๘	ปานกลาง
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการศึกษา	๓.๔๖	๐.๕๔	ปานกลาง
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการศึกษา	๓.๕๕	๑.๐๑	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการศึกษาของวัดที่รัดกุม	๓.๓๘	๐.๕๔	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๑๒๐ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) โดยเฉพาะเรื่องมีระบบการเงินและพัสดุ ด้านการศึกษาของวัดที่รัดกุม ทั้งนี้เป็นเพราะเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารจัดการจึงต้องมีการจัดการที่รัดกุม

ตารางที่ ๑๒๑ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณะสงเคราะห์มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๗๑	๑.๐๕	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่เข้มแข็ง	๓.๖๒	๑.๐๓	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ	๓.๕๐	๐.๙๑	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๐	๑.๐๑	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๖	๐.๙๔	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณะสงเคราะห์ของวัดที่รัดกุม	๓.๗๑	๐.๘๘	มาก
โดยรวม		๓.๖๐	๐.๘๗	มาก

จากตารางที่ ๑๒๑ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักความโปร่งใส ในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) ทั้งนี้ในการให้บริการด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน พร้อมทั้งมีการจัดการด้านการเงินอย่างรัดกุม

ตารางที่ ๑๒๒ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณูปการมีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๖๕	๐.๕๗	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณูปการที่เข้มแข็ง	๓.๔๖	๐.๘๗	ปานกลาง
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๗๘	๑.๐๓	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านสาธารณูปการ	๓.๕๓	๑.๐๑	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณูปการ	๓.๖๘	๐.๕๖	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณูปการของวัดที่รัดกุม	๓.๖๕	๑.๐๐	มาก
โดยรวม		๓.๖๓	๐.๕๐	มาก

จากตารางที่ ๑๒๒ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) ทั้งนี้เกิดจากการที่จะบริหารจัดการวัดนั้นจะต้องมีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อสะดวกในการบริหารจัดการถึงแม้เจ้าอาวาสจะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ตารางที่ ๑๒๓ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสด้านการเผยแพร่ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการเผยแพร่มีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๕๕	๐.๘๗	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการเผยแพร่ที่เข้มแข็ง	๓.๕๐	๑.๐๑	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการเผยแพร่ที่มีประสิทธิภาพ	๓.๕๓	๐.๘๗	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการเผยแพร่	๓.๕๓	๑.๐๑	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการเผยแพร่	๓.๕๕	๑.๐๔	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการเผยแพร่ของวัดที่รัดกุม	๓.๖๒	๑.๑๒	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๑๒๓ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) ทั้งนี้เจ้าอาวาสได้ดำเนินการบริหารจัดการวัดในด้านการเผยแผ่ โดยจัดมีระบบการเงินและพัสดุด้านการเผยแผ่ของวัดที่รัดกุม เพราะต้องควบคุมให้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และเป็นไปตามโครงสร้าง

ตารางที่ ๑๒๔ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๑	๐.๘๓	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๕๖	๐.๘๕	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๖๐	๐.๘๖	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๖๓	๐.๘๐	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๕๖	๐.๘๘	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๘๔	มาก

จากตารางที่ ๑๒๔ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) โดยเฉพาะด้านสาธารณูปการที่ต้องมีโครงสร้าง และการตรวจสอบอย่างรัดกุม เพื่อให้เกิดความโปร่งใสต่อชุมชนและตัววัดเอง

๓.๓.๔ หลักการมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วม
ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๒๕-๑๓๐ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการ ปกครองให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๕๕	๐.๕๑	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๖๘	๐.๘๕	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๗๑	๐.๕๒	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๕	๐.๕๑	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้านการปกครอง	๓.๖๕	๐.๕๓	มาก
โดยรวม		๓.๖๕	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๑๒๕ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) ทั้งนี้ เกิดจากการปกครองวัด
นั้นจะต้องการประชาชน และคณะกรรมการวัดได้เข้ามาส่วนร่วมในการปกครองวัด และจะต้อง
เต็มใจที่จะรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายอีกด้วย

ตารางที่ ๑๒๖ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้าน การศึกษาให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๕๐	๑.๐๑	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๕๓	๐.๘๗	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๖๘	๐.๕๕	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๔๐	๐.๗๕	ปานกลาง
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้านการศึกษา	๓.๔๐	๑.๐๔	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๐	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๑๒๖ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๐$) ซึ่งในการจัดการเรื่องใดนั้นจะต้องมีความคิดเห็นของเสียงส่วนใหญ่ และมีความเห็นพ้องต้องกัน และรับฟังด้วยความเต็มใจ

ตารางที่ ๑๒๗ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านสาธารณะสงเคราะห์ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๕๐	๐.๘๓	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๑	๐.๗๗	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทมติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๖๒	๐.๕๗	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๔๓	๐.๕๔	ปานกลาง
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๐	๐.๘๓	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๑๒๗ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) โดยมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้แต่ละให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ

ตารางที่ ๑๒๘ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้าน สาธารณูปการให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๔๓	๐.๘๐	ปานกลาง
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๕๕	๐.๕๑	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๖๕	๑.๐๓	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๓	๐.๘๔	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้าน สาธารณูปการ	๓.๔๖	๐.๘๐	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๓	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๑๒๘ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๓$) ทั้งนี้ รองเจ้าอาวาสต้องการให้มีการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมด้วยการเห็นพ้องต้องกัน

ตารางที่ ๑๒๙ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้าน การเผยแพร่ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๕๖	๐.๕๑	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๖๒	๐.๕๐	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๗๕	๐.๘๔	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๔๐	๐.๕๔	ปานกลาง
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้าน การเผยแพร่	๓.๔๖	๐.๕๘	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๑๒๕ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) แต่มีในส่วนของมีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกที่ให้ความสำคัญในลำดับสุดท้าย เป็นเพราะในการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกในการเผยแผ่ยังมีน้อยอยู่

ตารางที่ ๑๓๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๕	๐.๓๘	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๕๐	๐.๘๓	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๕	๐.๓๕	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๓	๐.๓๕	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๕๖	๐.๘๓	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๓๗	มาก

จากตารางที่ ๑๓๐ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) โดยเฉพาะด้านการปกครอง โดยมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

๓.๓.๕ หลักความรับผิดชอบ กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบ ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๓๑-๑๓๖ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓๑ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการปกครองที่ชัดเจน	๓.๔๖	๐.๕๔	ปานกลาง
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการปกครองไว้อย่างชัดเจน	๓.๔๖	๐.๘๓	ปานกลาง
๓	มีการบริหารงานด้านการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๕๕	๐.๕๑	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๐	๐.๘๓	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการปกครองเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๔๓	๐.๘๐	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๓๓	๐.๕๐	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๕	๐.๗๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๑ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๕$) โดยเน้นการบริหารงานด้านการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารจัดการวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตารางที่ ๑๓๒ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการศึกษา ที่ชัดเจน	๓.๕๓	๐.๘๓	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการศึกษา ไว้อย่างชัดเจน	๓.๔๐	๐.๕๑	ปานกลาง
๓	มีการบริหารงานด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๕๐	๐.๕๑	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๕๖	๐.๘๐	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการศึกษา เพื่อ เป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๓๓	๑.๐๐	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๓๓	๐.๕๐	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๕	๐.๘๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๒ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๕$) ซึ่งมีระบบติดตามประเมินผลด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้พัฒนาการจัดการด้านการศึกษาของสงฆ์ได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ ๑๓๓ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความรับผิดชอบต่อ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์ที่ชัดเจน	๓.๓๑	๐.๕๖	ปานกลาง
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์ไว้อย่างชัดเจน	๓.๓๓	๐.๓๐	ปานกลาง
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างมี ประสิทธิภาพ	๓.๓๑	๐.๕๓	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๔๓	๐.๕๑	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๓๓	๑.๐๓	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๓๔	๐.๘๖	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๓๕	๐.๘๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๓ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะ
สงเคราะห์โดยใช้หลักความรับผิดชอบต่อในภาพรวม จัดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.35$) โดยเน้น
ในเรื่องของการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามมาตรฐาน

ตารางที่ ๑๓๔ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณูปการที่ชัดเจน	๓.๔๓	๑.๐๔	ปานกลาง
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณูปการ ไว้อย่างชัดเจน	๓.๒๘	๐.๘๕	ปานกลาง
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณูปการอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๔๐	๐.๕๑	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๖	๐.๕๑	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้าน สาธารณูปการ เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๓๗	๐.๗๕	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๕๖	๐.๕๔	มาก
โดยรวม		๓.๔๒	๐.๗๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๔ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาสได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๒$) โดยใช้การกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการกำหนดความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตารางที่ ๑๓๕ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการเผยแพร่ที่ชัดเจน	๓.๕๐	๐.๘๔	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการเผยแพร่ ไว้อย่างชัดเจน	๓.๓๑	๐.๕๖	ปานกลาง
๓	มีการบริหารงานด้านการเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๔๖	๐.๕๔	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๓.๓๑	๐.๘๒	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้าน สาธารณูปการ เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๔๖	๐.๖๒	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๓๑	๐.๗๘	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๓๕	๐.๗๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๕ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๕$) โดยเน้นมีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการเผยแพร่ที่ชัดเจน เพื่อที่จะได้ดำเนินการเผยแพร่ตามแผนงานที่วางไว้

ตารางที่ ๑๓๖ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๔๕	๐.๗๗	ปานกลาง
๒	ด้านการศึกษา	๓.๔๕	๐.๘๐	ปานกลาง
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๓๕	๐.๘๐	ปานกลาง
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๒	๐.๗๕	ปานกลาง
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๓๕	๐.๗๕	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๑	๐.๗๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๖ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$) โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่ เนื่องจากเป็นด้านที่ต้องการผู้ที่มีความรับผิดชอบในการออกไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๓.๓.๖ หลักความคุ้มค่า กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความคุ้มค่า ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๓๗-๑๔๓ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๓๗ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการปกครองตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๕๕	๐.๕๑	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๔๐	๐.๘๗	ปานกลาง
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๓๔	๑.๐๓	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๔	๐.๘๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๗ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๔$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารด้านการปกครองต้องมีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้

ตารางที่ ๑๓๘ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการศึกษาตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๕๓	๐.๘๗	มาก
๒	มีการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๕๖	๐.๘๗	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๓๗	๐.๘๗	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๘	๐.๘๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๓๘ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๘$) โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการศึกษาต่างๆ ของสงฆ์

ตารางที่ ๑๓๙ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๕๖	๐.๘๔	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๕๕	๐.๘๗	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๕๐	๐.๘๔	มาก
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๑๓๙ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยใช้หลักความคุ้มค่าในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) โดยเฉพาะมีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด ทั้งนี้เพื่อให้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ของวัด ได้คุ้มค่าตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

ตารางที่ ๑๔๐ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านสาธารณูปการตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๔๖	๐.๕๘	ปานกลาง
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๕๐	๑.๐๑	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๕๓	๑.๐๔	มาก
โดยรวม		๓.๕๐	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๑๔๐ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๐$) โดยเน้นการนำระบบตรวจสอบภายใน มาใช้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบว่าใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าจริงๆ

ตารางที่ ๑๔๑ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ด้านการเผยแพร่ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๔๓	๐.๕๔	ปานกลาง
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๕๓	๐.๕๘	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๑	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๑๔๑ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการเผยแพร่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะผู้เผยแพร่ที่มีค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน

ตารางที่ ๑๔๒ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๔๔	๐.๘๖	ปานกลาง
๒	ด้านการศึกษา	๓.๔๘	๐.๘๓	ปานกลาง
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๕	๐.๘๓	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๐	๐.๘๕	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๕๖	๐.๘๕	มาก
โดยรวม		๓.๕๑	๐.๘๑	มาก

จากตารางที่ ๑๔๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๑$) ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าอาวาสต้องการให้ชุมชน และประชาชน รวมถึงพระสงฆ์ได้ใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่าในการร่วมมือในการเผยแพร่ศาสนา

ตารางที่ ๑๔๓ แสดงความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส ตามหลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๒	๐.๗๖	มาก
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๗	๐.๘๔	มาก
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๕	๐.๘๔	มาก
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๖	๐.๗๗	มาก
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๔๑	๐.๗๕	ปานกลาง
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๕๑	๐.๘๑	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๑๔๓ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) ทั้งนี้เป็นเพราะการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามระบบ ไม่ให้เกิดข้อขัดแย้ง

๓.๔ ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพระลูกวัด

๓.๔.๑ หลักนิติธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักนิติธรรม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๔๔-๑๔๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๔๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองอย่างชัดเจน	๓.๖๘	๐.๕๕	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองมีการอ้างถึงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๖๕	๐.๘๐	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการปกครองอย่างชัดเจน	๓.๔๐	๑.๐๓	ปานกลาง
๔	ใช้อำนาจด้านการปกครองในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๖๐	๐.๕๑	มาก
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการปกครองของหน่วยงาน	๓.๕๔	๐.๕๕	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการปกครองยึดหลักความเสมอภาค	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๑๔๔ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองโดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) โดยมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการปกครองวัดนั้นจำเป็นต้องใช้หลักนิติธรรมในการออกกฎระเบียบเพื่อควบคุม และจัดการระเบียบต่างๆ ให้เป็นไปตามกรอบที่ได้วางไว้

ตารางที่ ๑๔๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการศึกษา อย่างชัดเจน	๓.๕๓	๐.๕๑	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษามีการอ้างอิงระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการศึกษาอย่างชัดเจน	๓.๓๔	๐.๕๖	ปานกลาง
๔	ใช้อำนาจด้านการศึกษาในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๔๘	๐.๕๘	ปานกลาง
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วน ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการศึกษาของหน่วยงาน	๓.๕๑	๐.๘๑	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการศึกษายึดหลักความเสมอภาค	๓.๔๘	๐.๕๑	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๘	๐.๗๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๔๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการด้านการศึกษา โดยรวมระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๘$) ซึ่งก็ได้มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อที่จะพัฒนาด้านการศึกษาของวัดให้อยู่ในระดับที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ตารางที่ ๑๔๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านสาธารณะ สงเคราะห์อย่างชัดเจน	๓.๕๔	๐.๗๘	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณะสงเคราะห์มีการอ้างอิง ระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๕๑	๐.๗๔	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างชัดเจน	๓.๔๘	๐.๘๕	ปานกลาง
๔	ใช้อำนาจด้านสาธารณะสงเคราะห์ในแต่ละฝ่าย สามารถตรวจสอบได้	๓.๑๓	๐.๘๕	ปานกลาง
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์ของหน่วยงาน	๓.๕๓	๐.๗๕	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณะสงเคราะห์ยึดหลักความเสมอภาค	๓.๒๒	๐.๕๑	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๑	๐.๖๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๔๖ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๑$) โดยมีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณูปการของหน่วยงาน ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารจัดการวัดของพระลูกวัดในด้านสาธารณะสงเคราะห์ ต้องการสิทธิของตนเองในการใช้อำนาจหน้าที่

ตารางที่ ๑๔๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านสาธารณูปการอย่างชัดเจน	๓.๔๐	๐.๕๗	ปานกลาง
๒	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการมีการอ้างอิงระเบียบ และความเป็นธรรม	๓.๔๘	๐.๗๘	ปานกลาง
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านสาธารณูปการอย่างชัดเจน	๓.๓๔	๐.๘๐	ปานกลาง
๔	การใช้อำนาจด้านสาธารณูปการในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๔๕	๐.๕๑	ปานกลาง
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณูปการของหน่วยงาน	๓.๕๔	๐.๕๕	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านสาธารณูปการยึดหลักความเสมอภาค	๓.๔๘	๐.๘๕	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๕	๐.๗๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๔๗ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๕$) โดยมีการมีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณูปการของหน่วยงาน ทั้งนี้เป็นเพราะพระลูกวัดต้องการความคุ้มครองในการใช้อำนาจหน้าที่ภายในหน่วยงาน

ตารางที่ ๑๔๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแพร่ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการเผยแพร่อย่างชัดเจน	๓.๖๕	๐.๘๓	มาก
๒	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแพร่มีการอ้างอิงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๕๔	๐.๓๘	มาก
๓	มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการเผยแพร่อย่างชัดเจน	๓.๓๓	๐.๕๔	ปานกลาง
๔	การใช้อำนาจด้านการเผยแพร่ในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๔๒	๐.๘๑	ปานกลาง
๕	มีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการเผยแพร่ของหน่วยงาน	๓.๖๐	๐.๘๘	มาก
๖	การพิจารณาสั่งการด้านการเผยแพร่ยึดหลักความเสมอภาค	๓.๖๒	๐.๘๔	มาก
โดยรวม		๓.๕๓	๐.๓๐	มาก

จากตารางที่ ๑๔๘ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๓$) โดยในด้านการเผยแพร่ ได้ใช้การใช้อำนาจด้านการเผยแพร่ในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้

ตารางที่ ๑๔๙ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักนิติธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๕๖	๐.๓๖	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๔๘	๐.๓๔	ปานกลาง
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๔๑	๐.๖๕	ปานกลาง
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๕	๐.๓๔	ปานกลาง
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๕๓	๐.๓๐	มาก
โดยรวม		๓.๔๕	๐.๖๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๔๙ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๕$) ซึ่งการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดนั้นจะทำให้วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๓.๔.๒ หลักคุณธรรม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักคุณธรรม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๕-๑๕๕ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๕๑	๐.๘๘	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๗๑	๑.๐๗	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๗๗	๑.๐๐	มาก
โดยรวม		๓.๘๒	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๑๕๐ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในการบริหารวัดด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) โดยเฉพาะในเรื่องมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน ทั้งนี้เป็นเพราะในการปกครองนั้นหลักคุณธรรมที่สำคัญคือ ความเมตตากรุณาที่จะต้องมีความคู่กับคุณธรรม

ตารางที่ ๑๕๑ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการศึกษาได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	๓.๖๕	๐.๕๓	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๗๗	๐.๘๔	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๘๒	๐.๕๘	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๗๗	๐.๕๔	มาก
โดยรวม		๓.๗๕	๐.๘๔	มาก

จากตารางที่ ๑๕๑ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษาโดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๕$) ทั้งนี้เช่นเดียวกับด้านการปกครองที่จะต้องมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน อีกทั้งยังต้องมีการสร้างความสามัคคีอีกด้วย

ตารางที่ ๑๕๒ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณะสงเคราะห์ได้ยึดตาม กรอบระเบียบของวัด	๓.๖๐	๐.๘๔	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๖๘	๐.๕๓	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๖๒	๐.๕๗	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๖๘	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๖๕	๐.๘๗	มาก

จากตารางที่ ๑๕๒ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) โดยเน้นในเรื่องของความเมตตากรุณา และให้ความยุติธรรมในการบริหารจัดการ

ตารางที่ ๑๕๓ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการสาธารณูปการได้ยึดตามกรอบ ระเบียบของวัด	๓.๖๘	๐.๘๖	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๘๐	๐.๗๕	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๖๘	๐.๕๖	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๕๑	๑.๐๑	มาก
โดยรวม		๓.๖๗	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๑๕๓ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) โดยเน้นให้มีเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้มีเมตตากรุณาในการใช้งานด้านสาธารณูปการ

ตารางที่ ๑๕๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแผ่ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	การปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่ได้ยึดตามกรอบระเบียบ ของวัด	๓.๗๑	๐.๕๕	มาก
๒	มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	๓.๘๐	๐.๘๓	มาก
๓	มีการสร้างความรักสามัคคี	๓.๖๐	๐.๕๔	มาก
๔	ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร	๓.๕๗	๐.๕๑	มาก
โดยรวม		๓.๖๗	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๑๕๔ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) ทั้งนี้เป็นเพราะในด้านการเผยแผ่ จะต้องมีการใช้หลักคุณธรรมเน้นในเรื่องของความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นอย่างหนึ่งในหลักคุณธรรมที่ต้องเน้นในการนำมาบริหารจัดการด้านการเผยแผ่

ตารางที่ ๑๕๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักคุณธรรม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๘๒	๐.๘๘	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๗๕	๐.๘๔	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๖๕	๐.๘๗	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๖๗	๐.๗๘	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๖๗	๐.๘๓	มาก
โดยรวม		๓.๗๑	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๑๕๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ทั้งนี้เป็นเพราะด้านการปกครองเป็นด้านที่ต้องใช้หลักคุณธรรมในการจัดการให้เป็นด้วยความเรียบร้อย

๓.๔.๓ หลักความโปร่งใส กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความโปร่งใส
ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๕๖-๑๖๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการปกครองมีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๓๔	๐.๘๘	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการปกครองที่เข้มแข็ง	๓.๓๔	๐.๘๑	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๓.๕๑	๐.๓๘	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการปกครอง	๓.๓๓	๐.๕๑	มาก
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการปกครอง	๓.๖๒	๐.๖๔	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการปกครองของวัดที่รัดกุม	๓.๖๐	๐.๕๔	มาก
โดยรวม		๓.๖๖	๐.๓๐	มาก

จากตารางที่ ๑๕๖ แสดงให้เห็นว่าพระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักความโปร่งใสใน
การบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๖$) ทั้งนี้เป็นเพราะ
ต้องการให้มีโครงการปกครองของวัดเพื่อจัดลำดับขั้นตอนการจัดการของวัดได้อย่างถูกต้อง

ตารางที่ ๑๕๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการศึกษามีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๔๘	๐.๓๘	ปานกลาง
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการศึกษาที่เข้มแข็ง	๓.๖๐	๐.๘๔	มาก
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ	๓.๕๓	๐.๘๘	มาก
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการศึกษา	๓.๓๓	๐.๕๓	ปานกลาง
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการศึกษา	๓.๔๒	๐.๕๑	ปานกลาง
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการศึกษาของวัดที่รัดกุม	๓.๔๐	๐.๘๔	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๓	๐.๓๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๕๗ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๗$) โดยเฉพาะเรื่องระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้วัดมีการบริหารงานที่โปร่งใส โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบอีกด้วย

ตารางที่ ๑๕๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณะสงเคราะห์มีความโปร่งใส เห็นภาพระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๕๑	๑.๐๑	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่เข้มแข็ง	๓.๔๐	๐.๘๗	ปานกลาง
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๐	๐.๘๘	ปานกลาง
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๔๘	๐.๘๘	ปานกลาง
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๗	๐.๘๑	มาก
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณะสงเคราะห์ของวัดที่รัดกุม	๓.๕๑	๐.๘๑	มาก
โดยรวม		๓.๔๘	๐.๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๕๘ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักความโปร่งใส ($\bar{X} = ๓.๔๘$) ทั้งนี้ในการให้บริการด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องมีความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลทางด้านสาธารณะสงเคราะห์

ตารางที่ ๑๕๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านสาธารณูปการมีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๖๕	๐.๕๐	มาก
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านสาธารณูปการที่ เข้มแข็ง	๓.๔๕	๑.๐๖	ปานกลาง
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๔๘	๐.๕๕	ปานกลาง
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านสาธารณูปการ	๓.๔๕	๐.๕๘	ปานกลาง
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านสาธารณูปการ	๓.๔๘	๐.๘๘	ปานกลาง
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านสาธารณูปการของวัดที่รัดกุม	๓.๕๗	๑.๐๐	มาก
โดยรวม		๓.๕๑	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๑๕๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๑$) ทั้งนี้เกิดจากการที่จะบริหารจัดการวัดนั้นจะต้องมีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อสะดวกต่อการปฏิบัติงาน

ตารางที่ ๑๖๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัดด้านการเผยแพร่ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	โครงสร้างด้านการเผยแพร่มีความโปร่งใส เห็นภาพ ระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน	๓.๔๘	๐.๘๕	ปานกลาง
๒	มีระบบการตรวจสอบภายในด้านการเผยแพร่ที่เข้มแข็ง	๓.๓๗	๐.๕๔	ปานกลาง
๓	มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการเผยแพร่ที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๔๒	๐.๕๗	ปานกลาง
๔	ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหารด้านการเผยแพร่	๓.๔๐	๐.๘๑	ปานกลาง
๕	มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูลด้านการเผยแพร่	๓.๔๕	๐.๕๑	ปานกลาง
๖	มีระบบการเงินและพัสดุด้านการเผยแพร่ของวัดที่รัดกุม	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๔๔	๐.๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๖๐ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักความโปร่งใสในด้านการเผยแผ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๔$) โดยเน้นระบบการเงินและพัสดุด้านการเผยแผ่ของวัดที่รัดกุม ทั้งนี้เพราะต้องการให้มีระบบการทำงานเกี่ยวกับการเงินที่มีความโปร่งใส

ตารางที่ ๑๖๑ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักความโปร่งใส

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๖	๐.๗๐	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๔๗	๐.๗๑	ปานกลาง
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๔๘	๐.๗๘	ปานกลาง
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๑	๐.๘๒	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๔๔	๐.๗๘	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๑	๐.๗๐	มาก

จากตารางที่ ๑๖๑ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๐$) โดยเฉพาะด้านการปกครองที่ต้องมีโครงสร้าง และการตรวจสอบเนื่องจากเป็นด้านที่ต้องพัฒนาและส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง

๓.๔.๔ หลักการมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วม ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๖๒-๑๖๗ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖๒ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการปกครองให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๗๑	๐.๘๒	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๗๔	๐.๘๑	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๗๗	๐.๘๑	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๗	๑.๐๕	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารด้านการปกครอง	๓.๔๒	๑.๐๕	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๖๔	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๑๖๒ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) ทั้งนี้เกิดจากการปกครองวัดนั้นจะต้องการประชาชน และคณะกรรมการวัดได้เข้ามาส่วนร่วมในการปกครองวัด เพื่อการพัฒนาวัดให้มีระเบียบแบบแผนที่ดี ซึ่งจะต้องเห็นพ้องต้องกันในทุกฝ่ายด้วย

ตารางที่ ๑๖๓ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการศึกษาให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๔๒	๐.๘๘	ปานกลาง
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๖๐	๐.๕๑	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๕๔	๑.๐๕	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๔๕	๑.๐๕	ปานกลาง
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้านการศึกษา	๓.๔๕	๑.๐๖	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๕	๐.๘๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๖๓ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๕$) ซึ่งในการจัดการเรื่องใดนั้นจะต้องมีความเห็นของเสียงส่วนใหญ่ และมีความเห็นพ้องต้องกัน และรับฟังด้วยความเต็มใจ

ตารางที่ ๑๖๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้าน สาธารณะสงเคราะห์ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๖๒	๐.๕๑	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทมติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๖๕	๐.๕๐	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๕๑	๑.๐๑	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้าน สาธารณะสงเคราะห์	๓.๖๒	๐.๘๐	มาก
โดยรวม		๓.๕๘	๐.๓๘	มาก

จากตารางที่ ๑๖๔ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้การบริหารจัดการวัดด้าน
สาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๘$)
โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทมติ (เห็นพ้องต้องกัน) ทั้งนี้เป็นเพราะ
การใช้สาธารณะสงเคราะห์ต่างๆ จะต้องมีการขอความคิดเห็นจากคณะกรรมการวัดก่อนที่จะ
ดำเนินการเกี่ยวกับสาธารณะสงเคราะห์

ตารางที่ ๑๖๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้าน สาธารณูปการให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๕๓	๐.๕๑	มาก
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๖๒	๐.๕๔	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทมติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๖๒	๐.๕๓	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๔๕	๑.๐๓	ปานกลาง
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้าน สาธารณูปการ	๓.๖๐	๑.๐๕	มาก
โดยรวม		๓.๕๓	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๑๖๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๕$) แต่ในเรื่องมีการชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้านสาธารณูปการให้ความสำคัญน้อยที่สุด ทั้งนี้เกิดจากการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการไม่มากนัก

ตารางที่ ๑๖๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแพร่ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการบริหารด้านการเผยแพร่ให้ทราบอย่างทั่วถึง	๓.๔๘	๐.๘๘	ปานกลาง
๒	มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	๓.๖๘	๐.๕๕	มาก
๓	กระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๕๓	๐.๘๘	มาก
๔	มีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอก	๓.๖๒	๐.๕๓	มาก
๕	ชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้านการเผยแพร่	๓.๕๔	๐.๕๑	มาก
โดยรวม		๓.๕๘	๐.๘๑	มาก

จากตารางที่ ๑๖๖ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักการมีส่วนร่วมในด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๘$) โดยการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกเพื่อนำมาบริหารจัดการวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ ๑๖๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักการมีส่วนร่วม

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๔	๐.๗๕	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๔๕	๐.๘๒	ปานกลาง
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๘	๐.๗๘	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๓	๐.๘๘	มาก
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๕๘	๐.๘๑	มาก
โดยรวม		๓.๕๓	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๑๖๗ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$) โดยเฉพาะด้านการปกครอง พระลูกวัดเห็นว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาวัด

๓.๔.๕ หลักความรับผิดชอบ กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบ ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๖๘-๑๗๓ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการปกครองที่ชัดเจน	๓.๖๒	๐.๘๔	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการปกครองไว้อย่างชัดเจน	๓.๕๗	๐.๘๘	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๖๕	๐.๕๐	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๐	๐.๕๔	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการปกครองเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๔๒	๐.๕๗	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๓	๐.๘๑	มาก

จากตารางที่ ๑๖๘ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๓$) โดยได้มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการปกครองที่ชัดเจน ทั้งนี้พระลูกวัดต้องใช้หลักความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายเพื่อให้ชุมชน และพระภายในวัดได้ปฏิบัติตามนโยบายที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๑๖๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักความรับผิดชอบต่อ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการศึกษา ที่ชัดเจน	๓.๖๐	๐.๕๑	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการศึกษา ไว้อย่างชัดเจน	๓.๕๑	๐.๕๘	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๔๘	๑.๐๖	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ	๓.๔๘	๐.๕๑	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านการศึกษา เพื่อ เป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๖๒	๐.๕๔	มาก
โดยรวม		๓.๕๓	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๑๖๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด ได้ใช้หลักความรับผิดชอบต่อในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๓$) ซึ่งมีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน ทั้งนี้พระลูกวัดได้การกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน เพื่อแต่ละฝ่ายภายในวัดได้รับผิดชอบในส่วนที่ต้องรับผิดชอบ

ตารางที่ ๑๗๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์ที่ชัดเจน	๓.๔๒	๐.๘๑	ปานกลาง
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์ไว้อย่างชัดเจน	๓.๕๔	๐.๗๘	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๖๒	๐.๘๗	มาก
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๘	๐.๘๑	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณะ สงเคราะห์เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๔๐	๐.๕๑	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๔๒	๐.๕๑	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๔๘	๐.๗๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๗๐ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการบริหารจัดการวัดด้าน
สาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักความรับผิดชอบต่อรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) โดยม
ีการบริหารงานด้านสาธารณะสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการเน้นในเรื่องการบริหาร
จัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๑๗๑ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านสาธารณูปการที่ชัดเจน	๓.๔๕	๐.๕๑	ปานกลาง
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านสาธารณูปการ ไว้อย่างชัดเจน	๓.๓๔	๐.๕๕	ปานกลาง
๓	มีการบริหารงานด้านสาธารณูปการอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๒๘	๑.๐๑	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๒	๐.๕๔	ปานกลาง
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณูปการ เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๔๘	๐.๘๑	ปานกลาง
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปัน ทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๕๑	๐.๕๕	มาก
โดยรวม		๓.๔๑	๐.๘๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๑๗๑ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๑$) โดยมีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน ในการใช้สาธารณูปการต่างๆ

ตารางที่ ๑๗๒ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแพร่ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการเผยแพร่ที่ชัดเจน	๓.๕๗	๐.๘๑	มาก
๒	มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการเผยแพร่ไว้อย่างชัดเจน	๓.๕๔	๐.๐๖	มาก
๓	มีการบริหารงานด้านการเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๔๘	๐.๐๑	ปานกลาง
๔	มีระบบติดตามประเมินผลด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ	๓.๕๔	๐.๘๑	มาก
๕	มีกระบวนการและขั้นตอนการบริหารด้านสาธารณูปการเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้ง	๓.๕๔	๐.๗๐	มาก
๖	มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน	๓.๖๘	๐.๐๕	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๑๗๒ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักความรับผิดชอบในการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) ทั้งนี้เป็นเพราะการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันเผยแพร่ให้มากที่สุด

ตารางที่ ๑๗๓ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักความรับผิดชอบ

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๕๓	๐.๘๑	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๕๓	๐.๘๒	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๔๘	๐.๗๔	ปานกลาง
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๔๑	๐.๘๓	ปานกลาง
๕	ด้านการเผยแพร่	๓.๕๖	๐.๗๘	มาก
โดยรวม		๓.๕๐	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๑๗๓ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๐$) โดยเฉพาะด้านการเผยแพร่เนื่องจากเป็นด้านที่ต้องการผู้ที่มีความรับผิดชอบในการออกไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๓.๔.๖ หลักความคุ้มค่า กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความคุ้มค่า ดังจะแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๑๗๔-๑๘๐ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๗๔ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการปกครองตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๘๒	๐.๘๒	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๖๒	๐.๕๑	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๐	๐.๕๔	มาก
โดยรวม		๓.๖๘	๐.๘๐	มาก

จากตารางที่ ๑๗๔ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๘$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารด้านการปกครองต้องมีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า และสามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ ๑๗๕ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการศึกษาตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๗๗	๐.๕๑	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๖๕	๐.๗๖	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๘	๐.๗๘	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๖๓	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๑๗๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการศึกษาต่างๆ ของสงฆ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่วัด

ตารางที่ ๑๗๖ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๖๒	๑.๐๓	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๖๕	๐.๘๗	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๘	๐.๘๘	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๑๗๖ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการบริหารจัดการวัดด้าน สาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักความคุ้มค่าในภาพรวม จัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) โดยเฉพาะ มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด ทั้งนี้เพื่อให้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ของวัด ได้คุ้มค่าตามมาตรฐาน ที่ได้กำหนดไว้

ตารางที่ ๑๗๗ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านสาธารณูปการตามหลักความคุ้มค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๕๗	๐.๘๘	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๕๔	๐.๘๕	มาก
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๕	๐.๘๕	ปานกลาง
โดยรวม		๓.๕๒	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๑๗๗ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๒$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารด้าน สาธารณูปการนั้นต้องให้เกิดความคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ ๑๗๘ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ด้านการเผยแผ่ตามหลักความค้ำค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๓.๕๗	๐.๘๘	มาก
๒	มีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด	๓.๔๕	๐.๘๕	ปานกลาง
๓	มีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๘	๑.๐๒	มาก
โดยรวม		๓.๕๗	๐.๗๘	มาก

จากตารางที่ ๑๗๘ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดเห็นด้วยในการใช้หลักความค้ำค่าในการการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$) ทั้งนี้เป็นเพราะในการเผยแผ่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างค้ำค่าโดยเฉพาะผู้เผยแผ่ที่มีค้ำค่าในปัจุบัน

ตารางที่ ๑๗๙ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักความค้ำค่า

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
๑	ด้านการปกครอง	๓.๖๘	๐.๘๐	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๖๓	๐.๗๖	มาก
๓	ด้านสาธารณะสงเคราะห์	๓.๕๙	๐.๗๙	มาก
๔	ด้านสาธารณูปการ	๓.๕๒	๐.๗๗	มาก
๕	ด้านการเผยแผ่	๓.๕๗	๐.๗๘	มาก
โดยรวม		๓.๖๐	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๑๗๙ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด ได้ใช้หลักความค้ำค่าในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) ทั้งนี้เป็นเพราะพระลูกวัดต้องการให้ชุมชน และประชาชน รวมถึงพระสงฆ์ได้ใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างค้ำค่า

ตารางที่ ๑๘๐ แสดงความคิดเห็นของพระลูกวัด ตามหลักธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความคิดเห็น
๑	หลักนิติธรรม	๓.๔๕	๐.๖๗	ปานกลาง
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๑	๐.๗๕	มาก
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๑	๐.๗๐	มาก
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๗	๐.๗๘	มาก
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๕๐	๐.๗๖	มาก
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๖๐	๐.๗๑	มาก
โดยรวม		๓.๕๖	๐.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๑๘๐ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัด เห็นด้วยในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการวัด โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$) ทั้งนี้เป็นเพราะการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามระบบ ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้ง

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีผลต่อบทบาท
ของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามของ
เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ในอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ที่มีผลต่อบทบาท
ของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในตารางที่ ๑๘๑-๑๘๖ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘๑ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และ
เจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลัก
ธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	๔๑ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๐ ปี		๖๐ ปีขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๘	๐.๒๕	๔.๐๕	๐.๕๔	๓.๖๘	๐.๒๕	๐.๕๕๓	๐.๔๔๗
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๕	๐.๐๐	๔.๓๗	๐.๗๔	๓.๘๘	๐.๒๕	๑.๒๒๓	๐.๓๘๓
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๘	๐.๐๒	๓.๕๘	๐.๕๔	๓.๖๕	๐.๒๕	๐.๗๕๔	๐.๕๑๒
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๖	๐.๐๕	๓.๘๘	๐.๑๖	๓.๗๖	๐.๓๔	๐.๓๖๕	๐.๗๑๕
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๘๖	๐.๑๘	๓.๕๘	๐.๔๕	๓.๘๐	๐.๓๔	๐.๑๕๕	๐.๘๖๑
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๓๓	๐.๓๗	๔.๐๓	๐.๖๑	๓.๘๒	๐.๓๖	๑.๓๒๕	๐.๓๖๑
โดยรวม		๓.๗๔	๐.๐๖	๔.๐๕	๐.๕๑	๓.๗๖	๐.๒๗	๐.๕๘๓	๐.๕๕๕

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๑ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีอายุต่างกันมี
ความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเหมือนกันในทุกข้อ ทั้งนี้เป็นเพราะ
อายุที่ต่างกันแต่เมื่อใช้หลักธรรมาภิบาลเข้ามาช่วยในการบริหารวัดก็สามารถทำให้เกิดความน่าเชื่อ
ได้

ตารางที่ ๑๘๒ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระดับการศึกษา

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		ปริญญาตรี		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๗๖	-	๓.๔๐	๐.๐๐	๓.๕๔	๐.๓๔	๒.๒๓๗	๐.๒๒๓
๒	หลักคุณธรรม	๓.๕๕	-	๓.๘๗	๐.๑๗	๔.๑๕	๐.๕๒	๐.๗๖๒	๐.๕๒๔
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๓๓	-	๓.๘๖	๐.๑๘	๓.๕๕	๐.๓๑	๑.๘๘๐	๐.๒๖๖
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๓๖	-	๓.๕๖	๐.๐๕	๓.๕๒	๐.๑๑	๑๓.๖๔๘	๐.๐๑๖*
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๔๐	-	๔.๐๐	๐.๐๐	๓.๕๒	๐.๑๑	๑.๘๑๔	๐.๒๗๕
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๔๐	-	๓.๕๓	๐.๖๕	๓.๕๓	๐.๔๑	๐.๗๓๐	๐.๕๓๗
โดยรวม		๓.๔๖	-	๓.๗๗	๐.๐๕	๓.๕๗	๐.๓๒	๑.๓๓๖	๐.๓๕๕

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๒ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันในหลักการมีส่วนร่วม โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเห็นด้วยมากกว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและปริญญาตรี

ตารางที่ ๑๘๓ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	นักธรรม ชั้นตรี - เอก		เปรียญธรรม ๓ ประโยค		เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๗๘	๐.๔๒	๓.๖๖	-	๓.๗๖	-	๐.๐๒๕	๐.๕๓๑
๒	หลักคุณธรรม	๔.๐๖	๐.๕๑	๓.๘๕	-	๓.๗๕	-	๐.๑๕๐	๐.๘๓๔
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๘๖	๐.๓๗	๓.๖๐	-	๓.๕๖	-	๐.๒๗๐	๐.๗๗๖
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๘๕	๐.๒๗	๓.๗๖	-	๓.๕๒	-	๐.๐๘๔	๐.๕๒๑
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๕๔	๐.๓๓	๓.๖๓	-	๓.๗๓	-	๐.๔๕๖	๐.๖๖๓
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๘๐	๐.๕๕	๓.๖๐	-	๓.๖๐	-	๐.๐๕๑	๐.๕๑๕
โดยรวม		๓.๘๘	๐.๓๕	๓.๖๘	-	๓.๗๘	-	๐.๑๔๕	๐.๘๖๕

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๓ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีการศึกษาทางปริยัติธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๘๔ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าคณะอำเภอที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	๒๑-๓๐ พรรษา		๓๑-๔๐ พรรษา		๔๐ พรรษา ขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๘	๐.๒๕	๔.๐๕	๐.๕๔	๓.๖๘	๐.๒๕	๐.๕๕๓	๐.๔๔๗
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๕	๐.๐๐	๔.๓๗	๐.๗๔	๓.๘๘	๐.๒๕	๑.๒๓๓	๐.๓๘๓
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๘	๐.๐๒	๓.๕๘	๐.๕๔	๓.๖๕	๐.๒๕	๐.๗๕๔	๐.๕๑๒
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๖	๐.๐๕	๓.๘๘	๐.๑๖	๓.๗๖	๐.๓๔	๐.๓๖๕	๐.๗๑๕
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๘๖	๐.๑๘	๓.๕๘	๐.๔๕	๓.๘๐	๐.๓๔	๐.๑๕๕	๐.๘๖๑
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๓๓	๐.๓๗	๔.๐๓	๐.๖๑	๓.๘๒	๐.๓๖	๑.๓๒๕	๐.๓๖๑
โดยรวม		๓.๗๔	๐.๐๖	๔.๐๕	๐.๕๑	๓.๗๖	๐.๒๗	๐.๕๘๓	๐.๕๕๕

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๔ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีจำนวนพรรษาที่บวชต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๘๕ การวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่เกิน ๑๑ ปี		๒๑ - ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๐ ปีขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๗๖	-	๓.๗๘	๐.๑๖	๔.๔๓	-	๓.๕๒	๐.๒๑	๕.๓๔๑	๐.๑๐๑
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๕	-	๓.๕๗	๐.๑๗	๔.๕๐	-	๓.๗๖	๐.๒๒	๗.๗๕๒	๐.๐๖๓
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๖	-	๓.๗๕	๐.๒๑	๔.๓๖	-	๓.๖๘	๐.๓๓	๑.๓๕๕	๐.๓๕๕
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๒	-	๓.๘๘	๐.๑๖	๔.๐๐	-	๓.๗๖	๐.๓๔	๐.๑๕๗	๐.๘๕๓
๕	หลักความ รับผิดชอบ	๓.๗๓	-	๓.๘๑	๐.๒๕	๔.๓๓	-	๓.๘๐	๐.๓๔	๐.๘๒๖	๐.๕๖๑
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๖๐	-	๓.๘๓	๐.๓๒	๔.๔๖	-	๓.๔๘	๐.๔๗	๑.๓๕๖	๐.๔๐๔
โดยรวม		๓.๗๘	-	๓.๘๓	๐.๒๑	๔.๔๑	-	๓.๖๗	-	๓.๕๒๖	๐.๑๖๔

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๕ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๘๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามตำแหน่งทางการบริหาร

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	รองเจ้าคณะอำเภอ		เจ้าคณะตำบล		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๔๐	-	๓.๘๒	๐.๓๔	๑.๒๕๕	๐.๓๐๖
๒	หลักคุณธรรม	๔.๐๐	-	๓.๕๘	๐.๔๘	๐.๐๐๑	๐.๕๗๖
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๗๓	-	๓.๘๖	๐.๓๕	๐.๑๑๐	๐.๗๕๓
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๒	-	๓.๘๔	๐.๒๕	๐.๐๘๖	๐.๗๘๑
๕	หลักความรับผิดชอบ	๔.๐๐	-	๓.๘๕	๐.๓๒	๐.๑๗๘	๐.๖๕๑
๖	หลักความคุ้มค่า	๔.๐๐	-	๓.๗๐	๐.๔๕	๐.๓๑๓	๐.๖๐๐
โดยรวม		๓.๘๔	-	๓.๘๔	๐.๓๒	๐.๐๐๐	๐.๕๕๕

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๖ แสดงให้เห็นว่ารองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีจำนวนพรรษาที่บวชต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามของ เจ้าอาวาส ในอำเภอบ้านไส้ง จังหวัดลำพูน ที่มีผลต่อบทบาทของ พระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในตารางที่ ๑๘๗-๑๘๘ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘๗ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ต่ำกว่า/ไม่เกิน ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๑ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๐ ปี		๖๐ ปีขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๖๔	๐.๔๘	๓.๕๕	๐.๖๓	๓.๗๑	๐.๖๖	๓.๗๕	๐.๓๘	๓.๖๖	๐.๕๕	๐.๒๑๔	๐.๕๒๕
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๓	๐.๓๘	๔.๐๖	๐.๖๕	๔.๕๓	๐.๕๖	๔.๑๐	๐.๖๑	๓.๗๓	๐.๓๕	๓.๒๑๘	๐.๐๒๑*
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๕	๐.๕๕	๓.๘๓	๐.๖๕	๔.๓๘	๐.๗๔	๓.๘๒	๐.๔๖	๓.๗๓	๐.๓๐	๒.๓๕๕	๐.๐๖๕
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๘	๐.๕๔	๓.๖๐	๐.๘๑	๓.๘๖	๐.๖๗	๓.๕๓	๐.๓๓	๓.๖๔	๐.๘๔	๐.๓๖๕	๐.๘๓๒
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๔๖	๐.๖๕	๓.๕๐	๐.๗๓	๓.๗๐	๐.๘๓	๓.๘๘	๐.๔๑	๓.๖๑	๐.๗๐	๐.๓๕๖	๐.๘๑๐
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๔๖	๐.๕๗	๓.๖๘	๐.๕๒	๓.๗๓	๐.๘๖	๓.๕๒	๐.๔๐	๓.๗๖	๐.๗๑	๐.๓๑๘	๐.๘๖๔
โดยรวม		๓.๕๘	๐.๕๑	๓.๕๓	๐.๗๒	๓.๖๘	๐.๗๖	๓.๕๐	๐.๓๓	๓.๖๔	๐.๗๓	๐.๓๓๕	๐.๘๕๓

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันเป็นหลักคุณธรรม โดยเจ้าอาวาสที่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี มีความคิดเห็น ต่อบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในหลักคุณธรรมสูงสุด

ตารางที่ ๑๘๘ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระดับการศึกษา

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๖๔	๐.๕๓	๓.๔๕	๐.๕๓	๓.๔๕	๐.๔๑	๓.๗๘	๐.๖๑	๔.๔๐	-	๑.๑๓๘	๐.๓๕๒
๒	หลักคุณธรรม	๓.๕๒	๐.๔๘	๓.๖๒	๐.๕๒	๓.๕๔	๐.๘๔	๔.๑๕	๐.๕๐	๔.๘๐	-	๑.๒๖๓	๐.๒๕๕
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๘๐	๐.๓๔	๓.๗๐	๐.๔๔	๓.๘๖	๐.๘๘	๓.๕๑	๐.๖๖	๔.๐๒	-	๐.๑๔๒	๐.๕๖๖
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๘๓	๐.๘๕	๓.๓๘	๐.๖๑	๓.๓๔	๐.๕๐	๓.๗๕	๐.๖๑	๔.๗๖	-	๑.๖๘๒	๐.๑๗๒
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๗๑	๐.๗๘	๓.๔๒	๐.๔๕	๓.๑๖	๐.๕๒	๓.๗๕	๐.๖๖	๓.๕๖	-	๑.๖๖๘	๐.๑๗๕
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๘๒	๐.๗๕	๓.๕๖	๐.๔๑	๓.๔๐	๐.๕๗	๓.๗๗	๐.๘๔	๔.๖๐	-	๐.๕๓๕	๐.๔๕๑
โดยรวม		๓.๗๓	๐.๗๕	๓.๔๑	๐.๕๒	๓.๒๘	๐.๔๓	๓.๗๘	๐.๖๓	๔.๓๘	-	๑.๕๓๘	๐.๒๐๘

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๘ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกัน ในบทบาทการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๘๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	นักธรรม ชั้น ตรี – เอก		เปรียญธรรม ๓ ประโยค		เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๖๓	๐.๕๕	๓.๕๓	-	๔.๑๕	๐.๓๕	๐.๘๔๕	๐.๔๓๖
๒	หลักคุณธรรม	๓.๕๓	๐.๕๕	๔.๕๕	-	๔.๓๐	๐.๓๐	๐.๖๕๓	๐.๕๐๔
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๘๔	๐.๖๑	๔.๐๒	-	๓.๕๐	๐.๑๘	๐.๐๔๘	๐.๕๕๓
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๖๖	๐.๓๑	๓.๘๐	-	๔.๔๒	๐.๔๘	๑.๑๐๖	๐.๓๔๐
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๖๐	๐.๓๑	๓.๖๖	-	๓.๓๕	๐.๓๐	๐.๐๔๓	๐.๕๕๘
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๖๘	๐.๓๔	๓.๖๐	-	๔.๕๐	๐.๑๔	๑.๒๐๓	๐.๓๑๐
โดยรวม		๓.๖๒	๐.๖๖	๓.๖๖	-	๔.๑๒	๐.๓๖	๐.๕๖๐	๐.๕๗๕

* แยกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๕ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีการศึกษาทางปริยัติธรรมต่างกัน มีความเห็นเหมือนกันในบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๘๐ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามสมณศักดิ์

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่มี		พระอธิการ ทั่วไป		พระครูชั้น สัญญาบัตร		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๖๔	๐.๔๕	๓.๕๘	๐.๕๓	๓.๓๕	๐.๕๓	๐.๔๐๓	๐.๖๓๑
๒	หลักคุณธรรม	๓.๕๑	๐.๖๑	๔.๐๘	๐.๖๒	๓.๕๕	๐.๕๓	๐.๓๖๓	๐.๖๕๕
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๓๘	๐.๔๖	๓.๕๑	๐.๓๓	๓.๘๑	๐.๔๓	๐.๒๒๘	๐.๓๕๓
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๖๕	๐.๓๐	๓.๖๕	๐.๖๐	๓.๓๓	๐.๘๖	๐.๑๔๕	๐.๘๖๕
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๕๔	๐.๕๔	๓.๕๘	๐.๖๘	๓.๖๓	๐.๓๕	๐.๑๒๕	๐.๘๘๓
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๕๓	๐.๖๔	๓.๖๔	๐.๓๔	๓.๘๓	๐.๓๕	๐.๖๕๓	๐.๕๒๓
โดยรวม		๓.๖๓	๐.๔๓	๓.๕๓	๐.๖๓	๓.๓๔	๐.๓๖	๐.๓๑๓	๐.๓๓๐

* แยกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๘๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๕๑ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่เกิน ๑๑ พรรษา		๑๑ – ๒๐ พรรษา		๒๑ – ๓๐ พรรษา		๓๑ – ๔๐ พรรษา		๔๐ พรรษา ขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๔	๐.๔๕	๓.๗๔	๐.๖๒	๓.๕๕	๐.๓๔	๓.๕๐	๐.๓๑	๓.๖๔	๐.๗๔	๐.๔๕๓	๐.๗๔๑
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๓	๐.๕๑	๔.๔๐	๐.๕๓	๓.๘๘	๐.๗๘	๔.๐๗	๐.๓๗	๓.๗๐	๐.๓๕	๓.๗๑๗	๐.๐๑๑*
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๖๐	๐.๕๒	๔.๑๖	๐.๖๖	๓.๗๑	๐.๗๖	๓.๕๓	๐.๑๕	๓.๗๑	๐.๒๗	๒.๐๔๖	๐.๑๐๕
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๔๘	๐.๕๖	๓.๘๗	๐.๗๓	๓.๘๐	๐.๔๕	๓.๘๕	๐.๑๒	๓.๕๑	๑.๑๒	๐.๗๘๕	๐.๕๔๒
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๔๓	๐.๖๐	๓.๗๔	๐.๗๗	๓.๕๕	๐.๔๕	๓.๕๒	๐.๒๒	๓.๕๐	๐.๕๖	๐.๖๑๐	๐.๖๕๗
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๕๐	๐.๖๒	๓.๘๒	๐.๘๗	๓.๖๖	๐.๔๗	๔.๐๐	๐.๓๕	๓.๗๒	๐.๕๗	๐.๔๕๒	๐.๗๔๑
โดยรวม		๓.๔๕	๐.๕๑	๓.๗๓	๐.๗๑	๓.๖๔	๐.๔๑	๓.๕๒	๐.๒๒	๓.๕๕	๑.๐๑	๐.๔๕๕	๐.๗๖๖

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๕๑ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาที่บวชต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันเป็นหลักคุณธรรม โดยเจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาที่บวช ๑๑-๒๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักคุณธรรมสูงสุด

ตารางที่ ๑๕๒ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล
จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่เกิน ๑๑ ปี		๑๑ – ๒๐ ปี		๒๑ – ๓๐ ปี		๓๑ – ๔๐ ปี		๔๐ ปีขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๖๗	๐.๕๕	๓.๖๐	๐.๒๖	๓.๕๖	๐.๓๑	๓.๒๒	๑.๑๕	๓.๕๒	๐.๒๗	๐.๘๖๒	๐.๔๕๔
๒	หลักคุณธรรม	๔.๐๒	๐.๕๗	๔.๕๕	๐.๕๑	๓.๖๔	๐.๗๑	๓.๗๘	๐.๐๒	๓.๖๗	๐.๔๑	๒.๕๖๕	๐.๐๓๐*
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๘๔	๐.๖๑	๔.๒๕	๐.๗๕	๓.๕๕	๐.๕๓	๓.๗๗	๐.๐๐	๓.๖๕	๐.๓๒	๑.๔๖๑	๐.๒๓๑
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๗๒	๐.๖๕	๓.๗๔	๐.๓๕	๓.๗๒	๐.๔๒	๓.๐๕	๑.๗๔	๓.๘๑	๐.๕๕	๐.๖๖๒	๐.๖๒๒
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๖๕	๐.๗๑	๓.๔๓	๐.๔๑	๓.๗๑	๐.๔๒	๓.๐๘	๑.๔๘	๓.๘๒	๐.๕๔	๐.๗๐๘	๐.๕๕๑
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๗๑	๐.๘๐	๓.๔๔	๐.๓๕	๓.๘๕	๐.๑๖	๓.๒๔	๑.๕๗	๔.๐๘	๐.๓๘	๐.๕๕๑	๐.๔๒๓
โดยรวม		๓.๖๗	๐.๖๕	๓.๕๓	๐.๓๖	๓.๖๕	๐.๓๕	๓.๐๖	๑.๖๐	๓.๘๕	๐.๔๓	๐.๘๗๐	๐.๔๕๐

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๒ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกัน หลักคุณธรรม โดยเจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ ๑๑-๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักคุณธรรมสูงสุด

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามของรองเจ้าอาวาส ในอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในตารางที่ ๑๕๓-๑๕๗ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕๓ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ต่ำกว่า/ไม่เกิน ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๑ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๐ ปี		๖๐ ปีขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๘	๐.๗๖	๓.๕๐	๑.๐๕	๓.๔๑	๐.๘๖	๓.๖๒	๐.๓๒	๓.๔๓	๐.๖๑	๐.๐๖๖	๐.๕๕๒
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๕	๐.๗๑	๓.๗๒	๑.๒๘	๓.๘๓	๐.๕๗	๓.๖๕	๐.๔๓	๓.๕๗	๐.๕๘	๐.๐๗๓	๐.๕๕๐
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๗	๐.๘๓	๓.๕๐	๑.๐๘	๓.๖๐	๑.๑๓	๓.๖๒	๐.๔๔	๓.๗๘	๐.๗๑	๐.๐๖๖	๐.๕๕๒
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๘	๐.๗๗	๓.๕๔	๑.๑๑	๓.๕๓	๐.๗๕	๓.๔๘	๐.๔๕	๓.๕๖	๐.๕๘	๐.๐๒๔	๐.๕๕๕
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๓๗	๐.๗๓	๓.๔๕	๑.๐๐	๓.๕๔	๐.๘๓	๓.๓๔	๐.๔๕	๓.๓๒	๐.๗๕	๐.๐๗๗	๐.๕๘๕
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๔๔	๐.๗๐	๓.๔๑	๑.๐๗	๓.๖๑	๑.๑๖	๓.๖๐	๐.๕๐	๓.๖๑	๐.๗๑	๐.๐๘๒	๐.๕๘๗
โดยรวม		๓.๕๕	๐.๗๒	๓.๕๓	๑.๐๘	๓.๖๐	๐.๕๔	๓.๕๕	๐.๓๖	๓.๖๑	๐.๖๐	๐.๐๑๑	๑.๐๐๐

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๓ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าอาวาสที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกัน ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๕๔ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
จำแนกตามระดับการศึกษา

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา ตอนต้น		มัธยมศึกษา ตอนปลาย		อนุปริญญา		ปริญญาตรี		สูงกว่า ปริญญาตรี		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๔๑	๐.๘๑	๓.๗๖	๐.๗๕	๓.๐๘	๐.๕๕	๔.๐๐	-	๓.๖๓	๐.๗๕	๔.๕๖	-	๐.๕๖๖	๐.๔๕๖
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๗	๑.๐๒	๓.๘๐	๐.๘๘	๓.๕๓	๐.๕๓	๔.๒๐	-	๓.๗๒	๐.๗๖	๔.๗๕	-	๐.๓๖๖	๐.๘๖๗
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๖๔	๐.๕๘	๓.๗๓	๐.๕๖	๓.๑๒	๐.๖๗	๓.๕๓	-	๓.๕๓	๐.๖๒	๔.๔	-	๐.๕๕๑	๐.๗๓๖
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๓	๐.๕๐	๓.๖๓	๐.๕๘	๓.๓๑	๐.๕๒	๔.๑๖	-	๓.๕๑	๐.๕๔	๔.๔๐	-	๐.๔๓๒	๐.๘๒๒
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๓๘	๐.๘๘	๓.๓๔	๐.๘๖	๓.๑๔	๐.๖๕	๔.๑๐	-	๓.๕๓	๐.๔๖	๔.๓๐	-	๐.๕๖๗	๐.๗๒๕
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๕๒	๐.๕๑	๓.๕๑	๐.๗๗	๓.๐๔	๐.๗๖	๔.๑๓	-	๓.๕๒	๐.๖๒	๔.๕๓	-	๑.๐๖๑	๐.๔๐๔
โดยรวม		๓.๕๔	๐.๘๕	๓.๖๓	๐.๘๓	๓.๒๐	๐.๖๐	๔.๐๘	-	๓.๕๗	๐.๕๖	๔.๕๖	-	๐.๖๒๖	๐.๖๘๑

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๔ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าอาวาสที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามสมณศักดิ์

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่มี		พระอธิการ ทั่วไป		พระครูชั้น สัญญาบัตร		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๑	๐.๗๗	๓.๖๐	๐.๕๓	๓.๔๑	๐.๕๔	๐.๐๔๘	๐.๕๕๔
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๕	๐.๘๘	๓.๕๑	๐.๘๑	๓.๗๐	๐.๗๐	๐.๐๗๔	๐.๕๒๕
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๖๓	๐.๘๖	๓.๓๘	๐.๘๖	๓.๖๐	๐.๕๘	๐.๑๘๓	๐.๘๓๔
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๕๗	๐.๘๒	๓.๖๗	๐.๖๗	๓.๑๐	๐.๒๕	๐.๓๕๖	๐.๖๗๗
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๔๒	๐.๗๗	๓.๕๑	๐.๘๓	๓.๑๑	๐.๒๕	๐.๑๘๕	๐.๘๒๕
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๕๔	๐.๘๐	๓.๔๔	๑.๑๑	๓.๒๓	๐.๐๔	๐.๑๔๕	๐.๘๖๒
โดยรวม		๓.๕๗	๐.๗๕	๓.๕๘	๐.๘๓	๓.๓๖	๐.๔๖	๐.๐๗๑	๐.๕๓๒

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๕ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าอาวาสที่มีสมณศักดิ์ต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๕๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่เกิน ๑๑ พรรษา		๑๑-๒๐ พรรษา		๒๑-๓๐ พรรษา		๓๑-๔๐ พรรษา		๔๐ พรรษาขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๕	๐.๖๔	๓.๔๐	๑.๐๕	๓.๔๖	๐.๗๘	๓.๗๓	-	๔.๐๖	-	๐.๑๕๑	๐.๕๔๑
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๕	๐.๗๔	๓.๖๖	๑.๑๘	๓.๖๕	๐.๗๖	๔.๐๐	-	๔.๖๕	-	๐.๓๐๕	๐.๘๗๒
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๖๓	๐.๘๔	๓.๔๕	๐.๕๔	๓.๕๑	๐.๕๑	๓.๗๖	-	๔.๔๓	-	๐.๓๐๘	๐.๘๗๐
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๖๖	๐.๗๕	๓.๓๒	๐.๕๓	๓.๔๒	๐.๖๗	๓.๕๒	-	๔.๔๔	-	๐.๖๕๕	๐.๖๒๕
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๔๓	๐.๖๘	๓.๒๕	๐.๕๕	๓.๓๖	๐.๗๑	๓.๕๓	-	๔.๔๓	-	๐.๔๘๕	๐.๗๔๔
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๕๓	๐.๗๐	๓.๓๓	๐.๕๕	๓.๔๗	๐.๕๕	๓.๖๐	-	๔.๖๖	-	๐.๕๖๗	๐.๖๘๕
โดยรวม		๓.๖๐	๐.๗๐	๓.๔๑	๐.๕๗	๓.๔๘	๐.๗๘	๓.๗๕	-	๔.๔๔	-	๐.๔๒๒	๐.๗๕๒

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๖ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาที่บวชต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๕๗ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าอาวาสที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
จำแนกตามระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่เกิน ๑๐ ปี		๑๑-๒๐ ปี		๒๑-๓๐ พรรษา		๔๐ ปีขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๔๑	๐.๓๖	๔.๐๓	๐.๖๓	๓.๑๒	๐.๓๘	๔.๐๖	-	๑.๕๘๑	๐.๒๑๖
๒	หลักคุณธรรม	๓.๖๓	๐.๘๕	๔.๑๕	๐.๓๘	๓.๔๐	๐.๓๓	๔.๖๕	-	๑.๑๖๓	๐.๓๔๐
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๑	๐.๘๕	๓.๕๒	๐.๔๕	๓.๒๔	๑.๑๒	๔.๔๓	-	๐.๘๕๒	๐.๔๓๓
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๔๕	๐.๘๔	๓.๕๒	๐.๔๒	๓.๐๖	๐.๔๐	๔.๔๔	-	๑.๓๕๕	๐.๒๖๕
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๒๘	๐.๓๘	๓.๕๓	๐.๒๓	๒.๕๓	๐.๕๕	๔.๔๓	-	๒.๖๐๘	๐.๐๓๑
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๔๔	๐.๓๕	๓.๘๖	๐.๓๕	๒.๕๑	๐.๘๕	๔.๖๖	-	๑.๓๔๖	๐.๑๘๐
โดยรวม		๓.๔๖	๐.๓๕	๓.๕๘	๐.๕๐	๓.๑๒	๐.๓๒	๔.๔๔	-	๑.๕๘๘	๐.๒๑๔

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๗ แสดงให้เห็นว่า รองเจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามของพระลูกวัด ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน ที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในตารางที่ ๑๕๘-๒๐๐ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕๘ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของพระลูกวัดที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามอายุ

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ต่ำกว่า/ ไม่เกิน ๓๐ ปี		๓๑-๔๐ ปี		๔๑-๕๐ ปี		๕๑-๖๐ ปี		๖๐ ปีขึ้นไป		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๕	๐.๕๓	๓.๗๕	๐.๓๗	๒.๕๑	๑.๑๖	๓.๔๕	๐.๕๕	๓.๔๐	๐.๕๒	๑.๗๕๔	๐.๑๖๔
๒	หลักคุณธรรม	๓.๗๔	๐.๖๕	๓.๕๕	๐.๖๒	๓.๑๕	๑.๒๔	๓.๗๖	๑.๐๒	๓.๗๓	๐.๓๔	๑.๐๕๗	๐.๓๕๕
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๔	๐.๕๔	๓.๘๐	๐.๔๐	๓.๕๖	๑.๑๖	๓.๖๘	๐.๘๖	๓.๓๘	๐.๕๔	๑.๕๑๔	๐.๒๒๓
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๖๕	๐.๔๘	๓.๕๐	๐.๕๓	๒.๘๔	๑.๒๘	๓.๖๒	๐.๕๘	๓.๔๐	๐.๕๖	๒.๑๐๔	๐.๑๐๕
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๖๓	๐.๕๗	๓.๖๑	๐.๖๗	๓.๐๐	๑.๒๗	๓.๕๑	๐.๗๔	๓.๖๓	๐.๖๓	๐.๗๕๒	๐.๕๔๐
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๖๕	๐.๕๔	๓.๕๐	๐.๔๕	๓.๐๑	๑.๑๕	๓.๕๑	๐.๗๗	๓.๔๖	๐.๕๖	๑.๖๗๓	๐.๑๘๒
โดยรวม		๓.๖๔	๐.๔๘	๓.๘๓	๐.๓๕	๒.๕๘	๑.๒๐	๓.๕๕	๐.๘๑	๓.๕๐	๐.๔๖	๑.๖๑๗	๐.๑๕๖

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๘ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเหมือนกันในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๑๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของพระลูกวัดที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระดับการศึกษา

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		อนุปริญญา		ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๒๕	๐.๕๔	๓.๖๖	๐.๔๐	๓.๖๒	๐.๖๑	๔.๑๖	๐.๑๑	๓.๔๗	๐.๖๒	๒.๕๖	๑.๑๗	๒.๕๗๕	๐.๐๔๘*
๒	หลักคุณธรรม	๓.๕๕	๐.๔๕	๓.๗๕	๐.๖๓	๓.๕๐	๐.๖๔	๔.๓๕	๐.๑๘	๓.๕๕	๑.๐๕	๒.๔๕	๑.๑๓	๒.๗๗๑	๐.๐๓๖*
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๓๓	๐.๖๔	๓.๖๕	๐.๔๘	๓.๗๐	๐.๕๑	๓.๕๐	๐.๐๖	๓.๖๕	๐.๕๖	๒.๕๔	๑.๐๒	๑.๕๒๑	๐.๑๒๑
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๐๘	๐.๗๑	๔.๐๓	๐.๔๒	๓.๘๕	๐.๕๓	๓.๘๕	๐.๒๒	๓.๘๒	๐.๘๖	๒.๕๗	๑.๐๖	๓.๕๒๕	๐.๐๑๓*
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๒๗	๐.๖๖	๓.๗๐	๐.๘๘	๓.๗๕	๐.๖๒	๔.๐๕	๐.๐๕	๓.๕๐	๐.๗๗	๒.๕๓	๑.๐๗	๑.๕๗๔	๐.๑๑๒
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๒๕	๐.๖๒	๓.๘๑	๐.๔๕	๓.๕๔	๐.๔๗	๔.๐๔	๐.๐๗	๓.๖๕	๐.๘๘	๒.๕๕	๑.๐๐	๓.๒๖๕	๐.๐๑๘*
โดยรวม		๓.๒๕	๐.๕๖	๓.๗๕	๐.๔๐	๓.๘๐	๐.๕๑	๔.๐๖	๐.๐๘	๓.๖๘	๐.๘๑	๒.๕๓	๑.๐๘	๒.๕๗๒	๐.๐๒๘*

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๑๕๕ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันในเรื่อง หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะผู้ที่การศึกษาในระดับอนุปริญญา

ตารางที่ ๒๐๐ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของพระลูกวัดที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จำแนกตามจำนวนพรรษาที่บวช

ลำดับ	หลักธรรมาภิบาล	ไม่เกิน ๑๑ พรรษา		๑๑-๒๐ พรรษา		๒๑-๓๐ พรรษา		F	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	หลักนิติธรรม	๓.๕๖	๐.๕๖	๓.๔๐	๐.๓๕	๓.๑๕	๑.๔๕	๐.๖๕๔	๐.๕๒๗
๒	หลักคุณธรรม	๓.๘๐	๐.๖๔	๓.๔๐	๐.๔๖	๓.๕๑	๑.๗๖	๐.๖๕๑	๐.๕๐๕
๓	หลักความโปร่งใส	๓.๕๘	๐.๖๒	๓.๓๓	๐.๓๑	๓.๓๐	๑.๔๒	๐.๔๕๕	๐.๖๓๘
๔	หลักการมีส่วนร่วม	๓.๖๖	๐.๖๗	๓.๒๔	๐.๔๖	๓.๔๔	๑.๖๐	๐.๖๗๕	๐.๕๑๔
๕	หลักความรับผิดชอบ	๓.๖๑	๐.๖๘	๓.๒๗	๐.๔๓	๓.๑๑	๑.๔๕	๑.๐๐๑	๐.๓๗๕
๖	หลักความคุ้มค่า	๓.๗๑	๐.๕๘	๓.๒๕	๐.๔๔	๓.๓๑	๑.๕๔	๑.๒๒๗	๐.๓๐๗
โดยรวม		๓.๖๕	๐.๕๕	๓.๓๑	๐.๔๐	๓.๓๐	๑.๕๑	๐.๘๒๕	๐.๔๔๖

* แตกต่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๒๐๐ แสดงให้เห็นว่า พระลูกวัดที่มีจำนวนพรรษาที่บวชต่างกัน มีความเห็นเหมือนกันในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๕ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล

๕.๑ ความคิดเห็นของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลเพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล โดยรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลมีความคิดเห็นดังนี้

๕.๑.๑ หลักนิติธรรม

การบริหารจัดการวัดควรยึดตามหลักกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กฎ กติกา และข้อตกลง ต่างๆ อย่างเคร่งครัด แต่อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาตามความเหมาะสมและยืดหยุ่นตามสถานการณ์และใช้หลักอื่นควบคู่

๕.๑.๒ หลักคุณธรรม

จากความคิดเห็นของรองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลต้องการให้มีการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลพร้อมกับหลักธรรมในเรื่องพรหมวิหาร ๔ เข้ามาใช้ในการบริหารวัด ทั้งนี้เป็นเพราะการนำหลักธรรมโดยเฉพาะพรหมวิหาร ๔ ที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จะช่วยส่งเสริมให้การบริหารวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๕.๑.๓ หลักความโปร่งใส

การบริหารควรมีความโปร่งใส เสียสละ ยุติธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว สามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ศรัทธาชาวบ้าน เข้ามาตรวจสอบการทำงาน ติดตาม และประเมินผลการทำโครงการต่างๆ อย่างเปิดเผย

๕.๑.๔ หลักการมีส่วนร่วม

การบริหารวัดควรเปิดโอกาสให้เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด รวมถึงศรัทธา ได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารวัดมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด

๕.๑.๕ หลักความรับผิดชอบ

ควรให้วัดและหมู่บ้านร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดร่วมกัน โดยเฉพาะเจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารวัด ถือว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้นำในการบริหารวัดและหมู่บ้าน

๕.๑.๖ หลักความคุ้มค่า

การบริหารจัดการวัด ควรคำนึงถึงการใช้จ่ายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อความคุ้มค่าและประโยชน์อันพึงจะได้รับ

๕.๒ ความคิดเห็นของเจ้าอาวาสเพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล โดยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นดังนี้

๕.๒.๑ หลักนิติธรรม

เจ้าอาวาสต้องเข้าใจเรื่องการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลว่าเป็นอย่างไร และมีความสำคัญอย่างไร ต่อการพัฒนาวัดและการปกครอง มีอะไรการบริหารงานวัด ปฏิบัติตามกฎหมายเถรสมาคมและตามความในพระราชบัญญัติและกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์มาเป็นหลักยื่นการบริหารคณะสงฆ์และการพระศาสนา แยกตามลักษณะเป็น ๗ ประการ คือ

- ๑) การปกครอง
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์
- ๗) การนิคหกรรม

๕.๒.๒ หลักคุณธรรม

การบริหารจัดการวัดควรให้อยู่ในหลักพรหมวิหาร ๔ อย่านำมือคิด ๔ และอยู่ในใจที่มีความเป็นกลาง นำเอาศีลเป็นพื้นฐาน มีความเสียสละ มีเมตตา ซื่อสัตย์ ยุติธรรม มีความรู้ความสามารถในการบริหาร หากว่าขาดหรือพร่องไป ควรพัฒนาให้เพิ่มสูงขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับตำแหน่งที่ดำรงอยู่ ประพฤติตนให้อยู่ในศีลอยู่เสมอ

๕.๒.๓ หลักความโปร่งใส

การดำเนินการบริหารวัดควรมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการประเมินติดตามผลและสรุปอย่างมีระบบ

๕.๒.๔ หลักการมีส่วนร่วม

การบริหารวัดต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับบ้าน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน จริงใจต่อกัน มีความสามัคคีในหมู่คณะให้มาก และยึดหลักการความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นหลัก

๕.๒.๕ หลักความรับผิดชอบต่อ

การบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพต้องมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ควรดำเนินการพัฒนาวัดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อเป็นแบบอย่างแก่สังคม

ภายนอก และชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม ให้เจริญก้าวหน้าเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

๕.๒.๖ หลักความคุ้มค่า

การบริหารจัดการ วัดควรควบคู่กับการพัฒนาวัด โดยนำหลักการต่างๆ ตามหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๕.๓ ความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสเพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล โดยรองเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นดังนี้

๕.๓.๑ หลักนิติธรรม

การบริหารควรยึดหลักความถูกต้อง มีการกระจายอำนาจและการทำงานตามลำดับอาวุโสเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมให้มากที่สุดและสามารถทำงานตามที่ได้มอบหมายให้บรรลุผลสำเร็จ เน้นความการทำงานเป็นทีมอย่างมีระบบและระเบียบ

๕.๓.๒ หลักคุณธรรม

การใช้หลักธรรมาภิบาลนั้นเป็นการรวมเอาหลักการปฏิบัติบริหารวัดให้สอดคล้องกันทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไปจึงจะทำให้การบริหารวัดมีประสิทธิภาพ

๕.๓.๓ หลักความโปร่งใส

ควรจะมีระบบแบบแผนในการบริหาร มีระบบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนสามารถตรวจสอบได้ มีความเป็นกลาง

๕.๓.๔ หลักการมีส่วนร่วม

ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดอย่างจริงจัง ควรสอบถามความคิดเห็นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ปรับปรุงแก้ไข ความบกพร่องในวัดพัฒนาด้านสาธารณะวัตถุในวัดและด้านการให้บริการ เพื่อช่วยกันพัฒนาวัดให้เจริญต่อไป

๕.๓.๕ หลักความรับผิดชอบ

พระสงฆ์และสามเณรทุกรูปควรปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของวัดและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน ส่วนพระสังฆาธิการเองควรบริหารวัดโดยความเป็นกลาง พัฒนาการบริหารแบบค่อยเป็นค่อยไป ใช้เหตุผลพิจารณาก่อนการพัฒนาเพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๕.๓.๖ หลักความคุ้มค่า

ยึดหลักบริหารเพื่อประโยชน์สูงสุด กระจายให้ทั่วถึง และคำนึงถึงสภาพปัจจุบันแล้วนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการวัดให้เหมาะสมมากกว่าการที่จะยึดหลักเดิมๆ

๕.๔ ความคิดเห็นของพระลูกวัดเพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล โดยพระลูกวัดมีความคิดเห็นดังนี้

๕.๔.๑ หลักนิติธรรม

การบริหารจัดการวัดควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของมติของคณะสงฆ์ เพื่อให้ถูกต้องตามที่คณะสงฆ์ได้ดำเนินมาสามารถให้ผู้ได้บังคับบัญชาสามารถที่จะทำได้โดยไม่มีข้อขัดแย้งใดๆ และสามารถตรวจสอบได้ในทุกกรณี

๕.๔.๒ หลักคุณธรรม

ให้มีความรักเมตตาต่อทุกคนที่อยู่ในปกครองอย่างยุติธรรม ส่งเสริมการศึกษาต่อบุคคลที่อยู่ในวัดเท่าเทียมกัน พัฒนาการศึกษาให้มากกว่าพัฒนาวัตถุ ดูแลสงเคราะห์ สังคมในชุมชน

๕.๔.๓ หลักความโปร่งใส

พระชั้นผู้ใหญ่ควรดูแล และตรวจสอบความโปร่งใสในวัดให้มากขึ้น

๕.๔.๔ หลักการมีส่วนร่วม

การพัฒนาวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทุกองค์กรไม่ว่าภายในหรือภายนอก ชุมชนและวัดควรร่วมกันพัฒนา และบริหารจัดการวัดโดยมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ที่เหมาะสม ให้ทำงานด้วยความสามัคคีกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๕.๔.๕ หลักความรับผิดชอบ

พระผู้ใหญ่ควรเอาใจใส่ดูแลบริหารวัด โดยให้มีการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้มากยิ่งขึ้น พัฒนาด้านการศึกษาของพระลูกวัด ให้มีทุนในการศึกษา นำชาวบ้านให้รู้จักธรรมะ สนับสนุนมุ่งเน้นการเผยแผ่หลักธรรมเข้าสู่ประชาชนให้มากขึ้น

๕.๔.๖ หลักความคุ้มค่า

ควรส่งเสริมการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลให้แก่เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด เมื่อเข้าใจดีแล้วจึงจะทำให้วัดมีการบริหารวัดมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในเขตอำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน โดยทำการศึกษาเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในเขตอำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน จำนวน ๖ ตำบล ๕๑ วัด จำนวน ๑๒๒ รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง ประกอบคำบรรยาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปตามวัตถุประสงค์ ได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

๕.๑ ข้อมูลพื้นฐานของ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด

รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล อำเภอบ้านโอง จังหวัด ลำพูน ส่วนมากจะมีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จบนักธรรมชั้นตรี – เอก เป็นพระครูชั้นสัญญาบัตร บวชมาแล้ว ๔๐ พรรษาขึ้นไป เป็นพระสังฆาธิการมาแล้ว ๔๐ ปีขึ้นไป และนับถือนิกายมหานิกาย

เจ้าอาวาส อำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน ส่วนมากจะมีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จบนักธรรมชั้นตรี – เอก เป็นพระอธิการ บวชมาแล้ว ๑๑ – ๒๐ พรรษา เป็นพระสังฆาธิการมาแล้ว ไม่เกิน ๑๑ ปี และนับถือนิกาย

รองเจ้าอาวาส อำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน ส่วนมากมีอายุต่ำกว่า / ไม่เกิน ๓๐ ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จบนักธรรมชั้นตรี – เอก บวชมาแล้ว ไม่เกิน ๑๑ พรรษา เป็นพระสังฆาธิการมาแล้ว ไม่เกิน ๑๑ ปี และนับถือนิกาย

พระลูกวัด อำเภอบ้านโอง จังหวัดลำพูน ส่วนมากมีอายุต่ำกว่า / ไม่เกิน ๓๐ ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จบนักธรรมชั้นตรี – เอก บวชมาแล้วไม่เกิน ๑๑ พรรษา และนับถือนิกาย

๕.๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

จากการศึกษา พบว่า รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับน้อย – ปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ หลักธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้ บรรลุตามเป้าหมายสถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ นอกจากนี้จะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้ว มีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ ต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงานวัดก็เช่นเดียวกันมีการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานจึงทำให้ปัญหาในการใช้หลักธรรมาภิบาลมีไม่มาก จึงมีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลางเท่านั้น

๕.๓ บทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

๕.๓.๑ บทบาทการบริหารวัดด้านการปกครอง

จากการศึกษา พบว่า รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด มีการนำหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาใช้ในการบริหารวัดด้านการปกครอง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารจัดการวัดจะต้องมีการใช้หลักนิติธรรมในการออกกฎระเบียบเพื่อควบคุม และจัดการระเบียบต่างๆ ให้เป็นไปตามกรอบที่ได้วางไว้ เพื่อที่จะให้เป็นไปตามกรอบและระเบียบให้มีความเสมอภาค และสร้างความน่าเชื่อถือในการปกครองวัด

หลักคุณธรรม โดยเฉพาะในเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด และมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน ทั้งนี้เป็นเพราะในการปกครองวัดจะต้องมีการนำระเบียบ พร้อมด้วยความเมตตากรุณาในการปกครองวัดในอยู่ในกรอบตามกฎของพระพุทธศาสนา โดยจะบริหารงานโดยการสร้างความสามัคคี และใช้คุณธรรมในการบริหาร

หลักความโปร่งใส นั้นเกิดจากการปกครองวัดนั้นจะต้องมีความโปร่งใส เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้ที่จะมาปฏิบัติธรรมรวมถึงพระลูกวัด โดยต้องการให้มีการปกครองของวัดเพื่อจัดลำดับขั้นตอนการจัดการของวัดได้อย่างถูกต้อง

หลักการมีส่วนร่วม เกิดจากการปกครองวัดนั้นต้องการประชาชน และคณะกรรมการวัดได้เข้ามาส่วนร่วมในการปกครองวัด เพื่อการพัฒนาวัดให้มีระเบียบแบบแผนที่ดี ซึ่งจะต้องเห็นพ้องต้องกันในทุกฝ่าย และเต็มใจที่จะรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายอีกด้วย

หลักความรับผิดชอบ โดยได้มีการกำหนดมาตรฐานการบริหารด้านการปกครองไว้ อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบในการวางแผนและกำหนดมาตรฐาน เพื่อให้ชุมชน และพระภายในวัดได้ปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้ โดยเน้นการบริหารงานด้านการปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารจัดการวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

หลักความคุ้มค่า เป็นเพราะในการบริหารด้านการปกครองต้องมีการนำทรัพยากรมา ใช้อย่างคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอ

แต่รองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะในการบริหารด้านการปกครองต้องมีการนำ ทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้ แต่บางวัดมีการสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ แต่ผู้ที่มา ปฏิบัติธรรมยังมีน้อยเกินไป

๕.๓.๒ บทบาทการบริหารวัดด้านการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และ พระลูกวัด ได้ใช้หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ในการบริหารจัดการวัดด้านการศึกษา โดยรวมจัดอยู่ใน ระดับมาก โดยหลักนิติธรรมนั้นเนื่องจากการบริหารจัดการวัดจะต้องให้ความเสมอภาคอยู่เสมอ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อที่จะพัฒนาการศึกษา ของวัดให้อยู่ในระดับที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

หลักคุณธรรม ทั้งนี้เช่นเดียวกับด้านการปกครองที่จะต้องมีความเมตตากรุณาและ ยุติธรรมต่อทุกคน พร้อมทั้งสร้างความรักสามัคคีในการบริหารจัดการวัด

หลักความโปร่งใส เนื่องจากการศึกษาจะต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจนในการบริหาร สามารถตรวจสอบได้จากคณะกรรมการทั้งภายใน และภายนอก โดยมีเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญใน การบริหารจัดการจึงต้องมีการจัดการที่รัดกุมเพราะต้องการให้วัดมีการบริหารงานที่โปร่งใส โดย ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบอีกด้วย

หลักการมีส่วนร่วม เพราะในการจัดการเรื่องใดนั้นจะต้องมีความคิดเห็นของเสียง ส่วนใหญ่ และมีความเห็นพ้องต้องกัน และรับฟังด้วยความเต็มใจ

หลักความรับผิดชอบ โดยมีการบริหารงานด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ให้ ความสำคัญอยู่ในลำดับสุดท้าย ทั้งนี้ไม่ว่าการบริหารงานด้านการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ แต่ การบริหารงานยังมีประสิทธิภาพไม่สูงสุดยังสามารถพัฒนาได้อีก ซึ่งทางวัดได้กำหนดนโยบายใน การบริหารจัดการ กำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน รวมถึง

มีระบบติดตามประเมินผลด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อแต่ละฝ่ายภายในวัดได้รับผิดชอบในส่วนที่ต้องรับผิดชอบจะช่วยให้พัฒนาการจัดการด้านการศึกษาของสงฆ์ได้เป็นอย่างดี

หลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะมีการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการศึกษาต่างๆ ของสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานการจัดการวัดให้มีการใช้ทรัพยากรด้านการศึกษาให้คุ้มค่าที่สุด

๕.๓.๓ บทบาทการบริหารวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์

๑) หลักนิติธรรม จากการศึกษา พบว่า รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และพระลูกวัด ได้ใช้หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก โดยหลักนิติธรรมนั้นเนื่องจากเป็นหลักความเสมอภาคเป็นส่วนสำคัญของหลักนิติธรรมที่จะนำไปใช้ในการบริหารจัดการวัดในด้านสาธารณะสงเคราะห์จะอ้างถึงระเบียบอยู่เสมอ ให้สามารถควบคุมได้ โดยมีระบบการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรภายในวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องอำนาจหน้าที่ด้านสาธารณูปการของหน่วยงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารจัดการวัดของพระลูกวัดในด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องการสิทธิของตนเองในการใช้อำนาจหน้าที่

ส่วนรองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะรองเจ้าอาวาสใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ ไม่มากเท่าที่ควรอาจเป็นเพราะไม่ค่อยได้บริหารในด้านนี้

หลักคุณธรรม เนื่องจากด้านสาธารณะสงเคราะห์เป็นด้านที่ต้องยึดกรอบระเบียบของวัด โดยให้ความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สร้างความสามัคคีไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก โดยเน้นในเรื่องของคุณธรรม

หลักความโปร่งใส เพราะการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องมีการตรวจสอบ มีโครงสร้างในการบริหาร มีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งในการให้บริการด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อให้ที่การบริหารจัดการจะให้เห็นภาพในการจัดการที่ชัดเจน พร้อมทั้งมีการจัดการด้านการเงินอย่างรัดกุม ซึ่งวัดๆ ต่างในอำเภอบ้านโฮ่ง มีการนำหลักความโปร่งใสมาใช้เป็นอย่างมาก

ส่วนพระลูกวัด ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์โดยใช้หลักความโปร่งใสในภาพรวม จัดอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ในการให้บริการด้านสาธารณะสงเคราะห์ต้องมีความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลทางด้านสาธารณะสงเคราะห์

หลักการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่ / ฉันทามติ (เห็นพ้องต้องกัน) ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้สาธารณะสงเคราะห์ต่างๆ จะต้องมีการขอความคิดเห็นจาก คณะกรรมการของวัด และต้องการให้แต่ละให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจก่อนที่จะดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับด้านสาธารณะสงเคราะห์ต่อไป

หลักความรับผิดชอบ โดยจัดให้มีมีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้าน สาธารณะสงเคราะห์ที่ชัดเจนซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการบริหารให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ แสดงถึงความ รับผิดชอบในการจัดสรรทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในสาธารณะสงเคราะห์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ส่วนรองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ได้บริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์โดย ใช้หลักความรับผิดชอบในภาพรวม จัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยเน้นในเรื่องของการจัดการอย่างมี ประสิทธิภาพ และเป็นไปตามมาตรฐาน

หลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะมีบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานของวัด ทั้งนี้เพื่อให้ใช้ ทรัพยากรต่างๆ ของวัดได้คุ้มค่าตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้

๕.๓.๔ บทบาทการบริหารวัดด้านสาธารณูปการ

จากการศึกษา พบว่า รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และพระลูกวัด ได้ ใช้หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และ หลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับมาก โดยหลัก นิติธรรม เป็นเพราะในการใช้งานด้านสาธารณูปการต่างๆ จำเป็นต้องมีการอ้างอิงระเบียบ ให้ ความเสมอภาคในการบริหารจัดการ เพื่อให้ความคุ้มครองในการใช้อำนาจหน้าที่ภายในหน่วยงาน เกี่ยวกับการใช้สาธารณูปการ

ส่วนรองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับปานกลาง โดยที่รองเจ้าอาวาสไม่ได้ใช้หลักการนี้ในการบริหารมากนัก แต่จะใช้ มากในเรื่องของความเสมอภาค

หลักคุณธรรม เป็นเพราะการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการวัดด้าน สาธารณูปการ จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานภายในวัดจะได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ให้มี ความเมตตากรุณา และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นทั้งพระสงฆ์และชุมชน

หลักความโปร่งใส เกิดจากการบริหารจัดการวัดนั้นจะต้องมีโครงสร้าง ความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านสาธารณูปการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อ สะดวกในการดำเนินงานบริหารจัดการวัด

หลักการมีส่วนร่วม เป็นเพราะต้องการให้มีการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมด้วยการเห็นพ้องต้องกัน ถึงแม้จะมีที่ยังไม่รับฟังความคิดเห็นจากภายนอกในการจัดการด้านสาธารณูปการต่างๆ ของวัดมากนัก จึงจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการในวัดให้มากขึ้น

หลักความรับผิดชอบ โดยมีการกำหนดนโยบายให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติพร้อมกับการกำหนดมาตรฐานให้ทำตามที่ได้กำหนดไว้ และการกำหนดขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน ในการใช้สาธารณูปการต่างๆ เพื่อช่วยพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ส่วนรองเจ้าอาวาส ได้ใช้หลักความรับผิดชอบในการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมในระดับปานกลาง โดยใช้การกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดแบ่งปันทรัพยากรอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการกำหนดความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

หลักความคุ้มค่า เป็นเพราะในการบริหารด้านสาธารณูปการนั้นต้องให้เกิดความคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นการนำระบบตรวจสอบภายในมาใช้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบว่าใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าจริงๆ

๕.๓.๕ บทบาทการบริหารวัดด้านการเผยแผ่

จากการศึกษา พบว่า รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ได้ใช้หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ในการบริหารจัดการวัดด้านการเผยแผ่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับมาก โดยหลักนิติธรรม เป็นเพราะในด้านการเผยแผ่ จะต้องมีการใช้หลักนิติธรรมเพื่อช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องการกำหนดระเบียบ การให้ความเสมอภาคในการเผยแผ่ต่างๆ แต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้

หลักคุณธรรม เป็นเพราะในด้านการเผยแผ่ จะต้องมีการใช้หลักคุณธรรม โดยเฉพาะการใช้ระบบคุณธรรม ความเมตตากรุณา และปฏิบัติหน้าที่โดยยึดตามระเบียบ เนื่องจากหลักคุณธรรมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักความโปร่งใส ซึ่งหนึ่งในนั้น ได้ใช้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการบริหาร ด้านการเผยแผ่ เพื่อให้การเผยแผ่เป็นไปอย่างกว้างขวางมีผู้ที่สนใจที่จะเข้าวัดมากขึ้น นอกจากนั้น ได้จัดโครงสร้างให้ชัดเจนและยังมีการเปิดเผยข้อมูลการเผยแผ่ของวัด ทั้งระบบการเงิน

และพัสดุด้านการเผยแพร่ของวัดที่รัศกุ่ม เพราะต้องควบคุมให้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และเป็นไปตามโครงสร้าง

ส่วนพระลูกวัด ได้ใช้หลักความโปร่งใสในด้านการเผยแพร่ โดยรวมในระดับปานกลาง โดยเน้นระบบการเงินและพัสดุด้านการเผยแพร่ของวัดที่รัศกุ่ม ทั้งนี้เพราะต้องการให้มีระบบการทำงานเกี่ยวกับการเงินที่มีความโปร่งใส

หลักการมีส่วนร่วม มีในส่วนของชุมชนหรือประชาชนได้มีส่วนร่วมในบริหารด้านการเผยแพร่ที่ให้ความสำคัญ และในส่วนของการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกที่ให้ความสำคัญในลำดับสุดท้าย เป็นเพราะชุมชนและประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ยังไม่มากพอ รวมถึงในการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกในการเผยแพร่ยังมีน้อยอยู่ จึงควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากภายนอกเพื่อนำมาบริหารจัดการวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

หลักความรับผิดชอบ เป็นเพราะการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการช่วยกันเผยแพร่ให้มากที่สุด ไม่ใช่เฉพาะพระสงฆ์เท่านั้นที่เป็นผู้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ บุคคลทั่วไปก็สามารถช่วยส่งเสริมและเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้

ส่วนรองเจ้าอาวาส ใช้หลักความรับผิดชอบในด้านการเผยแพร่ โดยรวมจัดอยู่ในระดับปานกลาง โดยเน้นมีนโยบายและแผนงานในการบริหารด้านการเผยแพร่ที่ชัดเจน เพื่อที่จะได้ดำเนินการเผยแพร่ตามแผนงานที่วางไว้

หลักความคุ้มค่า เป็นเพราะในการเผยแพร่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าโดยเฉพาะผู้เผยแพร่ ที่มีค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน

๕.๔ การวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลพื้นฐานของรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด

จากผลการศึกษาพบว่า รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่มีการศึกษาดูกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันในหลักการมีส่วนร่วม โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เห็นด้วยมากกว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และปริญญาตรี

เจ้าอาวาสที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันเป็นหลักคุณธรรม โดยเจ้าอาวาสที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาลในหลักคุณธรรมสูงสุด

เจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาที่บวชต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันเป็นหลักคุณธรรม โดยเจ้าอาวาสที่มีจำนวนพรรษาที่บวช ๑๑ – ๒๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักคุณธรรมสูงสุด

เจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันในหลักคุณธรรม โดยเจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ ๑๑ – ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารวัดโดยใช้หลักคุณธรรมสูงสุด

พระลูกวัดที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันใน หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะผู้ที่การศึกษาในระดับอนุปริญญา

สรุปโดยรวม บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล นั้นมีบทบาทในการบริหารงานโดยใช้ธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต ที่จะเกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความร่วมมือ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน การส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของทั้งวัด และชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่างๆ การสร้างธรรมาภิบาลนั้นจำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีภาระรับผิดชอบ ภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการวัด เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภิบาลนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล และหน้าที่มีระบบความรับผิดชอบด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน เป็นต้น จากการวิเคราะห์ความแตกต่าง จะเห็นว่าเจ้าอาวาสจะมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารจัดการวัด ทำให้ทราบถึงปัญหาในการบริหารจัดการที่ยังคงเห็นว่ายังมีการบริหารจัดการแบบเดิมๆ เข้ามาใช้โดยเฉพาะในเรื่องของหลักคุณธรรม ที่จะต้องมีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในร่วมกับกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งการบริหารจัดการวัดโดยนำหลักธรรมเข้ามามีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการนำเอาพรหมวิหาร ซึ่งประกอบไปด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้การนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารมีความเป็นกลางมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๑) การบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลนั้นต้องอาศัยหลักการมีเหตุผลและมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด

๒) การบริหารควรมีความโปร่งใส เสียสละ ยุติธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และควรให้เจ้าอาวาสมีบทบาทในการบริหารวัดมากขึ้น โดยให้นำหลักพรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หรือพ่อแม่ ปกครองลูก เพื่อให้การบริหารจัดการวัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) ควรให้เจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพราะถือว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้นำในการบริหารวัดและหมู่บ้านให้มีการบริหารจัดการได้อย่างมีระบบ

๔) ควรใช้หลักธรรมาภิบาลตามหลักความโปร่งใส เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งมีการประเมินติดตามผล และสรุปอย่างมีระบบ

๕) ควรมีการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร โดยนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้เพื่อพระสงฆ์ และสามเณรได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไป และสนับสนุนเกี่ยวสาธารณูปโภคในเรื่องการรักษาพยาบาลเวลาพระสงฆ์ และสามเณร ด้วยการตั้งกองทุนไว้สำหรับสนับสนุน

๖) ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลแบบค่อยเป็น ค่อยไปใช้เหตุผลพิจารณา ก่อนการพัฒนาจึงจะทำให้การบริหารจัดการวัดสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๗) ควรใช้หลักธรรมาภิบาลนั้นเป็นการรวมเอาหลักการปฏิบัติบริหารวัดให้สอดคล้องกันทั้งด้านการมีคุณธรรม - จริยธรรมควบคู่กันไปจึงจะทำให้การบริหารวัดมีประสิทธิภาพ

ข. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในเขตอำเภอต่างๆ ในจังหวัดลำพูนเพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการใช้หลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารวัดในอำเภอต่างๆ ในจังหวัดลำพูน

๒) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อศึกษาว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดมากน้อยเพียงใด

๓) ควรศึกษาความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อจะได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการนำมาปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรรมการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย. ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขปในประวัติ

การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

กรรมการศาสนา. หลักสูตรศาสนศึกษา สำหรับผู้บวชระยะสั้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. คู่มือธรรมศึกษาตรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

_____. คู่มือการถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๓๘. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

_____. ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์การศึกษา, ๒๕๒๕.

_____. วัดพัฒนา ๔๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕.

กรรมการศาสนา และสำนักงานสภาพัฒนาบวรราชภัฏ. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุค โลกาภิวัตน์.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิซีเมนต์ไทย, ๒๕๓๗.

กัลยา เนติประวัติ. การยอมรับรูปแบบการจัดองค์การทางสังคมแบบใหม่ ตามหลักการบริหาร

กิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดีในองค์การภาครัฐ : กรณีศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง

สาธารณสุข. ม.ป.ท. : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

เกษม วัฒนชัย. ธรรมมาภิบาลกับคอร์ปชั่นในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์

พับลิชชิ่ง, ม.ป.ป.

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. การจัดการและพัฒนาองค์กร. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

เกษียร เตชะพีระ. การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๑.

คณิศร์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะ**

กรณีวัดป่านานาชาติ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

_____. **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดป่านานาชาติ อำเภอวาริน**

คำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด,

๒๕๔๕.

คุณ โทจันทร์. **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์,

๒๕๓๗.

จิรพรรณ กาญจนจิตรา. **การพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๖.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **Good Governance** กับการปฏิรูปการศึกษา - การปฏิรูปการเมือง. ม.ป.ท. :

ม.ป.พ., ๒๕๔๑.

ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ. **ธรรมาภิบาล.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๕.

_____. **แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองท้องถิ่น.**

กรุงเทพมหานคร : บพิธกาพิมพ์, ๒๕๔๕.

ณรงค์ นันทวรรณนะ. **บริหารงานอุตสาหกรรม.** กรุงเทพมหานคร : หจก.พีทีเอสเซ็นเตอร์, ๒๕๓๖.

คณัย ไชยโยธา. **พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร :

โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘.

ติน ปรัชญพฤทธิ. **ทฤษฎีองค์การ.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๒๓.

_____. **องค์การและการบริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.

ธีรยุทธ บุญมี. **รัฐธรรมนูญแห่งชาติดุทธศาสตร์สู่หายนะประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

สายธาร, ๒๕๔๑.

ธรรมรส โชติคุณุช. **มนุษย์สัมพันธ์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และ วีรพงษ์ เกลิมจิระวัฒน์. **พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 3.

นนทบุรี : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๓๗.

นฤมล ทับจุมปา. **แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วย “รัฐธรรมนูญแห่งชาติ” เอกสารประกอบการประชุม**

วิชาการ เนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปีคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. พุทธศาสนาในการความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
โกมลคีมทอง, ๒๕๔๑.

นิพนธ์ คันทเสรี. มนุษย์สัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน
สตอร์, ๒๕๒๘.

บวรศักดิ์ อูวรรณ โน. การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน,
๒๕๔๒.

บุญรับ ศักดิ์มณี และ โสภณ เสือพันธ์. หนังสือเรียนพระพุทธานุศาสตร์ ๓ ชั้น. ๐๐๐๓.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด, ๒๕๓๘.

บุญบง ชัยเจริญวัฒน์ และคณะ. การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๔.

บุญบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. รายงานการวิจัย ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร :
สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔.

ประมวล รุจนเสรี. การบริหารการจัดการที่ดี Good Governance. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
อาสารักขาอินแดน, ๒๕๔๒.

ประเวศ วะสี. แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นไทย.
กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

ปรัชญา เวสารัชช. การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร :
ม.ป.พ., ๒๕๔๒.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พรพจน์ กบิลสิงห์. หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส ๐๔๑๒ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๘.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ชัยมงคลพริ้นติ้ง, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒.

_____. พจนานุกรมศาสน์ (ฉบับประมวลศัพท์). ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

พระไพศาล วิสาโล. พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

มนตรี ศิริจันทร์ขึ้น. ภาวะความเป็นผู้นำ : การพัฒนาชุมชน เอกสารประกอบการสอนวิชา
๒๖๘๖๐๘ ภาวะความเป็นผู้นำ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

วิศิรา รัตนสมัย. การรับข่าวสารเพื่อสร้างความตระหนักสำนึกของประชาชนเกี่ยวกับการ
การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จังหวัดสงขลา.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

วิทย์ วิชาเทวย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก. หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส ๐๔๑๒
พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษร
เจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ๒๕๓๓.

_____. หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส ๐๔๑๓ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖.
พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทไทยร่มเกล้า, ๒๕๔๒.

วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๖.

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,
๒๕๓๗.

สงวน สุทธิเลิศอุไร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๕.

สมาน รังสีโยกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์. หลักการบริหารเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการ
สำนักงาน กพ., ๒๕๒๔.

สมพงษ์ เกษมสิน. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

_____. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพ มหานคร : อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๕.

สมยศ นาวิการ. ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๖.

สุชาดา วราหพันธ์. หนังสือเรียน วิชาพระพุทธศาสนา ๒ (๒๐๐๓๓๐๒). กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์เอ็มพันธ์ จำกัด, ๒๕๓๘.

สุดจิต นิมิตกุล. กระทบมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี (Good
Governance). กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓.

เสถียร เหลืองอร่าม. หลักมนุษยสัมพันธ์ต่อการบริหารงานองค์การ. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๑๕.

อมร โสภณวิเศษจรัส และ กวี อิศริวรรณ. หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส๐๑๑๓
พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ภาคเรียนที่ ๒). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๓.

อมรา พงษ์ศษพิชญ์. **ธรรมนูญกับประชาสังคมและองค์กรประชาสังคม ในเอกสารประกอบสัมมนา เรื่องสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญแปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๓.

อมรา พงศาพิชญ์ และนิตยา ภัทรสิทธิ์คะพันธ์. **องค์การให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย ในรายงานการวิจัยเรื่อง องค์การให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

อานันท์ ปันยารชุน. **มุมมองนายอานันท์.** กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๒.

อรุณ รักธรรม. **พฤติกรรมองค์กร.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

_____. **หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗ .

อินสอน บัวเขียว. **สาระสำคัญการบริหารงานชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พีราบ, ๒๕๓๗.

อุทัย เลหาวิเชียร. **รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมอธรรม, ๒๕๔๐.

อุทัย หิรัญโต. **ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.

(๒) บทความ :

เจริญพงษ์ วิญญูบุรุษย์. “ธรรมนูญเพื่อการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี”, **วารสารเพิ่มผลผลิต.** (๒๕๔๓) : ๓.

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. “คนเด่น”, **วารสารนักบริหาร.** (๒๕๔๔) : ๖.

ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์. “ธรรมนูญ”, **วารสารเพิ่มผลผลิต.** (๒๕๔๓) : ๖๓.

ชนดล พระพุทธพงศ์. “ปัญหาคอร์ปชั่นกับ Good Governance”, **วารสารนักบริหาร.** (๒๕๔๓) : ๔๖.

ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์และคณะ. “ธรรมนูญ”, **วารสารนักบริหาร.** ปีที่ ๒๑ (๒๕๔๓) : ๓๖.

เมธา สุวรรณสาร. “การกำกับดูแลกิจการที่ดีกับการบริหารความเสี่ยงขององค์กร”, **วารสารนักบริหาร.** (๒๕๔๓) : ๘๘.

ยุทธ วรรณธรร. “ธรรมนูญในการบริหารองค์กร”, **วารสารนักบริหาร.** ปีที่ ๒๑ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๔๔) : ๘ – ๑๑.

วนิดา แสงสารพันธ์. “การบริหารจัดการแบบธรรมนูญ”, **วารสารนักบริหาร.** (๒๕๔๓) : ๓๕-๔๑.

สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์. “หลักการปกครองที่ดีกับสถานะแวดล้อมของระบบควบคุมภายใน”, **วารสารนักบริหาร.** (๒๕๔๓) : ๕๑.

สำนักนายกรัฐมนตรี. “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกาศใน”,
ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๖๓ ง (๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒)
 : ๑-๑๕.

เสนีย์ คำสุข. “ธรรมรัฐ”, **วารสารนักบริหาร**. (๒๕๔๓) : ๕๖.

โสมนัส ณ บางช้าง. “Good Governance (การกำกับดูแลที่ดี)”, **วารสารนักบริหาร**. (๒๕๔๓) : ๕๐.
 อรพินท์ สพโชคชัย. “เสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี”, **รายงานที่ดิอาร์ไอ**. ฉบับที่ ๒๐
 (๒๕๔๑) : ๕๕.

อัจฉรา โยมสินธุ์. “บรรษัทภิบาลกลยุทธ์ธุรกิจแบบยั่งยืน”, **วารสารนักบริหาร**. (๒๕๔๓) : ๓๔-๓๕.

(๓) งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ :

กัญญา ไชยวงศ์. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของสถาน
 ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
 ราชนูปถัมภ์, ๒๕๔๘.

เฉลิม เทียงสงฆ์. “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**.
 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๕.

เฉลิมชัย สมท่า. “การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็น
 ของครูปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑”. **การศึกษาค้นคว้า
 อิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.

ชัยภูมิ สีชมพู. “รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล เขตพื้นที่
 การศึกษาพิษณุโลก”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
 นเรศวร, ๒๕๔๘.

ณัฐพล มีพรหม. “แรงจูงใจที่มีผลต่อการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลของหัวหน้าสถานีอนามัยใน
 จังหวัดสกลนคร”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
 : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

นิภาพร รุ่งโรจน์สาคร. “พฤติกรรมทางคุณธรรมตามระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี
 ของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**.
 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.

- เบญจวรรณ วันดีศรี. “การศึกษาความเป็นธรรมชาติของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลใน
จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๖.
- ไพศาล ตั้งสมบุญ. “การใช้หลักธรรมชาติในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรการ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕.
- รับขวัญ ภาคภูมิ. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมชาติของผู้บริหาร
สถานศึกษากับสภาพองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กำแพงเพชร เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๗.
- ศรินารถ นันทวัฒน์กรมย์. “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักธรรมชาติ อำเภอเมือง
ลำพูน จังหวัดลำพูน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.
- ศิริยา โฉแก้ว. “การบริหารงานตามหลักธรรมชาติ : กรณีศึกษาโรงเรียนสิริวิภาวิทยา จังหวัด
สมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๖.
- สัญญา ชาวไร่. “การศึกษาการรับรู้การบริหารจัดการโดยใช้หลักธรรมชาติของผู้บริหารศึกษา
และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๖.
- สิริวิภา ศรีปลั่ง. “การศึกษาตัวชี้วัดธรรมชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงาน
ของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์”. **วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.
- สุวรรณ ทองคำ. “สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมชาติในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
ประถมศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕.
- อัมณา สามเณง. “การปฏิบัติตามหลักธรรมชาติขององค์การบริหารส่วนตำบลในทรณะ
พนักงานส่วนตำบลอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๕๐.

(๔) เอกสารที่ไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ :

อานันท์ ปันยารชุน. “ธรรมนูญในการบริหารมหาวิทยาลัย : การสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๔๒ ของที่ประชุมสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ”. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒. (อัดสำเนา).

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. แนวคิดการบริหาร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.edu.tsu.ac.th/major/administration/Data> [๑๑ มี.ค. ๒๕๕๒].

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ทฤษฎีการบริหาร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://learners.in.th/blog/ladprao> [๑๑ มี.ค. ๒๕๕๒].

๒. ภาษาอังกฤษ :

Henry Pratt Fairchild and Authorities. **Dictionary of Sociology and Related Science**. New Jersey, 1970.

Kofi Annan in Thomas G. Weiss. **Good Governance and Global : Conceptual Challenges**. London : Thrid World Quarterly, 2000.

R.J.S. Baker. **Administrative Theory and Public Administration**. London : Hutchinson University Library, 1972.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

(ฉบับที่ ๑ : สำหรับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ของ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านให้ข้อมูลและความเห็นของตัวท่านตามความเป็นจริง ซึ่งคำตอบของท่านจะใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
  - ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
  - ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป
-

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านเลือกให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. อายุ

- ( ) ไม่เกิน ๓๐ ปี
- ( ) ๓๑ - ๔๐ ปี
- ( ) ๔๑ - ๕๐ ปี
- ( ) ๕๑ - ๖๐ ปี
- ( ) ๖๑ ปีขึ้นไป

๒. ระดับการศึกษา

- ( ) ประถมศึกษา
- ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
- ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
- ( ) อนุปริญญา หรือ ปวส.
- ( )ปริญญาตรี
- ( ) สูงกว่า ปริญญาตรี
- ( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ( ) นักธรรมตรี - เอก
- ( )เปรียญธรรมตรี ๓ ประโยค
- ( )เปรียญธรรมโท ๔ - ๖ ประโยค
- ( )เปรียญธรรมเอก ๗ - ๙ ประโยค

๔. สมณศักดิ์

- ( ) ไม่มีสมณศักดิ์
- ( ) พระอริการทั่วไป (พระสมห์/ใบฎีกา/พระครูชั้นประทวน)
- ( ) พระครูชั้นสัญญาบัตร
- ( ) พระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป

๕. จำนวนพรรษาที่บวช

- ไม่เกิน ๑๐ พรรษา
- ๑๑ - ๒๐ พรรษา
- ๒๑ - ๓๐ พรรษา
- ๓๑ - ๔๐ พรรษา
- ๔๐ พรรษาขึ้นไป

๖. ประสบการณ์ในการบริหารวัดและระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

- ไม่เกิน ๑๐ ปี
- ๑๑ - ๒๐ ปี
- ๒๑ - ๓๐ ปี
- ๓๑ - ๔๐ ปี
- ๔๐ ปีขึ้นไป

๗. นิกาย

- มหานิกาย
- ธรรมยุตินิกาย

๘. ตำแหน่งทางการบริหาร

- เจ้าคณะอำเภอ
- รองเจ้าคณะอำเภอ
- เจ้าคณะตำบล

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ

ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อย ทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ					
๒. การทำงานที่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ					
๓. การพิจารณาไตร่สวนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบมากเกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอน ทำให้ล่าช้า					
๔. การพิจารณาเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล					
๕. การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือระบบเส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ					
๖. การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถเทียบผลงานกันได้					
๗. ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (มีนายหลายคน)					
๘. ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงานท่านอื่น					
๙. ไม่ระบุนความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน					
๑๐. การมอบหมายงานที่ไม่เหมาะสมกับคน					
๑๑. ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตามยุคตามสมัย					
๑๒. ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร					
๑๓. ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ					
๑๔. ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและองค์กร					
๑๕. ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร					

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑๖. มองเห็นว่างานต่าง ๆ ไม่สามารถสำเร็จลุ่่วงไปได้ด้วย ความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น					
๑๗. ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบ จุดบกพร่อง					
๑๘. ขาดการทำงานเป็นทีม					
๑๙. ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร					

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล	การมีบทบาทในการบริหารวัด				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. มีคุณธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ อุดหนุน อุดหนุน มีระเบียบวินัย พุทธศาสนิกชน					
๒. รับผิดชอบผลจากการกระทำของตนเอง ทั้งดีและร้าย					
๓. มีความสามารถในการวางแผนงาน					
๔. มีความสามารถในการตัดสินใจ					
๕. มีความรู้ด้านการบริหาร					
๖. มีความสามารถในการจัดองค์การ					
๗. มีวิสัยทัศน์					
๘. ให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ อำนวยความสะดวก					
๙. สามารถใช้คนให้เหมาะสมกับงาน					
๑๐. เป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การ					
๑๑. รู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน					
๑๒. มีความรู้ในกฎ ระเบียบของสงฆ์					
๑๓. มีความสามารถในการปกครอง					
๑๔. มีความสามารถในการบริหารวัสดุ อุปกรณ์และ ทรัพยากรอื่น ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
๑๕. มีความสามารถในการประเมินผลงาน					
๑๖. มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์					
๑๗. สามารถเป็นผู้นำในสังคมได้					
๑๘. สนับสนุนลูกน้องที่มีความสามารถมากกว่าอาวุโส					
๑๙. ไม่มียึดระบบอุปถัมภ์ หรือระบบเส้นสาย					

แบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษายาทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

(ฉบับที่ ๒ : สำหรับเจ้าอาวาส)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษายาทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านให้ข้อมูลและความเห็นของท่านตามความเป็นจริง ซึ่งคำตอบของท่านจะใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านเลือกให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. อายุ

- ( ) ไม่เกิน ๓๐ ปี
- ( ) ๓๑ - ๔๐ ปี
- ( ) ๔๑ - ๕๐ ปี
- ( ) ๕๑ - ๖๐ ปี
- ( ) ๖๑ ปีขึ้นไป

๒. ระดับการศึกษา

- ( ) ประถมศึกษา
- ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
- ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
- ( ) อนุปริญญา หรือ ปวส.
- ( ) ปริญญาตรี
- ( ) สูงกว่า ปริญญาตรี
- ( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ( ) นักธรรมตรี - เอก
- ( ) เปรียญธรรมตรี ๓ ประโยค
- ( ) เปรียญธรรมโท ๔ - ๖ ประโยค
- ( ) เปรียญธรรมเอก ๗ - ๙ ประโยค

๔. สมณศักดิ์

- ( ) ไม่มีสมณศักดิ์
- ( ) พระอธิการทั่วไป (พระสมห์/ใบฎีกา/พระครูชั้นประทวน)
- ( ) พระครูชั้นสัญญาบัตร
- ( ) พระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป

๕. จำนวนพรรษาที่บวช

- ไม่เกิน ๑๐ พรรษา
- ๑๑ - ๒๐ พรรษา
- ๒๑ - ๓๐ พรรษา
- ๓๑ - ๔๐ พรรษา
- ๔๐ พรรษาขึ้นไป

๖. ประสบการณ์ในการบริหารวัดและระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

- ไม่เกิน ๑๐ ปี
- ๑๑ - ๒๐ ปี
- ๒๑ - ๓๐ ปี
- ๓๑ - ๔๐ ปี
- ๔๐ ปีขึ้นไป

๗. นิกาย

- มหานิกาย
- ธรรมยุตินิกาย

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ

ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อย ทำงานได้อย่างเต็มกำลัง ความสามารถ					
๒. การทำงานที่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ					
๓. การพิจารณาไตร่สวนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบ มากเกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอน ทำให้ล่าช้า					
๔. การพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโส มากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล					
๕. การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือ ระบบเส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ					
๖. การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถ เทียบผลงานกันได้					
๗. ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (มีนายหลายคน)					
๘. ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงานท่านอื่น					
๙. ไม่ระบุนความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน					
๑๐. การมอบหมายงานที่ไม่เหมาะสมกับคน					
๑๑. ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตามยุคตามสมัย					
๑๒. ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร					
๑๓. ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ					
๑๔. ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและ องค์กร					
๑๕. ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร					

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑๖. มองเห็นว่างานต่าง ๆ ไม่สามารถสำเร็จลุ่ล่งไปได้ด้วย ความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น					
๑๗. ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบ จุดบกพร่อง					
๑๘. ขาดการทำงานเป็นทีม					
๑๙. ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร					

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล	การมีบทบาทในการบริหารวัด				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. มีคุณธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ อุดหนุน อุดหนุน มีระเบียบวินัย พุทธจาสุภาพ					
๒. รับผิดชอบผลจากการกระทำของตนเอง ทั้งดีและร้าย					
๓. มีความสามารถในการวางแผนงาน					
๔. มีความสามารถในการตัดสินใจ					
๕. มีความรู้ด้านการบริหาร					
๖. มีความสามารถในการจัดองค์การ					
๗. มีวิสัยทัศน์					
๘. ให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ อำนวยความสะดวก					
๙. สามารถใช้คนให้เหมาะสมกับงาน					
๑๐. เป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การ					
๑๑. รู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน					
๑๒. มีความรู้ในกฎ ระเบียบของสงฆ์					
๑๓. มีความสามารถในการปกครอง					
๑๔. มีความสามารถในการบริหารวัสดุ อุปกรณ์และ ทรัพยากรอื่น ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
๑๕. มีความสามารถในการประเมินผลงาน					
๑๖. มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์					
๑๗. สามารถเป็นผู้นำในสังคมได้					
๑๘. สนับสนุนลูกน้องที่มีความสามารถมากกว่าอาวุโส					
๑๙. ไม่มียึดระบบอุปถัมภ์ หรือระบบเส้นสาย					

แบบสอบถาม**เรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล****: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน****(ฉบับที่ ๓ : สำหรับรองเจ้าอาวาส)****คำชี้แจง**

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ของ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านให้ข้อมูลและความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริง ซึ่งคำตอบของท่านจะใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านเลือกให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. อายุ

- ( ) ไม่เกิน ๓๐ ปี
- ( ) ๓๑ - ๔๐ ปี
- ( ) ๔๑ - ๕๐ ปี
- ( ) ๕๑ - ๖๐ ปี
- ( ) ๖๑ ปีขึ้นไป

๒. ระดับการศึกษา

- ( ) ประถมศึกษา
- ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
- ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
- ( ) อนุปริญญา หรือ ปวส.
- ( ) ปริญญาตรี
- ( ) สูงกว่า ปริญญาตรี
- ( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ( ) นักธรรมตรี - เอก
- ( ) เปรียญธรรมตรี ๓ ประโยค
- ( ) เปรียญธรรมโท ๔ - ๖ ประโยค
- ( ) เปรียญธรรมเอก ๗ - ๙ ประโยค

๔. สมณศักดิ์

- ( ) ไม่มีสมณศักดิ์
- ( ) พระอธิการทั่วไป (พระสมห์/ใบฎีกา/พระครูชั้นประทวน)
- ( ) พระครูชั้นสัญญาบัตร
- ( ) พระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป

๕. จำนวนพรรษาที่บวช

- ไม่เกิน ๑๐ พรรษา
- ๑๑ - ๒๐ พรรษา
- ๒๑ - ๓๐ พรรษา
- ๓๑ - ๔๐ พรรษา
- ๔๐ พรรษาขึ้นไป

๖. ระยะเวลาที่เป็นพระสังฆาธิการ

- ไม่เกิน ๑๐ ปี
- ๑๑ - ๒๐ ปี
- ๒๑ - ๓๐ ปี
- ๓๑ - ๔๐ ปี
- ๔๐ ปีขึ้นไป

๗. นิกาย

- มหานิกาย
- ธรรมยุตินิกาย

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ

ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อย ทำงานได้อย่างเต็มกำลัง ความสามารถ					
๒. การทำงานที่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ					
๓. การพิจารณาไตร่สวนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบ มากเกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอน ทำให้ล่าช้า					
๔. การพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโส มากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล					
๕. การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือ ระบบเส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ					
๖. การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถ เทียบผลงานกันได้					
๗. ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (มีนายหลายคน)					
๘. ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงานท่านอื่น					
๙. ไม่ระบุนความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน					
๑๐. การมอบหมายงานที่ไม่เหมาะสมกับคน					
๑๑. ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตามยุคตามสมัย					
๑๒. ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร					
๑๓. ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ					
๑๔. ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและ องค์กร					
๑๕. ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร					

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑๖. มองเห็นว่างานต่าง ๆ ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วย ความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น					
๑๗. ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบ จุดบกพร่อง					
๑๘. ขาดการทำงานเป็นทีม					
๑๙. ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร					

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล	การมีบทบาทในการบริหารวัด				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. มีคุณธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ อุดหนุน อุดหนุน มีระเบียบวินัย พุทธจาสุภาพ					
๒. รับผิดชอบผลจากการกระทำของตนเอง ทั้งดีและร้าย					
๓. มีความสามารถในการวางแผนงาน					
๔. มีความสามารถในการตัดสินใจ					
๕. มีความรู้ด้านการบริหาร					
๖. มีความสามารถในการจัดองค์การ					
๗. มีวิสัยทัศน์					
๘. ให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ อำนวยความสะดวก					
๙. สามารถใช้คนให้เหมาะสมกับงาน					
๑๐. เป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การ					
๑๑. รู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน					
๑๒. มีความรู้ในกฎ ระเบียบของสงฆ์					
๑๓. มีความสามารถในการปกครอง					
๑๔. มีความสามารถในการบริหารวัสดุ อุปกรณ์และ ทรัพยากรอื่น ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
๑๕. มีความสามารถในการประเมินผลงาน					
๑๖. มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์					
๑๗. สามารถเป็นผู้นำในสังคมได้					
๑๘. สนับสนุนลูกน้องที่มีความสามารถมากกว่าอาวุโส					
๑๙. ไม่มียึดระบบอุปถัมภ์ หรือระบบเส้นสาย					

แบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
(ฉบับที่ ๔ : สำหรับพระลูกวัด)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านให้ข้อมูลและความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริง ซึ่งคำตอบของท่านจะใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการจัดการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลต่อไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านเลือกให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. อายุ

- ( ) ไม่เกิน ๓๐ ปี
- ( ) ๓๑ - ๔๐ ปี
- ( ) ๔๑ - ๕๐ ปี
- ( ) ๕๑ - ๖๐ ปี
- ( ) ๖๑ ปีขึ้นไป

๒. ระดับการศึกษา

- ( ) ประถมศึกษา
- ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
- ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
- ( ) อนุปริญญา หรือ ปวส.
- ( )ปริญญาตรี
- ( ) สูงกว่า ปริญญาตรี
- ( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ( ) นักธรรมตรี - เอก
- ( ) เปรียญธรรมตรี ๓ ประโยค
- ( ) เปรียญธรรมโท ๔ - ๖ ประโยค
- ( ) เปรียญธรรมเอก ๗ - ๙ ประโยค
- ( ) พระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป

๔. จำนวนพรรษาที่บวช

- ไม่เกิน ๑๐ พรรษา
- ๑๑ - ๒๐ พรรษา
- ๒๑ - ๓๐ พรรษา
- ๓๑ - ๔๐ พรรษา
- ๔๐ พรรษาขึ้นไป

๕. นิกาย

- มหานิกาย
- ธรรมยุตินิกาย

ตอนที่ ๒ สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ

ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ไม่เปิดโอกาสให้พระชั้นผู้น้อย ทำงานได้อย่างเต็มกำลัง ความสามารถ					
๒. การทำงานที่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติมากกว่าผลสำเร็จ					
๓. การพิจารณาไตร่สวนปัญหา เน้นข้อบังคับ กฎ ระเบียบ มากเกินไป ยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอน ทำให้ล่าช้า					
๔. การพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งใช้ระบบอาวุโส มากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล					
๕. การพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือ ระบบเส้นสาย มากกว่าผลงานที่ทำ					
๖. การกำหนดมาตรฐานการทำงานที่ไม่ชัดเจน ไม่สามารถ เทียบผลงานกันได้					
๗. ไม่มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (มีนายหลายคน)					
๘. ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ร่วมงานท่านอื่น					
๙. ไม่ระบุนความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างชัดเจน					
๑๐. การมอบหมายงานที่ไม่เหมาะสมกับคน					
๑๑. ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตามยุคตามสมัย					
๑๒. ขาดความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคี ภายในองค์กร					
๑๓. ขาดการยอมรับบุคคลที่มีความรู้และความสามารถ					
๑๔. ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งบุคคลและ องค์กร					
๑๕. ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาองค์กร					

สภาพปัญหาของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑๖. มองเห็นว่างานต่าง ๆ ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วย ความสามารถของตนเอง ทำไปก็เท่านั้น					
๑๗. ขาดการทบทวนการปฏิบัติงานทำให้ไม่ทราบ จุดบกพร่อง					
๑๘. ขาดการทำงานเป็นทีม					
๑๙. ขาดการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร					

ตอนที่ ๓ บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือกให้ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง ๑ ข้อ

บทบาทพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล	การมีบทบาทในการบริหารวัด				
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. มีคุณธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ อุดหนุน อุดหนุน มีระเบียบวินัย พุทธจาสุภาพ					
๒. รับผิดชอบผลจากการกระทำของตนเอง ทั้งดีและร้าย					
๓. มีความสามารถในการวางแผนงาน					
๔. มีความสามารถในการตัดสินใจ					
๕. มีความรู้ด้านการบริหาร					
๖. มีความสามารถในการจัดองค์การ					
๗. มีวิสัยทัศน์					
๘. ให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ อำนวยความสะดวก					
๙. สามารถใช้คนให้เหมาะสมกับงาน					
๑๐. เป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การ					
๑๑. รู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน					
๑๒. มีความรู้ในกฎ ระเบียบของสงฆ์					
๑๓. มีความสามารถในการปกครอง					
๑๔. มีความสามารถในการบริหารวัสดุ อุปกรณ์และ ทรัพยากรอื่น ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
๑๕. มีความสามารถในการประเมินผลงาน					
๑๖. มีความสามารถในการประชาสัมพันธ์					
๑๗. สามารถเป็นผู้นำในสังคมได้					
๑๘. สนับสนุนลูกน้องที่มีความสามารถมากกว่าอาวุโส					
๑๙. ไม่ยึดระบบอุปถัมภ์ หรือระบบเส้นสาย					

ประวัติผู้ศึกษาวิจัย

- ชื่อ : พระอธิการผจญ อาจาโร (อาจาโร)
- ชาติภูมิ : เกิดวันอาทิตย์ที่ ๑๕ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔
บ้านดงมะเฟือง ต.เหล่ายาว อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
- บรรพชา : วันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ ณ วัดดงมะเฟือง
ต.บ้านโฮ้ง ต.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
- การศึกษา : สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนบ้านดงมะเฟือง
ต.เหล่ายาว อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม
พระเจ้าตนหลวง ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ เอกการสอนสังคมศึกษา
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน พ.ศ. ๒๕๔๘
- หน้าที่การงาน : เป็นเจ้าอาวาสวัดดงมะเฟือง ต.เหล่ายาว อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน เป็นครูสอน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พระเจ้าตนหลวง ต.ศรีเตี้ย อ.บ้าน
โฮ้ง จ.ลำพูน
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดดงมะเฟือง ต.เหล่ายาว อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน ๕๑๑๓๐